2769. № 11-7

ЗВІТ

ДИРЕКЦИЇ Ц. К. ҐІМНАЗИЇ

З РУСКОЮ ВИКЛАДОВОЮ МОВОЮ

- в Перемишли -

за шкільний рік 1913/1914.

НАКЛАДОМ НАУКОВОГО ФОНДУ.

ПЕРЕМИШЛЬ.
З друкарні гр. кат. Капітули - - 1914.

Звіт

Дирекції ц. к. ґімназиї

з рускою викладовою мовою

— В ПЕРЕМИШЛИ —

за шкільний рік 1913|1914.

НАКЛАДОМ НАУКОВОГО ФОНДУ.

ПЕРЕМИШЛЬ.
З друкарнї гр. кат. Капітули.

Nr inwent. 2769.

MUZEUM W PRZEMYŚLU

ЗМІСТ:

I. Петрикевич Віктор: Історія культу Шевченка серед гімназиальної молодїжи.

II. Короткий звіт з подорожи по взірцевих гімназиях за границею. Дир. А. Аліськевич.

III. Шкільні вісти Дирекції.

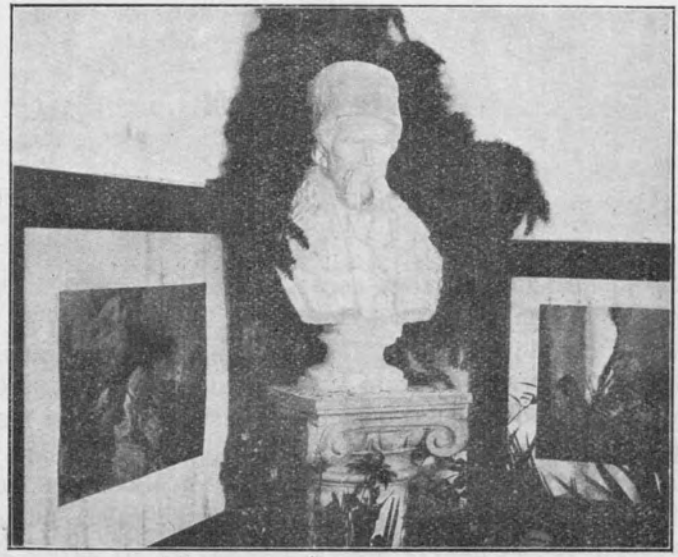

Погруде Т. Шевченка,
відслонене 9. марта 1914. в сходовій клїтцї тутешнього заведеня.

Історія культу Шевченка серед ґімназияльної молодїжи.

Ювилейна студия.

ВІКТОР ПЕТРИКЕВИЧ.

Огляд культу Шевченка серед шкільної молодїжи — се огляд розвою єї национальної сьвідомости і национального вихованя — се заразом частина нашого национального відродженя під впливом творів поета З поширенєм і поглубленєм культу Шевченка в ґімназиї кріпилась звязь між школою і нашим духовим житєм. схолястично-формальний напрям вихованя уступав перед новими житєвими питанями. Культ Шевченка серед молодїжи розвивав ся і переходив деякі зміни, як се впрочім дїялось із ним взагалї в нашім житю. На се впливав розвій студий над творчостию поета і розвій самої суспільности. Культ ширив ся ріжними дорогами: в початках поза школою, під впливом академічної молодїжи і при єї помочи пізнавала шкільна молодїж твори Шевченка; опісля сї твори дістають ся до шкільних підручників, але ту приймають вигляд відповідний духови і напрямови школи. Ширив ся шкільною і домовою лєктурою, темами шкільних вправ, сьвяточними вечерницями в честь поета.

Твори Шевченка пізнала молодїж загально що йно по його смерти; за житя були они звісні лише одиницям, які стежили пильно за духовим житєм по тім боцї кордому, ширшої популярности они собі ще не здобули. Знали їх члени „Рускої трійцї.“ Шашкевич в листї до Михайла Козловского з великим одушевленєм згадує „Ластівку“, де з Шевченкових писань були поміщені: Вітре буйний, Причинна, На вічну память Котляревскому і перша

глава Гайдамаків. [1]) Твори Шевченка знав Яків Головацкий, що мав у себе бібліотеку українських видань. Він з його творів поміщених в Ластівці і Чигириньскім Кобзарі хотів дещо передрукувати в проєктованій антольогії „Пчола Малоруская", але се виданє не явилось. Поезиї Шевченка не зробили на Головацкого замітного вражіня, як се зробили твори Котляревского і Квітки. Він бачив у него тілько „особливоє глибокоє чувсто і дар прекрасного народного вислова і буйного изображенія". В своїх трох вступних викладах 1849. р. згадав Головацкий саме імя Шевченка, без якоїнебудь замітки. В 1843. р. Іван Вагилевич писав до Головацкого, щоби прислав йому деякі виписки, між иншими з Шевченка, які хотів помістити в статях „о южнорусскомъ языкѣ". [2]) В „Dnewnyk-y Rusk-im" з 1840. р. згадує він про Кобзаря з р. 1840. і 1844, про Гайдамаки і недруковану поему Кавказ. [3]) Брат Якова Головацкого, Іван, мав намір у своїм „Вѣнку" (1846. р.) помістити дещо з поезий Шевченка, які мав дістати від Срезневского. [4]) Микола Устиянович у своїй промові на соборі руских ученых одушевляючись новою українською літературою, величаючи ріжнородність почувань і настроїв, які українські письменники малюють, піднїс у Шевченка силу слова, якою він захоплює читача: „Аж хочем узброїти ся в кріпость, послухаймо громкого Шевченка". Не богато знав із творів Шевченка Богдан Дїдицкий. В 1852. р. пізнав ся він у Львові з Поляком з Варшави, Дубіньским; сей розказував про житє Шевченка і деклямував деякі його твори, зовсїм незвісні Дїдицкому. [5]) В спорах о мову 1850—60. р. згадували Шевченка прихильники народної мови в літературі навіть сї, що не жили у Львові, але на провінції. [6]) Одначе загально ще й по 62. році твори Шевченка між старшою інтелїґенциєю на провінції були рідкостию, попадались в єї руки припадково або були зовсїм незвісні. В 1862. р. якийсь добродїй зі села нарікав, що писаня Шевченка поза Львовом мало звісні,

[1]) Возняк: 1. Народини культу Шевченка в Галичинї. (Недїля 1911 ч. 11—12.)

Idem: 2. Епізоди культурних зносин галицької і росийської України. (Записки укр. наук. тов. в Київі т. XIII. ст. 70, 109 і 127).

[2]) Студиньский: Кореспонденция Як. Головацкого. (1835—49). ст. 85.

[3]) Маковей: У 50 лїтні роковини смерти Шевченка. (Руслан 1911. р. 10. марта).

[4]) Студиньский: Тамже. ст. 150 і 163.

[5]) Дѣдицкій: Своє житєвыи записки. (Вѣстникъ Нар. Дома 1906. ст. 131).

[6]) Студиньский: Кореспонденция Головацкого (1850—62) ст. XXVIII.

що про самого поета нїчого не знають, мов би його на сьвітї не було.[1])

Та все таки імя Шевченка стає звісне ширшій громадї і набирає розголосу доперва по смерти поета. Вправдї перші вістки про него призначені для ширшої публики були дуже короткі і поплутані, вказували, що автори їх ледви дещо чули про поета, що поміщували вістки взяті з другої руки, але і сї короткі згадки про него, черпані з українськоі і польских часописий одушевляли демократично настроєну академічну і ґімназияльну молодїж. До сего причинилось головно се, що хвиля, коли по Галичинї рознеслась вістка про смерть Шевченка, була дуже пригожа для придбаня йому популярности. Революцийні змаганя польскої суспільности в 60-тих роках, підєм духа у польскої молодїжи, национальна гордість і бута на свою культурність і ідейність мусїли викликати реакцию в українськоі молодїжи. Она шукала национального поета, котрого широкий сьвітогляд могла би сьміло протиставити польским претенсиям, котрого мученицке житє надавало би блеску і сьвятости його ідеям. Те все знайшла у Шевченка. До сего польска преса і письменники зацікавились новим українським рухом в Росиї і ролею, яку в нїм відіграв Шевченко і займали прихильне або вороже до него становище. Одні величали Шевченка як борця і мученика за волю, другі дорікали йому ідеалїзованєм гайдамаччини. Крім принагідних згадок у периодичній пресї перші основнїйші вістки про поета, як борця і мученика за волю, молодїж у Львові могла пізнати з книжки Совіньского: Taras Szewczenko. Studyum z dołączeniem przekładu Hajdamaków. Wilno 1861. При оживлених польских літературних зносинах ся студия була певно скоро звісна у Львові. Згаданий переклад Гайдамаків викликав велике заворушенє в польскім дневникарстві. Польскі дневники були дуже огірчені його появою, толкуючи, що „tłumaczenie Hajdamaków to zabójstwo Polski". Найбільше був розярений „Dziennik literacki" і помістив дуже неприхильну статю про Шевченка.[2]) Се вороговане польскої преси до сьвітогляду Шевченка викликало в Українців відрухово противний ефект, щире поважанє поета рідної бувальщини.[3]) Се зараз спопуляризувало його імя і певно під впливом часописних вісток, що Україна втратила свого народного поета, імя Шев-

[1]) Вечерниці 1862. ст. 264; Слово 1862. ч. 18.
[2]) Dziennik liter. 1861. p. ч. 69. Szewczenko i Sulima.

ченка знайшлось навіть на помянику підгорецкого монастиря, вписане там якимсь незвісним богомольцем [1])

Дійсного розуміня ні життя ні творів поета безпосередно по його смерги суспільність не могла набрати із скупих і невірних вісток у своїй пресї. Тодішна галицка часопись „Слово“ що йно 18 днїв по смерти поета подала про се вістку і що йно 2 місяцї пізнїйше помістила його некрольог, в якім знайшлись такі курiози, що Шевченко уродившись в кріпацтві... „выкупился зъ того въ 1838. р. за 2.500 рублей, котри поетъ выгралъ на лотеріи... змарнувавъ найкрасшій свой вѣкъ на Кавказѣ“. Про його твори згадує статя: „Уже въ 1844. р. появила ся єго Гомалія... Въ єго новорочнику находимъ межи многими лиричними утворами, такожь большую поему Корсунь; отличается тамъ особенно елегія Коханка (Слово 1861. р. ч. 27.). Ту імя поета Корсуна і його поему „Коханка“ переплутано із Шевченком. [2]) Ледви, чи сї сухі вістки робили на читаючу публику і молодїж яке вражінє. Замітне вражінє і зацїкавленє серед гімназияльної молодїжи на провінциї зробила доперва написана з теплом і прихильностю для Кобзаря статя Українця Бернатовича про Похорони Шевченка. (Слово 1861. з 19. липня.) [3]) У Львові під впливом вісток поданих в польскій пресї і певно знаня творів поета хоч немногими одиницями з поміж академічної молодїжи вістка про смерть Шевченка зробила більше вражінє. На знак жалоби за померпшим поетом львівска академічна і по части гімназияльна молодїж носила на весні т. є. в цьвітни і маю 61. р. чорні кокарди на шапках на завісах. [4]) Зовсїм незамітно вправдї пройшла смерть Шевченка між учениками на провінциї, але се легко пояснити недостачею звязи зі Львовом (Львів був сполучений зелїзницею лише з Краковом) і браком зносин молодїжи з ріжних гімназий.

На провінциї молодїж пізнала твори Шевченка аж 1862/3. р. До поширеня його культу між нею в тім роцї найбільше причинила ся нова українська часопись „Вечерниці“, що головно розходились між академічною і гімназияльною молодїжию. Крім передруку поезий Шевченка і вісток про його житє, у Вечерницях

---

[1]) Щурат: До істориї культу Шевченка в Галичинї. Сьвіт 1906 ст. 30.

[2]) Маковей: Згадана статя.

[3]) З информаций рад. Реваковича.

Замітка: Частину моєї студиї опер я на листовних інформациях, надісланих менї ласкаво нашими старшими дїячами і патриотами. Всїм тим Добродїям складаю за се щиру подяку.

[4]) Денница 1880. Станиславів. (Замітки про взаємини язика і народ. літератури ст. 75.)

за 1862. і 63. р. поміщено статю Танячкевича: Слівце правди Dziennik-ови Literack-ому, першу пробу в Ґаличинї оцїнити Шевченка, як поета і творця нового українського руху. Ся статя писана з великим чутєм і одушевленєм для Кобзаря, хоч місцями разить пересадою і браком аналїзи, подобалась молодїжи своїм тоном, сьмілим і повним віри та самопевности. Після оцїнки Танячкевича цїла суть нашого народного „я“ проявила ся в творах Шевченка. Він є поетом — істориком нашої бувальщини. Крім бувальщини зобразив він теперішне житє, власними злиднями відчув його недолю і зумів єї змалювати „в щирій, горячій аж до слїз порушаючій живописи.“ Тарас довершив своїм словом відродженє народа, увів в письменьство нашого чистого, незапозиченого духа і зазначив для него пряму, несхиблену дорогу.

Сильній струї українства, що від 60. р. вдиралась в духове житє Галичан не було в силї оперти ся москвофільство і наразї позірно відносилось до него прихильно. Тодїшний лїтературний диктатор, Богдан Дїдицкий, при кінци 61. р. зладив відбитку з автоґрафу Шевченка „Кругом неправда і неволя“ (8 рядків), присланого Білозерским Головацкому, а з початком 1862. р. видав лїтоґрафований портрет поета.[1]) В тім роцї видав Дїдицкий поезиї Федьковича зі своїм передним словом, в якім дуже прихильно згадав про Шевченка, як поета поневоленого і покривдженого народа. „Поетъ... избравши собѣ задачею свого житя, стояти въ борбѣ проти томителей свого народа, изливалъ зъ своей болящой груди напѣвъ столь трагичного содержанія, на сколько трагичною есть доля кривдженого изъ всѣхъ сторонъ народа“ (Поезіи XIII). Часопись „Слово“, хоч видавана в москвофільскім дусї, прихильно відносилась до українства і передруковувала поезиї Шевченка. В польскій мові вийшла у Львові 1865. р. студия барона Баталїї: Taras Szewczenko życie i pisma, книжка, що поширена серед Громад учеників через цїлі десятки років давала їм суцїльний огляд житя і творів поета.

* * *

Не в школї і не зі шкільних підручників набирала тодїшна молодїж любови до рідного слова і знаня української лїтератури. Наука в ґімназиї в 60-тих роках давала доказ, що в шкільництві не стежили за дїйсним житєм, але силою традициї удержував ся в нїм старий напрям. Рівень науки української мови був дуже низкий.

[1]) Дѣдицкій: op. cit. 131.

В низшій ґімназиї ся наука не ріжнилась много від науки української мови в теперішній народній школї. Із читанки Василя Ковальского (вид. 1852. р.) молодїж черпала знанє мови, читаючи виїмки з галицких і угро-руских письменників. У висших клясах ученики читали хрестоматию Головацкого (вид. 1854.) і Слово о полку Игоревѣ і звичайно під впливом старословяньщини затрачували і се знанє української мови, яке винесли зі села або придбали в низших клясах. Вправдї в половинї 60-тих років із конференційних нарад довідуємось, що в 7. і 8. клясї молодїж повинна пізнавати і новійше письменьство, та з браку підручників се залежало виключно від учителїв сего предмету. А обставини так зложились, що молодїж від них лише виїмково і в деяких ґімназиях могла пізнати нову українську лїтературу.

Москвофіли, що до 60-тих років верховодили в Галичинї, захопили у свої руки всї видавництва і дбали про се, щоби посади української мови і релїгії обсадити своїми прихильниками і повести у сїм дусї молодїж. В сїм напрямі працював головно Яків Головацкий. Як професор української лїтератури виховував в сїм дусї молодїж і попирав своїх прихильників у шкільних властий і консисторії. І так в 50—60-тих роках майже у всїх східно-галицких ґімназиях бачимо між учителями української мови прихильників обєдинительних ідей. У Львові в 1848—54. учив Іван Гушалевич, в Тернополи Климентий Мерунович, в Самборі Евстахій Герасимович, а опісля Мийский, в Перемишли Богдан Дїдицкий, в львівскій домінїканьскій від 1848—52. р. Яків Головацкий. Те саме дїяло ся з важними на напрям виховання посадами релїгії. Особливо в перемискій ґімназиї зосередив ся тодї москвофільский рух. В 1856. р. писав Шараневич до Якова Головацкого, що: „есть насъ 7 Русиновъ професоровъ... ажъ стогнаетъ Перемишль подъ нашими ногами". [1]) Як тодїшні учителї української мови розуміли свій предмет і свою працю в школї, видко з листу тодїшного москвофільского сьвітила, Б. Дїдицкого до Головацкого (1856. р.): „Моя дѣятельность въ школѣ ровняѣть ся дѣятельности учениковъ Меѳодія; моя євангелія — то Шевыревъ (росийский історик лїтератури), которымъ Вы благорочительний Учитель мой, мене довременно снабдили. Иногда составляю въ пользу здѣшнаго гимназійскаго юношества стишки для затверженія на изъ устъ и посилаю ихъ къ в-ну Инспектору.... А изъ читанки Ковальского я не отважусь извлекать ниже для III. кляса, бо уже и мальчишки

[1]) Студиньский: Кор. Голов. (1850—62.) ст. 248.

въ парвѣ надъ нею смѣются.[1]) Дїдицкому певно видавалась згадана читанка не так пустою і без змісту, як радше не відповідала його сьвітоглядови. В своїй шкільній науці не виходив Дїдицкий поза Нестора, про нову лїтературу не згадував ученикам нї словом.[2]) „Русскій духъ“ проявляв ся тодї в Перемишли головно в „Русской Бесѣдѣ“, де члени начитувались „Московскихъ Вѣдомостий“ і переймались їх ідеями.[3]) Учитель українськой мови в самбірскій ґімназиї Евстахій Герасимович в листї до Головацкого 1854. р. заявляє, що він словом і дїлом працює в тім напрямі: „куда стремить греческо-славенска православна церковъ наша и наша славяно-русская Народность“.[4]) В тій самій ґімназиї в р. 1863—5. учитель українськой мови говорив до учеників в тім дусї: Москалї добре роблять, що заказують по українськи учити і говорити, бо він так само зробив би у Галичинї, як би се від него залежало.[5]) В р. 1865. сему учителеви відобрано науку українськой мови, бо він замість укр. лїтератури учив про Ломоносова і Пушкина.[6]) Не диво, що серед таких відносин в ґімназиї виховувались ученики, які в честь свого покровителя Михайла Качковского писали ось які вірші (1861. р.):

Бо Ты нашь Отче! для насъ ся стараєш
Для насъ Русиновъ, православной вѣры...[7])

В школї обєдинительна аґітация проявлялась у формі прихильности до церковно-славяньщини, заохоти учеників писати ученим, висшим „слогомъ“, похвалами „старословеньского словоладу“ і клясицизму мови, нераз насьмішкою над народними словами, зворотами, одежию.[8]) В шкільній науці прихильники росийщини захвалювали росийских письменників і цїлковитою мовчанкою поминали новий период українськой лїтератури. Маючи хоч би моральний обовязок в 8. клясї познакомити молодїж із новим письменьством і в сей спосіб доповнити хрестоматию Головацкого, они піддавали їм росийскі або прихильні сему напрямови виданя. Михайло Качковский згадує, що учителї: „съ великимъ

[1]) Ibidem ст. 262.
[2]) Вахнянин: Спомини з житя ст. 21.
[3]) О. Барвіньский: Спомини з мого житя ст. 62.
[4]) Студиньский: Кор. Голов. (50—62) ст. 132.
[5]) Ю. Чайківский: Вол. Стебельский. Лїт. Нау. Вістник XXXII. ст. 15
[6]) Мета 1865. ст. 525.
[7]) Збірник панеґіриків в честь Качковского. (Рукопись бібліотеки тов. Шев. ч. 18.)
[8]) Мета 1865. ст. 470.

трудомъ а гдѣнѣкуда навѣть въ обавѣ отвѣчательности порозкиданыи по розличныхъ письмахъ цвѣты нашои словесности собирати и ученикамъ къ чтенію давати мусять".[1]) Річ ясна, які се були „цвѣты нашои словесности". В задачах учителї звертали увагу на росийскі слова виписані із русско-нѣмецкого словаря Шмида. Поза школою они приєднували молодїж поширюванєм між нею за гроші або й даром (за гроші Качковского) по кількадесять примірників москвофільских видань, як переклад Дїдицкого Змій Нотяйскій (1854), Кл. Меруновича Покореніе Новгорода (1857), Гушалевича Роксолянки, Історію Зубрицкого, Русскую Антологію Головацкого. Сам Головацкий робив заходи, щоб його „Русская Антологія" розходилось між шкільною молодїжию з порученя Мінїстерства просьвіти,[2]) але се йому не вдало ся. Щоби затерти вражінє, що се вибір з росийских письменників і зробити йому приступ до ґімназиї, перемінено какъ на якъ, окінченя прикметників ыя на ыи, окінченя дієїменників ть на ти і пропущено імена авторів. Додати до сего, що і підручники Луки Цибика і Попеля до науки релїгії (видані в р. 1861—3), яка тодї в школї крім свого властивого призначеня могла немало причинитись до любови рідної мови і осьвідомленя учеників, були писані церковно-славяньщиною і се дуже „твердымъ слогомъ." Такою мовою намагались викладати і катихити.

Нїчого дивного, що молодїж кормлена такою мертвеччиною або нераз ненавистию до рідного письменьства мусїла поза школою шукати знана рідної істориї і лїтератури, мусїла поза школою розвивати свій национальний сьвітогляд. Крім великої відсталости школи від житя впливала на се немало і ся обставина, що з браку кваліфікованих сил до науки української мови віддавано сю науку не лише в 60, але 70—80-тих роках кождому учителеви Українцеви, нераз укінченим богословам, сотрудникам або Полякам, що уміли тілько по українськи читати.[3]) Через се і в пізнїйших часах відзивались в пресї часто наріканя на непідготованість учительских сил і легковаженє предмету. Хоч згодом зачали з молодїжи 60-тих років виходити учителї-народовцї, що спеціяльно студиювали українську лїтературу і залюбки єї учили, то їх було дуже мало, проте приміщувано їх в ґімназиях, де був замітний процент української молодїжи. До сего шкільні бібліо-

[1]) Вѣстникъ Нар. Дом. р. 1910 ст. 23 і р. 1909 ст. 212. Письма М. Качковского.

[2]) Студиньский Ibidem CIII і 132.

[3]) Правда 1874 ст. 60.

теки були дуже убогі. В 60-тих роках не було в них зовсїм українських книжок. Вправдї пізнїйше в 70—80. р. наступив зворот до кращого, українська лїтературна продукция зросла і число книжок відповідних для школи збільшило ся, але і тодї чулись наріканя сего рода, що бібліотека учеників через 2 роки не була відчинена або що дирекция умістила українську бібліотеку в своїй канцелярії, щоби мати перегляд учеників, які з неї користали. [1])

Серед таких обставин годї було, щоб навіть цїкавійша частина молодїжи могла в школї набрати знаня рідного письменьства і істориї, але мусїла його шукати поза школою і вирівнувати в сей спосіб прогалину у своїм вихованю. Дїйсною школою в національнім вихованю молодїжи через цїлі десятки лїт, від 60-тих років почавши, були тайні кружки учеників. Сї кружки звісні від 62. р. як Громади, дїйсно істнували скорше. Хоч ґенезу Громад ставлять у звязь із Громадою української молодїжи в Києві, то однак кружки серед молодїжи в галицких ґімназиях істнували і перед сим. Они в 60-тих роках обновились і прибрали виразну українську закраску. Тайні кружки серед молодїжи се наслїдок відсталости школи від дїйсного житя, великого духового напруженя, яке переживала від 30—60-тих років галицка суспільність, а певно і частина старшої молодїжи, — се відгук тайних конспіраций серед Поляків. Цїль їх була шляхотна, пізнавати рідну історию і лїтературу, дбати про самобразованє, набирати розуміня суспільних і полїтичних справ. В 1834. р. відкрила полїция тайний кружок ґімназиястів в Перемишли. Кружок істнував від 1832. р., до него належали Українцї і Поляки, крім учеників належало до него кількох богословів, навіть оден заступник учителя в самбірскій ґімназиї. Жартом кружок мав назву академії або сенату, голова кружка титул презеса, крім него був ще бібліотекар. Цїль кружка була дуже ідейна: придбати собі наукове і лїтературне образованє і дбати про моральний розвій. Урядовий документ подає, що кличем кружка було: Den guten Willen segnet Gott — der Wille wird zur Tat, die Tat führt zum Ruhme. Бувших членів, що дбали про розвій кружка і удержували з ним далї зносини, іменовано почесними членами. Хоч члени дбали головно про своє лїтературне образованє, то на сходинах розмова зверталась на біжучі полїтичні і национальні справи. У деяких членів Українців були вже проблиски национальної сьвідомости. Один з них Микола Кмицикевич в листї до другого члена (Поля-

[1]) Молот 1878. Львів ст. 122. Правда 1874. ст. 819.

ка) писав, що дух свободи опанував його душу; він все думає про Русинів, Поляки нехай дбають самі про себе. Другий член, Лужецкий написав по українськи якусь поему в австрофільскім дусї, де вичисляв всї добродїйства австрийского правительства для Русинів.[1]) В тім самім роцї, в котрім відкрито сей кружок, відкрито між молодїжию в домінїканьскій львівскій гімназиї тайне товариство: Towarzystwo starożytności halickich, яке оснував пізнїйше звісний історик, Кароль Шайноха. В 1851. р. оснував Ксенофонт Климкович в Станиславові між молодїжию літературний кружок „Руский Геліконъ", але директор заведеня неприхильно відносив ся до сих змагань і кружок упав.[2]) В самбірскій гімназиї українська молодїж що середи і суботи відбувала сходини, на яких займалась музикою і співом. Можливо, що на сих сходинах велись розмови про полїтичні і национальні справи. Коли шкільні власти їх відкрили, покарали деяких учеників, між иншими пізнїйшого письменника, Федора Заревича за „рускі аспірациї" прогнанєм із гімназиї.[3])

Житє між українською молодїжию в східно-галицких гімназиях оживилось по смерти Шевченка. На се вплинули твори поета і полїтичні подїї, що відбились сильним відгомоном серед молодїжи. По польскім повстаню польска молодїж, що у східногалицких гімназиях тодї творила меншість, почала сильно манїфестувати свою народність, співала патриотичні пісні і носила конфедератки і чамари. Се відрухово відбилось на українській молодїжи, яка чисельно перевисшала польску і она почала носити козацкі шапки зі синим дном, синї шаравари і відповідні чамари, почала між собою говорити по українськи і співати українські пісні. Тодїшні ученики в головній части походили із сьвященичих родин, в яких национальне житє по 60. р. значно оживилось в народнім напрямі. Многі приносили деяку национальну сьвідомість з батьківскої хати, а будучи досить заможними, старались єї показати живописною, козацкою ношею. В гімназиях зароїлось тодї з одної сторони від польских одягів, з другої від козацких.[4]) Сим одушевленєм до национальних одягів захопились навіть деякі учителі і почали носити чамари або жупани. Сї зверхні прояви українства не подобались прихильникам мо-

[1]) Українъско-руский архив т. III. ст. 15-25 і 8.

[2]) Огоновскій: Історія рус. лїт. II. 26. 207.

[3]) Огоновскій: op. cit. III/2 ст. 812.

[4]) З інфор. о. рад. Стефановича, Ол. Барвіньский: Спомини з мого житя, ст. 40.

сковщини і они з насьмішкою називали учеників, що убирались по козацки „breithosige Nationalisten", а козацкі шапки — коновками.[1])

Духове житє учеників, заходи над самообразованєм зосередились в тайних кружках, звісних під іменем Громад. Ся назва була перенята від тайної українськоі Громади в Києві, яку основано заходом Вол. Антоновича і якої метою було ширити национальну сьвідомість між інтелїґенциєю і приєднувати єї для українъства[2].) В 1861. р. по смерти Шевченка переїздив через Львів Українець Володимир Бернатович і запізнав ся з визначними тодї народовцями, Вол. Шашкевичем і Кс. Климковичем. Розказував їм много про Шевченка, про українську літературу і піддав їм гадку гуртувати українську молодїж в Громадах. До розвою Громад, до навязаня зносин між ними найбільше причинив ся тодїшний питомець семінарії, Данило Танячкевич (Грицько Будеволя). Чоловік захоплений українством вірив у него як в силу, що має обновити цїлий духовий орґанїзм галицкої суспільности; українству віддав ся цїлим жаром молодечої душі і з великим одушевленєм і чутєм ширив сю ідею між молодїжию. Повний чутя і вразливости романтик з оптимізмом і вірою в будучність глядїв і розумів цїлий процес перетвореня галицкої суспільности. Слово українських письменників і особливо слово Шевченка було в него сею містичною силою, що мала захопити найперше молодїж, опісля цїлий нарід. Віра в безмежну силу українъского слова, романтичний, головно на поетичних творах опертий погляд на нашу минувшість, щирі заяви прихильности і любови до найменшого брата — се були вихідні точки його дїяльности серед молодїжи. Серед неї тїшив ся великою симпатиєю, називали його „громадским батьком, пророком, батьком Данилом, гетьманом".[3]) Духа і житє серед молодїжи старав ся піддержати перепискою. Ся переписка прикрашена часто цитатами із Шевченка, ведена з великим підємом духа, замітна своєю мовою, що від пестливої нїжности, щирости і простоти доходить нераз до вульґарних слів. У Львові житє Громади піддержував відчитами з історії і літератури[4]), крім сего їздив сам або висилав ідейнїйших товаришів до міст, де було більше українъскої молодїжи, щоб оснувати або відновити Громаду.

---

[1]) Мета 1865, ст. 445 і 468.
[2]) Ол. Барвіньский: op. cit. 48—9.
[3]) Альманах Сїч 1908. (І. Франко: Пять листів Ост. Терлецкого.)
[4]) З інформаций рад. Реваковича.

Громади мали свою орґанїзацию. Громадяни вибирали війта, присяжного, писаря, бібліотекаря і касиєра. Видїл Громади відбував засїдання, на яких полагоджував справи кружка, відчитував або укладав листи до других Громад і т. п.[1]) В члени Громади приймав тілько певних і спосібних учеників і се одноголосно. Нововибраний член складав присягу, що не зрадить товаришів і Громади властям. Щоби на випадок відкритя кружка не потерпіти, члени прибирали собі прізвища, які мали зобразити їх вдачу і змаганя. В сих прізвищах є мов відгомін молодечого розмаху і козацкої очайдушности. Часто стрічаємо такі імена як Гайдабура, Любиволя, Запека, Калина, Грім, Гикало, Різак, Хмара, Пугач і т. п. Видїл Громади уживав печатки із початковими буквами слів, що були кличем молодїжи. Між собою Громади удержували дружні зносини, з нагоди вечерниць висилали своїх представників, переписувались і навіть обмінювались книжками. Члени Громад мусїли платити місячні вкладки на бібліотеку, зобовязували ся передплачувати українські літературні виданя або купувати нововидані книжки. Перші українські виданя в Галичинї „Вечерниці“, і „Мета“ в значній скількости розходились між учениками і головно удержувались їх передплатою. Те саме було з „Правдою“, яку в перших роках передплачували навіть ученики з низшої ґімназиї.[2]) В 70-тих роках громадяни з деяких ґімназий занимали ся ширенєм видавництв „Просьвіти“ між народом по селах. Робили се підчас сьвят або ферий.

Дбаючи про самообразованє, деякі Громади придбали собі гарну бібліотеку і купували до неї річно за значну суму гроший (що доходила до 150 К.) книжок. Ученики в 60-тих роках, що про рідну історию в школї буквально нїчого не могли довідатись, пізнавали єї з письменників польско-української школи, особливо М. Чайковского, одушевлялись Тарасом Бульбою (вид. Головацкого). Між книжками бібліотек Громад в 1865—70. р. стрічаємо крім галицких периодичних видань, Основу, твори Шевченка, Вовчка, Квітки, Стороженка, літопись Нестора, моноґрафію про Сковороду і Н. Каразина, твори Маркевича, Бантиш Каменьского, Костомарова. [3]) Члени Громади цїкавились літературним житєм, навязували знакомства з письменникамн і піддержували їх перепискою. Коли станиславівскі громадяни довідались 1863. р. із Ве-

[1]) З інформаций проф. Ром. Заклиньского.

[2]) Материяли до істориї зносин Галичан з Буковинцями. (Руслан 1907 ч. 159.)

[3]) Альманах Січ 1908. ст. 116.

черниць, що Федькович небезпечно хорий, наймили за його поворот до здоровля співану Службу Божу, на якій явились всї „отъ маленького школяра-дѣтыны аж до усомъ засѣяного молодця-козака.“[1]) Коли тернопільскі громадяни довідались 1864. р., що Федькович хоче видавати в Чернівцях лїтературну часопись, заявили, що будуть передплачувати 10 примірників. Одушевляючись писаною словесностию, що носила на собі тодї закраску етнографізму і побутовщини, члени Громад радо збирали народні пословицї, записували народні пісні, перекази, пізнавали народні говори і т. п.; богато з тих записок пізнїйше увійшло до друкованих збірників. Здібнїйші ученики, що слїдили пильно за сучасними виданями, пробували самі пера при всяких нагодах. Особливо любили відзивати ся з поклоном до виднїйших тодї наших письменників, переписуватись з редакциями українських часописий Вечерниць, Мети, інформувати їх про рух між молодїжию. Ученик самбірскої ґімназиї Володимир Стебельский в 1864. р. написав в честь Федьковича з привітом на Великдень вірш,[3]) що має на собі виразний слїд Шевченкової музи. Змістом він не відбігає від звичайних при такій нагодї панеґіриків і славословій, але замітний формою наслїдуваною з творів Шевченка і чистою, народною мовою. Сей більше зверхний і формальний вплив Шевченка проявляє ся і в його поезиї присьвяченій Д. Танячкевичеви і в двох поезиях друкованих в Метї 1863. р.[4]) Бракує їм простоти і щирости Шевченкової Музи, разить в них надмірна претенсиональність і неприродність.

Тернопільска Громада переписувалась в 1866. р. з Ізидором Воробкевичем, позичала йому книжок, відзивалась до него з поклоном. В привітах нових письменників ученики радо порівнували їх з Шевченком, відповідно добирали його слів і гадок. Тернопільцї писали до Воробкевича: „Щоб почула вдова Україна Твій голос, Кобзарю наш любий, та усьміхнулась до своїх дїтий. Щоб його почули і живі і мертві та пробудили ся“ і т. д.[5])

Пробували громадяни оголошувати дещо друком або видавати рукописні, лїтоґрафовані і гектоґрафовані часописи. Їх ши-

[1]) Осип Маковей: Матеріяли до житєписи Федьковича ст. 54.
[2]) Ibidem ст. 92.
[3]) Маковей: op. cit. 94.
[4]) Т. Ревакович: З переписки письменників 1860 тих років в Галичинї. (Записки тов. Шевч. рік 1913 т: 117 і 118 ст. 270 і 284.)
[5]) Матеріяли до істориї зносин Галичан з Буковинцями (Руслан 1907 ч. 113, 125 і 250).

рили між учениками і обмінювались з другими Громадами. Значну частину часописи, особливо числа, що припадало в річницю смерти Шевченка, займали вірші йому присьвячені, наслїдуваня його творів, промови на вечерницях, проби аналїзи його поем і т. п.

Громади довершили великого дїла в житю молодїжи. Они осьвідомили єї национально, познакомили єї з україньскою лїтературою і істориєю, давали єї спромогу слїдити і орієнтувати ся в житєвих явищах. Громади були дїйсною школою национального вихованя. Через се і перші роки істнованя Громади, роки стихійної сили україньства серед молодїжи, мали найбільше значінє в єї духовім розвою. Умове житє Громад, що опираючись на зверхних, формальних проявах україньства 60-тих років, почало з часом пригасати і тратити свою інтензивність, оживилось знов при кінци 70-тих років під впливом ідей позитивізму, які ширили між суспільностию Франко і Павлик. Шкільні власти старались не допустити нового прямованя в кружки молодїжи. В 1879. р. вийшов обіжник шкільної Ради, в якім она взивала членів учит. зборів берегти молодїж від посторонних впливів.[1]) Та все таки нові кличі доходили до ученицких Громад і викликували серед неї новий фермент, відчити, палкі диспути і т. п. Прихильники нових ідей боролись о провід в Громадї, що вело нераз до повного роздору серед молодїжи або основаня окремих Громад. Ученики зі Станиславова і Бережан заявляли, що своїм коштом бажають видати хоч одну книжочку Дрібної Бібліотеки, крім сего Громади причинялись до поширеня нових видавництв.[2])

Поширенє творів Шевченка і розвій його культу ішов в парі з розвоєм Громад. Розвій поодиноких Громад годї назвати правильним і одноцїльним; через се і культ Шевченка серед них то зростав, то упадав. Житє в Громадї залежало головно від енергії і ідейности 2—3 одиниць. Коли они скінчивши ґімназию, виступили з Громади, житє в нїй спинювалось, повставали роздор і колотнечі. Ідейна сторона Громади затемнювала ся, а перше місце займали формальні справи, як одїж, забави і т. п. З браку ідейних і трудящих провідників вибирано вийтом сего, що ростом великий убирав ся в найкрасшу одїж, широкий пояс, високу смушеву шапку з червоним дном, в чоботи з низкими, погнутими холявами, а в руках носив на знак своєї власти грубий бучок.

[1]) Protokół 15-tej konferencyi 1879 r. 17. czerwca c. k. gimnazyum w Przemyślu.

[2]) Перемиска М. Драгоманова з Павликом, зладив М. Павлик т. III. ст. 5. і т. V. ст. 401.

Сходини Громади минали на пустих розмовах серед тютюневого диму. З появою ідейних і палких одиниць, по часах застою і духової мізерії, починалось нове житє в Громаді.

Деякі Громади наслїдуючи академічну молодїж, в якої руках в 60-тих роках були всї українські виданя, пробували видавати для своїх членів рукописну або літографовану часопись. Таке видавництво звичайно довго не істнувало, але по кількох роках перерви являлось знов під новим іменем.

В 1864. р. виходила в станиславівскій Громадї ґазетка „Вішун“.[1]) Громада зорґанїзована наново заходами богослова Олександра Слюсарчука[2]) почала в 1866. р. видавати писану ґазетку „Зірку“, що виходила до 1869 р. Головними співробітниками були Остап Терлецкий і Володимир Навроцкий, що писав критичні статї, в яких немилосерно нищив поетичні проби громадян.[3]) Коли Терлецкий скінчив ґімназию і покинув Станиславів, редакцию „Зірки“ переняв Леонїд Заклиньский, але через незгоду серед громадян „Зірка“ невдовзї перестала виходити. В роках від 1872—7. Громада видавала нову „Зірку“, що мала виходити що місяця. З браку материялів появляла ся рідше, часом виданє одного числа проволїкалось і пів року. Списувано єї в однім примірнику і коли число було готове, голова Громади повідомляв про се членів. Сї по черзї позичали і читали.[4]) Станиславівска Громада носилась в 1873. р. з гадкою видати Альбом в честь Шевченка. „Усьвятимо віковічно память нашого мученика за сьвяту волю, видаючи альбом для його слави“, такий привіт прислала молодїж на вечерницї в честь поета у Львові.[5]) Але намірене видавництво мабуть з браку материялів не явилось.

В роках 1870—80. всї Громади, в яких згуртовало ся більше число молодїжи, видавали свою писану ґазетку, якою обмінювались з другими Громадами. Бережаньска Громада видавала в 1874.

---

[1]) Остап Терлецкий: Галицько-руське письменьство, ст. 133.

[2]) В студиї Терлецкого (ст. 185.) Олекса Слюсарчук згадує ся під іменем Олекси Непоправного. Др. Франко хибно відносить сей псевдонїм до Ол. Стефановича, бо сей що йно 1867 р. зложив іспит зрілости. (З інформаций о. рад. Стефановича.)

[3]) Твори Навроцкого т. I. видав Ів. Франко ст. VIII.

[4]) З інформаций проф. Романа Заклиньского. В бібліотеці Наук. тов. ім. Шевченка під ч. 389 є „Зірка“ з 1877 р.; між иншими статями і поезиями є там фрагмент аналїзи передсмертної думки Шевченка. Статя дуже блїдонька.

[5]) Правда 1873 р. за март.

і 5. р. часопись „Барвінок“,[1]) що місяця випусками по $3^1/_2$ аркуша. Як мотто покладено на нїй слова Шевченка:

Учіте ся, брати мої,
Думайте, читайте,
І чужому научайтесь і свого не цурайтесь.

Тернопільска Громада видавала в р. 1875—8. ґазетку „Сніп“. Рівночасно невеличкий гурток москвофілів під проводом Он. Ґецева видавав „Листокъ литературный“; члени кружка намагались писати статї росийскою мовою.[2]) Самбірска Громада видавала в тім часї рукописну ґазетку „Згода“.[3]) Невеличкий гурток учеників в Коломиї видавав в роках 1875—7. писану ґазетку „Юнак“. Вийшло єї кілька чисел.[4]) Львівска Громада, що як перша уважала себе за головну, мала спромогу видавати літоґрафовані часописи. В 1877. р. під редакциєю Евгена Озаркевича виходив „Улий“.[5]) Пізнїйше в Громадї наступила деяка розтїч. Замість одної часописи, кождий гурток учеників старав ся видавати свій окремий орґан. В 1884. р. ученики пятої кляси видавали з ряду три гектоґрафовані часописи: „Молодецька праця“, „Зїльник молодецьких праць“ і „Чортик“. Крім сего, була ще писана ґазетка „Зірка“.[6]) В 1892. р. гурток львівских учеників видавав „Основу“, часопись для науки і забави.[7])

Крім сих видавництв призначених виключно для громадян, ідейні і підприємчиві одиниці дали почин видавництву, що мало значінє для широких кругів і вимагало богато труду і гроша. Заходом ґуртка учеників Громади нїмецкої ґімназиї у Львові, головно за ініціятивою Смаль-Стоцкого, в 1877. і 8. р. вийшли 2 томи „Рускої Бібліотеки“ Онишкевича[8]), яка в перших роках головно розходилась по Громадах.

Не відразу на народних основах станув тайний кружок украïньскої молодїжи в Чернівцях „Согласіє“. Основано його значно пізнїйше від галицких Громад, бо аж 1870. р. Цїль його була: „Возбужденіє русского духа, образованіє ся въ русскомъ языцѣ и товарищеская жизнь“.[9]) Але мимо деяких росийских симпатий молодїж читала і украïньскі виданя і училась нової правописи. Коли одначе сей кружок під впливом грошевих підмог росийского

[1]) В архіві Просьвіти у Львові є сїм чисел „Барвінка“.
[2]) З інформаций Др. Ев. Олесницкого і дир. Йосифа Ковальского.
[3]) З інформаций Др. Андрія Чайківского.
[4]) З інформаций Др. Яр. Окуневского.
[5]) Альманах Сїч 1908 ст. 345.
[6]) Маковей: Істория одної студентскої Громади. Львів, 1912. ст. 6.
[7]) В архіві Просьвіти є кілька чисел „Основи“.
[8]) Ілюстрований буковиньский калєндар 1884. Біоґрафія Стоцкого.
[9]) Смаль-Стоцкий: Буковиньска Русь ст. 127.

консуля затратив свою ідейність і переняв ся обєдинительними кличами, українська молодїж в 1871. р. оснувала окремий кружок „Братний Союз". Товариство се стояло відразу на народних основах, а своєю задачею крім образованя в українській історії і літературі поклало ще спів, збиранє народних пісень, казок і т. п. Видавало також автографовану газетку „Зазуля".[1])

* * *

Вплив Шевченка на наше духове житє від 60-тих років проявив ся сильно в поезиї. Вірші галицких і українських поетів, друковані в галицких виданях, се дїйсно переспіви і наслїдуваня Шевченка. Під його впливом був Конїський, Климкович, Володимир Шашкевич і особливо Федькович, що зовсїм затратив власну індивідуальність під вражінєм його поезий. Замітний вплив робила поезия Шевченка на мову і форму галицких поетів. Уживаний Шевченком метричний розмір, чотиростопові трохеї на переміну з тристоповими і чотиростопові амфібрахи випирають з нашої поезиі строфи наслїдувані з нїмецкої і польскої літератури. Мова очищує ся з церковно-славяньских слів, стає народною, переповненою зворотами і словами взятими з Шевченка. Та все таки сї наслїдуваня на галицкім ґрунтї з огляду на зміст є дуже блїді і формальні. Бракує їм сили слова, глибшої поетичної інвенциї і мотивів, ширшого сьвітогляду. Їх ідейний підклад — се безвпинні згадки про свободу, вільність, про стремлїня до неї, про минувшість; часто в них є наріканя на лиху долю, на нещастє родини, переслїдуваня, яких она дізнає від сильних сусїдів, Поляків і Москалїв, та заразом погрози пімстою і судом.[2]) Улюбленою їх темою — се порівнанє працї поета і його прихильників з працею хлїбороба, зі сївачем, народу з рілею, слова з зерном.

Під впливом Кобзаря і галицкої поезиї 60-тих років появляють ся поетичні проби учеників, важні не стійностию змісту, але цїкаві з сего боку, коли і що наслїдувала молодїж з його поезий. В перших роках знакомства з Кобзарем стрічаємось головно з виривками з него, котрі подавано як мотто власних поезий, або переписувано дещо змінені відповідно до обставин і нагоди. Слово Шевченка зробило на всїх могуче вражінє і старша і молодша ґенерация залюбки послугувалась цитатами з него. Увівер-

[1]) Тамже ст. 132.

[2]) Драгоманів: Література росийська, великоруська і українська (Правда 1874).

ситетска молодїж присьвячуючи Ант. Могильницкому з нагоди його промови виголошеної 27. червня, 1861. р. похвальний вірш, взяла як мотто до него слова Шевченка:

„В своїй хатї — своя правда
І сила і воля."[1])

В 1861. р. самбірскі старші і молодші Русини подарували М. Качковскому на іменини альбом, де між иншими поезиями був виїмок із „До Основяненка", змінений може якимсь учеником.

Руска думка, руска пісня
Не вмре не загине і т. д.
до . . . . . .
Добрий голос маєш

Слово „отамане" змінено на „меценате".[2]) До сих рядків автор дописи додав таку замітку: „Не можна также пропустити стишка, который може задолжилъ ся у поетичной лиценціи, за то трещить гумористикою и оригінальностию (?!)".[3])

В обємистім зшитку панегіриків писаних в честь М. Качковского учениками кількох гімназий (з Дрогобича, Самбора, Бережан, Станиславова) в роках від 1860—6. знанє творів Шевченка слїдно лише з цитатів. Мова макаронїчна, тяжка, будова вірша нагадує польскі і нїмецкі взірцї, зміст повний сервілїзму і неприродности. Сї поезиї се продовженє нашої схоластично-панегіричної лїтератури 30—50. років. Виїмок творять поетичні проби Кс. Климковича, писані доволї чистою мовою. Деякі автори знали твори Шевченка і брали з него мотто до панегіриків. Володимир Стебельский як мотто панегірика (1862. р.) поклав Шевченкові слова:

Нащи̑ Бруты и Коклесы
Славни̑ незабути̑,

Порфір Павлусевич: Слава не поляже. Вірш Ів. Комарницкого (богослова у Відни 1865.) починає ся словами, що є парафразою заспіву Шевченка:

Думы мои, думы,
Пойдѣтъ свѣтами,
Несѣтъ голосъ братамъ
Родними словами.

В 1867. р. станиславівскі ученики видали: На памятку шестихъ роковинъ смерти славного нашого батька Кобзаря Тараса Шев-

[1]) Слово 1861. ч. 47.
[2]) Слово 1861. ч. 87.
[3]) Рукопись бібліотеки Шевченка ч. 18.

ченка. Коштомъ руських ґимназіястівъ въ Станиславові. Зъ печатні Білоуса. Автором сего вірша був ученик VIII. кл. Осип Щавіньский, що визначався поетичним талантом. Він помер у вересни 1866. р. на холєру, а Громада в память його видала згаданий вірш. Цїкаве при сїм, що друкар Білоус, прихильник московщини, позволив собі пропустити в поемі один уступ звернений проти Москалїв.[1]) Основу вірша творить звичайна тодї тема, порівнанє просьвітної працї з роботою хлїбороба. Тому що анї Комарів (Вінок Т. Шевченкові із віршів украïньских, галицких, росийских, білоруських і польских поетів), нї Супранівский (На вічну память Шевченкови) не помістили сього вірша в своїх збірках, хоч його вартість не велика, подаю його передрук, як вислів почувань Громади учеників.

И могили високиі
И степи и гори,
Старий Дніперъ Славутиця,
Ревучі пороги
Посумніли; не співає
Соловейко въ гаю,
И я батьку плачу, тужу,
Якъ Тебе згадаю.

Повіяли буйні вітри
Крізь гори, долини
Та принесли злиі вісти
Зъ нашой Украіни.
Повіяли буйнесенькі
По діброві, гаю
Та принесли злу новину
Зъ козацкого краю.
Умеръ батько старий Кобзаръ
Та не въ Украіні
А умеръ вінъ бідолашний
У чужій чужині.
. . . . . .
. . . . . .

Подиви ся, батьку, на насъ,
Чи ґаздувать вміємъ.
Ми вже серця поорали,
Теперъ правду сіємъ.
Сіємъ правду, Твоє слово
Ворогамъ на диво,
И молимось, ожидаємъ
Осени и жнива.
Зійде правда, зійде зерно
Посеред куколю,
Що декуди унадив ся
На оранім поли.
Зійде зерно и заглушить
Бурянъ, тернє дике
Та и затре єго сліди
На віки и віки.
А ми тоді зійдемо ся
И зробимъ обжинки
И уплетемъ и увємо
Зъ колосу два вінки.
А тепер ще спи въ могилї,
Доки жнива будуть
А як женцї посходять ся,
Ми Тебе пробудимъ.

Наслїдуваня творів Шевченка, які стрічаємо пізнїйше по студентских часописях мають звичайно плитко-патриотичну основу,

[1]) З інформаций о. рад. Стефановича.

переповнені наріканями на неправду, неволю, ворогів, темряву, хмари, — зітханями за сьвятою волею, правдою, сьвітлом, зорею, сонцем, тугою за Україною. Наслїдувано головно поеми Шевченка поміщені в читанці як Заспів, Посланиє, До Основяненка, До Зорі (виїмок з Княжни). В студентскій рукописній часописи „Барвінок", яку видавано в Бережанах, поміщено (за лютий 1874. р.): В память 13-тих роковин смерти Тараса Шевченка, вірш Б. Волиняка. Подорожний глядить на лавром умаєну Шевченкову могилу, на котрій стоїть високий хрест. Під хрестом лежить кобза. Днїпро засмутивсь і покрив ся ледом. Кобза відізвалась до подорожного.

Уже лїт тринайцять
Як звук видавалам,
Славу України
Сьвітови співалам;
Бо тая могила
Співака ми взяла,
Мученика за вітчину
З кайдан увільнила.

Деякі наслїдуваня се з огляду на мову і форму примітивні переспіви Шевченка. Наведу для приміру деякі зразки:

До О. П.

Соловію любий, милий,
Сизенький пташочку,
Заспівай нам, як співавєсь
Було у садочку.
Заспівай нам голосненько,
Щоби все ожило,
Щоби серце замучене
Хоч ще раз забило!
Може душі полекшає,
Та злиднї загинуть,
Може чорні гадки, сумні
Та з вітром полинуть,
Утни, утни, мій співаче,
Друже Олексію.
Ми зоремо рідну ниву,
Ти зерно засїєш.
Воно зійде, розкладе ся
Барвінком на поли.
Помянуть ще тебе, друже,
Дїтоньки на воли. (Барвінок 1874 ч. 2).

ДУМКА.

Думи мої невеселі,
Думи мої милі,
Де ви претесь у мандрівку,
Дїти сизокрилі!
О летїть ви! мої думи,
Там де серце хоче . . .
В Украïну летїть дїти
Хотьби о півночи.

Там інакше сонце сходить,
Інакше заходить;
Щастє-доля серед стену
Дни Божі солодить.
Сядьте собі на могилї,
Трохи відпочиньте,
Посумуйте, поридайте,
Одну слезу киньте.

. . . . . .

Ідїть дїти, ідїть орли,
В щасливу годину
Та вертайтесь з добров вістков
Знов в мою хатину!
Розкажете, що ся дїє
В щасливій родинї,
Розібєте мою тугу
У гіркій годинї.

(Барвінок р. 1875. ч. 4.)

Деякі рефлєксиї про незгоду між словами а дїлами людий викликувала в учеників лєктура Послания. На сю тему в студентскій літоґрафованій часописи академічної ґімназиї „Основа“ 1892. р.[1]) є ось такий вірш.

Читаючи Тарасове Послание.

І ми все прем ся в чужих книгах
Шукати доброго добра,
Добра сьвятого, волї, волї,
І толєранциї на слові!
А на дїлї? давня біда!

[1]) Із архіву Просьвіти.

Братерства братного не буде,
Бо слів не дїлами учимось,
Великих слів, велику силу,
Тай більш нїчого.

Схаменїть ся, будьмо люди,
Бо з слів лихо буде,
Дїлом, дїлом розковуймо
Закованих людий.
Но розумно розковуймо!
Най не несесь сто ріками
Кров у синє море,
Най дим хмарою не слонить
Сонця перед нами,
Най на віки не кленемось
Народа сльозами.

* * *

В Громадах українська молодїж читала українські виданя, пізнавала тодїшний лїтературний рух, розвивала свій национальний сьвітогляд. Там також пізнала твори Шевченка. Коли саме Кобзар стає звісним серед молодїжи? Се в великій мірі залежало від осередка, в якім молодїж проживала. На провінциї імя поета стає звісним і популярним по його смерти зі Слова і Вечерниць. У Львові ще за житя поета Кобзар міг дістатись в руки живійших одиниць з молодїжи. В львівскій книгарни Вільда було кілька примірників липского виданя творів Шевченка: Neue Gedichte von Puschkin u. Schaffschenko (1859), крім сего були збірники, як Ластівка, Хата, Записки о южной Руси. Кость Горбаль і Льонгін Лукашевич, тодї ще ученики-приватисти, зараз по виходї липского виданя, купили собі один примірник. Поява книжки з поезиями Шевченка, яких тодї (і ще довгі лїта пізнїйше) не можна було друкувати в Росиї, мусїла зацїкавити і звернути їх увагу на автора. Льонгін Лукашевич залюбки деклямував Кавказ, що робило велике вражінє на Горбаля. Коли сей в слїдуючім роцї вичитав w Dzienniku Literacki-м бібліографічну згадку про появу нового Кобзаря (вид. Симеренка 1860.) записав собі його через згадану книгарню.[1]) Коли по смерти поета почув ся великий брак Кобзаря, львівский купець Михайло Димет спровадив на веснї 1862. р. між иншими українськими творами і фотографіями

[1]) Осип Маковей: Житєпись Федьковича ст. 125.

письменників Кобзаря, окреме виданє Гайдамаків і инших поем Шевченка т. зв. метелики. Та число примірників було не велике і його в мить розкупили ученики і студенти унїверситету і в сей спосіб значна часть українськоґ молодїжи у Львові вперве познакомилась з українською лїтературою. [1])

На провінциї дістав ся Кобзар в руки учеників здає ся найскорше, бо вже з початком 1862 р., в Самборі. [2]) Мав його у себе тодїшний опікун молодїжи, радник суду Михайло Качковский, що впрочім мав у себе і инші українські виданя і позичав їх ученикам. Щирий приятель шкільноґ молодїжи (в своїм домі удержував бурсу), прихильник кождоґ книжки, писаноґ славяньскою азбукою, хоч сам чоловік без тривкого і виробленого национального сьвітогляду, [3]) відносив ся прихильно до нового українського руху з початком 60-тих років. Опікуючись ревно учениками, давав їм читати українські виданя і через се ширив у них мимоволї национальну сьвідомість, устроював для них вечерниці, на яких деклямовано і співано українські твори. Питомці бурси в його присутности співали „Ще не вмерла Україна". Під вражінєм прихильних згадок про Шевченка і українство давав ученикам читати і відписувати Кобзаря, в якім однак не подобалась йому фонетична правопись. Але коли замітив, що Кобзар осьвідомлює национально молодїж і захоплює єї своїми ідеями, почав виступати як „критик" Шевченка. Через се громадяни в листах нарікали, що Качковский „Лїсикевича више Тараса ставляє. [4])

Хоч в роках 1862—4. молодїж пізнавала деякі твори Шевченка з Вечерниць, Мети, Слова, то печатаний Кобзар в єї руках був великою рідкостию, через досить високу цїну і через невелику скількість примірників, що дістались до Галичини. До появи львівского виданя Кобзаря ученики не у всїх ґімназиях мали нагоду бачити петербурске виданє. Як тяжко його було дістати,

---

[1]) Ф. Свистунъ: Чѣмъ есть для насъ Шевченко, ст. 5.

[2]) З информаций проф. Т. Грушкевича.

[3]) Як К чковский не мав виробленого сьвітогляду, але підчиняв ся впливам других людий особливо Дїдицкого і як все не орієнтував ся в справах мови і лїтератури, нехай послужить ось такий епізод з його житя, поданий менї проф. Грушкевичем. Стрінувши сего перед виїздом в Росию так заявив: Сину, я їду до Росиї, буду і на Українї. Я хочу переконати ся, чи там на Українї, за кордоном так дїйсно говорять, як пише ся в українських книжках. Як оно так є, я „Ваш", се значить народовець або Українець.

[4]) Юлїян Чайківский: op. cit. ст. 85.

видко з сего, що коли 1865. р. Данило Танячкевич хотів Ізидора Воробкевича познакомити з творами Шевченка, післав йому переписаного Кобзаря, бо друкованого годї було у Львові дістати.[1]) Мали його між иншими українськими виданями деякі учителї, знайшов ся він й в декотрій шкільній учительскій бібліотеці, але звідси молодїжи не був приступний.[2]) В більшім числї розходились по ґімназиях метелики, окремі виданя деяких поем Шевченка.

Щоб поширити Кобзаря між громадянами, Танячкевич впав на гадку при помочи семінаристів його переписувати і переписаного розсилати Громадам. Члени Громад робили собі відписи чи цїлого, чи декотрих поем. В деяких ґімназиях появив ся скорше переписаний Кобзар нїж друкований. В Дрогобичи вже 1862/3 переписаний Кобзар дістав ся в руки ученика, друкований роздобув инший ученик аж слїдуючого року.[3]) Зшитки з творами Шевченка не містили тих самих поем. У зшиток формату книжки вписував ученик найперше сї поеми, що йому найбільше подобали ся, звичайно історичні поеми, також Сон, Кавказ, Посланиє; опісля пізнїйше доповнював свій збірник, порівнуючи його з другими. Ученик перейшовши до другої ґімназиї, ширив між товаришами там ще незвісні поезиї Шевченка, або доповнював свій зшиток собі ще незвісними. Громади, нераз і поодинокі ученики, переписуючись з собою, обмінювались переписаними поезиями Шевченка, посилали їх собі з привітом, з нагоди якихсь сьвят, іменин і т. п. Ученики з ріжних ґімназий стрінувшись як студенти унїверситету у Львові, порівнували свої переписані Кобзарі і знов їх доповнювали. До рукописного Кобзаря вписувано 1863. і 4. року поеми Федьковича Новобранчика і Лукяна Кобилицю, твори, що (крім частини Новобранчика друкованого в Вечерницях 1862 р.) були тодї звісні з рукописи і ученики цїнили їх на рівнї з творами Шевченка.[4])

[1]) Материяли до істориї зносин Галичан з Буковинцями. (Руслан 1907. ст. 61.)

[2]) Вахнянин: Спомини ст. 50. Барвіньский: Спомини I. ст. 102.

[3]) З інформаций Т. Реваковича і Т. Грушкевича.

[4]) З інформаций Т. Реваковича. В бібліотецї тов. Шевченка під ч. 190 є рукописний Кобзар, старанно і читко переписаний з наголосами над словами. Був він власностию тернопільскої Громади, як на се вказує напись на кінци „Тернопіль“ і печатка „Бог надія“ з початковими буквами Ч. Т. Сей Кобзар був мабуть якийсь час в львівскій Громадї, бо на нїм є замітка, що сю книжку переплїв Теофіль Луцик б. ученик львівскої ґімназиї. Зміст уміщених творів є:

1. Думи мої
2. Перебендя
3. Невольник
4. Тополя
5. Частина поеми Черниця Маряна
6. Утоплена

Підчас сьвяточних ферий і вакаций ученики, що тодї в переважній части були синами сьвящеників, і семинаристи розїздились по селах і там в сьвященичі доми привозили Кобзаря. Був звичай на празниках і родинних забавах, що тодї гучно відбувались, виступати з деклямациями. До 61. року деклямовано галицких поетів, тепер питомцї і старші ученики почали деклямувати твори Шевченка, які почали випирати твори галицких письменників. Сї деклямациї робили велике вражінє, розкривали силу і чар слова поета. Під їх впливом, ученики, що вперве чули твори Шевченка, зацїкавлювались ними і роздобувши їх, переписували в своїм зшитку. В сей спосіб відписи творів Шевченка ширились між ґімназияльною і академічною молодїжию в тисячах примірників.[1]) Кобзаря переписувано аж до 1867. р., коли появилось двотомове галицке виданє. Громади учеників спроваджували його в значнім числї примірників і розпродували своїм членам. По 1867. р. переписувано тілько сї твори, що не ввійшли в львівске виданє пр. частину Івана Гуса. Львівске виданє надавало ся легко до кольпортажі між учениками, бо виходило зошитами.[2])

---

7. Москалева Криниця
8. Катерина
9. Причинна
10. Петрусь
11. Відьма
12. Козачковскому
14. Доля
15. Муза
16. Слава
17. Гамалїя
18. Сон
19. Епилёґ до Невольника
21. Суботів
22. Русалка
23. Чернець
24. Кавказ
25. Неофіти
26. Плач Ярославни
27. Чигирин
28. Ще не вмерла Україна (чужою рукою дописано: Не Шев.)
30. До Миколи Костомарова.
31. Завіщанє
20. Сон
32. Наймичка
33. Думка
34. Думка
36. Думка
37. Шафарикові
38. Частина поеми Іван Гус
39. Іван Підкова
40. До Основяненка
41. Тарасова ніч
42. Пролёґ до поеми Гайдамаків
43. Холодний яр
44. Ляхам
45. Розрита могила
46. Думка.

[1]) Павлик: Про руcько-українські читальнї. ст. 85.; Ватра (збірник вид. В. Лукич) О. Барвіньский: Про житє Т. Шевченка.

[2]) За ширенє сих брошурок з творами Шевченка довелось потерпіти ученикови 7. кляси перемискої ґімназиї Стефанови Пстрикови. Він в червни 1879. р. отримав від теольога Костя Паньківского 60 книжочок, між якими крім випусків творів Шевченка були 2 випуски Правди і кілька книжочок

Хоч молодїж пізнавала твори Шевченка в Громадах і они не входили в програму шкільної науки, то все таки деякі молодші учителї українськоі мови ішли за духом часу і почали їх читати і обясняти в школї. Робили се з молодечим жаром і палкою любовю до поета а одушевленє і віра в його слово заступала місце пізнїйших коментарів. В перемискій ґімназиї перший познакомив молодїж з Шевченком проф. Михайло Поляньский. Його ученики стрінувшись вже в 1863. р. на унїверситетї з учениками з других ґімназий, звертали на себе увагу знанєм творів Шевченка. Приносили також на унїверситет найповнїйші зшитки з його поезиями.[1]) Ще більше зробив для поширеня культу Шевченка в ґімназиї питомець семінариї а від 1863—5. р. заступник учителя в ґімназиї, Анатоль Вахнянин. Члени Громади, яку він зорґанїзував і яка зараз в початках числили „яких 30 мужа самих запечених хлопоманів", певно за його спонукою „готовили Тараса олїйними красками", та хотїли післати його де на почесне місце у Львові. Як учитель почав „сїяти між учениками зерно правди Тарасової", читав в школї твори Шевченка і завів кулїшівку, через що стягнув на себе слїдство властий. Але в сїм клопотї зумів себе оправдати гарними успіхами в науцї, в якій не пропущено й Шевченка. По виїздї Вахнянина з Перемишля одушевленє Кобзарем серед учеників на кілька лїт дещо зменшилось. Розбудили його наново у молодїжи і дали йому тривку основу своїм знанєм і працею в 70-тих роках професори Евген Желехівский і Дамян Гладилович.

В тернопільскій ґімназиї в 1864/5. р. Евген Згарский читав ученикам на годинї Кобзаря. І там учеиики писали задачі кулїшівкою і за се інспектор Янівский перенїс учителя Гудика до Бережан.[3]) В самбірскій ґімназиї учитель українськоі мови Ол. Борковский читав з ученйками в 1863. р. поезиї Шевченка з Ве-

Просьвіти. Петрик продав кілька книжочок товаришам. Через донос, що продає книжки без місця і року виходу, арештовано його, підозріваючи, що ширить соціялїстичні видання і переведено у него ревізию. Показалось, що се випуски Кобзаря. Петрика випущено із слїдчої вязниці а прокуратория видала йому посьвідку, що є зовсїм невинний. На основі одноголосного рішеня учительского збору ученика принято знов до ґімназиї. (Protokół 16. konferencyi 1879. r. 17. czerwca c. k. gimn. w Przemyślu.)

[1]) З інформаций рад. Реваковича.

[2]) Студиньский: Перші прояви культу Шевченка в Перемишли. Львів 1911. ст. 9; Руслан 1914. ч. 31.

[3]) Барвіньский: Спомини ст. 34.

черниць і Мети.[1]) Трохи пізнійше, при кінци 60-тих років в дрогобицкій ґімназиї проф. Іван Верхратский познакомив учеників з творами Шевченка в школї а також із своєї бібліотеки позичав їм Кобзаря і инші українські виданя[2])

Твори Шевченка по своїй появі серед молодїжи зробили на неї безмежний, напів містичний вплив. Протягом 2-3 лїт відбув ся цїлий переворот єї сьвітогляду, наступило национальне осьвідомленє, що зараз в перших роках з елєментарною силою обхопило загал учеників і учителїв. Перше вражінє Кобзаря на молодїж було так могуче, в порівнаню з ним все до тепер єї звісне видавалось так блїдим і анемічним, що йому несьвідомо піддала ся і українством захопилась й ся частина молодїжи, яка виховувала ся в виразно польскім або русофільскім окруженю. Деякі з неї, що під впливом обставин не лишились при українстві, але перейшли в польский або русофільский табор, згадуючи в старости своє молодече українство, пояснювали його сим першим вражінєм Кобзаря. Його викликувала і сама книжка і спосіб, в який она ширилась між молодїжию. Сей збірник поезий, який ученики тайком переписували, окружений через се нїмбом забороненої книжки, вводив їх в сьвіт нових ідей, що так ріжнились від сїрої, шкільної буденщини. Они ідучи за своїм чутєм линули в сей сьвіт, піддавались могучому слову поета, попадали в безтямний ентузиязм, слухаючи його творів. Остап Терлецкий так розказує про появу Гайдамаків серед молодїжи станиславівскої ґімназиї: „Коли зявив ся був 1863. чи 64. року в Станиславові один екземпляр Гайдамаків, присланий одному школяреви якимсь добрим чоловіком зі Львова, то його за пару день майже на шматки рознесли. Всїм годї було нараз дати прочитати і за властителем тягнув ся все по школї цїлий рій хлопців, яким він на голос мусїв читатти цїлу поему, поки не охрип. Потому виривав йому другий книжчину з рук і на коридорі в ґімназиї, або на вулици, або дебудь, зачинав читати далї. Всїх голосна Муза великого поета, як клїщами тягла до себе і всї ми тодї поробили ся горячими хлопоманами.“[3])

Молодїж захоплена словом Кобзаря, старалась цїлу свою духову суть виводити від Шевченка і мов на знак духової залежности і синівскої любови називала його все „батьком Тарасом,

[1]) З інформаций дир. Борковского.
[2]) З інформаций рад. Бандрівского.
[3]) Терлецкий: op. cit. 102.

батеньком, старим батьком, учителем." З великого пієтизму до него ученики при кождій нагоді любили цитувати його гадки, і фраґменти його поезий, всї свої змаганя, всї суспільні і національні явища оцїнювали і пояснювали гадками і цитатами Шевченка. Переписка громадян переповнена словами і цїлими рядками вибраними з Кобзаря, деякі з них приймались як сталі терміни і звороти в студентскій мові. Громадяни радо порівнували себе або других із героями Шевченка і їх листи часто згадують про Ярему Галайду, гайдамаків, сьвяченого і т. п. Дописи про студентске житє поміщувані в українських часописях починали ся то словами Шевченка, то прикрашені цитатами з него. Те саме проявлялось й в листах учеників до своїх товаришів. В дописи з Тернополя про відносини в ґімназиї є 7 фраґментів поезиї Шевченка.[1])

Твори Шевченка викликали великий підєм духа і бадьорість у шкільної молодїжи. Українська сьвідомість захоплювала непевну ще молодїж і люди, що слїдили і інтересували ся єї житєм, бачили у неї нечайно переміну, замітили, що українство і Кобзар підносили єї моральну силу. Самі ученики були сьвідомі сего духового обновленя і деякі з них, що перебули сю переміну не без внутрішної борби, радуючись побідою, прилюдно признавались, що стали Українцями під впливом поезиї Шевченка. Зі Станиславова ученик Ом. Гор. писав до Вечерниць, що під впливом творів Шевченка кинув москвофільство і навернув ся до народних ідей.[2]) В Самборі почав упадати русофільский напрям і серед громадян і серед молодїжи. Затревожений сим Качковский писав в 1862. р. до Головацкого: „противники употребляємого Головацкимъ, Дѣдицкимъ, Попелемъ и иншими писателями языка забераются до великои борбы язычной и агитуютъ въ томъ взглядѣ помеже юношествомъ..." Качковский взивав Головацкого, щоб разом з Дїдицким дещо уступили сему напрямови. „На всякій случай подобаєтъ сближити ся до народного и зрозумѣлого языка. Съ того буде го можна очистити."[3])

Під впливом українства молодїж по ґімназиях самовільно почала уживати в задачах фонетичної правописи (30 лїт перед єї офіцияльним заведенєм!), головно через се, що Кобзар і инші українські твори були нею писані. В львівскій ґімназиї ученики проти волї учителя писали задачі фонетикою. Уживали єї навіть

[1]) Мета 1865. ст. 463. [2]) Вечерниці 1863. ст. 80.

[3]) Вѣст. Нар. Дом. 1910. ст. 63.

пізнїйші прихильники московщини.[1]) В тернопільскій ґімназиї в 1865. р. уся молодїж від 4. кляси писала шкільні і також матуральні задачі кулїшівкою, в низшій ґімназиї на переміну одну етимольоґією, другу фонетикою.[2]) Те саме було в станиславівскій ґімназиї; навіть в учительскім семінарі ученики писали задачі кулїшівкою, чому впрочім учителї українськоґ мови не противились.[3]) В одній з галицких ґімназий учитель заборонив своїм ученикам писати вправи фонетичною правописию. На се ученики заявили: „Так писав Шевченко — так пише цїла Україна а миж не то, що они; на щож нам чужого, або своє не добре?“[4]) Сьвідок сих часів, Богдан Дїдицкий, подає в своїх споминах, що прихильники обєдинения замічали, як у молодїжи культ українськоґ фонетики доходив до фанатизму.[5]) Одушевленє Кобзарем відбилось ще більше на чистотї мови учеників. Із шкільних звітів видко, що ще в 70—90-тих роках в многих східно-галицких ґімназиях офіцияльна українська мова була поганим жарґоном церковнославяньских та українських слів в порівнаню з народною мовою учеників в роках 63—70., якої они вчили ся по Громадах і якою володїли

Национальне осьвідомленє українськоґ молодїжи, що так демонстрацийно проявлялось в школї, ще виразнїйше проявляло ся поза школою. Оно, як звичайно у молодїжи, яка любуєсь в зовнїшних ефектах, виступало в народній, козацкій одежі. Вправдї козацкі шапки у молодїжи появились скорше як реакция до польскоґ национальноґ ноші, але звичай убиратись в козацку одїж замітно зріс під впливом лєктури Кобзаря. Молодїж одушевлялась бувальщиною, козацкими героями і убираючись по козацки, уважала себе мов за їх ідейних потомків.

Одушевляючись українською национальною ідеєю, молодїж старалась знайти для неї тривку основу в знаню істориї свого народа, як се робила польска молодїж, що знаходила сильну підпору для своїх национальних змагань в польскій традициї. Під впливом історичних поем Шевченка, що поривали молодечі уми своїм романтично-ідеальним поглядом на минувшину, повну геройских подвигів, сили і поетичноґ краси, молодїж уважала історию козаччини за дїйсну історию України і пізнавала єї з історичних студий Ко-

[1]) Свистунъ: op. cit. ст. 6.
[2]) Мета 1865 ст. 471.
[3]) З інформаций проф. Р. Заклиньского.
[4]) Вечерниці 1863. р. ст. 36.
[5]) Своєжитєвыи записки (Вѣст. Н. Дом. 1907. ст. 200.)

стомарова, Кулїша, з козацких дум. Князївскі часи, які величав в своїх поемах Дїдицкий і науково описував Шараневич, видавались єї часами мертвоти і ними зовсїм не цїкавилась. З другої сторони побутові і суспільно-полїтичні поеми Шевченка настроювали молодїж народолюбно і демократично, звертали єї увагу на реальне житє, на побут селян. Звідси являлось у неї бажанє пізнати народні звичаї, обряди, мову, звідси походили у неї побутові, простонародні манєри. Так під впливом творів Шевченка вже на шкільній лавцї щезав давний Рутенець, що свою рускість бачив в обрядї і згадках про князїв, а розвивав ся новий тип галицкого Українця-народовця, що черпав свою сьвідомість з істориї козацтва, мови і побуту народа.

Читаючи поезиї Шевченка, з браку критичних студий про них, молодїж не мала спромоги аналїзувати його творчість, розуміти єї на тлї обставин, але очарована єї красою і силою, опанована новиною ідей, учила ся на память його творів і залюбки їх деклямувала. Робила се з ентузиязмом так, що ідейнїйші ученики вміли мало що не цїлого Кобзаря на память. Знали не тілько коротші лїричні поезиї, але і більші поеми як Наймичку, Катерину, Сон, Посланиє, навіть цїлі Гайдамаки. Сї деклямациї виголошувані з відповідною експресиєю і чутєм робили в перших роках появи Кобзаря серед учеників велике вражінє. Окружені польским впливом, уживаючи в школї а звичайно й поза школою польскої розговірної мови, ученики з деклямацій Шевченка пізнавали весь чар народної мови, живе слово поета явило ся в повній красї і принадї. Через се з появою Кобзаря польска мова як розговірна почала уступати перед українською. Многі ученики учились на память Кобзаря, щоби придбати собі знанє української мови, щоби з него присвоїти собі copiam verborum. Тим можна пояснити сю легкість, з якою тодї подавано уривки його творів і парафразу його думок.

В роках 1861—70. увійшло в звичай сьвяткувати память смерти Шевченка принагідним віршом. Сї вірші друковано в периодичних часописях, деякі з них виходили відбитками і їх роздавано учасникам в Богослуженю за поета. Они є до якогось степеня мірою оцїнки і розуміня Кобзаря. З причини своєї легкої форми, наслїдуваня метричного розміру, повторюваня слів і зворотів Шевченка они ширились між учениками, які одушевлялись ними, учились їх на память і цїнили їх на рівнї з творами Шевченка. В перших роках они заступали місце критичних оглядів поезиї Шевченка, вказували на єї вартість і розглядали єї ідеї.

Перший вірш в честь Шевченка се Федьковича: „Співацка добраніч на скін Тараса", друкований в Слові 1861. р. Федькович тоді ще поезий Шевченка не знав, міг чути від Горбаля про него як великого поета України, єї бувальщини, степів і могил. Не диво, що „козак Тарас" у Федьковича се мелянголійний співак, що з кобзою в руці тужить в яснім сьвітлї місяця на могилї. Тужить за Україною, за козаками в степах, за Запорожем, жалує ся, що його доля се „кайдан, Сибір і вся неволя". З жалю і туги умирає.[1]) Блїда і невиразна особа Тараса Шевченка, повна якоїсь туги і жалю, се відбитє романтичної туги самого Федьковича за Україною, його одушевленя нею як країною краси і споминів. Глибше оцінив значінє Шевченка Ксенофонт Климкович в поезиї: На вічну память Тарасови (Вечерниці 1863. р.) Она робила на громадян велике вражінє, бо про неї згадували: „єї читаєм і не начитаєм ся.[2]) Вірш сей вірно підхоплював сей переворот в духовім житю людий, який викликав Кобзар Шевченка. Байдужна, несьвідома маса почала жити новим, ідейним житєм. Усї замітили, що тепер „є гадка, є серце, є люди". Шевченко дорікав своїм землянам, що з власної вини запропастили свій рід, одні повернулись Москалями, другі Поляками. В 1865. р. появилась в річницю смерти: Вспоминка смерті Шевченка. Шевченко се борець за волю Україну і мученик за правду між людьми:

Тарасе, Кобзаре рідний,
Мученику долї,
Хтїв Ти щастя України,
Хтїв Ти люду волї.
Хтїв Ти правди на сїм сьвітї,
Правдов жив вік цїлий
І вік терпів від колиски
До сирой могили...
Знущали ся над Тобою
Вороги, злі люди.
Ой буде їм покаранє
Неслава усюди!...

Те саме величанє Шевченка як борця за волю і правду пробиваєсь з вірша Перебендї (Русалка 1866. ч. 3). Коли в 1866. р. москвофільство почало явно голосити єдність нашого народа з Росиєю, а польска суспільність заняла також негативне стано-

[1]) Осип Маковей: Житєпись Федьковича. ст. 265.
[2]) З листів Вахнянина (Руслан 1914. ч. 33.).

вище до нашого народа, в віршах в честь Шевченка виступає виразно реакция на сї обєдинительні і ворожі змаганя. В віршах Климковича (1866. р.), Щавіньского (67), Федьковича (68), Данила Коваля (69), Шашкевича (69) величаєсь Шевченка як оборонця України проти Москви і Польщі. Климкович з нагоди роковин взивав:

Не дайтеж рідної сьвятинї
На глум, на посьміх ворогам!
В ту землю, що наш Бог дав нам,
Ви не вводїть чужого бога!
Не бійтесь ворога чужого:
Хотя й рука в його залїзна
Та ба! на глиняних стоїть ногах.

Ще виразнїйше Шевченкові поезиї як забороло проти впливу Москви і Польщі оцїнює Федькович:

Питайте лиш московских царів,
Ляхів питайте, чи не так?
Лях правду скаже, бо се брат.
І тих Іскариотів нових,
Що за московскії карбові
В неволю хочуть нас продать,
І в тих питайте, чи не так!

(Поезиї т. І. ст. 187.)

До сих прихильників Москви кличе Шашкевич:

Нехай прозрять усї Каїни,
Нехай подивлять ся Томи
На рани Матери — Вкраїни.

В усїх сих віршах Шевченко се борець за волю, свободу, за правду, се жерело відпорної сили проти Москви і Польщі. Згадаю, що се був час по польскім повстаню, коли сї слова були щоденним кличем, коли одушевлена і розполїтикована польска молодїж бачила волю і свободу тілько в польскій ідеї а все проче, що не йшло з нею, було обскурантне, ворогом свободи і прихильне схизмі і Москві. Мов у відповідь на голоси польскої преси, що правдива свобода і воля — се синонїми Польщі, молодїж одушевлялась і величалась стремлїнями до сих кличів в рідній істориї, про які читала в Кобзарі. Хоч черпані з поезиї слова „воля і правда“ серед бідности галицко-українського житя мали доволї абстрактний і ідеальний характер, то все таки в розуміню молодїжи високо підносили рідну історию, осьвідомлювали молоде поколїнє і здержували його перехід в польский табор.

Тодїшний польский рух мав революцийний характер. Він

проявляв ся в конспірациях і опозиційно настроєнім письменстві. Український рух, що з появою Кобзаря ширив ся серед молодїжи, після гадки авторів віршів розвине ся мирною і природною дорогою: се дорога просьвіти, науки, любови найменшого брата, сповненя сих заповітів, які поет голосив у своїх творах. Його слово довершить переміни відносин і обновить нарід.

І без крові, без зелїза,
Без темниці, ката
Слобоницця середульший
Від меншого брата.

Слобоницця словом правди,
Волею науки
І розвяжуцця на віки
Невільницькі руки.

І народам буде люба
Чиста єго слава,
Що без крові й людоїдства
Серед них повстала.[1])

* * *

Культ Шевченка серед молодїжи проявляв ся навнї панахидою і Богослуженєм в його память, сходинами, вечерницями і т. п. У таких обявах культу молодїж брала участь разом з академічною молодїжию і громадяньством, або самостїйно в кружках шанувала память поета. Особливо у Львові, де гімназияльна молодїж жила в 60-тих роках в товариских зносинах з академічною, перші роки його прилюдного, академічною молодїжию ширеного культу відносять ся і до неї. Деякі замітні риси обряду, з яким величали Шевченка у Львові, перейшли на провінцию і там приймились в кружках.

В память першої річниці смерти Шевченка відправлено у Львові в православній церкві панахиду. Сей звичай поминати поета Богослуженєм з панахидою удержав ся до 1869. р., опісля він уступив вечерницям в його честь. Крім вечерниць правлено Богослуженє ще в 1886. р.[2]) В перших роках правлено Богослуженє заходом академічної молодїжи. Крім гуртка старших людий брала в нїм участь майже вся шкільна молодїж.[3]) Шкільна власть

[1]) Данило Коваль: В память осьмих роковин смерти Шевченка. Львів 1869.
[2]) Дѣло 1886. ч. 23.
[3]) Слово 1862. ч. 18.

і катихит, що бачили в сім якусь прихильність до православя і акт обрядової демонстрації, заборонили вправдї в 1865. р.[1]) ученикам брати участь в Богослуженю, але они так одушевлялись Шевченком, що всї явились в церкві. Поминальне Богослуженє відбувало ся дня 26. лютого с. ст. з відповідним обрядом.[2]) Перед іконостасом ставлено тетрапод обвитий барвінковими вінками, а на нїм після східного обряду ставлено коливо т. є. пшеницю з медом, вино і хлїб з застромленими горючими сьвічками, що зображали душу і тїло покійника. Над тетраподом в перших двох роках з браку мальованого портрета уміщено лїтографований образ Шевченка (вид. Дїдицким). В 1864. р. академічна молодїж купила мальований на полотнї портрет, який підчас Богослуженя ставлено над тетраподом.[3]) Над портретом стояв трираменний грецкий хрест, побідне знамя народної ідеї, ідеї Шевченка. Тетрапод був обставлений сьвічками і цьвітками, по обох сторонах стояли дві транспарентні піраміди. На одній у сподї була зображена лїра в лавровім вінку, на другій череп трупа на зеленій траві, над котрим взносив ся грецкий хрест. Понад сими символами яснїли ріжнобарвні написи на пірамідах. На першій було написано: „Во вікъ Тобі слава за Твою пісню! Доки Днїпро гудїтиме, доки Карпати зеленїтимуть, не забудемъ Тебе, батьку, рідні дїти України!“ А на другій: „Во вікъ Тобі за Твою надію! І унуки розкажуть унукамъ, чимъ Ти для насъ бувъ, Тарасе, Орле сизий!“ Дванайцять академиків у сьвяточних свитах стояло з сьвічками коло тетрапода. Підчас Богослуженя співав хор академиків. В часї парастасу роздавано між присутних лїтографовані портрети поета і вірш в його память. Після парастасу всї співали „Батькови Тарасу вічная память“, опісля приступали до тетрапода, кушали колива, діставали з рук сьвященика просфору, уривали листочок з лаврового вінка і розходились домів. В перших роках в Богослуженю крім академічної і шкільної молодїжи брав участь й гурток старших Русинів, в 1867. і 8. р.[4]) старша громада усунулась з причини друкованя оповісток про Богослуженє фонетичною правописию.

Другим місцем, де шкільна молодїж у Львові могла прилюдно

[1]) Слово 1865. ч. 19, Мета 1865. ст. 64, Русалка 1866. ч. 10.

[2]) Подаю сей опис після Мети 1865. р. ст. 64. доповнюючи його замітками в Слові 1862. ч. 16, Вечерницях 1863. 18. цьвітня.

[3]) Слово 1864. ч. 19. В статї: Молода Русь в роках 1860—6. (Дѣло 1892. ч. 29.) хибно подано, що молодїж придбала портрет 1860. р.

[4]) Слово 1867. і 8. ч. 17.

чути твори Шевченка, були декляматорскі вечерки, які 3—4 рази в роцї устроювала львівска Бесїда. Сї вечерки не відбували ся виключно в честь Шевченка, але на них деклямовано якусь поему з Кобзаря і она найбільше подобалась так, що декляматор мусїв єї нераз повторити. В сих вечерках брала участь шкільна молодїж, заповнюючи кімнату сумежну з головною салею; старші ученики виступали з деклямациями.[1]) В 1862. р. деклямовано Підкову, Тополю, Невольника.[2]) В 1863. р. мали відбутись вечерницї в честь Шевченка в салї „Народного Дому", але москвофільский Видїл Бесїди відмовив салї, засланяючись сим, що Шевченко був православний і сьвято в його честь міг би хто пояснити симпатиєю до православя. Ся заборона поновлювалась що року, аж 1868. р. в Рускій Бесїдї відбулись вечерницї в честь Шевченка. В 1866. р. крім звичайного Богослуженя відбула ся вечером вистава драми „Назар Стодоля". По представленю дирекция театру мала намір показати зібраній публицї портрет Шевченка осьвітлений бенґальским огнем і один з акторів мав деклямувати вірш Климковича, але понехала се; здає ся, що управа Нар. Дому на се не зізволила і в противнім разї грозила відмовою салї.[3]) В 1869—71. р. вечерницї в честь Шевченка відбувались в салї Стрільницї, а від 1872. р. в салї львівского маґістрату. Молодїж чисельно на них являлась, виповнюючи сусїдну салю[4]) або ґалєрию.[5])

Сьвята в честь Шевченка у Львові одушевляли й молодїж на провінциї і свою радість ізза сего заявляла она в привітних телєґрамах. На перші вечерницї вислали телєґраму ученики перемискої і дрогобицкої ґімназиї,[6]) в слїдуючих роках присилали й з инших ґімназий. Сї привіти — відповідно дібрані гадки з Кобзаря або заяви духової єдности і симпатиї для сьвяткуючих висилала українська молодїж в 70, 80, ще і 90. роках з галицких і буковиньскої ґімназиї. Тернопільска молодїж в 1873. р. вислала отсї римовані рядки:

Най законом для нас стане
Батька завіщанє,
Тодї наша сила й воля
І правда настане.[7])

---

[1]) Недїля р. I. ч. 11—12. Споминн о. Лисинецкого; Вечерницї 1863. р. з 26. лют.

[2]) Слово 1862. ч. 14, 31, 100. [3]) Русалка 1866. ст. 75.

[4]) Слово 1868. ч. 17. [5]) Правда 1869. ст. 84. [6]) Правда 1869. ст. 94.

[7]) Правда 1873. ст. 134.

Слова: правда, воля, слово і завіт Тараса найчастїйше являють ся в привітах і ними молодїж найбільше захоплювалась.

Дещо пізнїйше проявив ся культ Шевченка на Буковинї, де він почав ширитись під впливом зносин з Галичанами. В 1864. р. в церкві сьв. Параскевії в Чернівцях заходом українських богословів катихит реальної школи о. Мартинович відправив вперве Богослуженє і панахиду за Шевченка. В церкві були присутні православні і унїяти а також ученики VII. і VIII. кляси. На коливо зложили семінаристи і ученики 16 зол. Парох церкви, Оліньский, не чував нїчого про Шевченка і спершу не годив ся на Богослуженє, але нарештї позволив. Однак консистория візвала о. Мартиновича оправдитись, чому правив Богослуженє за унїята. Мартинович пояснив, що Шевченко був православний.[1]) Та культ Шевченка на Буковинї приймав ся поволи. Перші вечерницї в його честь заходом українських студентів відбулись аж 1876. р.[2])

Поширенє культу Шевченка і популяризация його імени при помочи вечерниць не відбувались по містах Галичини рівномірно. Ся праця залежала головно від гуртка роботящих і ідейних людий, нераз від одиниці. З признанєм треба піднести, що значну частину сего культурного дїла сповнили ґімназияльні учителї, виголошуючи промови, відчити, орґанїзуючи комітети і т. п. Їх праця в сїм напрямі без сумнїву найбільше впливала на молодїж, приєднувала єї для українства і була сим ідейним звеном, що поза школою зближувало і вязало провідників і підчинених. Першим містом в Галичинї, де устроєно вечерницї в честь Шевченка, був Перемишль. За почином і заходом ґімназ. учителя Анатоля Вахнянина перемиска громада скорше нїж львівска спромогла ся на прилюдний Шевченківский концерт. Сей відбув ся 1865 р. 26. лютого в салї „Під Провидїнєм". Крім співів деклямовано Івана Підкову, частину Наймички, виїмок з Гайдамаків і Перебендю. Замітне було своїм поетичним укладом і глибиною чутя прощальне слово, написане Танячкевичем. Слїдуючий концерт відбув ся аж 1872. р. Вечерницї почались відчитом проф. Евгена Желехівского про значінє Шевченка як поета і громадянина; між вокальними точками відспівано „Ще не вмерла Україна".[4])

В Тернополї в 70-тих роках устроювано музично-декляматорскі вечерницї в користь бідних учеників, на яких певно деклямовано або співано дещо з творів Шев-

[1]) Материяли до істориї зносин Галичан з Буковинцями (Руслан 1907. ч. 53).
[2]) Правда 1876. ст. 200.
[3]) Мета 1865. р. [4]) Основа 1872 ч. 19.

ченка.[1]) В 1882. р. устроєно перший руский концерт в т. зв. Новім Замку, на якім деклямовано Шевченкового Титаря. В 1884. р. відбулись перші вечерниці в честь Шевченка з добірною програмою і від тоді їх рік-річно устроювано.[2]) В Станиславові сьвято в честь Шевченка відбулось вправдї вже 1877. р.,[3]) але в слїдуючих роках нема про него згадки. В Коломиї устроєно перші Шевченківскі вечерниці 1880. р.[4])

До поширеня культу Шевченка по містах богато причинив ся наш театр, сьвяткуючи виставами його память або своїми силами спомагаючи місцеві при устроєню концерту. При помочи дружини театру устроєно в Дрогобичи 1882. р. перші вечерниці в честь Шевченка. Програма складались з вистави Наталки Полтавки, деклямациї Тополї і живого образу бандуриста серед громади людий з бюстом Шевченка в серединї, над котрим ґенїй тримав лавровий вінок. Коли по 80. р. почали у нас ревно займатись бурсами, устроювано концерти в честь Шевченка в дохід бурс[5]) або старанєм видїлу бурси, через що они були в посереднім звязку зі школою. В першій половинї 80-тих років стрічаємо концерти в честь поета вже і по малих місточках як Збараж, Судова Вишня, Калуж, опісля по селах.[6])

* * *

Пієтизм до Шевченка, що скорим темпом обхопив молодїж і суспільність і проявляв ся вечерницями, в сей спосіб офіціяльно в ґімназиї зміг проябити ся доволї пізно. Хоч українська молодїж в деяких східно-галицких ґімназиях творила більшість, то єї национальне вихованє в школї не можна навіть порівнати із патриотичним духом, якого польска молодїж набиралась в школї. В дрогобицкій ґімназиї вже 1865. р. устроєно концерт, на якім співано „Z dymem pożarów" і деклямовано з Pan-a Tadeusz-a виїмок не поміщений в читанцї.[7]) Із пізнїйших патриотичних сьвят галицкі ґімназиї обходили 1884. р. тристалїтну річницю побіди Собіского під Віднем, а 1890. р. сьвято в честь Міцкевича з нагоди

---

[1]) Материяли до істориї зносин Галичан з бук. Русинами. (Руслан 1908. ч. 230.)

[2]) Ол. Барвіньский: Спомини з мого житя т. II. ст. 174. і 178. Дѣло 1884. ч: 28.

[3]) Правда 1877. ст. 266.

[4]) Дѣло 1880. ч: 23.

[5]) Дѣло 1883. ч: 24, 26. 1884. ч: 28.

[6]) Дѣло 1883. ч: 25, 28. 1884. ч. 63, 1885. ч. 17.

[7]) Historya gimnazyum drohob. przez Kultysa (Sprawozdanie c. k. gimn. 1908 r.)

перенесеня його тлінних останків на Вавель Як школа до появи творів Шевченка в Галичинї вже хоч би з огляду на викладову мову була зовсїм чужою для українства, так по їх появі, хоч напрям вихованя змінив ся, культ і офіцияльний пієтизм до поета приймались в нїй поволи і осторожно. Се особливо відносить ся до вечерниць, здаєть ся ізза сеї причини, бо в них мимо нагляду шкільних властий лишалось місце й для самостійности учеників в обробленю відчиту, промови, доборі програми і т. п.

Тернопільска молодїж вже 1865. р. задумувала устроїти літературно-декляматорскі вечерниці за картами вступу для публики. В програму входили твори Шевченка, Квітки, Федьковича. Але учитель українськоі мови віднїс ся ворожо до сего наміру, засланяючись сим, що в програмі не узгляднено галицких письменників.[1]) В перемискій гімназиї в роках 1871-2 за почином проф. Желехівского і дозволом дир. о. Томи Поляньского ученики устроїли вечерниці в честь Шевченка в кімнатах „Рускої Бесїди", що тодї містилась при Францїшканьскій улиці. Вечерниці складались з промови проф. Гладиловича, співу і деклямаций. Крім учеників явив ся на них гурток запрошених гостий. Здаєть ся, що се були взагалї перші прилюдні вечерниці устроєні силами учеників. Відбулись они лише раз, слїдуючого року директор гімназиї не дав свого дозволу.[2]) В дрогобицкій гімназиї в 1876. р. відбув ся концерт в честь Шевченка. Складав ся він з кількох точок вокальних; між иншими мішаний хор учеників відспівав „Заповіт".[3]) Сї проби звеличати память Шевченка офіцияльним шкільним сьвятом, в слїдуючих роках не повторялись. Щоб зазначити єдність і згоду молодїжи а усунути навіть тїнь национального сепаратизму у неї, в деяких гімназиях в 80-тих роках устроювано силами учеників безіменні гімназияльні концерти, на яких твори Шевченка деклямовано всуміш з творами инших українських і польских поетів.[4])

Вечерниці в честь Шевченка стрічаючись в гімназиї з перепонами і обмеженями, перейшли до Громад, де мали повну свободу. Їх вартість і значінє в очах учеників підносились через заборону і тайність, з якою відбувались.

Сьвятковане памяти Шевченка серед Громад мало всїляку форму. Були се недїльні сходини, на яких читано або деклямовано

[1]) Мета 1865. ст. 470.

[2]) З информаций дир. К. Паньківского і о. Зах. Підляшецкого. В актах гімназиї я не міг знайти згадки про сей концерт.

[3]) З информаций о. М. Мороза.

[4]) Sprawozdanie c. k. gimnazyum w Brzeżanach r. 1881. (Chronika zakładu.)

твори Шевченка або подавано реферати про його житє і дїяльність. Відбувались они особливо в перших роках появи Кобзаря серед молодїжи і мали мету познакомити єї з творами поета. Перемиска Громада збиралась в 1863—5. р. в музею духовної семінарії, де устроювала декляматорскі „пополудньївки". На них деклямовано крім поем Шевченка і инших українських поетів. Сї декляматорскі „пополудньївки" небавом перемінили ся на деклямацийно-вокальні сходини.[1]) Тернопільска Громада від свого основаня т. є. 1864 р. відбувала сходини, на яких читано і деклямовано поеми Шевченка. Роковини смерти поета сьвятковано вечерницями, котрі складались з промови, відчиту про житє і дїяльність поета, співів і деклямацій.[2]) В самбірскій ґімназиї в лютім або мартї 1862 р. в домі М. Качковского відбув ся деклямацийно-вокальний вечерок, на якім перший раз деклямовано Шевченка. Вечерок відбув ся силами учеників висшої ґімназиї. Крім учеників явили ся запрошені гостї між ними катихит і професори Українцї. Програма вечерниць була отся:

Вокальна часть.

1. Мир Вам, братя, Гушалевича. (Сю пісню співано в 50—60 роках при кождій нагоді як народний гимн.)
2. Там де Днїпро поблискує.
3. Щасть нам, Боже, щасть.

Деклямацийї,

1. Нинїшня пісня, вірш В. Шашкевича. (Вечерницї 1862 ч. 4.)
2. Коломия, Тита Блоньского,
3. Довбуш, Юрия Федьковича.
4. Вірш Вол. Стебельского.
5. Епільоґ Гайдамаків, Т. Шевченка.[3])

Як видко, тілько одна точка програми була присьвячена Шевченкови, але сама згадка про Гайдамаків видавалась тодї небезпечною. Директор ґімназиї о. Тома Поляньский шість разів взивав до своєї канцеляриї декляматора, ученика V. кляси Т. Грушкевича. Вкінци казав собі предложити текст деклямацийї. Ученик боячись дратувати полїтичні почуваня директора, не по-

[1]) Студиньский: Перші прояви культу Шевченка в Перемишлї. ст. 6.

[2]) Барвіньский: op. cit. ст. 60.

[3]) Опис сих вечерниць подаю після ласкаво менї поданих записок проф. Т. Грушкевича. Про сї вечерницї була не вповнї вірна згадка в Руслані 1911. р. з 19. марта. (допись з Яворова.)

казав йому цїлих переписаних Гайдамаків, лише при кінци книжочки, де були инші поеми Шевченка як Кавказ, Розрита Могила, Посланиє, дописав епільог Гайдамаків і віддав єї. Директор, чоловік людяний і приятель молодїжи, прочитавши поеми Шевченка, скартав ученика за читанє і переписуванє творів революцийних, звернених проти держави, що є в приязних відносинах з нашою. На сїм справа покінчилась. Здає ся, що ся пригода вплинула на се, що в слїдуючих роках вечерниці в честь Шевченка не відбулись. Вправдї молодїж приготовляла ся до них 1864. р. і ученик VIII. кляси Тит Заячківский мав вже готову промову, але не довелось їх сьвяткувати. Радник Качковский, що під впливом Богдана Дїдицкого ставав прихильником обєдинения, не згодив ся на сей обхід в своїй хатї. Деінде годї було се зробити. Цїле населенє міста було під вражінєм стану облоги, проголошеного в 1863. і 4. р. в часї польского повстаня.

Сходини, деклямациї, співи, якими в перших роках молодїж сьвяткувала память Шевченка, в деяких гімназиях вже в другій половинї 60-тих років, в инших пізнїйше, прибирають форму вечерниць. Також число гімназий, де в сей спосіб проявляв ся пієтизм до Кобзаря, більшає. Гарно і повно розвивав ся культ Шевченка серед станиславівскої Громади, котра маючи здібних і ідейних провідників як Остап Терлецкий, Леонїд і Корнило Заклиньский, сьвяткувала память Шевченка не лише вечерницями, але за львівскою Громадою й Богослуженєм.

Дїялось се за головства Леонїда Заклиньского с. є. від 1867—1870. р. З фондів Громади плачено 2 К. сотрудникови місцевої церкви за Службу Божу. А що католицкий сьвященик не згодив би ся правити Богослуженє за православного, через се ученик давав на поминальну Службу Божу за „батька", не згадуючи наразї його імени. Коли сотрудник ставав до Служби Божої, або підчас неї, тодї голова Громади повідомляв його, що „батько" називаєсь Тарас. Службу Божу правлено рано перед шкільною наукою. Голова Громади тайком кілька днїв наперід повідомляв товаришів, а сї давали знати иншим ученикам, коли она відправить ся. Ученики являлись численно рано в церкві з книжками в руках, бо опісля йшли до школи.[1])

Вечерницї в честь Шевченка від 1867—71. р. відбувались в наймленім льокалю, готелю або заїзднім домі. Їх устроєнєм

[1]) Про культ Шевченка в станиславівскій гімназиї подаю на основі споминів проф. Романа Заклиньского.

займав ся тодїшний голова Громади. Крім членів Громади запрошувано на них нераз і певнїйших учеників не-членів, яких мали приняти до Громади і 2—3 старших патриотів. Число присутних виносило в перших роках около 20 осіб. В 1869. або 70. роцї устроєно вечерницї в салї готелю при улицї Бельведерскій на більші розміри. Присутних було до 40 осіб. Що громадяни привязували велику вагу до вечерниць і уважали за свій моральний обовязок їх обходити, вказує на се привітна телєграма вислана 1871. р. з нагоди вечерниць у Львові: „І ми єго в семї, хоч не великій — не забули помянути не злим, тихим Словом. (Правда 1871.). Від 1871—1877. р. з причини страху перед доносами і слїдством Шевченківскі вечерницї відбувались в домі матери Заклиньского при ул. Галицкій або в домі М. Бучиньского. Програма вечерниць складались, як звичайно, з промов, деклямациї, співів. Вечерницї в сих роках були обмежені виключно на Громадян, нїкого з поза Громади не запрошувано. На вечерницях являлись ученики в сьвяточній одежі. Сьвято, що починалось звичайно о 7. годинї вечером, відбувалось з відповідною обережностию. Коли громадяни зібрались, замикано двері на ключ, а вікна знадвору віконницями. До сего заслонювано їх простиралами, щоб сьвітло не продиралось крізь щілини в віконницях.

Культ Шевченка в перемискій гімназиї, який в 1863—5. р. так гарно почав розвивати ся і одушевляв молодїж і який в роках 1870—2. піддержував проф. Желехівский, опісля занепав ізза зросту москвофільства в громадскім житю і в гімназиї. Силою традициї тлїв він ледви в невеличкім гуртку учеників. В 1873. р. ученики бажали як попереднього року устроїти прилюдні вечерницї в честь Шевченка, але не дістали дозволу директора. Устроїли їх отже тайно в кімнатї готелю без відомости управи гімназиї. Коли справа виявилась, покарано учасників кількагодинним карцером. В слїдуючих роках сьвятковано память Шевченка в невеликім гуртку в хатї котрогось ученика звичайно на Владичу, де було найбільше ученицких станций.[1]) При кінци 70. років й сї вечерницї перестали відбуватись. Українська молодїж могла хиба на прилюдних, громадских вечерницях набиратись пієтизму до поета. Аж з основанєм українскої гімназиї наступила корисна зміна в розвою культу Шевченка.

Тернопільска громада сьвяткувала память Кобзаря в дяківцї над ставом за містом, де і давнїйше збиралась молодїж в вільних

[1]) З інформаций дир. К. Паньківского, проф. В. Масляка і др. Стахури.

хвилях.[1]) Нераз, коли хата не була вільна, або й з обережности ученики винаймали на вечерниці кімнату в однім з другорядних готелїв, звичайно в готелю Ґольда проти церкви при улиці Рускій. Кімнату декорували диванами, смеречиною, цьвітами. Серед них ставили образ Шевченка прибраний в лавровий вінок. Програма складала ся із вступного слова, співів, деклямаций і закінченя Сьвято кінчилось співом учасників: Ще не вмерла Україна і Вічная память. Коли співали сї послїдні слова, здіймали лавровий вінок і кождий діставав з него листок на спомин.[2]) Іноді сьвятови надавано ще більше патриотичний вигляд. Бесїдники або цїлий хор виступали в козацких одягах, а крім учениківъ запрошувано сьвідомійших міщан.[3]) В 80-тих роках, коли шкільні власти почали пильнїйше стежити за рухом серед молодїжи, она устроювала вечерниці далеко за містом в Гаях Великих і Шляхтинецких в стодолах тамошних міщан.[4])

Бережаньска громада, яку национально осьвідомили проф. Ол. Борковский і Барвіньский, перший раз сьвяткувала память Шевченка 1871. р. в одній хатї на передмістю Адамівка. Ученики, яких зібралось 25, відспівали „Ще не вмерла“ а один з них мав відчит про поета і показав їм виданого в Росиї на бібулястім папері Кобзаря. Зібрані по черзї оглядали книжку і з великою пошаною цїлували. При кінци зложили сьвяточний обіт, що цїле житє будуть зберігати ідеї і заповіт Тараса.[5]) Подібне сьвято відбулось й слїдуючого року. В 1873. р. бажала Громада величавійше провести вечерниці і винаймила більшу кімнату в готелю. Ученики кілька днїв з черги плели вінцї із соснини для єї прикраси. Та нечайно рознеслась вістка, що дирекция ґімназиї про все довідалась. Ізза переполоху сьвято відбулось не в готелю, але в кімнатї міщанина на Адамівцї, де при зачинених віконницях ученики помянули Тараса лише тихим словом Хоч в дїйсности директор ґімназиї Солтикевич знав про сї вечерниці і радив ученикомъ обходити їх явно під проводом професорів, то мабуть з браку дозволу на се шкільної Ради і в слїдуючих роках они відбувались тайно.[6])

[1]) Мабуть сю хату згадує Вол. Барвіньский в повісти „Сьошений цьвіт“ словами: „Далеко за містом в тихій, неприступній хатинї зібралась молода громада повитати свого нового товариша“.

[2]) З інформаций Др. Ев. Олесницкого.

[3]) Студиньский: Моя перша участь в Шевченковім сьвятї. (Львів 1911).

[4]) З інформаций дир. Ковальского.

[5]) З інформаций о. рад. Гузара.

[6]) З інформаций проф. П. Огоновского.

В бучацкій василіяньскій ґімназиї в 1874—8 р. осьвідомлюючу роботу між громадою вів талановитий і ідейний ученик Лев Василович, що опісля як народний учитель під іменем Льва Сапоґівского пробував своїх сил на літературнім поли. Його заходом збиралась молодіж в суботу або в сьвято по полудни за містом в лїску „коло кринички" і звідси ішла до руїн монастиря. Там вела розмови про історию і літературу, там сьвяткувала й память Шевченка. З проповідниці, що ще добре заховалась, ученики виголошували промови і деклямували Кобзаря.[1]) Ініциятор сьвята, Василович малюючи в одній своїй промові житє і бідованє Тараса, виясняв потребу іти в народ і нести просьвіту меншому братови. Здаєть ся, що сей поклик у него не був фразою, бо хоч в науцї йшло йому добре, кинув ґімназию і став народним учителем.

Духове житє ученицкої Громади в Самборі, що в перших роках гарно розвивало ся, пригасло зовсїм в 70-тих роках. В 1873. р. належало до Громади ледви 8 членів. Хоч в слїдуючих роках заходом кількох одиниць Громаду зреорґанізовано, закуплено книжок і на сходинах читано реферати, то з причини системи ворожої Русинам в школї, все те робилось дуже обережно і в великій тайнї. В 1877. р. Громада по довгій перерві сьвяткувала роковини Шевченка. Члени зібрались у одного товариша, що мешкав в маленькій кімнатцї в старім домику на Скалцї (Львівска улиця). Заходило ся до неї вузким піддашем поміж хатою і стайнею. Коли всї зійшли ся, господар хати прислонив вікна, а на вузкім переходї поставив бочку з дощівкою, яка недалеко стояла. Поставив єї скосом на цеглї так, що хто не знав місця і спотикнув ся на неї, мусїв єї вивернути якраз на себе. В сей спосіб забезпечені ученики тихцем відбували свій концерт. Він складав ся із вступного слова, відчиту і деклямациї. Учасниками були лише свої і певні члени Громади, гостий не просили, бо бояли ся зради.[2])

Трохи пізнїйше, бо аж 80-тих роках, сьвятковано тайними вечерницями память Шевченка в коломийскій[3]), дрогобицкій[4]) і стрийскій ґімназиї. Ученики в сих ґімназиях в 70-80. роках не мали дїйсних Громад, але збирались у котрогонебудь товариша, де читали твори Шевченка, спорили про правопись, мову і т. п.

[1]) З інформаций дир. Йос. Ковальского.
[2]) З інформаций Др. А. Чайковского.
[3]) З інформаций Др. Теофіля і Ярослава Окуневских.
[4]) З інформаций рад. К. Бандрівского і о. І. Погорецкого.

В Стрию ученики перші тайні вечерниці в честь Шевченка сьвяткували в 1886. р. в домі адв. Бачиньского, котрий щиро опікував ся молодїжию і ширив між нею українську сьвідомість.[1])

Сьвятковане памяти Шевченка по Громадах, хоч відбувало ся тайно, нїчого в дїйсности протизаконного в якімнебудь розуміню в собі не містило. Молодїж віддавала честь свому найбільшому поетови, шукала в його сьвітоглядї основи своєї ідейности і поживи для свого духа. Тайність, свого рода конспіративність, з якою могла проявляти свою любов до поета, підносили єї одушевленє, окружали єї дїло нїмбом посьвяти для ідеї. В вечерницях брали участь старші ученики, але они вводили і молодших, з якими мешкали, або на яких мали вплив. Щоб їх приєднати для українства, віддавали їм нераз деклямацию коротших поем Шевченка. Нераз по вечерницях серед сьвяточного настрою принимано нових членів Громади. На вечерницях панував сьвяточний, щирий і товариский настрій. Всї почувались мов одною родиною, всї були сьвідомі, що їх гуртує одна ідея. Молодїж знайшовшись сама, вирвавшись із шкільної атмосфери, давала волю своїм почуваням і думкам. Довгі промови про мученицке житє поета, про незавидну долю народа, невідрадні відносини тодїшного часу зворушали молодечі уми, зближували їх до себе, кріпили їх запал. Бували іноді хвилї, коли під впливом палкої промови або гарно виголошеної деклямациї таке зворушенє опанувало слухачів, що кидались собі в обійми, цїлувались із декляматором чи бесїдником, дехто й прослезив ся. На се немало впливав й стиль виголошуваних промов, повний нїжности, якоїсь туги і суму. Як зразок сего стилю наведу промову, виголошену в 1875. р. на тайних вечерницях в Бережанах. Промова ся не зовсїм оригінальна, она у вступі і закінченю нагадує промову Танячкевича, виголошену на концертї в Перемишлї 1865. р. Се доказ, що дух його писань ще довгі лїта подобав ся і удержував ся серед Громад молодїжи. В оцїнцї Шевченка як борця і мученика за правду і волю, в деяких гадках про нарід, слїдний вплив віршів, писаних в 62-70. роках в память Шевченка. Зміст бесїди найкрасше вказує, чого молодїж шукала в творах Шевченка.

Прощальна річ,

говорена на вечерницях Тараса Шевченка.[2])

Уже мій попередник сказав об всїм, що відносить ся до житя

[1]) З інформаций о. О. Погорецкого.

[2]) Барвінок 1875. ч. 5.

нашого Батька, єго заслуг, які положив коло народности, розказав об єго щербатій долї, об єго голосїню над нужденним, темним братом. Осталось єще для мене доповнити деякі пропущені а для нас не меншої ваги місця. За слабосильне вправдї моє слово, щоби висказало докладно всї моменти жизни сьв. мученика правди і волї, за слабий розум, щоби вирозумів всї тайни, за слабе око, щоби досягнуло до єго грудий і вичитало чуства, які єго ув одно вязали з бідним народом. Так щож, хиба розійтись з тим великим, смутним сьвятом без прощаня, без злученя в одно всїх чуств, яким горять тепер наші серця?...

Братчики, молоді орли народа! Нинї з горячою любовю, з почутя патриотизму зібрались ми у купцї поглянути на нашого Батька—співака правди і волї. Знаю, як красне чуство огріває нинї грудь Вашу, як гарні гадки вяжуть Вас з тим народним празником. Коби лиш не остигала та любов на будуче, коби ті думки на дальше остались у Вашому серцї. Ви любите Тараса, дорогі Братя; споминаєте єго нераз добрим словом — ідїть же за єго приміром, положіть собі простувати до тої цїли, для якої тілько билось серце у єго грудях! Ви знаєте, над ким болїла єго душа, за ким виливав він своє горе. Тілько для безталанного народу хотїв Він жити: для него чи раз поносив наруги від своїх ворогів, для него не жахав ся московских кайдан.

Наколи нам дорога єго память, наколи серця наші дишуть любовю к нему — приближім ся до темного нашого брата, котрому Він віддавав ся душею і тїлом. Не дивім ся на той нарід як на нездалу товпу, а дивім ся як на слабе тїло з кріпкою однак душею. Забудьмо на гірку минувшість, а киньмо ся всї всїма силами до працї; бо пора, бо крайна пора за дїло взяти ся... За слабі вправдї наші сили, за молоді, щоби подалисьмо провід темному братови, щоби показалисьмо єму, куди простувати має! Та і нїхто не жадає сего від нас. Так щож, братчики любі?! Час не стоїть на одному місци. Перемине лїто одно, друге — а вже дивись, Русь-мати кладе на Тебе обовязок чуваня над сиротами-дїтьми. Сьвіт буде домагати ся від Тебе корму для голодної душі. І чим же Ти вволиш єго волю? Який буде з Тебе опікун брата, наколи він Тобі не буде знаний? Які лїки подаш єму слабосильному, не знаючи, що в єго болить? Оттак братя — оттак соколи любі! Приготовляймо ся єще заздалегідь, щоби на будуче статись пожиточними народній справі. Ізучуймо ся рідного слова, най нїчого не буде тайним перед нами... Познакомлюймо ся з хоробами

збідкованого народу, пізнаваймо, що єму недостає, аби опісля моглисьмо записати спасенну рецепту. Ізучуймо ся відтак єго істориї, а та розкриє нам єго минувшість, розяснить єго теперішність, вкаже і навчить, якої будучности єму треба. А коли ся сьвята наука прийме ся у наших серцях, тодї устоїмо проти всяким бурям і збудуть ся слова батька:

В своїй хатї й своя правда і сила і воля.

Знаю братчики любезнїйші, знаю, що в Ваших грудях не заснуло ще руске серце. Коби хоч зістались'те на дальше такими, коби любов до вітчини не остигла у Ваших грудях. Коби моглись'те оперти ся тому сильному ворогови, котрий хоче відторхнути Вас від нашої народности, котрий хоче обмерзити Вам ту невинну лїтературу нашу, показуючи на наших лїтератів голих і босих, котрий хоче силоміцю накинути на нашу мову чужі окови... Лякають нас народом, що він невирозумілий, невірний. Ба де-ж вже і набере ся в него того довіря!... Що в Бога день видять батьки: як дїти їх занюхавши дечого з книжок, уже і відвертають ся від своєї рідної мови, уже топчуть ногами сьвяті закони дїдів. Бідна Русь мати, бідні і Ви, сини єї!...

Дорогенькі братчики! Надїє будучности! Заклинаю Вас Богом сьвятим — не відвертайте ся від своєї матери, від народу, хочби як тяжка була наша борба, хочби і як високо піднесла Вас доля. Бо „хто матїр забуває, того Бог карає", каже безсмертний Кобзар. Боронїм свою народність, не даваймо самі єї на поталу ворогови, що між нами гадюкою вєть ся, очікуючи спосібности, аби вхопити за груди і височити праведної крови!...

Не даймо ся звести єго словами з правої дороги! Єго мова се хаос ріжних нарічий, се нїмецкі гадки, прибрані в московске платє! Полюбім щирим серцем батьківску нашу мову, полюбім народну лїтературу; бо та тільки заступить нам всяке оруже, бо лиш та стане твердим берегом проти московского і ляцкого розливу — її не розвіє жадна хуртовина!... Та чи є що красшого на сьвітї — чи є красша мова, як наша питома руска?... Перед нею замовкають всї мови — всї на цїлій землї... І чогож нам треба, що нам не понутру?... Що лиш красного, чаруючого в сьвіті моглись'те надибати — те маєте у наших писателїв. До чиєго зболїлого серця не прилягли цїлючим бальсамом слова Тараса, читаючи єго твори? Там співає Він про Русь рідним словом; там рідна втїха, рідний плач — там слезить ся руске серденько, там рідна руска рука сльози утирає... І чомуж нам сторонити від

питомого свого слова, від питомої своєї літератури — чому нам шукати чужого?!... Чи не лучше на своїм поли, в своїй хаті розвивати ся гарно, як бути у приймах, у наймах в чужого ґазди?!... О горе, горе тому, хто цурає ся рідного слова, хто відвертає ся від Матери, котра єго викормила своїми грудьми, вибавила власними руками, доглянула власними очима.

Братя, соколи любезні! Наколи прийшлисьте тутки, з щирого почутя патриотизму одправити смутний народний празник, положіть собі від тої хвилї статись другими, лїпшими. Приголубіть до свого серденька ту руїну, що над Днїпром плаче, пригорнїть по щирому, з любовю дитини, не забуваючи, що за житя любив єї Тарас, що він її потїшав, що про нїо виливав він свої думи. Уставайте братя, бо темрява приспить нас на віки, як нечиста сила! Мерщій приймімось за просьвіту, бо лукавий ворог краде ся калїкою до нашої хати, з ножем у холяві!... Нехай рідне слово не замовкає у наших устах... Пісня руска нехай нїколи не переводить ся!.. Зітрім з матерного личенька хоч одну сльозу, пожалуймо! Таж ми єї сини, таж ми єї надїя! Чогож нам відтягатись... Разом братя, разом за дїло, а будучність наша!... От і се би було, чого Кобзар так усердно бажав, а чого і Русь мати Вас просить через мої уста. Ідїть же за єї покликом!

А тепер слїд менї попрощатись з Тобою, славний наш Батьку, мученику правди і волї. Глянь, Співаче наш любезнїйший, подивись з неба ласкавим оком: що не дармо сїяв зерно правди, що воно зійшло у наших серцях і надїйсь, що видасть колись пожадані овочі! Подивись, як громадою зібрали ся Твої дїти, щоб помянути Тебе не злим, тихим словом, щоб відновити у своїх серцях Твої сердешні думи, сердешні слова!... Глянь у глибину їх сердець, яким чуством палають вони в нинїшній, великій днинї!.. Шкода, що не має їм волї. Поминалиб вони Тебе инакше, голосилиб сьвітови явно Твою славу, явно научалиб Твоєму слову!... А то прийшлось нишком звеличати Твою память на сторонї, далеко від людий, у тїсній, лихонькій хатинї..... Бідні твої дїти, бідна і їх ненька!... Та чей закінчить ся колись то лихо, чей розпадеть ся вже раз луда на очах неситих, лукавих ворогів — і в наше віконце засияє сонце!... От тодї помянемо Тебе, Батьку сизий!... А поки що прощай, незабутий наш Кобзаре, та благай там Господа, щоби скріпляв нашого молодого духа, щоби спустив рідненького дощику на руску ниву, котра що йно заслалась буйною зеленостию.

Прощай, Тарасе, прощавай, Батьку!!.. Прощайте і Ви сизокрилі братчики, молоді і старші!... Душа нашого безсмертного пророка, що невидимо взносить ся над нами, складає Вам щире „Спасибіг", що не позабули помянути єї хоч нищечком... Прощайте молоді орли і заховайте глубоко у серцю Завіт, який наложила на Вас Русь-Україна моїми устами!... Прощайте — а щоби всї усобиції, всяка незгода між нами уступила з нинїшним смутним сьвятом, притулїм ся до серця по щирому, по руски; поєднаймось по закону Тараса як рідні брати! Нехай Мати усьміхне ся, заплакана Мати!!...

Ф. Чагриненко.

* * *

Коли культ Шевченка поширив ся в Галичинї між суспільностию і молодїжию, коли Шевченкові твори знайшли собі місце в шкільних читанках, шкільна Рада дала дозвіл обходити його память як шкільне сьвято. Дїялось се в порі, коли між нашою суспільностию промощували собі дорогу нові суспільні ідеї, коли рівночасно москвофільство, затревожене зростом українства серед молодїжи, старалось підорвати його силу, вказуючи, що головне жерело українства, твори Шевченка, пронизані протидержавними і протицерковними тенденциями. Почалась безплодна полємїка, проба оцїнки Шевченка з доґматично-релїґійного становища, яка велась цїлі десятки лїт і якої укрита цїль — спинити його культ серед молодїжи. Під суґестиєю сих нападів на Шевченка повне виданє його творів до послїдних років не мало доступу до бібліотеки учеників, його усували із бурсацких бібліотек[1]), оно ледви, чи днесь знаходить ся в кождій шкільній бібліотеці. Коли в 1876 р. появилось двотомове пражске виданє Кобзаря і розходилось між учениками, вороги українства виступили проти сего, цитуючи „мрачні уступи" Кобзаря, що після їх гадки поведуть молодїж на бездороже.[2]) Замітне в сїй справі, що навіть такий прихильник українства як Евген Желехівский не важив ся заявити, що й молодїж повинна Шевченка вповнї як поета і чоловіка розуміти і цїнити, але боронив його тим, що в 1. томі пражского виданя є поміщені твори відповідні для молодїжи, другий том є призначений виключно для сих, що віддають ся спеціяльним студиям над Кобзарем і продає ся лише старшим людям. Напасти і клевети на українство і культ

[1]) Молода Україна 1900. ст. 29.

[2]) Рускій Сіонъ 1877. ст. 193, 282.

Шевченка серед молодїжи не спинялись. В 1885 р. появив ся пасквіль Свистуна „Чѣмъ єстъ для насъ Шевченко," в якім автор ворожо і некорисно оцїнює вплив поезиї Шевченка на моральний і суспільний розвій молодїжи. Клевети кидані в русофільскій пресї на молодїж акад. ґімназиї довели в 1886. р. до судової розправи. Автор статї боронив свого наклепу про вільнодумство і соціялїзм в ґімназиї тим, що ученики і професори читають твори Шевченка і одушевлюють ся ними.[1])

Серед таких відносин перші обходи в честь Шевченка в ґімназиї мали дуже льояльний вигляд. Нераз й на такий власти не позволяли, коли відкрили який тайний кружок і т. п. Перші вечерниці обходила академічна ґімназия в 1880. р.[2]) Почались они промовою ученика, в якій заохочував товаришів до працї і науки, котрої величним образом був Шевченко, висказав подяку для шкільних властий і для цїсарского Величества, за яких ласкавим дозволом ученики мають спромогу учити ся в рідній мові і закінчив зазивом, щоби кождий ученик користав із сего добра і учив ся для себе, для слави заведеня і народа. В відчитї прелеґент зобразив розвій лїтератури в головних єї периодах і означив місце, яке в нїй займає Шевченко. Деклямовано цїлу Наймичку. Сьвято закінчив директор подякою молодїжи за працю коло устроєня вечерниць. З незвісних причин слїдуюче сьвято відбулось аж 1883. р.[3]) В салї на сценї уладжено могилу з бюстом Шевченка. Програма була подібна до попередної. На вечір прийшли телеґрами від учеників инших ґімназий. Сьвято закінчив директор патриотичною промовою, взиваючи присутних піднести оклик в честь цїсаря. В 1885. р. сьвято відбулось по полудни; розпочалось промовою професора. В 1887 р. заборонено концерт в ґімназиї з причини підозрінь киданих москвофільскою пресою, що серед учеників ширить ся атеїзм і соціялїзм. Замість него мав відбути ся концерт в честь Шашкевича, але не відбув ся.[4])

---

[1]) Дѣло 1886. ч. 50. Напасти москвофілів на Шевченка знаходили іноді немилий відгомін в школї. Коли прихильники росийщини між учителями бачили, що молодїж осьвідомлюєсь в україньстві найбільше під впливом творів Шевченка, старались його вартість в очах учеників обнизити, або й нерозважно згадували про него. На сю тему знаходимо нераз наріканя в часописях. Дѣло 1883. ч. 47, (Новинки); Франко: Конечність реформи ученя рускої лїт. (Зоря 1884. ч. 12—13.)

[2]) Дѣло 1880. ч. 18.

[3]) Дѣло 1883. ч. 28.

[4]) Маковей :Істория одної студентскої громади. ст. 25.

В 1888. р. відбулись вечерниці перший раз в салї Народного Дому (досї відбувались в одній зі саль ґімназиї.). По концертї відбулась для учеників 7. і 8. кляси спільна вечеря в прияві деяких професорів.

В ґімназиях на провінциї вечерниці в честь Шевченка почали устроювати що йно 10 лїт пізнїйше, нїж у Львові. В Дрогобичи устроєно перший раз 1891. р., в Коломиї, Стрию, Станиславові, Самборі і Золочеві 1892. р., Перемишлї і Тернополї 1893. р.[2]) В 1900. р. відбулись вечерниці у всїх галицких ґімназиях, в яких учить ся українська молодїж, крім ґімназий в Сяноцї, Ярославі, Новім Санчі, Яслї, Ряшеві і реальної школи в Станиславові.[3]) З причини русофільства молодїжи і незначного проценту української молодїжи в сих ґімназиях, що йно сего року сьвятковано в трох перших з них сотну річницю уродин поета.

Заведенє сего рода шкільних сьвят мало велике значінє в духовім житю українськоґ молодїжи. Заходи і праця величаво їх відбути ґуртували молодїж для сего дїла в один национальний табор. Одиниці, що нераз лише з імени були Українцями, осьвідомлювались. Национальна амбіция, що у них будилась, вимагала, щоби гідно пошанувати память поета, щоби вечерниці не випали ґірше, нїж польскі в честь Міцкевича. До сего треба було часто просити о участь співаків з других ґімназий і через се піддержувались товарискі зносини між українською молодїжию ріжних ґімназий. Вечерниці в честь Шевченка і Міцкевича устроювано спільними силами без огляду на народність. Іноді при укладї програми і доборі сил приходило до непорозумінь між Українцями і Поляками. Поляки усувались від участи і Українці самі, часом при помочи Жидів, устроювали вечерниці.[4]) Звичайно по таких інцидентах або щоби не абсорбувати надто сили і часу учеників, шкільні власти замість вечерниць дозволяли лише на поранок із скромною програмою, виключно шкільне сьвято для учеників.[5])

Вечерниці починались промовою ученика, часом професора; замість промови ученик виголошував нераз відчит, або деклямував принагідний вірш. Заголовки відчитів з р. 1909—1[6]) вказують на основне розуміне поезиї Кобзаря і на користанє з новій-

[1]) Дѣло 1888. ч. 53. [2]) Дати подаю зі звітів ґімназий.
[3]) Молода Україна 1901. ст. 181.
[4]) Молода Україна р. I. ст. 21. і 146. (вечерниці в Дрогобичи і Золочеві.)
[5]) Молода Україна р. II. ст. 188, 202.
[6]) Подаю сї заголовки на основі річників „Мол. України."

ших студий про него. Ось теми відчитів: Шевченко і народ, Шевченко і Славяни, Шевченко і самостійнна Україна, Шевченкові сльози, Впливи, які слїдно в Шевченковій Тополї, Значінє Шевченка в сьвітлї всесьвітної критики, Шевченко як борець за волю. Се не лїрично чутливі рефлєксиї 70—80-тих років, але проби синтези ідей і сьвітогляду поета. І програма деклямаций поширилась. Крім баляд і поем романтично-козакофільского напряму, які залюбки деклямовано в перших десятилїтях, ученики вибирали радо поеми суспільно-полїтичного змісту як: Сон, Кавказ, Неофіти. Здібнїйші ученики виступали іноді на концертї з власними лїтературними пробами, з перерібками Шевченкових поем на драматичні сцени або музичними композициями. Особливу увагу звертали ученики на зверхну форму вечерниць. Салю декоровано смеречиною, образ або бюст Шевченка прибирано в синьо-жовті ленти. Іноді в декорациї салї і настрою вечерниць було видко пробу українсько-польского єднаня на основі заповіту Шевченка. В 1899. р. на вечерницї української молодїжи з польских ґімназий у Львові удекоровано салю українськими і польскими хоругвками, а на закінченє співано „Ще не вмерла Україна“ і „Z dymem pożarów.“ [1]) Ученики з ріжних ґімназий запрошували себе взаїмно на вечерниці, з їх нагоди обмінювались привітними телєґрамами, до сусїдних ґімназий висилали представників. Сьвято кінчилось промовою одного з членів учительского збору і співом национального гимну.

* * *

Твори Шевченка, що по своїй появі в Галичинї скорим темпом ширились між молодїжию і суспільностию, здобували собі місце в шкільних офіцияльних підручниках розмірно поволи. Хоч під напором нових житєвих обставин они здобули собі право горожаньства в школї, то в наших відносинах відзначались занадто стихійною силою слова і глибиною ідей, щоб до неї дістались у своїй вірній і дїйсній формі. За велика национальна сьвідомість і новина тем проявлялась із них для ґімназияльної науки в тодїшних часах. Немислимий був наглий перехід від блїдих, далеких від нашого житя оповідань і розвідок, якими заповнені перші наші читанки, до творів Шевченка. Сї мусїли іти на компроміс зі школою і хоч знайшли собі місце в читанках, то дістались там відповідно спрепаровані. В тій цїли вибирано поеми і їх подавано у відповіднім вигляді. Дещо дивне видає ся, що не лише

[1]) Promień 1889, ст. 65.

перші укладчики українських читанок, люди що найменше байдужні до нашого национального відродженя, але і пізнїйші, нераз виднїйші наші дїячі і письменники, уважали за потрібну річ змінняти для школи не лише зміст, але й мову Шевченка. Здаєть ся, що на се впливали іноді не так вимоги школи, як індивідуальність впорядчика книжки, що не любив форм і зворотів українських і свої галицкі уважав за лїпші. Мова Шевченка, як його сьвітогляд, промощувала собі поволи дорогу в школї.

Перша українська читанка Василя Ковальского (Відень 1852. р.), уживана довгі лїта в галицких ґімназиях, не містила взагалї жадних виїмків з українських письменників, лише з галицких і угроруских. Про Шевченка нема в нїй нї згадки. Перші поезиї Шевченка знаходимо в шкільній читанцї: Руская читанка для низшой ґимназіи, часть II. 1866. Ся книжка вийшла коштом Б. Дїдицкого і певно при його помочи. Найбільше місця займають в нїй його поезиї числом 24, Устияновича 8, Огоновского 5, Гребінки 4, Глїбова 3, Конїського 2, Метлиньского 2, Максимовича і Руданьского по одній. Хоч читанка видана невдовзї по смерти Шевченка, коли його твори викликали велике одушевленє, то поміщено ледви 2 його поезиї, а се пять рядків з Гайдамаків:

О Боже мій милий!
Тяжко жить на сьвітї, а хочеть ся жить і т. д.,

і перший з псальмів Давида. Нема й згадки про житє поета, лише вістки про похорон подає вірш Максимовича: „На похоронъ Гр. Шевченка пôдъ Каневомъ". Мову Шевченка змінено на галицкий лад: Господнему замість Господньому, єго з. його, навчає ся з. навчаєть ся, попел з. попіл, своєм з. своїм. В рядку: Або чорнобрива в гаю заспіває, змінено чорнобрива на соловейко (в пізнїйших виданях Партицкого і Лучаківского сей рядок пропущено, в читанцї Романчука лишилось соловейко).

Твори Шевченка знайшли вперве значне узглядненє в читанцї Ол. Тороньского (Руская читанка для высшой ґимназіи составлена Тороньскимъ т. III. Львів 1868). Она вправдї офіцияльно в галицких ґімназиях не була введена і діждала ся неприхильної оцїнки[1]), але з браку иншої до появи читанки Барвіньского користали з неї в Галичинї. Також в ґімназиї на Буковинї уживали єї довгі роки, бо аж до 1891 р., хоч й там не мала офіцияльного дозволу шкільної Ради.[2]) Книжка має москвофільский характер.

[1]) Возняк: Історія одної читанки. (Наша школа 1913. зош. 3.)
[2]) Стоцкий: Буковиньска Русь. 135.

Хоч подано в нїй вибір з українських письменників, то мову їх неможливо покалїчено. З Шевченка подано 22 поезий (27 ст.), з Дїдицкого 23 (17 ст.), Устияновича 14 (24 ст.). Вибір поезий Шевченка попереджує коротенька і дуже баламутна біографія. Імена власні в нїй дуже перекручено, як: „Шевченко родился въ Курилôвцѣ..... далъ панъ до маляря Жираева“ і т. п. Про цїлу неволю поета згадано сими словами: „В роцѣ 1847. взято го до крѣпости Новопетровска въ Оренбургской губерніи, где полнячи службу воина, пережилъ 10 лѣтъ—1857 повернулъ назадъ въ Петроградъ“... Тенденційно поданій біографії відповідає мова Шевченка, змінена на лад тодїшних москвофільских видань. В сїй цїли в, що повстало з л, перемінено на л: приспалъ, замолкъ, былъ, чолни і т. д. Замість і в серединї слів автор читанки писав е: весельнои, козачемъ, камень, печь; замість х — к: кто, некрещену; замість о—е єго, слези. Народні слова позмінював на макаронїчно-церковні: богдай, сердце, пойде, пановати горло (гирло) і т. п. З фальшивого почутя „клясицизму“ мови 60-тих років слова і народні звороти Кобзаря, що для школи видавались за прості і неестетичні, заступлено иншими. В поемі Невольник слова: „І бебех в долину“, перемінено: „І паде в долину“. Так само признано неестетичними описи козацкої різнї і згадку про ножі в Гамалїї. Через се перемінено: „Їдем різать, палить“.. на „Їдем гулять“; „І на ножах в крові нїмiє“, на.. „і в крові нїмiє“. Пропущено зовсїм поклик Гамалїї: „Ріж і бий... до... кричить Гамалїя“. З огляду на Поляків з Ляха зроблено врага (До Основяненка). У виборі подано твори з национальним і історичним підкладом. Із більших поем поміщено отсї: Перебендя, На вічну память Котляревскому, До Основяненка, Причинна, Іван Підкова, Гамалїя, Чернець, Невольник. Крім сих поміщено без жадної системи деякі лїричні поезий. В укладї книжки слїдна поверховність. Нею можна пояснити деякі пропуски в Гамалїї, Невольнику (оповіданє Степана про руйнованє Сїчи), немилу, несправлену похибку в Перебендї: „Старый закохалсь въ степу на могилѣ“, або що думку: Тече вода в сине море, злучено в одну цїлість з поемою: На вічну память Котляревскому.

Виразний український характер мала читанка Ол. Барвінського (перше вид. 1871. р.). Твори Шевченка займають в нїй $^1/_6$ частину місця. Перший раз подано докладну біографію поета, розширену і доповнену опісля в слїдуючих виданях, в яких узглядненого й розвій творчости поета. Твори передруковано з виданя Кожанчикова. Поезиї з автобіографічним змістом зібрано разом

в хронольоґічнім порядку. Доповненя пізнїйших видань ішли в тім напрямі, що зменшувано число поем романтично-побутового змісту (в 2. вид. 1893. р. пропущено: На вічну память Котляревскому, Причинну і Москалеву криницю, в 3. вид. Невольника), а додавано полїтично-суспільні поеми (в 2. вид. додано Кавказ, Посланиє і Неофітів). Найменше змін є в першім виданю; они зводять ся до сего, що в Заспіві пропущено „Там шляхтою, Ляха", в Наймичцї пропущено найважнїйшу сцену, в якій она признає ся Маркови, що є його материю. В слїдуючих виданях пороблено значні пропуски реалїстичних сцен і слів особливо в Неофітах, Посланию, Невольнику, Кавказї; они удержались до днесь.

Ще поволїйше нїж в читанках для висшої ґімназиї твори Шевченка здобували собі місце в читанках для низших кляс.[1]) В них перевагу мали й після 70. р. твори галицких і буковиньских письменників; з огляду на цїль читанок вибирано до них із Шевченка уступи з моралїзуючим підкладом, описи природи, побуту і т. п. Мову особливо в читанках Партицкого позмінювано в галицкім дусї, затираючи властиві, украïньскі прикмети. Сей пуризм мови місцями видає ся дивним. Слова поета: „Учіте ся, брати мої" змінено (Читанка для третої кляси Партицкого 1886) на: „Ой учіть ся, брати мої"; „На дворі бач" перемінено: „ось на дворі". Деякі слова, що видавались неестетичними, заступлено иншими. „Приходить ніч в смердючу хату" на... „в мерзенну хату". В читанцї для IV. кляси у виїмку з Невольника п. з. Виїзд на війну, слово куряву перемінено на тьма, пилу, з пилу пороху, крізь той порох. В поемі Гамалїя перемінено сїрий бугай на немов а хурдиґу на темницю, в далекій каторжній неволи (На старість в рідним селї) на — далеко в самітній неволї, Палїй чернець пошкандибав, на — Палїй у церкву поспішав. Так само граматичні форми Шевченка змінювано на галицкі, так що они нераз діставали инше значінє; матїр змінено на матер, курінь на курень, молить ся на молитись, доведеть ся на доведе ся, женеть ся на жене ся, айда на гайда, через год на через рік, розбрело ся товариство на розбило ся товариство, завив дзвін на зове дзвін, корогвами на хоругвами, стиха робота на стихла робота. Нагинаючи мову Шевченка на галицкий лад, ще більше обмежувано гадки поета про суспільний лад, кріпацтво, Поляків, спомини про минувшість і т. п. Через се і сї виїмки творів тратили свою силу, видавались блїдими і невиразними. В поезиї: В неволи над Уралом (III. кл.) пропущено рядки:

[1]) Партицкий: Руска читанка часть II. 1871.
„ Руска читанка для III. кл. 1886.

Уже й твердині поробили,
Затого будуть і могили,
Всього наробимо колись.

В поемі Чернець пропущено спогади Палія про минувшість і неясні проте слова:

І старець тяжко заридав.

В поемі: Вибір гетьмана, пропущено імена нововибраних гетьманів Лободи і Наливайка.

Преславного Запорожця,
Павла Кравченка Наливайка

скорочено на Преславного Запорожця, другий раз на Павла Кравченка молодого. „Як на Ляха стати“ перемінено „як на Турка стати“. У поемі Сон усунено навіть згадку про панщину. Слова

ти
На панщині, а я в неволі

перемінено

ти
У наймах ще, а я в неволі.

Менше змін є в читанках Ю. Романчука (часть І. 1879. і часть І. Том ІІ. 1879.) Деякі слова Шевченка, рідше уживані у нас, перемінено на галицкі як: стьожку, труну, шкуру, сердешних, оазіс, чуму, на стяжку, скіру, сердечних, оаза, джуму.

В поезиї Село слова Шевченка

А на горі стоять палати
Неначе диво.

змінено

А там і церков наша мати
Неначе диво.

Бажанє укладчиків читанок вибрати для учеників низших кляс короткі виїмки на тему любови вітчини, тути за нею, описів природи і т. п вело нераз до самовільних змін тексту Кобзаря. В читанці Романчука на основі поеми присьвяченої К. Маркевичеви зложено вірш Туга за Україною.

У Шевченка:	В читанці:
Я й тут чужий, одинокий	На чужині серце рветь ся,
І на Україні	Плачу одинокий,
Я сирота, мій голубе,	Як згадаю Україну
Як і на чужині.	І степи широкі.
Чогож серце бєть ся, рветь ся?	Бо там віє буйнесенький,
Я там одинокий!....	Як брат заговорить і т. д.

Одинокий? А Вкраїна
А степи широкі!
Там повіє буйнесенький
Як брат заговорить, і тд.

Сї зміни мови і змісту писань Шевченка удержувались в читанках цїлі десятки лїт. Що йно в читанки Крушельницкого дісталисъ поезиї Шевченка без змін.

* * *

Мірою глибини аналїзи і розуміня творів Шевченка в шкільній науцї є шкільні задачі. Хоч їх теми основують ся на шкільнім підручнику, то все таки є они сьвідоцтвом, з яким річевим і критичним коментарем подавано шкільну лєктуру Шевченка молодїжи, з якого боку твори оцїнювано, вказують заразом, як самі учителї слїдили за розвоєм студий над творами поета і познакомлювали з ними молодїж. Вартість тем не у всїх ґімназиях є рівна; в ґімназиях, де був значний процент українськоґ молодїжи і де предмету учили квалїфіковані сили, там й в темах проявляє ся ріжнородність і самостійність. Де українська мова була лише додатковим предметом, там й теми є поверховні.

Перші теми шкільних вправ се зміст прочитаних в школї творів, убрані в форму: пояснити гадки, подати основу, хід гадок і т. п. Перша оцїнка сьвітогляду Шевченка в шкільних вправах підносить його значінє як народного (национального) поета. На сей момент його творчости звертали головно увагу перші критичні статї про Кобзаря Кулїша, Танячкевича, Згарского, його на перше місце клали бесїдники в своїх промовах на вечерницях. В роках 1878—90. улюбленими темами письменних вправ є огляд, аналїза, провідна ідея баляд, побутових і історичних поем Шевченка. Сї теми — се вплив критично-естетичних розвідок Омеляна Огоновского і Провідних ідей в письмах Шевченка (1872 р.) Омеляна Партицкого. Особливо послїдна студия, що до появи студиї Драгоманова (1879 р.) була в Галичинї одинокою синтезою сьвітогляду поета і яка в нїм підчеркувала особливо национально-патриотичні і етично-моральні моменти, була жерелом обяснень і шкільного розуміня Кобзаря. Меншу вартість мали теми про естетичну і критичну сторону творів Шевченка. Були наріканя, що мимо своєї високопарности, ся естетична оцїнка зводилась крім змісту до схоластичного вишукуваня і вичисленя в поезиї Шевченка фіґур і тропів, яких знаня ученик набирав із шкільної поетики.[1]) Значно поширив ся обєм шкільних тем про Шевченка

[1]) Франко: Конечність реформи ученя рускої лїтератури. (Зоря 1884. ч. 12 і 13.).

від 90-тих років, під впливом історично-літературних студий над Кобзарем Франка, Колесси, Щурата і др. Їх аналїтично-індуктивна метода досліду поодиноких поем і цїлих периодів творчости Шевченка усунула зі школи апріорно-естетичні оцїнки Кобзаря і поглубила розумінє його творчости і ідей на тлї часу і обставин. Під їх впливом, що слїдно в шкільних задачах, вага і значінє творчости Кобзаря перейшла від баляд до суспільно-полїтичних поем, від загальних оцїнок його як народного поета, значіня в лїтературі, до специяльної аналїзи його творів і ідей. Місце давних, більше одушевленєм і чутєм подиктованих нїж на науковій аналїзї основаних оцїнок Кобзаря, які подавано ученикам в школї, заняли тепер студиї над ним, добуток нашої науки послїдних десятилїтин. Культ Шевченка в школї здобув собі через се тривку основу. Він позбув ся внїшного блеску та фразеольоґії, молодечих і ефектовних фраз, які знаменували його в перших роках появи. Здобувши спромогу черпати свою силу безпосередно із житя і науки, в своїм розвою зискує він щораз на своїй глибинї і ясности та стремить в цїлій повнотї і сьвідомости зобразити в школї велич нашого Ґенїя, як чоловіка і поета. Та се поки що ще завданє будучности.

* * *

На закінченє моєї розвідки подаю зі звітів зібрані теми шкільних задач за роки 1876—1900. На жаль, не в силї я був зібрати теми від 1872. р. (від введеня Читанки Барвіньского з творами Шевченка) до 1876, бо від 1866. до 76. року шкільні звіти не виходили. Також не подаю тем від 1900 р. т. є. за послїдне поколїнє.

Перемиска ґімназия.

1876. VIII. Чого стоїть Шевченко як поет народний?
1878. VII. Пояснити гадки заключені в Шевченка думі 1.
1879. VIII. І чужому научайтесь і свого не цурайтесь.
1880. VII. Яку гадку заключає в собі Шевченка стих: Вітер в гаї нагинає.
1887. VIII. Оцїнити Шевченкову поему Гамалїя.
1888. VIII. На основі Шевченкової поеми Москалева криниця виказати правдивість речення Шілєрового: Das eben ist der Fluch der bösen Tat, dass sie fortzeugend immer Böses muss gebären.
1890. VIII. 1. Хід гадок в передсмертній Шевченковій думі.
2. Естетичний розбір Шевченкової думи Гамалїя.
1891. VIII. І чужому научайтесь і свого не цурайтесь.
1894. VII. Вплив Шевченка на руских писателїв в Галичинї,
1895. VII.

О Боже мій милий!
Хотїлоб ся жить на сьвітї
Та ба! треба вчитись,
Як на сьвітї жити,
А то гірко буде, тай дуже.

Бережаньска ґімназия.

1875. VII. Перебендї, кобзарі, слїпцї, бандуристи, їх характер і становище в нашій лїтературі.

1876. VII. На якім народнім повірю основана баляда Шевченка Тополя.

1889. VII. Хід гадок в Заспіві Шевченка.

1892. VII. 1. Як висше; VIII. Розклад історичної думи Шевченка Гамалїя.

1894. VII. Звязь гадок в посьвятї Шевченка: „На вічну память Котляревскому".

1895. VII. Два типи кобзарів в Перебендї Шевченка.

VIII. Естетичний розбір прольогу Неофітів Шевченка.

1896. VII. Народні типи в Тополї Шевченка.

VIII. Змаганя київскої громади в 1847. р. і відносини Шевченка до неї. На основі „Історичного оповіданя Кулїша".

1897. VII. Шевченкові слова: Раз добром налите серце в вік не прохолоне.

Хід гадок в Посланию Шевченка.

1898. VIII. Ідилїчні картини в поемі Шевченка Наймичка.

1899. VIII. Виказати цїхи поетичної повісти на Наймичцї Шевченка.

1900. VII. Хід гадок в поемі Шевченка До Основяненка.

VIII. Гуманні ідеї в Кавказї і Посланию Шевченка.

Дрогобицка ґімназия.

1876. VIII. Шевченко і Квітка (паралєля).

1877. VII. Чи Шевченка Тополя є балядою?

Значінє мотта, котрого ужив Стороженко до історичних споминів Коржа:

Слава не поляже,
Не поляже, а розкаже,
Що дїялось в сьвітї,
Чия правда, чия кривда
І чиї ми дїти!

1878. VII. Виказати з лєктури, яка головна гадка пробиває ся в псальмах Давидових Шевченка.

1879. VII. Розібрати баляду Шевченка Причинна.

1880. VII. Розібрати Шевченка думку На Вкраїну.

VII. На чім оперта єсть Шевченкова баляда Причинна.

1881. VII. В який спосіб використав Шевченко повірє народне в своїй балядї Тополя.

1882. VII. Пояснити Шевченків стих „Сестрі" з єго житя.

1883. VIII. Основа, аналїза і поясненє баляди Шевченка Тополя.

1884. VII. Зміст і хід гадок в поезиї Шевченка: Лазаревскому.

1885. VII. Провідна гадка поеми Шевченка Наймичка.

VIII. Котляревский, Квітка, Шевченко — їх взаїмні відносини в істориї рускої словесности.

1886. VII. Основа і значінє баляди Шевченка Причинна.

1887. VII. Основа і значінє баляди Шевченка Тополя.

VIII. Як оцїнив заслуги Котляревскогю, Квітки, Шевченка Кулїш в Листї з хутора і о скілько єсть се оправдане.

1889. VII. як 1881.
1890. VII. Пояснити Шевченків вірш: На вічну память Котляревскому.
1891. VII. як 1889.
VII. Пояснити слова Шевченка: І чужому научайтесь і свого не цурайтесь.
1892. VII. Подати хід гадок поеми Шевченка До Основяненка.
1893. VIII. Значінє слів Шевченка:

І чужому научайтесь,
І свого не цурайтесь!
Бо хто матїр забуває,
Того Бог карає.

1894. VII. Пояснити і виказати правдивість слів Шевченка:

Єсть на сьвітї люди
Сріблом, золотом сяють;
Здаєть ся панують,
А долї не мають.

1895. VII. Естетичний розбір думи Шевченка Гамалїя.
VIII. як 1893.
1896. як 1894.
1897. VIII. Естетичний розбір оди Шевченка До Основяненка.
1899. VIII. 1. Головні признаки поетичної творости Шевченка в першій добі розвою його таланту.
2. Естетичний розбір поеми Шевченка Неофіти.

Золочівска гімназия:

1882. VII. Хід гадок і образів в уступі Шевченка Заспів, з піднесенєм і умотивованєм цїннїйших місць.
1885. VII. Вияснити гадки Шевченка в Заспіві.
1886. VII. Провідні гадки в Шевченковім Заспіві.
1891. VII. Як висше.
1893. VIII. Провідна гадка в поемі Шевченка Чернець
1895. V. Подати зміст поеми Шевченка: Москалева криниця.
VIII. Шевченко і Квітка, порівнанє їх лїтературної дїяльности.
1897. VIII. Розвинути змисл і вагу слів Шевченка:

Учіте ся, брати мої,
Думайте, читайте,
І чужому научайтесь,
І свого не цурайтесь.

1898. VIII. Характеристика Назаря і Галї в драмі Шевченка Назар Стодоля.
1899. VII. Тип матери в поемах Шевченка.
VIII. 1. Порівнати зображенє Кобзаря в Метлиньского стихотворі Бандура, в Шевченковім Перебендї і Шашкевичевім Бандуристї.
2. Естетичний розбір Шевченкової поеми Неофіти.
3. Шевченко і Квітка.
1900. VI. Провідні ідеї в думках Шевченка.
VII. Які образи відслонив нам Шевченко в поемі Чернець.

VIII. 1. Естетичний розбір Послания Шевченка.
2. Становище і значінє Шевченка в рускій словесности.

Коломийска гімназия.

1878. VII. Які гадки розвиває Шевченко в Перебендї.
1881. VIII. Характер Наймички в поемі Шевченка.
1882. VIII. Хід гадок в поемі Шевченка Наймичка.
1883. VII. Хід гадок в поемі Шевченка До Основяненка.
VIII. Основні гадки в поемі Шевченка Москалева криниця.
1884. VIII. Характер Максима в поемі Шевченка Москалева криниця.
1885. VIII. Естетичний розбір Шевченкової поеми Наймичка.
1886. VII. Провідна гадка поеми Наймичка.
1887. VII. як 1883; 1888 як 1884.
1889. VII. Провідна ідея в Шевченковій поемі До Основяненка.
VIII. як 1884.
1890. VII. Зміст і поясненє баляди Тополя.
VIII. 1. Провідна ідея в поетичній повісти Шевченка: Москалева криниця.
2. Порівнати стих Федьковича: До Данила Млаки, з Шевченковою поемою: До Основяненка.
1891. VIII. 1. Показати правду слів Шевченка:
Єсть на сьвітї люди, і т. д.
2. О скілько станув Шевченко висше від всїх руских письменників і длячого?..
1893. VII. як 1891 VIII. 1.; VIII як в перем. гімназиї 1879.
1894. VII. як 1885. VIII. 1895. VII. Хід гадок в поемі Шевченка Заспів.
VIII. Провідна гадка в поемі Шевченка Неофіти.
1896. VIII. Порівнати образ кобзаря в Перебендї Шевченка і Бандуристї Шашкевича.
1897. VII. як в перемискій гімназиї 1895.
VIII. 1. Ідилїчні картини в поемі Шевченка Наймичка.
2. Порівнати Перебендю Шевченка з Improwizacy-єю Міцкевича, зазначивши загально єго вплив на укр. Кобзаря.
18 8. VII. Анальогії в Перебендї Шевченка і Імпровізациї Міцкевича.
1899. VIII. Гуманні ідеї в Кавказї і Посланию.
1900. VIII. 1. як 1897 VIII 1.; 2. В яких ідеалах бачить Шевченко щастє чоловіка.

Львівска акад. гімназия.

1877. VI. В чім добачує Шевченко щастє чоловіка?
1879. VII. Шевченка Тополя. Заснова, хід гадок і зазначінє головних научних гадок.
1880. VII. Тополя, баляда Шевченка; основа, поясненє, аналїза.
1881. VII. Москалева криниця (після Шевченка.).
1882. VIII. Тяжко жить на сьвітї, а хочеть ся жить.
1883. VIII. Хід гадок в балядї Шевченка Тополя.
1884. VII. Молодий вік Шевченка; 1885 як 1881.
1886. VII. Біографія Шевченка.
1887. VII. Передсмертні думки Т. Шевченка. (Провідна гадка в них).
1888. VII. Поясненє дум Шевченкових.

1889. VII. Хід гадок в поемі Шевченка Гамаліїя.
VII. Любов Трохима і Насті до прибраного сина в поемі Шевченка Наймичка.
VIII. Провідна ідея в Шевченковій повісти поетичній Москалева криниця.
1890. VIII. Які гадки висказує Кулїш про Шевченка в своїм Листї з хутора.
1891. VIII. Поки живе надїя в хатї,
Нехай живе, не виганяй.
1892. VIII. Провідна гадка в поезиї Шевченка Чернець.
1893. VIII. Яке значінє Т. Шевченкови надає Кулїш в своїх Листах з хутора.
1894. VIII. Пояснити Шевченкові слова: Треба й на чужі люди подивитись, як живуть.
VIII. як в дрог. гімн. 1897; 2. як в перем. гімназиї р. 1888.
1895. VIII. 1. як тамже 1899. VIII. 1.; 2. Гадки про национальне, суспільне і просьвітне відродженя Русинів, висказані в Шевченковім Посланию.
1896. VII. 1) як в колом. гімн. 1897. р. 1.; 2) як 1900. 2. тамже.
VII. 1. як в перем. гімн. 1898. 2. Розбір прольогу Неофітів Шевченка. 3. Розбір Шевченкового Послания.
1897. V. Зміст Шевченкової поеми Москалева криниця.
VII. як в колом. гімн. 1898. р.; 1898. VIII. як в золоч. гімн. 1899. VIII. 2.
1899. VIII. Провідна гадка в Шевченковім Посланию.
1900. V. О скілько житєпись Байрона пригадує нам Шевченка.

Нїмецка львівска гімназия.

1875. VII. Яку ідею представляє Шевченко в поемі Наймичка.
1876. VII. Значінє Шевченка в украïньскій лїтературі.
1877. VII. 1. Становище Шевченка як народного поета.
2. Як характеризує Шевченко теперішню долю Украïни в Неофітах, а в Гамалїї еї минувшість.
1879. VII. О жіночих характерах в Шевченка.
1881. VII. Тополя Шевченка, аналїза, зміст, поясненє.
1883. і 1886. як висше; 1887 як в львів. ак. гімн. 1882.
1888. VII. 1. як в дрог. гімназиї 1879. 2. Шевченко як лїрик.
1890. VIII. як в дрогоб. гімн. 1894.; 1891. VII. Поясненє дум Шевченкових.
1893. VIII. 1. Розклад поеми Шевченка Москалева криниця.
2. Річ ученика виголошена на вечерницях музикально-декляматорских для звеличаня памяти Шевченка.
1894. VII. 1. як в колом. гімназиї 1900. 1.; 2. як в акад. гімназиї 1883 р.
1895. VIII. як „ „ 1893. 2.; 2 як в перемискій 1888.
1896. V. 1. Подати провідну ідею в поемі Москалева криниця.
VIII. 2. як в колом. гімназиї 1895. VII. 3. Характер Хоми Кичатого в драм. творі Шевченка Назар Стодоля.
1897. VIII. 1. Розбір поеми Шевченка Тополя. 2. Розбір поеми Неофіти. 3. Характер осіб в драм. творі Шевченка Назар Стодоля.
1898. VIII. Розбір поеми Наймичка.
1899. VIII. Естетичний розбір Шевченкової поеми Тополя.

1900. VIII. як в колом гімназиї 1899.

Самбірска гімназия.

1878. VII. і 1882. VII. Хід гадок в поетичнім уступі: Заспів.
1884. VII. Образ чуми після Шевченка.
1885. VIII. Важність і розклад історичної думи Шевченка п. з. Гамалїя
1888. 1. як 1887; 2. як 1885.
1890. VII. 1. Хід гадок в поемі Шевченка п. з. Перебендя.
2. „ „ „ „ Чернець.
1891. VII. Хід гадок в поезиї Шевченка: До Музи.
1894. VI. Хід гадок в читаних думах Шевченкових.
1895. VI. Уклад Шевченкової поеми Гамалїя.
1897. VIII. Характеристика Шевченкових дум.
1898. VII. 1. Порівнати баляду Міцкевича Ucieczka і Шевченка Тополя.
VIII. 2. Перебендя виразом поглядів Шевченка про завдане поета в суспільности.
VIII. 3 як 1885.; 4. Виказати характеристичні знамена баляди на Тополї Шевченка.
1899. VI. 1. Основа Шевченкової баляди Тополї; 2. як 1895.

Станиславівска гімназия.

1878. VII. Хлопячий вік Шевченка після місць в його власних поезиях.
VIII. Романтична основа в балядах Шевченка: Тополя і Калина.
1879. VIII. Розбір передсмертної думи Шевченка.
1880. VIII. 1. Розбір поеми Шевченка Чернець.
2. Що є елегія і пояснити ей суть примірами з Шевченка.
1881. VIII. Розбір поеми Шевченка Перебендя. 1882. VIII. як 1878. VII.
1883. VII. 1. Виказати драматичні задатки в Шевченковій Гамалїї.
VIII. 2. як в золоч. гімназиї 1899. VIII. 1.
3. Порівнати основу оповіданя М. Вовчка Чари і Шевченка Тополя.
1884. VIII. Головні мотиви в елегіях Шевченка на основі поеми: До Основяненка.
1885. VIII. 1. як в дрог. гімназиї 1894.; VIII. 2. як представляє Шевченко сирітство.
1886. VII. Характер варнака і Максима в поемі Шевченка Москалева криниця.
VIII. як в дрог. гімназиї 1879.
1888. VIII. як в дрогобицкій гімназиї 1887. VIII.
1890. VII. 1. як в нїмецкій гімназиї 1899 р. 2. VIII. Бесїда в честь Шевченка.
1891. VII. Архітектонїка поеми Шевченка Наймичка.
1892. VII. В котрих думках і як описує Шевченко своє житє?
1893. VII. Які хвилї житя Шевченка відбились в его поезиях?
1895. VIII. Характеристика перших історичних поем Шевченка.
1896. VIII. як в колом. гімназиї 1897. VIII. 1.
1897. VIII. Погляд на Шевченкові думи і думки.
1898. VIII. Хід думок в Шевченковім Перебендї.
1900. VIII. Розібрати і пояснити прольог Шевченкових Неофітів.

Стрийска ґімназия.

1887. VII. як в нїм. ґімназиї 1876.

1888. VII. Розбір і пояснене поеми Шевченка: До Основяненка.
VIII. як в перем. ґімназиї 1897.

1889. VII. 1. як 1888 VII. 2. Пояснене поезиї Шевченка: Сестра, присьв. М. Вовчку. 3. як в дрог. ґім. 1891. VII.

1890. VIII. Становище Шевченка в рускій лїтературі.

1893. VIII. Зміст, порівнане і поетичний склад двох баляд Шевченка: Причинна і Тополя. 2. які гадки висказує Шевченко в своїх думках?

1895. VIII. Подати хід гадок в розвідцї Кулїша: Чого стоїть Шевченко як поет народний.

1896. VIII. 1. Тополя, баляда Шевченка. Зміст, аналїза, пояснене. 2. Неофіти Шевченка, зміст і значінє; 3. як 1895. VIII.

1897. VIII. 1. як в золоч. ґімн. 1898.; 2. і 3. як 1896. 2. 3.
4. Шевченко, єго поетична творчість і значінє для рускої лїтератури.

1898, VIII. 1. Які гадки висказує Шевченко в Посланию? 2. як 1897. 4.

1899. VIII. 1. Які гадки висказує Шевченко в своїх коротких лїричних творах, званих думками.
2. Перебендя Шевченка. Основа і значінє поеми.
3. Неофіти Шевченка. Короткий зміст і алєгоричне значінє.
4. як 1897. 1.; 5. як 1890.

1900. VII. 1. Настрій і ідеї в думках Шевченка. 2. Перебендя Шевченка.
VIII. 1. як 1897. VIII. 1.; 2. Послїдні хвилї в житю Шевченка. (На основі послїдної думи).
3. як 1897. 4.; 5. Неофіти Шевченка, основа і ідея поеми.

Сяніцка ґімназия.

1892. VIII. Пояснити основу поеми Шевченка Тополя.

1901. VIII. Раз добром налите серце в вік не прохолоне.

Тернопільска ґімназия.

1876. VII. як в стрийскій ґімназиї 1888.

1877. VII. Пояснене поезиї Шевченка: Менї тринайцятий минав.

1878. VII. Чого стоїть Шевченко як поет? 1882. VIII. як в нім. ґім. 1876.

1883. VII. Зміст і значінє Перебендї.

1890. VI. На основі історичних подій і щоденного досьвіду виказати о скілько правдиві слова Шевченка:
Не завидуй богатому; богатий не має
Нї приязни нї любови, він все те наймає ітд...
до
Нема раю на всїм сьвітї, хиба що на небі.

1893. VIII. як в дрог. ґімназиї 1891. 2.

1894. VII. Хід гадок в Заспіві Шевченка. VIII. як 1893.
VIII. Яке значінє приписує Кулїш Шевченкови в своїй статї: Чого стоїть Шевченко як поет народний

1895. VII. 1. як в львів. ак. ґімназиї 1891. 2. Естетичний розбір Заспіву Шевченка.
VIII. Виказати, скілько історичної правди містить в собі поема Шевченка Чернець.

1897. V. Хід гадок в Москалевій криниці.

VII. Ходїмо в селища, там люди;
А там де люди, добре буде,
Там будем жить, людий любить,
Сьвятого Господа хвалить.

VIII. 1. Як в перемискій гімназиї 1895. 2. Розбір Шев. Послания. 3. Значінє і вплив Шевченка і Шашкевича на розвій руско-украïньскої лїтератури.

1898. V. Вияснити і показати на примірах з Іліяди Гомера і думок Шевченка основу подїлу поезиї описово-оповідаючої на епічну і лїричну.

VIII. 2. Головні признаки поетичної творчости Шевченка в першій добі розвою його таланту.

1899. V. як в золоч. гімназиї 1895. V.

VIII. 1. Як погодити слова Шевченка:

Молю ся, Господи, молюсь,
Хвалить Тебе не перестану,
Що я нї з ким не подїлю
Мою тюрму, мої кайдани.

зі словами:

Не весело на сьвітї жить,
Коли нема кого любить.

2. Романтичний елємент в Шевченкових балядах.
3. О скілько Шевченків Перебендя пригадує Міцкевичеву Імпровізацию.
4. В чім лежить велике значінє Шевченка. 1900. V. як 1899. V.

VIII. 1. Хід думок в Шевченковій одї: До Основяненка.
2. Провідна думка Шевченкових Неофітів

VIII. 1. Розбір Шевченкової поеми Перебендя.
2. О скілько оправданий є висказ Шевченка:
Не завидуй богатому, богатий не має
Нї приязни нї любови, він все те наймає.
3. Провідна думка Шевченкового Послания.

Перемишль, 20 мая 1914.

Короткий звіт з подорожи по взірцевих ґімназиях за границею.

Завдяки материяльній помочи шкільних властий сповнив я в минувшім шкільнім році бодай по части своє давне бажанє, пізнати уладженя і методу науки взірцевих ґімназий за границею. Дня 2. падолиста 1913. розпочав я подорож обчислену на місяць, з ціллю звидїти 2 ґімназиї в Швайцариї, відтак звісну „взірцеву школу“ в Франкфуртї над Меном, ґімназиї в Ваймарі і Єнї, в кінци ґімназиї в Монахії.

По дорозї опинив ся я на короткий час в *Трієстї* і зайшов до ґімназиї (з гарними акваріями на коридорах), та до реальної школи при улици Benghasi-я. В реальній школї, збудованій недавно на горі з чудовим видом на море і пристань, прийшло ся менї прямо подивляти взірцеві уладженя дотично ґіґієни, прим. що до вітреня просторих, високих і ясних шкільних саль, водопроводів на коридорах, уступових місць, вішаків і шафок по коридорах (сих послїдних для хованя рисункових бльоків), центрального огріваня то що. Також дотично шкільних середників, особливо в ґабінетах, мав я нагоду бачити великий поступ, а се в уладженю лябораторів і театрально збудованих викладових саль при всяких ґабінетах (між тим коли у нас ледви фізикальний ґабінет має свою викладову салю). Про фізикальний і хемічний ґабінет дбає крім фахових учителїв ще окремий механїк, який підготовляє все до викладів і працї в лябораторах та є також для директора і учителїв помічним при всяких перерібках і направках в заведеню. —

Взагалї може ся школа, збудована і удержувана управою міста, служити взірцем майже під кождим оглядом тим більше, що молодий директор розвиває також на поли вихованя і науки разом з молодим учительским збором дуже успішну дїяльність, йдучи за кождою новою а розумною думкою в педаґоґії і дидактицї.

В *Швайцариї*, сїй країнї свободи і великої культури, що основує ся головно на високо виробленім почутю обовязку супроти себе, других і держави, оглянув я середні школи в Цюриху і Базилеї.

В *Цюриху* побачив я близко себе на горі, далеко від великомїйского руху, близко унїверситету два величаві будинки, в яких уміщені подві школи а се: в однім гуманїстична і реальна ґімназия

(перша названа Literar-gymnasium), в другім промислова (Industrieschule) себ то наша реальна школа і торговельна школа. Школи, уміщені в однім будинку, мають спільну управу с. є, ректора і проректора, які ділять між себе обовязки, віддані в нашій Монархії одному чоловікови, та ще мають до помочи крім служби одну канцелярийну силу до виконуваня адмінїстрацийних заряджень. Не треба отже підчеркувати, що в тих відносинах мусить панувати в тих заведенях взірцевий лад і порядок. Ґімназия ділить ся що йно постепенно с. є. в міру прибуваня нових предметів на гуманїстичну і реальну і має низші кляси спільні. Нїмецкої і латиньскої мови вчать від I-VII кл, французкої від IIої, грецкої від IIIої, істориї природи в I, IV, V і VI, фізики в II, V, VI, VII, хемії в II, VI, VII, рисунків від I-V, сьпіву в I і II, калїґрафії в I, руханки від I-VII, істориї у всїх клясах, ґеоґрафії від I-IV; факультативно (надобовязково) вчать єврейскої мови в VI. і VII кл., італїйскої або анґлїйскої мови від V-VII кл., хорового сьпіву від V-VII, стеноґрафії в II і III кл., в кінци книговодства в реальній ґімназиї; доповненє руханки становлять 4-5 великі прогульки (obligatorische Ausmärsche) а для V. і VI. кл. ще наука стріляня і три великі вправи в стріляню, призначені однак тільки для синів жителїв Швайцариї (а не для синів чужинцїв, яких тут у всїх згаданих школах 13·2 %). В ґімназиї було в р. 1912/13 660, в промисловій і торговельній школї 623 учеників, з тих мешкало по станциях (Pensionen) лишень 79 учеників.

Промислова школа (себто Oberrealschule) обнимає отсї предмети в пятьох клясах: через всї степенї науки нїмецку і француску мову, всесьвітну історию, математику, історию природи, рисунки і руханку; анґлїйску мову від II.-V. кл, ґеоґрафію від I-III. кл., фізику від II.-V. кл., хемію від IV.-V. кл., книговодство в I. кл., стеноґрафію в I. і II. кл., писанє на машинї від I.-IV. кл., крім того сьпів через всї кляси і італїйску мову в III.-IV. кл. яко надобовязкові предмети. — Наука релїґії опирає ся у всїх сих середних школах на инших основах; она вводить молодїж більше в житєву мораль і фільософію. Прогульки і вправи в стріляню належать до науки руханки немовби третя лєкция в тижни.

Ученики мають загалом по 31—34 годин тижнево в ґімназиї а по 33—34 годин в реальній школї, значить більше як по наших школах. Обі школи, обняті назвою Kantonschule, мають ріжні фонди, прим. для убогих учеників на подорожи в часї ферий, на окрасу шкільних стїн і коридорів, на премії для руховиків, на піднесенє науки рисунків, на обезпеченє від випадків учителїв і уче-

ників, з котрих много доїжджає на роверах або зелїзницею до школи, та обдїляють рік річно учеників значними підмогами. — Обі школи мають від року свого шкільного лїкаря, який оглядає постійно слух і зір учеників та подає хорим лїкарску поміч, о скілько родичі не виберуть иншого лїкаря.

В реальній школї найшов я майже унїверситетский устрій з огляду на уладженє фахових викладових саль замісць наших шкільних саль для поодиноких кляс (степенїв науки), отже прим. 2 салї для науки нїмецкої мови, 1 салю для науки математики, 1 для науки істориї ітд., очивидно кожду, вивінувану обильно в усї середники до унаглядняючої науки, отже образи, карти, підручну бібліотеку, 1-2 таблиці, фотографії то що. Ученики вандрують відповідно до розкладу годин з кляси до кляси та переносять свої одяги і шкільні прибори до уміщених на коридорах шафок. — Се уладженє є в своїм роді оригінальне і виходить після упевнень ректора для науки в хосен, а що до карности приходить єму в поміч самоуправа по клясах, яка причиняє ся в великій мірі до удержаня ладу і спокою підчас вандрівок по ріжних салях. Ученики мають свої уряди і обовязки та вивязують ся з них вдоволяючо. Замітити однак треба, що в висших клясах число учеників виносить лиш найбільше 20—30. — Не можна того самого сказати про ґімназию. Тут менше свободи, більший ригор; кляси більш по нашому уладжені.

Шо до гігієнїчних уладжень пригадали менї обі школи що йно згадану реальну школу в Трієстї. Так само взірцево устровена висша школа для дївчат, положена на горі в другій части міста. Школи стоять переважно серед просторої площі, що призначена на гри і забави. —

В *Базилеї* зайшов я до гуманїстичної ґімназиї і прислухував ся через два днї ріжним лєкциям, головно науцї французкої мови, бажаючи пізнати методу навчаня чужих язиків. Ґімназия положена в спокійній околиці напроти старинної катедри, уміщена в кількох старинних будинках, з меншими вигодами, однак все таки відповідно до основних вимог гігієни і педагогії та дидактики. Самоуправи молодежи тут нема, мимо того молодїж має много свободи, з якої вміє користатк культурно так, що нагляд учителїв обмежає ся до minimum.

В науцї клясичної фільольогії звертають тут велику увагу на самостійний переклад, власну думку при річевих поясненях та розуміню тексту і естетичнім єго розборі; до дому задають богато.

В висших клясах найшов я основне знанє граматики, велике знанє засобу слів і вправу в перекладї.

Науку французкої мови удїляє учитель незвичайно досьвідний і спосібний, який по довшім побутї в Парижи і по лїтах шуканя і досьвідів засвоїв собі рациональну методу навчаня а се: плекає заєдно свобідні розмови на основі образів і лєктури з пляновою цїлию, відновляти і доповняти засіб чужих слів, вчить індуктивною дорогою принагідно а час від часу систематично граматики, уживає дуже много хорового виголошуваня поодиноких слів і речень, каже много писати на таблицї і в підручних зошитах шкільних, користує ся в перших трьох лїтах науки стало таблицею вимови (Aussprache-Tafel) для виробленя у учеників майже взірцевого виголошуваня звуків для себе а відтак в словах і цїлих реченях та плекає на висших степенях науки обильну лєктуру (домову і шкільну) яко основи свобідних розмов, пояснень, естетичного розбору, стилїстичних і граматичних вправ та спонукує до збираня подібних і відмінних висловів. Результати сеї вельми оживленої науки прямо знаменитї; в II. кл. потрафлять ученики виріжнити всякі відтїнки в вимові поодиноких звуків в тім чи сїм складї, порівнати звуки що до їх вартости, якости і повстаня, пишуть легкі реченя, описують образи і переповідають невеликі оповіданя або описи самостійно і бездоганно; в III-ій і IV. кл. уміють ученики пояснити переміни звуків, повстанє і творенє слів, подають справно при помочи образів цїлу низку примірів на граматичні правила і розмови; оповіданя поступають що раз то складнїйше і то кождим разом в иншій формі, при ужитю инших слів і конструкций. Науку веде учитель зовсїм природно, без емфази і афектаций, розбуджуючи завсїгди науковий інтерес і удержуючи при кождій нагодї презенцию знаня, головно при помочи повторюваня завсїгди в новім видї, що раз то з иншого становища.

На письменні вироби кладе школа дуже велику вагу, уважаючи їх синтезою цїлої науки і немовби зеркалом знаня і інтелєктуального розвитку молодежи. На сьвідоцтвах, які одержує молодїж що кварталу, подають ноту з поведеня (Betragensnote) а з кождого предмету по дві ноти а се з пильности і знаня (Fleißnote und Leistung); кари і замітки що до поведеня мають своє місце навіть на сьвідоцтві. Се драстичне средство вихованя стрічає ся серед суспільности, так високо культурної, з признанєм а родина, яка підписує що кварталу сьвідоцтво, розуміє інтенцию школи і пособляє єї змаганям в кождім напрямі.

Вступні іспити мають більше інформаційний характер; управа може однак принимати учеників на пробу а по 3—6 місяцях усувати мало спосібні, байдужні, немічні одиниці, які родина без нїяких нарікань віддає до иншої школи або до практичного званя.

Іспит зрілости не має урядового характеру наших шкіл; нема тут окремих комісий і цїлого апарату заряджень в дїлї письменного і устного іспиту. Молодїж мусить однак в найвисшій клясї працювати до кінця дуже много хотьби тому, що ноти послїдного сьвідоцтва мають подвійне значінє; з вибраних предметів учителї питають кождого з цїлого материялу або самі або в прияві директора; предмети, на котрі кладе ся при сих кінцевих промоциях більшу вагу і які є основою іспиту зрілости, вибирає управа довільно; сим іспитам може прислухувати ся член головної управи кантональних шкіл але без права інґеренциї, отже більше в характері гостя і представника власти. Клясифікация по тих свобідно ведених іспитах рїжнить ся не богато від звичайної річної клясифікациї. Школа має отже і тут свободу, самостійну думку і довірє властий та суспільности. —

Оплати учеників є піврічні; платять їх всї ученики, в низших клясах менше, в висших більше а рівнають ся они майже нашим оплатам. Чужинцї платять ще додаткові оплати (15—25 К піврічно), сини жителїв других кантонів мають о половину менші доплати. Обезпеченє учеників від випадків (в школї, підчас вправ, прогульок, подорожий) є обовязкове; премія виносить піврічно 1 fr. — Ученики дістають що року по вписах леґітимациї (Ausweiskarten, Jahreskarten), молодші крім того карти вступу на совганку (Eiskarten), старші знижки до театру (Theaterkarten) і карти безплатного користаня з кантональної бібліотеки (Bibliothekkarten), в кінци всї ученики ще зелїзничі леґітимациї (Bahn-Ausweiskarten).

Шкільний рік зачинає ся подібно як в східній і північній Нїмеччинї при кінци цьвітня а кінчить ся при кінци марта. Лїтні ферії тревають місяць (від 14. липня до 16. серпня), осїнні 13 днїв (від 6.—18. жовтня), різдвяні 10 днїв, великодні (по закінченю шк. року) около 3 тижнї. —

II.

Не маючи богато часу до диспозициї поспішив я до *Франкфурта* над Меном, щоби пізнати школу, що звісна в цїлій Нїмеччинї і далеко за границею а се „взірцеву школу“ (Musterschule), з єї уладженєм і методою навчаня.

Свою зовсїм оправдану назву і славу завдячує ся реальна

ґімназия теперішному директорови Максови Вальтерови, наділеному ізза великих заслуг почесним докторатом одного з нїмецких унїверситетів (відай в Марбурґу), авторови численних брошур і підручників, невтомимому речникови поступової методи ученя нових язиків в Нїмеччинї і за границею.

Саме кілька днїв перед моїм приїздом вернув дир. Вальтер з Петербурга, де реклямував свою методу при помочи рефератів і практичних лєкций через кількадесять днїв а в шк. р. 1911/12 перебував він шість місяців в Америцї з рамени правительства в замін за подібного американьского учителя, який рівночасно розвивав подібну дїяльність в Нїмеччинї.

Методу дир. Вальтера, представлену ним в численних брошурах, можна в повнї пізнати і оцїнити що-йно на місци, в єго школї, на єго лєкциях і на лєкциях кількох єго учеників як учителїв: Дра Dick-a, Дра Sander-a, Dra Zickel-a, Dra Pitschel-a. Переконати ся може тут легко і нефаховий чоловік, що єго метода се не теория а єго брошури не писані лиш при столику, далеко від практики, але що всї єго вимоги і вказівки можна перевести в дїло, що дають они при консеквентнім поступованю справдї великі успіхи. Що правда однак треба замітити, що ся метода вимагає від учителя основного знаня чужої мови, відповідного темпераменту, великої інвенциї, енергії, справности і многих инших прикмет.

В цїлости ся метода не видала ся менї по звидженю що-йно згаданих лєкций учителя Degen-a в Базилеї новою і мало знаною. Слїдив я єї на лєкциях французкої і анґлїйскої мови у вичислених в горі учителїв, передовсїм на годинах самого дир. Вальтера, котрий мене охотно запрошував до себе, привикши до подібних госпітаций від ряду лїт.

Найбільше прийшло ся менї подивляти спосіб ученя вимови і живого слова чужих язиків при помочи: таблиць зладжених професором унїверситету в Марбурґу Viëtor-ом, дальше постійних вправ в вимові в школї, справлюваня кождої ошибки поодинокими учениками і цїлою клясою або одним чи другим гуртком учеників, писаня язикових вправ дома і відтак в школї на 2 таблицях (на котрих пише рівночасно 4 учеників), описуваня образів при примінюваню цїлого засобу слів і зворотів та конструкций, які собі ученики протягом цїлої науки засвоїли, розмов з учителем і між собою з усуненєм всякого механїзованя і типових формулок, постійного ученя граматики і стилїстики індуктивною дорогою, оживленя читаня і оповіданя на низших

степенях через драматичне представленє акциї даного опису чи оповіданя, через рухи, ґести і рисунок на таблиці, при помочи сьпівів, деклямаций, аранжованя представлень в чужій мові і відвиджуваня нарочно спроваджуваного чужого театру, писаня листів до товаришів за границею і відвиджуваня їх в часї ферий, в кінци на середних і висших степенях ще при помочи обильної шкільної і домової лєктури, свобідних рефератів і дискусий, в кінци окремих лєкций, які надобовязково веде спроваджений з заграници учитель немовби для контролї вимови, стилю в письмі і слові (отже вислову), для введеня ученика в сьвітогляд і край чужого народа, для виробленя у учеників сьмілости, певности і плавного говореня в довшій бесїдї. —

Всї вичислені середники уміють тут примінювати з узглядненєм всяких індивідуальних моментів постепенно а завсїгди консеквентно, пляново. Інтерпретация драми Шекспіра „Юлїй Цезар" лїричних стихів новійших анґлїйских писателїв, естетичних творів Таін-а давали в найвисших клясах докази, що ся метода добре примінена є одиноко рациональна та й нам би побажати, щоби наші учителї нїмецкої мови засвоїли собі сю методу і примінювали єї, очивидно не лиш зовнїшно і механічно, а в цїлости, в самій сути. Довели би і ми до того, що наші абсольвенти мали би о много більше знанє мови, оперували-би великим засобом слів, конструкций і зворотів справно і певно та сьміло і радо їхали би в нїмецкі краї і брали охотно якунебудь нїмецку книжку до руки.

Крім лєкций чужих язиків госпітував я тут досить много инших лєкций, особливо нїмецкої і латиньскої мови, пізнав вельми спосібного і досьвідного учителя рисунків, який сотворив в своїм ґабінетї прямо цїлу виставу рисунків, акварель, ріжного рода начерків і студий учеників сего заведеня і уміє також в часї ферий заставити їх до рисованя старинних домів і костелів Франкфурта, краєвидів, картин побутових то що. Рисунки є в тім заведеню обовязковим предметом до найвисшої кляси (с. є. IXої, званої тут Oberprima.); старші ученики вправляють ся також в т. зв. Schnellzeichnen, с. є. скорім вхопленю якоїнебудь картини чи взірця в тій цїли, щоби могли відтак на инших лєкциях і на унїверситетї помагати собі рисунком. Замічую, що учитель має до диспозициї аж дві салї, одну з полудневим а другу з північним сьвітлом.

На лєкциї ґеоґрафії в I. кл. бачив я читанє з карти міста і околиці, поперте рисунком на таблиці і домашними вправами. Ґеоґрафічний ґабінет має свій специяльний устрій; кожда карта встав-

лена при стїнї в свій обруч з написею; на столї лежить нотатка для веденя евіденциї забраних і відданих карт; моделї мають свої осклені шафи, історичні карти свій віддїл. Старші ученики наглядають порядок в ґабінетї, учитель має зверхний нагляд.

Заведенє має по коридорах гарні написи, пословиці, портрети поетів і цїсарів, зі смаком викінчені і оправлені, картини з істориї і культури нїмецкого народу, ориєнтацийні і реґулямінові таблиці — все однак уложене естетично і примінене яко середник вихованя і образованя так, що молодїж входить до заведеня з відкритою головою, вчить ся в школї карности і порядку та шанує школу так як рідний дім. — Проблєм уживаня працї при науцї найшов і тут своє приноровленє а се в науцї ручної справности, на яку складають ся: 2 курси модельованя, 2 курси роблення ріжних предметів з картону (Pappkurse), 2 курси різбленя (Schnitzkurse) і курс столярства (Hobelkursus); на всї курси ходило 101 учеників. — На фізичне вихованє кладе заведенє велику вагу, особливо на свобідну руханку і гри (Turnspiele), пливанє, весланє, зимові спорти, туристику, прогульки а також на вакацийні оселї.

Самоуправу учеників (Selbstverwaltung) бачив я в иншім видї як в нашій монархії або в Швайцариї. Між тим коли у нас за приміром перших проб, роблених в ґімназиї в Полї, устроюють по клясах самоуправу з більшим або меншим кругом дїланя, декуди знов обмежують єї на деякі кляси але завсїгди з цїлим апаратом власних судів, обрад, виборів то що — найшов я тут иншого рода самоуправу а се співучасть учеників найвисших кляс в дїлї вихованя молодших учеників, опіку старших над молодшими, в школї і поза школою. Про сей устрій здав я при кінци падолиста звіт в двох числах „Дїла", тому лишаю ту справу на боцї, замічу тільки, що учителї не випустили тут з рук нагляду і опіки над молодежию, якби хто думав; они задержали свою роль провідників і вихователїв, що більше они мусять ще старших учеників яко опікуніе молодших з окрема наглядати і вести, однак добра традиция сеї институциї, добірний учительский збір і могуча личність директора дають запоруку, що тутешна самоуправа і досьвіди кождої ґенерациї, полишені в окремій книзї немовби завіщанє для наслїдників, вийдуть лиш на добро молодежи і з сего заведеня будуть заєдно виходити сильні і самостійні характери, спосібні до посьвяти і поважної працї над собою і своїм народом. Ся запорука тим більшу має основу, що батьки учеників і суспільність Франк-

фурта і околиці пособляють тут кождому щирому змаганю управи школи і учительского збору, беруть участь в кождій важнїйшій подїї з шкільного житя, не щадять материяльної і моральної помочи для школи і молодежи а абсольвенти заведеня навідують ся залюбки до своєї „взірцевої школи", директора, учителїв і молодших товаришів немовби до своєї рідні.

З заведенєм получена народна школа (Vorschule). Фреквенция в ґімназиї не велика; в 9 клясах є учеників звичайно 330—350, в народній до 200; в найвисших клясах є від 20—30 учеників, в низших від 35—45. — Іспит зрілости є досить строгий. Абітуриєнти пишуть 5 задач а се: нїмецку, латиньску (переклад на рідну мову), француску (лїтературну), математичну і фізикальну; з 38 абсольвентів рішило ся в минувшім роцї піти: на права 6, фільософію 12, медицину 5, технїку або иншого рода академії 6, теольоґію 1; прочі 8 рішили посьвітити ся купецтву. Наука тут одноразова; лєкциї тревають по 45 хвиль; перерви по першій лєкциї нема.

III.

В Ваймарі і Єнї був я коротше, головно тому, що не найшов богато нових річий в устрою або в методї навчаня з виїмком науки клясичної фільольоґії, яка тут (особливо в Єнї) стоїть на високім уровени. В Єнї стрінув ся я з т. зв. педаґоґічним семинарем, себто курсом для учительских кандидатів (було їх підчас мого побуту аж 16), тому зрозумів добре, що заведенє має так спосібних і вишколених учителїв. Був я в Unterprima (VIII. кл.) на знаменитій лєкций Тукидида і прямо подивляв підготованє учеників до так тяжкої лєктури, веденої досить скорим темпом; наука грецкої мови в низших клясах основує ся майже відразу на довших уступах, які творять цїлість і взятї з істориї, мітольоґії або культури Греків; граматику трактує ся строго індуктивно, отже заєдно на основі лєктури так, що ученики самі доходять до правил та конструюють схемат відмін. То само бачив я на годин латиньскої мови. — Історию природи найшов я тут в руках визначного методика, який дуже зручно уміє вводити молодїж в ґенезу всїх проявів та узглядняє постійно практичне житє. — Менше більше такий самий стан науки найшов я в Ваймарі; тут стоїть високо особливо наука нїмецкої мови головно тому, що учителї мають в численних музеях богато нагоди познакомлювати учеників з житєм, памятниками і оригінальними рукописами творів таких корифеїв як Goethe, Schiller, Wieland, Hebbel, Mörike і др. Наука француской мови стоїть висше в Єнї; тутешний учи-

тель се ученик директора Вальтера з Франкфурта; в Ваймарі панує в тім зглядї старша метода, що полягає на перекладах і ученю граматики дорогою дедукциї і педантичної аналїзи.

Послїдний тиждень перебув я в *Монахії*, в осїдку великих педагогів і кількох взірцевих шкіл. Тут вибороли собі учителї найлїпше положенє материяльне, найбільші права і відзначеня. Серед таких обставин можуть они очивидно при меншім числї годин працювати з вдоволенєм і більшим спокоєм як у нас.

Шкільні будинки двох заведень, які я бачив, уладжені дуже вигідно і прямо люксусово Конференційна саля подобає на салю засїдань в мінїстерстві. Ректор має до помочи проректора (подібно як Швайцариї) і віддає єму майже половину госпітаций. Адмінїстрацийний урядник журить ся під кермою ректора про всякі справи заряду будинку і службу. Ґабінети і бібліотеки дуже богаті і просторі, молодїж має дуже богато сьвітла і воздуху; площи до забави просторі а навіть в часї лєкциї заряджує учитель час від часу вітренє салї. В реальній ґімназиї замикаюґь учителї салї на час перерв, маючи оден ключ до однаких замків від клясових саль. Систем лавок тут дуже практичний; лавка призначена для двох учеників; книжки вкладають ученики в скринку уміщену між сидженями а не на полицю під горішною дошкою, тим то тїло ученика не стиснене, ноги мають доволї місця до свобідного укладу і руху; при вставаню не заваджає нїщо ученикови; каламарі з затичкою уміщені дуже практично; опертє для плечий і наклоненє верхної дошки зо всїм приноровлені до віку і зросту учеників.

Салї шкільні мають по 2 таблицї, шафку на зошити і ріжні прибори, умивальню з милом і ручником, на стїнах листви з гаками на образи і карти, в одній стїнї осклену нижу на рукописи, ілюстрациї і картки яко малу шкільну виставу; великі і високі вікна уміщені так, щоби їх можна під ріжним кутом отвирати і не допускати до продувів; в низших клясах є на стелї готова подїлка для мір і позначені сторони сьвіта.

В реальній ґімназиї наслїдують по части при науцї француской і анґлїйскої мови методу Вальтера, в нїмецкій мові глядять пильно на поправний вислів і перегляд (диспозицию) в задачах. Взагалї ставлять тут учителї великі вимоги до задач, тому підготовляють і поправляють їх дуже совісно, почім віддають до ректорату поодинокі задачі (отже писані на картках) з виказомнот і замітками що до теми, дня писаня, відданя і звороту то що. В тім зглядї найшов я тут доволї бюрократизму і централїзациї, так само як дотично абсенций учеників, котрі родичі зголошують і оправдують

в ректораті. — В гуманїстичній ґімназиї бачив я найгарнїйші лєкциї латиньскої і грецкої мови і найвисший уровень знаня сих предметах на ріжних степенях науки. При науцї грецкої мови в низших клясах показують ученики руками наголоси, поясняють повстанє і зложенє слів, втягають рідну і латиньску мову до порівнаня, пишуть як найбільше в зошитах і на таблиці, пригадують собі часто подібні і відмінні слова, форми і конструкциї, дають самостійні переклади і перерібки, підготовляють під кермою учителя нову лєкцию — взагалї поступають вперед певно і сьміло як ті, що знають добре цїль і вагу предмету.

Добре обдумані лєкциї рідної мови стрінув я в III. VII. і IX. кл.; дуже влучні а короткі огляди на історию римскої держави до пунїйских воєн і француской революциї яко репетиториї в IX. кл.

Надобовязкові предмети є тут слїдуючі: Історія штуки (при помочи показуваня диапозитивів і звиджуваня звісних сьвітових музеїв Монахії), єврейска, анґлїйска і італїйска мова, стеноґрафія, рисунки в висших клясах (в низших є се обовязковий предмет), гра на віолїнчелї, сьпів, наука пливаня і гри. Самоуправи тут нема.

В обох заведенях стрінув я по 7—8 госпітантів, що під кермою ректора і кількох учителїв здобувають собі вишколенє в дидактицї і методицї. —

Загалом беручи був я в 8 заведенях на 57 повних лєкциях, а в 4 лиш на самих оглядинах зовнїшного і внутрішного уладженя. З цїлої короткої подорожи виніс я пересьвідченє, що богато нам ще треба працювати над піднесенєм наших шкіл під кождим оглядом, що наша молодїж є спосібна, але занедбана, потребує отже постійного нагляду і як найлїпших примірів та щирої опіки зі сторони учительства а ще більше зі сторони громадяньства, в кінци, що наша народна школа мусить інакше підготовляти молодїж до середних шкіл, головно вчити єї відразу більше думати при читаню, писаню, рахованю і розборі реченя то що. Пізнав я наглядно, о кілько більше працює наша молодїж, маючи в ґімназиї спершу 4 а потім 5 язиків (2 старинні, 3 нові) і як тяжко мусить собі здобувати хотьби сам спосіб пониманя та присвоювати собі тілько язиків. —

В маю 1914.

А. Алискевич
Директор.

I. Учительский Збір в шк. р. 1913/14.

А. Для обовязкової науки.

I. Директор ц. к. ґімназиї.

1. **Алисьневич Андрій** в VII. ранзї, почетний член Укр. Товариства Педаґоґічного, заст. директора ц. к. іспитової Комісиї для учителїв нар. шкіл; учив від 3. грудня до 15. сїчня нїмецкої мови в кл. VIб. і VIIб, в II. півроцї нїмецкої мови в кл. VIIIа.

II. Професори і учителї.

1. **Авдикович Орест,** ц. к. професор, господар IIа. кл., учив латиньскої мови в клясах: Iб., IIа.; рускої мови в клясах: IIа., Va., VIIIа, разом 23 годин тижнево.

2. **Ґреґолиньский Дмитро,** ц. к. професор, помічний секретар Дирекциї, завідатель рускої бібліотеки для висшої ґімназиї, господар кляси IIб., учив латиньскої мови в IIб. кл., рускої мови в клясах: IIб., VIa., VIIa., VIIIб., разом 20 годин тижнево.

3. **Гамчикевич Роман,** ц. к. професор в VIII. ранзї, член ц. к. іспитової комісиї для учителїв нар. шкіл, інвіґілятор кляс уміщених в побічнім будинку шкільнім, господар кляси VIIб., учив нїмецкої мови в клясах: VIб. і VIIб., разом 8 годин тижнево.

4. **Годованець Петро,** дїйсний учитель, завідатель природописного ґабінету в побічнім будинку, учив істориї природи в клясах: Iб., IIa., IVa., IVб., IVв., IVг., Vб., разом 19 годин тижнево.

5. **Гоза Теодор,** дїйсний учитель, ректор ґімназ. Інститута, господар кляси VIIIб., учив латиньскої мови в клясї VIIIб, а грецкої мови в клясах: VIб., VIIб., VIIIб., разом 19 годин, крім того від 27. цьвітня грецкої мови в кл. VIa., разом 24 годин тижнево.

6. **Горницкий Плятон,** дїйсний учитель, господар кляси Va., учив латиньскої мови в клясах Va., VIб., грецкої мови в кл. VIIa., разом 16 годин, крім того від 1. лютого грецкої мови в кл. IVa., разом 21 годин а від 27. цьвітня ще латиньскої мови в кл. VIa., разом 27 годин тижнево.

7. **Демчук Михайло,** дїйсний учитель, ректор ґімназ. Інститута, завідатель фізикального ґабінету, в II. півроцї господар кляси VIIIa, учив математики і фізики в клясах VIIб., VIIIa., VIIIб; разом 17 годин тижнево.

8. **Зарицкий Северин,** ц. к. професор в VII. ранзї, сенїор Збору, господар кл. VIa., учив істориї і ґеоґрафії в клясах VIa., VIIIa., VIIIб., пропедевтики фільософії в клясах VIIa., VIIб., разом 12 годин тижнево.

9. **Малиновский Іван,** ц. к. професор в VII. ранзї, господар кл. Vб, учив нїмецкої мови в клясах: IIг, IIIа, IVб, Vб, разом 16 годин тижнево.

10. **Мануляк Іван,** ц. к. професор в VIII. ранзї, завідатель природописного ґабінету, учив математики в кл. Іа., істориї природи в клясах: Іа., IIв, Va, VIa., VIб., пропедевтики фільософії в клясах: VIIIa. і VIIIб., разом 18 годин тижнево.

11. **О. Мартинович Омелян,** дїйсний учитель, наділений крилошаньскими відзнаками, референт Епископскої Консисториї, другий сталий катихит заведеня, учив релїгії в клясах: приготовл., Іб., Ів., IIв., IIг., IIIб., IIIв., IVб., IVв., Vб., VIб., VIIб., VIIIб., разом 26 годин тижнево і говорив 2 ексорти.

12. **О. Несторович Лев,** дїйсний учитель, наділений крилошаньскими відзнаками, катихит, учив релїгії в клясах: Іа., IIа., IIб., IIIа., IIIг., IVa., IVг., Va., VIa., VIIa., VIIIa; разом 22 годин тижнево і говорив 2 ексорти. —

13. **Поповский Іван,** дїйсний учитель, завідатель археольоґічної збірки, господар кл. VIIa, учив латиньскої мови в клясах: VIIa., VIIб., VIIIa., грецкої мови в кл. VIIIa., разом 20 годин тижнево.

14. **Таляр Антін,** дїйсний учитель, завідатель польскої біблїотеки для цїлої ґімназиї, учив польскої мови в клясах: IIIб., IVa., IVб., IVв., IVг., Va, Vб., VIa., VI.б., VIIa., VIIб., VIIIa., VIIIб., разом 26 годин тижнево.

Придїлені до служби в инших заведеняx.

18. **Ярема Алексїй,** ц. к. професор в VII. ранзї, яко директор жіночого Лїцея Руского Інститута для дївчат в Перемишли з правом прилюдности.

15. **Коренець Денис** ц. к. професор в VIII. ранзї, до служби в ц. к. академічній ґімназиї у Львові.

16. **Др. Людкевич Станислав,** ц. к. професор, до служби при філії ц. к. академічної ґімназиї у Львові.

17. **Целевич Олег,** ц. к. професор, яко управитель приватної українскої ґімназиї в Копичинцях.

На відпустцї в наукових цїлях перебував:

19. **Др. Балей Стефан,** дійсний учитель, перебував на студиях в Берлїнї і Парижи.

III. Заступники учителїв.

1. **Барнич Василь,** ректор Бурси селяньскої, учитель стріляня, господар кл. IV., учив латиньскої мови в кл IVг., грецкої мови

в клясах: IVг., Va. Vб, разом 21 (в II. півроці 22.) годин, крім того від 26. цьвітня ще рускої мови в кл. IIIг., разом 25 год. тижнево.

2. **Вахнянин Богдан,** іспитований, учитель музики, господар приготовляючої кляси, учив рускої мови в приг., польскої мови в кл. Iв., IIг., математики в пригот., історії природи в кл. I. в., каліґрафії в кл. Iв., разом 22 годин, крім того в II. півроці ще польскої мови в кл. IIIa., разом 24 годин тижнево.

3. **Вахнянин Клим,** господар кл. IIIб., а від 26. цьвітня ще кл. IIIг., учив рускої мови в кл. Iб., латиньскої мови в кл. IIIб., грецкої мови в клясах: IIIб., IIIг., разом 19 годин, крім того від 26. цьвітня ще грецкої мови в кл. IVб., разом 24 годин тижнево.

4. **Др. Грицак Евген,** іспитований, завідатель рускої бібліотеки для назших кляс і господар кл. IIIг. до 15. цьвітня, учив до того часу рускої мови в кл. IIIг., латиньскої мови в клясах IIIг., VIa., грецкої мови в кл. VIa, разом 20 годин тижнево; від 1. лютого ще грецкої мови в кл. IVб., разом 25 годин тижнево; перебував від 15. цьітня для поратованя здоровля на відпустці.

5. **Ґонтарский Іван,** перебував в I. півроці на відпустці, вчив в II. півроці рускої і латиньскої мови в кл. Ia, разом 9 годин тижнево.

6. **Зубрицкий Володимир,** господар кл. IVa, учив в I. півроці латиньскої мови в клясах Ia., IIв., грецкої мови в кл. IVa., рускої мови в клясах Ia., IIIa., разом 22 годин тижнево; перебував в II. півроці на відпустці. —

7. **Зубрицкий Семен,** господар кл. IVв, учив рускої мови в кл. IIв., латиньскої мови в клясах: IVв., Vб., грецкої мови в кл. IVв., разом 20 годин тижнево, в II. півроці замісць рускої мови учив латиньскої мови в кл. IIв., разом 23. годин тижнево.

8. **Коростїль Теодор,** іспитований, завідатель нїмецкої бібліотеки для висших кляс і господар кл. VIIIa в I. півроці, учив в I. півроці грецкої мови в кл. IVб., нїмецкої мови в клясах: Ia., IIa., IVa., VIIa., VIIIa., разом 25 годин тижнево, перенїс ся в II. півроці на посаду дїйсного учителя реальної школи до Тарнова. —

9. **Кравець Остап,** ректор Бурси Дешевої Кухнї, господар кл. IIв., учив польскої мови в IIв., математики в клясах: Iв., IIв., IIIг., IVб., IVг., VIб., разом 20 годин, в II. півроці замісць польскої мови вчив рускої мови в кл. IIв., разом 22 годин тижнево.

10. **Лїсикевич Осип,** іспитований, ректор Бурси сьв. Миколая, господар кл. Iб., учив польскої мови в кл. Iб., IIб., IIIв., математики в клясах: Iб., IIa, IIIб, IIIв., історії природи в кл. IIб., разом 20 годин тижнево.

11. **Лукасевич Проніп,** іспитований, завідатель історично-

ґеоґрафічного ґабінету і бібліотеки для убогих учеників, господар кл. Іа, учив рускої мови в кл. IIIб., польскої мови в кл. Іа., історії і ґеоґрафії в клясах: Іа., Ів., IIIа., IVв., VIIб., каліґрафії в приготовл. кл., разом 27 годин тижнево.

12. **Малиновский Степан,** іспитований, господар кл. IIIв., від мая завідатель рускої бібліотеки для низших кляс, учив латиньскої мови в кл. IIIв., нїмецкої мови в клясах: IIб., IIIб., IIIв., IVг., разом 22 годин, крім того в II. півроцї ще нїмецкої мови в кл. IVа., разом 26 годин тижнево.

13. Докторанд **Мандюк Іван,** іспитований, завідатель нїмецкої бібліотеки для низших кляс а в II. півроцї також для висших кляс, господар кляси I. в., учив латиньскої мови в кл. Ів., рускої мови в клясах: Vб., VIIб. нїмецкої мови в клясах Ів., VIа., разом 21 годин, в II. півроцї замісць нїмецкої мови в кл. Ів. вчив нїмецкої мови в клясах: Іа., VIIа., разом 25 годин тижнево.

14. **Наконечний Олександер,** учив в II. півроцї нїмецкої мови в клясах: приготовл., Іб., IIа., IIIг., IVв., разом 23 годин тижнево.

15. **Петриневич Вінтор,** іспитованнй, господар кл. IIIа. в I. півроцї а IVа. в II. півроцї, учив рускої мови в клясах: Ів., IVа., латиньскої мови в клясах: IIIа , IVа., грецкої мови в кл. IIIа., разом 23 годин, крім того від 26. цьвітня ще латиньскої мови в кл. IIIг., разом 29 годин тижнево.

16. **Полїха Теодор,** іспитований, ректор Бурси сьв. Миколая, куратор спортового кружка „Сянова Чайка", керманич пласту, господар кл. IIг., учив рускої мови в кл. IIг., математики в клясах: IIг., IIIб., IVа., IVв., Vб., VIа., разом 22 годин тижнево.

17. **Процїв Василь,** іспитований, завідатель історично-ґеоґрафічного ґабінету в побічнім шк. будинку, учив істориї і ґеоґрафії в клясах: Іб., IIIг., IVб., IVг., Vб., каліґрафії в клясах: Іа., Іб., разом 22 годин, крім того в II. півроцї польскої мови в кл. IIIг., разом 24 годин тижнево.

18. **Ростнович Тадей,** іспитований, господар кл. IIIа в II. півроцї, учив польскої мови в кл. IIа., математики в клясах: IIIа., Va., VIIа., фізики в клясах: IIIа., IIIб., IIIв., IIIг., VIIа., разом 23 годин, крім того в II. півроцї ще рускої мови в кл. IIIа., разом 26 годин тижнево.

19. **Струхманчук Янів,** завідатель рисункового ґабінету, учив рисунків в клясах: Іа., Іб., Ів., IIа., IIб., IIIа , IIIб., IIIв., IIIг., IVа., IVб , IVв., разом 26 годин, крім того від 14. лютого ще рисунків в клясах: IIв., IIг., разом 30 годин тижнево.

Шпитновский Станислав, іспитований, учив історії і ґеоґрафії в кл. II б., II в., II г., III б., III в., III г., крім того в II. курсї польскої мови в кл. II в - разом 22 год.

20. **Тайх Гавриїл,** іспитований, учив латиньскої мови в клясї IIг., грецкої мови в кл. IIIв., нїмецкої мови в клясах: IIв. Va., VIIIб., разом 23 годин, крім того в II. півроцї ще нїмецкої мови в кл. Iв., разом 28 годин тижнево.

21. **Терлецкий Маркіян,** іспитований, завідатель учительскої бібліотеки, господар кл. VIб., учив історії і ґеоґрафії в клясах: IIa., IVa., Va., VIб., VIIa., разом 20 годин тижнево.

22. **Др. Туряньский Осип,** іспитований, завідатель рускої бібліотеки для низших кляс, господар кл. IVб., учив рускої мови в клясах: IIIв., IVб., IV., IVг., IVб., латиньскої мови в кл. IVб., разом 21 годин тижнево.

23. **Фріцганд Шмерль,** учив нїмецкої мови в клясах: приготовляючій, Iб., IIIг., IVв,. польскої мови в клясах: IIIa., IIIг., разом 23 годин тижнево; перебував в II. півроцї задля поратованя здоровля на відпустцї.

25. **Якубовский Станислав,** асистент рисунків, вчив самостійно рисунків в клясах: IIв, IIг., а помагав учителеви рисунків в клясах: Ia., Iб., Iв., IIa., разом 12 годин; перебував від 14. лютого задля поратованя здоровля на відпустцї.

26. **Дзїк Іван,** асистент рисунків, помагав учителеви рисунків від 1. цьвітня в клясах: Ia., IIa., IIIa., IIIв., IIIг., разом 10 години тижнево.

На відпустцї перебували через цїлий рік:

27. **Івашкевич Дмитро,** для поратованя здоровля.

28. **Котецкий Станислав,** яко учитель приватної утраквістичної ґімназиї в Турцї над Стриєм.

29. **Редкевич Лев Орест,** іспитований, яко учитель приватної українськой ґімназиї в Буську.

30. **Росткович Михайло,** іспитований, для поратованя здоровля.

31. [Назаркевич Матвій, в I. півроцї.]

Б.) Для надобовязковоі науки:

1. **Зарицкий Северин,** я. в., учив істориї рідного краю в I. півроцї в клясах: VIIIa і VIIIб., 2 години тижнево.

2. **Гоза Теодор,** я. в., учив стеноґрафії в 2 віддїлах, разом 4 години тижнево.

3. **Др. Туряньский Осип,** я. в., учив французкої мови в 2 віддїлах, разом 4 години тижнево.

4. **Струхманчук Янів,** я. в. учив рисунків в 2 віддїлах, разом 4 години тижнево.

5. **О. Пасїчиньский Теодор,** катихит видїлової школи і префект закристиї, учив сьпіву в 4 віддїлах, разом 6 годин тижнево.

6. **Любович Евген**, іспитований учитель руханки, урядник товариства „Віра“, куратор спортового кружка „Сянова Чайка“, учив руханки в 10 віддїлах, разом 10 годин тижнево.

7. **Вахнянин Богдан,** я. в., учив музики при помочи учителя, члена військової орхестри, в 2 віддїлах, 4 години тижнево.

Служба заведеня.

1. **Шведюк Василь,** сталий терциян ґімназиї, вислужений вахмайстер кінної полїциї у Львові (перебував 5 місяцїв ізза недуги на відпустцї).

2. Помічні слуги: Буба Стефан, Ґрендис Францїшок, Депко Олександер.

II. Зміни в учительскім Зборі.

А. Одержали посаду в инших заведенях.

1. *Андрохович Амврозий,* ц. к. професор, посаду головного учителя при ц. к. мужескім учительскім семинари в Станиславові, рескр. Мінїстерства В. і Пр. з 21. липня 1913. Ч. 6351/IV.

2. *Коростїль Теодор,* іспит. заст. учит., посаду дїйсного учителя при ц. к реальній школї в Тарнові (рескр. Ради Шк. Кр. з 4. лютого 1914. Ч. 1363/IV).

3. *Сметаньский Іван,* іспит. заст. учит. перенесений в тім самім характері на філїю ц. к. академ. ґімназиї у Львові (рескр. Ради Шк. Кр. з 4. серпня 1913 Ч. 13178/IV).

4. *Білиньский Володимир,* іспит. заст. учит., перенесений в тім самім характері на філїю ц. к. академ. ґімназиї у Львові (рескр. Ради Шк. Кр. з 28. липня 1913. Ч. 10959/IV).

5. *Пащак Михайло,* іспит заст. учит., перенесений в тім самім характері до ц. к. ґімназиї в Мєльцу (рескр. Ради Шк. Кр. з 30. падолиста 1913. Ч. 21450/IV).

6. *Менцїньский Володимир*, заст. учит., перенесений в тім самім характері до ц. к. ґімназиї в Дембіци (рескр. Ради Шк. Кр. з 22. вересня 1913. Ч. 15916/IV).

7. *Біненшток Адольф,* іспит. заст. учит., перенесений в тім самім характері до ц. к. ґімназиї з польским викл. язиком в Перемишли (рескр. Ради Шк. Кр. з 25. серпня 1913. Ч. 12926/IV.)

Б. Увільнений від учительских обовязків:

1. *Назаркевич Матвій*, заст учит., (рескр. Ради Шк. Кр. з 18. липня 1913. Ч. 13103/IV і з 27. лютого 1914. Ч. 3485/IV.)

В. Придїлені до служби в инших заведенях

1. *Др. Людкевич Станислав,* ц. к. професор, я. в.,

2. *Целевич Олег,* ц. к. професор, я. в. (рескр. Ради Шк. Кр. з 5. вересня 1913. Ч. 14694/IV).

3. *Ярема Алексїй,* ц. к. професор в VII. ранзї, я. в., (рескр. Ради Шк. Кр. з 30. марта 1913. Ч. 5038/IV).

4. *Коренець Денис,* ц. к. професор в VIII. ранзї, я. в. (рескр. Ради Шк. Кр. з 1. грудня 1913. Ч. 21568/IV).

5. *Редкевич Лев Орест,* іспит. заст. учит. я. в., яко учитель приватної укр. ґімназиї в Буську (рескр. Ради Шк. Кр. з 31. вересня 1912. Ч. 15428/IV).

6. *Котецкий Станислав,* заст. учит. я. в., яко учитель приватної утраквістичної ґімназиї в Турцї над Стрием (рескр. Ради Шк. Кр. з 12. вересня 1913. Ч. 15914/IV).

Г. Одержали посаду дїйсних учителїв в тутешнім заведеню:

1. *Годованець Петро,* бувший учитель прив. укр. ґімн. в Городенцї і заст. учит. ц. к. ґімназиї з руским викл. яз. в Коломиї, (рескр. Ради Шк. Кр. з 3. серпня 1913. Ч. 12886/IV, від 1. вересня 1913.)

2. *Гоза Теодор,* бувший заст. учит. при філії ц. к. академічної ґімназиї у Львові, (рескр. Ради Шк. Кр. з 15. вересня 1913 Ч. 16484 IV від 1. вересня 1913.)

3. *Горницкий Плятон,* бувший заст. учит. філії ц. к. академічної ґімназиї у Львові, (рескр. Ради Шк. Кр. з 16. жовтня 1913. Ч. 15142/IV. від 1. вересня 1913.)

4. *Поповский Іван,* бувший заст. учит. при ц. к. ґімназиї в Бережанах, (рескр. Ради Шк. Кр. з 16. жовтня 1913. Ч. 13596/IV. від 1. вересня 1913.)

Д. Іменовані заступниками учителїв в тутешнім заведеню:

1. *Струхманчук Яків,* (рескр. Ради Шк. Кр. з 18. липня 1913. Ч. 10507/IV. від 1. вересня 1913).

2. *Наконечний Олександер,* (рескр. Ради Шк. Кр. з 4. лютого 1914. Ч. 1410/IV. від 1. лютого 1914.)

3. *Дзїк Іван,* асистент рисунків, на час відпустки Якубовского Станислава (рескр. Ради Шк. Кр. з 9. марта 1914. Ч. 2901/IV. від 1. цьвітня 1914. до кінця шк. року).

Е. Перенесені до тутешного заведеня в тім самім характері іспитовані заступники учителїв:

1. *Росткович Тадей,* з філії ц. к. академ. ґімн. у Львові, (рескр. Ради Шк. Кр. з 26. липня 1913. Ч. 13427/IV).

2. *Процїв Василь*, з ц. к. ґімн. в Бродах, (рескр. Ради Шк. Кр. з 25. липня 1913. Ч. 10203/IV.)

3. *Полїха Теодор*, з ц. к. ґімн. з руским викл. яз. в Коломиї, (рескр. Ради Шк. Кр. з 26. липня 1913. Ч. 13428/IV.)

4. *Вахнянин Богдан*, з філії ц. к. академ. ґімн. у Львові, (рескр. Ради Шк. Кр. з 9 серпня 1913. Ч. 13176/IV).)

5. *Петрикевич Віктор*, з ц. к. ґімназиї в Сяноку (рескр. Ради Шк. Кр. з 15. вересня 1913. Ч. 16489/IV.

всї від 1. вересня 1913.

Ж. Зниженє годин до половини одержали:

а. *Гамчикевич Роман*, ц. к. професор, в цїли зладженя нїмецких вправ для I. і II. кл. спільно з Директором заведеня, (рескриптами Ради Шк. кр. з 10. мая 1913. Ч. 7000/IV і 18. лютого 1914. Ч. 2225/IV.,)

б. в цїли приготованя до учительского іспиту:

1. *Якубовский Станислав*, рескр. Ради Шк. Кр. з 18. липня 1913 Ч. 12255/IV. (на протяг I. півроку).

2. *Гонтарский Іван*, рескр. Ради Шк. Кр. з 14. сїчня 1914 Ч. 119/IV. (на II. піврік шк. року).

З. Відпустку в цїли приготованя до учительского іспиту одержали:

1. *Гонтарский Іван*, рескр. Ради Шк. Кр. з 18. липня 1913. Ч. 12255/IV. на протяг I. півроку.

2. *Зубрицкий Володимир*, рескр. Ради Шк. Кр. з 14. сїчня 1914 Ч. 119/IV на протяг II. півроку.

І. Відпустку для наукових студий одержали:

1. *Др. Балей Стефан*, дїйсний учитель, рескр. Ради Шк. Кр. з 3. вересня 1913 Ч. 14012/IV і з 14. сїчня 1914. Ч. 374/IV. (на протяг цїлого року).

2. *Алиськевич Андрій*, директор заведеня в цїли звидженя взірцевих заведень за границею, рескр. Ради Шк. Кр. з 22. жовтня 1913 Ч. 18278/IV (на протяг місяця падолиста).

К. Відпустки для поратованя здоровля одержали:

1, *Івашкевич Дмитро*, рескр. Ради Шк. Кр. з 29. серпня 1913. Ч. 143557/IV і з 9. лютого 1914 Ч. 2239 IV. на цїлий рік.

2. *Фріцганд Шмерль*, рескр. Ради Шк. Кр. з 24. грудня 1913. Ч. 22465/IV. і з 21. цьвітня 1914 Ч. 6809/IV на протяг II. півроку.

3. *Якубовский Станислав*, рескр. Ради Шк. Кр. 9. марта 1914. Ч. 3793/IV від 22. лютого до кінця шк. року.

4. *Др. Грицак Евген*, рескр. Ради Шк. Кр. з 21. цьвітня 1914. Ч. 6704/IV від 15. цьвітня до кінця шк. року.

5. *Росткович Михайло,* одержав ізза браку посад платну відпустку (рескр. Ради Шк. кр. з 30. вересня 1913. Ч. 17048/IV).

Л. Стабілїзацию в учительскім званю і титул ц. к. професора одержав:

1. *Ґреґолиньский Дмитро,* рескр. Ради Шк. кр. з 26. червня 1913. Ч. 9855/IV.

2. *О. Мартинович Омелян* одержав характер і платню головного учителя релїґії рескр. Мінїстерства В. і Пр. з сїчня 1914. Ч. 54704/13 (інтимов. рескр. Ради Шк. Кр. з 12. сїчня 1914. Ч. 448/IV.)

М. Додатки пятилїтні одержали:

1. *О. Мартинович Омелян,* рескр. Ради Шк. Кр. з 11. лютого 1914. Ч 1559/IV.

2. *Др. Балей Стефан,* рескр. Ради Шк. Кр. з 22. жовтня 1913. Ч. 18900/IV.

3. *Годованець Петро,* рескр. Ради Шк. Кр. з 9. цьвітня 1914. Ч. 5700/IV.

4. *Ґреґолиньский Дмитро,* рескр. Ради Шк. Кр. з 31. мая 1914. Ч. 8729/IV.

5. *Петрикевич Віктор,* додаток старшеньства рескр. Ради Шк. Кр. з 10. падолиста 1913 Ч. 19920/IV.

III. А) Пляи науки.

1. *Кляса приготовляюча.* Наука відбувала ся після пляну визначеного для IV. кл. народних шкіл висшого або мійского типу зі змінами, які поручила Рада Шк. Кр. рескриптом з 20. падолиста 1894 Ч. 25098. —

Кляси I.—VIII. Розклад науки опирав ся на науковім плянї і інструкциях для австрийских ґімназий (після рескр. Мінїст. Вір. і Пр. з 6. липня 1909. Ч. 24.587. і рескр. Ради Шк. Кр. з 2. серпня 1909. Ч. 44242.) — а що до науки краєвих і німецкої мови на плянї, виданім Радою Шк. Кр. в 1905. *Рисунки* були обовязковим предметом в клясах I—IV., *полск. мова* у всїх клясах; в клясах V—VIII. були рисунки надобовязковим предметом.

3. *З надобовязкових предметів* удїлювано в сїм роцї: *історию рідного краю* в клясах VII. і VIII; *французку мову* в 3 віддїлах (6 годинах тижнево); *стенографію* в однім віддїлї (в 2 годинах тижнево); *рисунки* в 2 віддїлах (в 4 годинах тижнево); *сьпів* в 4 віддїлах (в 6 годинах тижнево); *руханку* в 10 віддїлах (в 10 годинах тижнево).

B) Виказ переробленої лєктури шкільної

в шк. році 1913/14.

Руска мова:

Кляса II.: Франко: Коли ще звірі говорили, Гріченко: Казки.

Кляса III. Франко: Лис Микита; вибрані оповіданя Бордуляка і Ковалева.

Кляса IV. Франко: „В потї чола“ (виданє Учит. Гром. в Коломиї), Квітка: „Перекотиполе“, Чайківский: „За сестрою“, Грушівский: „Про старі часи на Україні“ (виїмки).

Кляса V. Вибрані оповіданя М. Вовчка, Франко: „Захар Беркут“, Маковей: „Ярошенко“, Цеглиньский: „Кара совісти“, Ібзен: „Ворог народови“.

Кляса VI. Кулїш: „Чорна Рада“, Тобилевич: „Суєта“ або „Хазяїн“, Олесь: „По дорозї в Казку“, Драмогонів: „Казка про Б. Хмельницкого; Грушівский: Культурно-нац. рух на Україні в 16. і 17. в. (виїмки).

Кляса VII. Стороженко: Нарис европейских лїтератур (виїмки), Франко: „Мойсей“, Кобиляньска: „Земля“, Грушівский: Культурно-национальний рух на Україні в 16. і 17. в. (виїмки). Приватно читали ученики: „Енейду“ Котляревского, твори Квітки, повісти Левицкого — Нечуя і Конисього, драми і комедиї Тобилевича.

Кляса VIII. Вибір поезий Кулїша і Франка, Маковея: Панько Кулїш (розвідка), вибір новель Стефанка, Семанюка і Мартовича, Коцюбиньский: Тїни забутих предків.

Приватно читали ученики: повісти Мирного, Франка, Кобиляньскої, поезиї Лепкого і Олеся.

Латиньсна мова.

Кляса III. Cornelius Nepos: Miltiades, Cimon, Themistocles, Epaminondas, Pelopidas, Hannibal.

Ученики читали приватно: Alcibiades.

Кляса IV. Caesar: De bello Gallico I (1—30) і IV. Приватно IV. Curtius Rufus Hist. Alex. Magni III. (1, 4—6, 12), IV. (7—8) V. (1, 8—12.)

Кляса V. Ovidius: Quattuor aetates, Lycaon, Deluvium, Deucalion et Pyrrha, Orpheus et Euridice, Niobe, Philemon et Baucis, De vita sua, De Hercule et Caco, Rufino; Livius I і XXII. (вибір.)

Кляса VI. Sallustius: Bellum Cat. зглядно Bellum Jugur.; Vergilius: Aeneidos, I. і II, Ecl. I.; Cicero: Oratio in Cat. I.

Кляса VII. Cicero: De imperio Cn. Pompei, Cato maior de senect. або Pro rege Deiotaro, Somnium Scipionis, Vergilius: Aeneidos IV. і VI. abo IV. і VII. Ecl. V. Вибір римских елєґіків після виданя Кархута.

Кляса VIII. Horatius: оди, єподи, сатири, листи (у виборі) правильно і ex abrupto. Tacitus: Annales I., зглядно II. Листи Пліній (у виборі.) Вибір елєґіків після виданя Кархута.

Грецна мова.

Кляса V. Ксенофонт: Анабаза, Кіропедия, Спомини (в виїмках). Гомер: Ілїяда I. і II.

Кляса VI. Гомер: Ілїяда VI, VIII, XVI, XVIII, XXIV. Геродот: Історія VII. зглядно VIII.

Кляса VII. Гомер: Одиссея I, VI, IX, XVI, і XXIII. (в виїмках.) Платон: Апольоґія.

Кляса VIII. Софокль: Аяс і Король Едип. Платон: Крітон, Ляхес, Протаґор.

Польска мова.

Кляса IV. Lektura szkolna: Wypise polskie. W całości: Wiesław K. Brodzińskiego, Grażyna A. Mickiewicza; lektura domowa: Przygody Bened. Winnickiego W. Pola, Szkolne czasy Wł. Syrokomli (w skróceniu), powiastki i nowele podług własnego wyboru.

Кляса V. Lektura szkolna: Pan Tadeusz A. Mickiewicza, Grażyna Ad. Mick., Ojciec zadżumionych J. Słowackiego, Maraton K. Ujejskiego (w skróceniu), ballady, legendy, prozaiczne ustępy z wypisów Próchnickiego, lektura domowa: Nowele zawarte w 3 tomach wyd. Westa, nadto powieści i nowele z własnego wyboru.

Кляса VI. Lektura szkolna: Wypisy Tarnawskiego i Wójcika cz. I., Odprawa posłów greckich J. Kochanowskiego, Powrót posła J. U. Niemcewicza; lektura domowa: Trylogia H. Sienkiewicza, Powrót do gniazda J. I. Kraszewskiego, Placówka Prusa, Kollokacya J. Korzeniowskiego, nadto powieści, dramaty z własnego wyboru z biblioteki szkolnej.

Кляса VII. Lektura szkolna: Wypisy cz. I. (dokończenie) część II. do J. Słowackiego. K. Wallenrod i Dziady (w wyjątkach) A. Mickiewicza, Marya Malczewskiego, Śluby panieńskie Al. Fredry; lektura domowa: Ballady i romanse Ad. Mickiewicza, Listopad Rzewuskiego, Krzyżacy H. Sienkiewicza, Ludzie bezdomni S. Żeromskiego, Zemsta A. Fredry, nadto z własnego wyboru powieści, dramaty, komedye, rozprawy naukowe z biblioteki szkolnej.

Кляса VIII. Lektura szkolna: Kordyan J. Słowackiego, Anhelli J. Słowackiego, Nieboska komedya i Irydion Z. Krasińskiego. wyjątki z wypisów Tarnowskiego cz. II.; lektura domowa: Balladyna, Lilla Weneda, Mazepa J. Słowackiego, Quo vadis i Bez dogmatu H. Sienkiewicza, Chłopi Reymonta, i z wyboru własnego jak w klasie VII.

Нїмецка мова.

Кляса III. Байки Grimm-ів.

Кляса IV. W. Hauffs Märchen (Karawane, die Geschichte von Kalif Storch) Hebel: Schatzkästlein des rhein. Hausfreundes.

Кляса V. Th. Storm: Pole Popenspäler; Porger: Moderne erzählende Prosa, зглядно W. Hauffs Märchen.

Кляса VI. Lessing: Minna von Barn.; Droste Hülsfhoff: Judenbuche (Manz-a); Porger: Moderne erzählende Prosa B. III.

Кляса VII. Goethe: Hermann und Dorothea; Porger: Moderne erzähl. Prosa B. IV. VI. VII. P. Heyse: Andrea Delfin, зглядно Eichendorf: Aus dem Leben eines Taugenichts; Lessing: Emilia Galotti.

Кляса VIII. Sudermann: Frau Sorge; Jensen: Karin von Schweden; Schiller: Wilhelm Tell, зглядно Goethe: Egmont; G. Freytag: Journalisten; Shakespeare: Julius Caesar.

B) Виказ перероблоного материялу в надобовязкових предметах.

1. Французска мова.

Наука французкої мови дїлила ся на 2 віддїли.

На першім віддїлї уживано підручника Дра Василя Щурата часть I. і взято читанє і виголошуванє слів у французкій мові, деклїнацию і першу конюґацию. Ученики перекладали уступи з французского на руске і відповідали по французки на питаня, поміщені в книжцї.

В другім віддїлї взято цїлу правильну конюґацию. З вправ Дра Василя Щурата часть II. перероблено всї лєкциї. Ученики відповідали на свобідні питаня учителя на основі перероблених лєкций. Також подавано зміст читаних уступів. Крім того читано комедию Молїєра „L'avare".

2. Істория рідного краю.

Кляса VIII. а, б. Історию рідного краю взято до найновійших часів. Науку ведено з узглядненєм ґеоґрафії і культури. —

3. Стеноґрафія.

Наука стеноґрафії відбула ся в 2 віддїлах по 2 год. тижнево для кляс IV—VIII. I. віддїл: Перероблено азбуку, шелестозвучні громади, символїчне означуване голосозвуків, приставки, II. віддїл: окінченя, значники, скороченє речень.

4. Сьпів.

На науку сьпіву ходило 180 учеників. Подїлено їх після голосів на 5 ґруп. А іменно: I. Сопранів — 60, Mezzosopранів — 30, II. Альтів — 35, III. Тенорів перших — 8., других — 12., IV. Басів перших — 12., других — 8. (в тім: чотирох з повним тоном: „сонтра A.“) — 15. учеників зачало мутацию голосу.

Перероблено: I. **з теориї музики** — все до будови ґам. II. *з теориї сольового сьпіву*—уставленє голосу, правильна і хибна емісия тона, критє тона, модуляциа голосова. III. *з музики практичної:* 1) на подвійні хори, мішані з фертепяном Вербицкого „Завіщанє“, Теодора П. „Привіт Тарасови“; 2) на хори мішані a capela: Колесси „Дудка“, з народних пісень „Закувала зазуленька“ „На городї“ і ин. 3) на хори мужескі: пісні церковні: Бортнянського, Вербицкого, Лавровского, Рімскі: — Корсакова, Нанкого, Седлява і ин. — пісні сьвітскі: Лисенка, Кизими, Колесси і ин.—

В протягу року шк. уладжено: Шевченківскі вечерниці з продукциями хоральними і сольовими. Хори брали також участь у вечері „Кружка спортового“. Коротко збираючи: стан хору був у сїм роцї дуже гарний, а причинилось до сего немало заснованє бібліотеки музичної, в якій вже тепер є досить велике число творів, бо понад 300 ч.

5. Рисунки.

Наука відбувала ся в двох віддїлах по дві години тижнево. Фреквенция і поступ учеників вдоволяючий.

Рисованє і мальованє мертвої натури поодиноко і в ґрупах. Начиня, овочі, цьвіти, драпериї.

Рисованє (шкіцованє) живої натури: пес, голова чоловіча з живого моделю.

Рисованє мотивів архітектонічних і пейсажевих: дерева. —

Материял уживаний при науцї: олівец, уголь, фарби акварелеві, олїйні і пастелї.

6. Руханна.

Наука відбувала ся в 10 віддїлах що тижня від понедїлка до пятницї включно, кождого дня від 5.—7. години по полудни. Кождий віддїл вправляв ся раз на тиждень.

Перероблено отсей материял, який примінювано в кождім віддїлї, від найнизшого до найвисшого, відповідно до віку і сил учеників.

Впоряд: Ряд; звороти; черга; доступ; закруг; ходір; закруги і звороти підчас походу; лученє зворотів, доступів і закругів; похід в дружинї; уставка в чвірки.

Свобідні вправи: В основній поставі і з вихідної постави вправи рук і ніг; вправи тягарцями і лїсками; біг; вправи лїчничої руханки ґрупа V.; з ученикам висших кляс кромі сего щѐ і вправи Міллєра.

Товарискі вправи: тяганє линви; змаганя в тягненю, суненю, підношеню і триманю.

Вправи на приладах: Вправи на кладцї, скочнї, на драбинї прямій, поземій і скісній, на жердках і линвах, на помостї, на кізлї; на кони, на дручку, на перстенях, на гойдаку і на поручах.

Забави і гри рухові: Кіт і миш; Чорний лицар; Ходи за мною; Послїдна пара; Хапко; Чорноморець; Третяк; Визивач; Біле-Чорне; Пліт; Добувач; Гилька; Пястучка; Союзняк.

Вправи легко-атлетичні: Біг на 50 і 100 m., трискок, скок жердковий, мет кружком, мет ратищем, мет 5 kg. і $7^1/_4$ kg. кулею.

IV. Теми письменних виробів

з висших кляс.

Va. Кляса.

1. Шк. до вибору: а) Початки письменьства на Руси. б) Короткий зміст оповіданя М. Вовчка „Кармелюк". На підставі приватної лєктури. 2. дом. до виб. а) Осїнний день. Опис. б) Слота Образок. в) Описати оден з образів, приміщеник в нутрі ґімназ. будинку. 3. шк. до виб. а) Дїяльність Цезара та її значінє для держави. Н. підст. н. істориї. б) Заслуги Захара Беркута для громади. Н. підст. прив. л. 4. дом. до виб. а) Зима іде! Думки і вражіня. б) Як сходить менї день вільний від науки? 5. шк. до виб. а) З твору „Кара совісти" умотивувати назву драми на підставі змісту. Н. п. прив. л. б) Землетруси. Н. п. н. ґеольоґії. 6. шк. до виб. а) Оповісти одну з прочитаних поезий Овідия. Н. п. лат. лєкт. б) Звістки про Бояна в пісні про похід Ігоря. 7. дом. до виб. а) Природа в мартї. б) Описати Шевченкове сьвято, уладжене учениками нашої ґімназиї. 8. шк. до вибору. а) Битва на Каялї в лїтописи і в поемі. б) Найпластичнїйші картини у прочитаних описах І пісні Гомерової Іліяди. Н. п. грецкої лєкт. 9. дом. до вибору: а) Чим гарний май? б) Якими хибами дорікає свому гро-

мадяньству лїкар Штокман в Ібсеновім творі „Ворог народови"? Н. підст. прив. лєкт. 10. шк. до вибору. а) З повісти „Ярошенко" описати одну побутову картину, яка найбільше подобала ся менї. На підст. прив. лєкт. б) Первісна культура Славян. На підст. науки історії.

V.б. Кляса.

1. Дом. а) Мої сегорічні ферії. (В формі листа до товариша.) б) Прогулька в часї ферий. (dtto.) 2. Шк.: а) Літературне значінє місиї сьв. Кирила і Методия на Мораву. б) В чім лежить велике значінє заведеня слав. літурґії сьв. Кирилом і Методиєм? 3. Шк.: Принятє християньства на Руси після Іляриона а після лїтописи. 4. Шк.: Сотворенє сьвіта (після Овідія.) 5. Дом.: а) „Прежде всякаго дѣланія совѣтъ". (Книга премудр. глава 37/20.) б) „Другъ вѣренъ кровъ крѣпокъ; обрѣтый же єго, обрѣте сокровище". (ibid. глава 6/14.) 6. Шк.: а) Водна ерозия. б) Вплив ледняків на зміну земскої кори. 7. Шк.: Володимир Великий. (Проба характеристики на основі лєктури лїтописи.) 8. Дом.: а) Народні звичаї в сьвітлий понедїлок. б) Схід сонця на весну. 9. Шк.: а) Слїди мітольоґії в „Слові о полку Ігоревім". б) Що можна сказати про Бояна на основі „Слова о полку Ігоревім"? 10. Дом. а) Котре місце з повісти „Захар Беркут" подобало ся менї найлїпше і чому? б) Як розумів Др. Штокман роботу для добра народа?

VIa. кляса.

1. Дом. до вибору: а) Слітні жнива. (вражіня з села), б) Чому повинні ми поважати старців? 2. Шк. до вибору: а) Характер і напрям украïньского письменства в перших його початках, б) Іларион і Турівский як представники византийского образованя на Украïні. 3. Дом. до вибору: а) Чому чоловік так привязаний до своєї вітчини? б) Рільництво початком культури. 4. Шк. до вибору: а) Авторство і жерела т. зв. Несторової лїтописи, б) Сьвітскі письменники в І. добі украïньскої літератури і характеристика їх творів. 5. Шк. до вибору: а) Автор „Слова о полку Ігоревім" яко полїтик, б) Моральний занепад Риму при кінци републики (на основі лат. лєктури). 6. Дом. до вибору: а) Ora et labora! б) Перемиский замок — сьвідок минулих дїй. 7. Шк. до вибору: а) Як впливає Бруховецкий на чернь, щоби приєднати єї для своєї кандидатури (На основі дом. лєкт. „Чорна Рада"), б) Чому Ібзен назвав скою драму „Ворог народови" (На основі дом. лєктури). 8. Шк. до вибору: а) Почини гуманїзму і його поширенє в західній Европі, б) Брацке шкільництво на

Україні при кінци XVI. і з початком XVII. ст., 9. Шк. до вибору: а) Ґенеза і розвій полємічної літератури на Україні до початків XVII. ст., б). Іван Вишеньский в сьвітлї своїх посланій. 10. Дом. до вибору: а) Шевченковий похід в Перемишлї і участь в нїм української молодїжи ґімназияльної, б) Мої вакацийні пляни.

VIб. Кляса.

1. Домова до вибору: а) Послїдний день ферий. б) Шелестить пожовкле листє... 2. Шкільна до вибору: а) Вплив византийської літератури на староруське письменство в його початках. б) Що любили читати староруські читачі? 3. Дом. до вибору: а) Per aspera ad astra. б) Смерть ученика. 4. Шк.: а) Народна поезия в „Слові о полку Ігоря". б) Характеристика галицько-волинської літописи. 5. Дом. до вибору: а) Роля природи в „Слові о полку Ігоря." б) Народна мова в „Слові о полку Ігоря". 6. Шк. до вибору: а) Мітольоґічний елємент в „Слові ополку Ігоря". б) Характеристика автора „Слова о полку Ігоря". 7. Дом. до вибору: а) Розвинути приповідку Данила Заточника: Ржа желѣзо изъѣдаєть, печаль человѣкоу оумъ отъимаєть б) Національна сьвідомість в староруськім письменстві найдавнїйшої доби, 8. Шкільна до вибору: а) Трагедия душі Івана Вишенського, б) Наукові твори в середній добі української літератури. 9. Дом. до вибору: а) Розвинути епіґрам Івана Франка: Книги — морська глубина: Хто в них пірне аж до дна, Той хоч і труду мав досить, Дивнїї перли виносить, б) Principiiss obsta. 10. Шк. до вибору: а) Розвій української мови від найдавнїйших часів до Котляревського. б) Характеристика доктора Штокмана в драмі Ібзена „Ворог народови."

VIIа. Кляса.

1. Дом. до вибору: а) Буде війна! (настрій населеня в минулій крізї), б) Вартість публичної опінії. 2. Шк. до вибору: а) Чому називаємо І. Котляревского творцем нової доби в українськім письменстві? б) Школа Котляреского в українськім письменстві. 3. Дом. до вибору: а) Розвинути гадку Котляревского: „Любов к отчизнї де героїть, Там сила вража не устоїть, Там грудь сильнїйша від гармат", б) Audiatur et altera pars. 4. Шк. до вибору: а) Україфільство в польскій і росийскій літературі першої половини XIX ст., б) Харківський кружок українських письменників і його заслуги для українськоі літератури. 5. Шк. до вибору: а) Які прикмети повинні знаменувати взірцевого вожда? (на основі латиньскої лєктури), б) Схожість мотивів в Слові о полку Ігоревім і пісні про Ролянда. 6. Дом. до вибору: а) Як погодити висказ

Шевченка „Лїпше плакать, як нїхто не бачить“ з нїмецким висказом „Geteilter Schmerz ist halber Schmerz“, б) Яку користь приносить чоловікови надїя? 7. Шк. до вибору: а) Духова боротьба Мойсея з Азазелем, б) Розвязка конфлїктів Мойсея з народом і власними сумнївами. (Обі теми на основі шкільної лєктури Франкового „Мойсея“). 8. Шк. до вибору: а) Як представляли собі киïво-методиївскі братчики всеславяньску федерацию? б) Галицка Украïна перед виступом Шашкевича. 9. Шк. до вибору: а) Полєміка Шевченка з росийскими критиками в прольоґу до „Гайдамаків“, б) Ідеалїзация минувшини в історичних поемах Шевченка. 10. Дом. до вибору: а) Які прикмети повинен розвивати нарід, що хоче стати могучим? б) Що хосенного мігбим здїлати підчас вакаций?

VIIб. Кляса.

1. Дом. а) Не вважай на врожай, сїй жито, хлїб буде. б) Море школою народів. (На основі науки істориї.) в) Вплив ґеоґрафічного положеня Руси на розвій єї культури. 2 шк. а) Петичний стиль народних дум. б) Які історичні подїї змальовані в народних думах? 3. шк. а) Национальний сьвітогляд Котляревского. б) Суспільний сьвітогляд Котляревского. 4. дом. Нема гіршого лиха над безголовлє. 5. шк. а) Характеристика реалїстичних повіст. Квітки. б) Ідея добра і зла в повістях Квітки. 6. дом. а) „Tu ne cede malis, sed contra audentior ito.“ б) Homo non sibi natus, sed patriae.“ 7. шк. а) Роля Константина Острожского в культурнім русї з кінцем XVI. і почат. XVII. в. (На основі лєктури твору Мих. Грушівского: „Культурно-национальний рух.“) б) Пояснити слова Carlyl'a про Дантого „Душа середних віків живе вкупі з єго душею в єго безсмертній поемі. (На основі лєктури твору Н. Стороженка: Істория західноевропейских лїтератур.) 8. дом. а) Війна ворогом і приятелем штук. б) Надїя жерелом добра і зла. 9. шк. а) Романтичність Шевченкових баляд. б) Сюжети Шевченкових баляд. 10. шк. а) Погляди Шевченка на взаїмні відносини славяньских народів. б) Горожаньска дїяльність Демостена. (На основі грецкої шкільної лєктури.)

VIIIа. Кляса.

1. шк. до виб.: а) Вартість полїтичних поем Шевченка. На підст. прив. л. б) Значінє появи першого „Кобзаря.“ 2. дом. до виб.: а) Характеристика оповідань Кулїша. На підст. прив. л. б) Чому називаємо молодїж цьвітом і надїєю народа? 3. шк. а) Характеристика лїрики Вол. Шашкевича б) Лїрична закраска у

писанях М. Вовчка. Поміченя на підставі прив. л. 4. дом. а) Sibi imperare summum imperium. б) Які події вплинули на розвій конституційного житя в Австриї? Н. підст. н. істориї. 5. шк. а) За що Атенці обвинили Сократа? Н. підст. Платонової „Апольогії". б) Вартість поетичної творчости М. Шашкевича і Федьковича. 6. дом. а) Як я розумію працю над собою? б) Яку вартість можу надати моїм споминам з дїточих лїт? 7. шк. а) Природа у повістях Ів. Левицкого. б) Українська суспільність в осьвітленю одної з повістий Н. Левицкого. Теми а) і б) на підст. прив. л. 8. шк. а) Основні риси Грінченкової творчости. Н. підст. прив. л. б) Розбір Франкової поезиї „Не забудь... юних днїв." —

VIIIб. Кляса.

1. Дом. до вибору: а) Розвинути двовірш Лесї Українки: „Терпіть кайдани — то не сьвіцький сором, Забуть їх, не розбивши, гіркий стид." б) Яку користь принесла менї дотеперішна наука істориї України? 2. Шк. до вибору: а) Іронїя і сарказм як вираз почувань в „Кавказї" і „Снї" Шевченка. б) Яке становище супроти росийского царату займає Шевченко, а яке його попередники? 3. Шк. до вибору: а). Відносини Кулїша до українськоі істориї. б) Взаємини Кулїша з Галичанами. 4. Дом. до вибору: а) Які полїтичні зміни виступають в Европі в XIX. ст. під впливом национальної ідеї? б) Погляди Горация на житє і людий. (на основі прочитаних од.) 5. Шк. до вибору: а) Характеристика української поезиї в першій половинї XIX ст., б) Молїєр і його найхарактеристичнїйші твори. (На основі лєктури Стороженка). 6. Дом. до вибору: а) Гуцули в оповіданях Ю. Федьковича і нарисах І. Семанюка (порівнуюча характеристика). 7. Шк. до вибору: а) Ідейний підклад і тенденция оповіданя Конїського „Непримирена". б) Аналїза зверхних проявів любови Василя в Федьковичевім оповіданю „Люба-згуба." 8. Шк. до вибору: а) Вартість повісти Мирного „Хиба ревуть воли як ясла повні", б) Вартість повісти Мирного „Лихі люди." в) Лєссінґ яко критик (На основі лєктури Стороженка і науки істориї нїмецкої лїтератури).

В польскій мові.

V. A. Кляса.

1. Urywek z pamiętnika wierzby. (dom.) 2. Krajobraz podług danego obrazu. (szk.) 3. Galicya pod względem oro - hydro - etno i topograficznym. Opis ogólny. (dom.) 4. Opis dowolnego krajobrazu z „P. Tadeusza". (szk.) 5. Gdzie w nowelistyce polskiej spotykamy

wśród ludu zmarnowane talenty wskutek braku możności kształcenia? (dom.) 6. Rozwój uczucia w „Ojcu zadżumionych“ J. Słowackiego. (dom.) 7. Szlachta zaściankowa w „P. Tadeuszu“. (szk.) 8. Do wyboru: Krajobrazy a) przy wschodzie słońca } w „Panu Tadeuszu“
b) „ zachodzie „ } A. Mick. (dom.)

V. Б. Кляса.

1. Urywek z pamiętnika lipy. (dom.) 2. Opis danego obrazu. (szk.) 3. Austryacko-węgierska monarchia. (Opis ogólny.) (dom.) 4. Który z epizodów w „Panu Tadeuszu“ podoba mi się najlepiej i dlaczego? (szk.) 5. Opowieść o „Janie Bieleckim“ — J. Słow. (dom.) 6. Koleje życia: a) „Judki Schwarzenkopfa“ z nowelki „Łaciarz“ Kl. Junoszy, b) „Antka“, z noweli. „Antek“ B. Prusa. 7. Jak i o czem radzono w zaścianku dobrzyńskim? 8. Wojski jako myśliwy (na podstawie „Pana Tadeusza“ A. Mick.) (dom.)

VI. A. Кляса.

1. Sprawozdanie z mojej lektury domowej za miesiąc wrzesień. (dom.) 2. Bieg myśli w utworze poetycznym wybranym własnowolnie na deklamacyę. (szk.) 3. Flora i fauna naszego kraju. (dom.) 4. Bieg myśli w jednym z chórów w „Odprawie posłów greckich“ J. Kochanowskiego. (szk.) 5. Sierp i kosa. (Porównanie). 6. Która z świątyń przemyskich podoba mi się najwięcej i dlaczego? (dom.) 7. Który epizod z „Krzyżaków“ H. Sienkiewicza utkwił mi najsilniej w pamięci? (szk.) 8. Najazd Szwedów na Polskę. Na podstawie „Potopu“ H. Sienk. (dom.)

VI. Б. Кляса.

1. Sprawozdanie z mojej lektury domowej za miesiąc wrzesień (dom.) 2. Bieg myśli w utworze poetycznym wybranym własnowolnie na deklamacyę. (szk.) 3. „Ziema“. Opis ogólny. (dom.) 4. Bieg myśli w jednej pieśni J. Kochanowskiego. (szk.) 5. Pług a miecz. (dom.) 6. Obrona Częstochowy. (Podług „Potopu“ H. Sienk.) (dom.) 7. Uwagi nad utworem poetycznym deklamowanym z własnego wyboru. (szk.) 8. Wątek powieściowy w „Krzyżakach“ H. Sienkiewicza. (dom.)

VII. A. Кляса.

1. Ładem domy i narody słyną, Bez niego domy i narody giną (Ad. Mickiewicz.) (dom.) 2. Dwaj bracia Strawińcy. (Podług powieści H. Rzewuskiego: „Listopad“). (szk.) 3. Stosunki między Krzyżakami a Litwinami w w. XIV. (Podług dzieł A. Mickiewicza). (dom.)

4. Turniej rycerski. (Podług obrazu ściennego.) (szk.) 5. Prostota a prostactwo. (dom.) 6. Z wędrówek grosza. (We formie pamiętnika). (dom.) 7. Najważniejsze znamiona poezyi A. Mickiewicza. (szk.) 8. Uwagi o jednej z komedyi Al. Fredry. (dom.)

VII. Б. Кляса.

1. Kto bohaterów nie wielbi ojczystych, Sypcie mu w oczy żwirami pogardy; Na widok męża kroczącego w dzieje, Rośnie pierś wieszcza i głos olbrzymieje. Fr. Wężyk. (dom.) 2. Jakie znaczenie mają słowa Ad. Mickiewicza: „Czucie i wiara silniej mówią do mnie, niż mędrca szkiełko i oko". (szk.) 3. Społeczeństwo polskie w XVIII. w. w świetle komedyi J. U. Niemcewicza: „Powrót posła". (dom.) 4. Charakterystyka i współudział w akcyi dowolnej postaci z „Ludzi bezdomnych" Stefana Żeromskiego. (szk.) 5. Oszczędność a skąpstwo. (dom.) 6. Z wędrówek banknotu. (dom.) 7. Które ustępy z „Dziadów" Ad. Mickiewicza podobały mi się najwięcej i dlaczego? (szk.) 8. Kilka uwag o „Maryi" A. Malczewskiego. (dom.)

VIII. А. Кляса.

1. Rola Chilona Chilonidesa w powieści: „Quo vadis" H. Sienk. (dom.) 2. Charakterystyka i współudział w akcyi jednej z najwybitniejszych postaci w utworach Juliusza Słowackiego. (szk.) 3. Ocena literacka „Chłopów" Wł. Reymonta, lub „Pana Balcera" M. Konopnickiej. (dom.) 4. Monolog Kordyana na górze Mont-Blanc. (szk.) 5. Rzym za cesarstwa w oświetleniu pisarzy polskich (dom.) 6. Gutta cavat lapidem. (szk.)

VIIIб. кляса.

1. Charakterystyka i koleje życia Rafała Olbromskiego lub Krzysztofa Cedry z „Popiołów" St. Żeromskiego. (dom.) 2. Uwagi nad dowolnym krótszym utworem Juliusza Słowackiego. (szk.) 3. Ocena literacka powieści H. Sienkiewicza: „Bez dogmatu" (dom.) 4. Rozwinąć myśl zawartą w jednej z ód Horacego. (szk.)

5. „Młodość nasza jest rzeźbiarką,
Co wykuwa żywot cały —
I choć sama przejdzie szparko,
Cios jej dłuta wieczno trwały." (Kras.) (dom.)

6. Paulatim summa petuntur.

З. В нїмецкій мові.

Va. Кляса.

1., Stadt und Land (дом) 2., Ein Leichenbegängnis in Rom.

(шк.) 3., Ovids Leben nach seiner Selbstbiographie. (дом.) 4., Inhalt und Grundidee einer der Goethe'schen Balladen: a., Ballade, b., Hochzeitlied. 5., Die Jugend des armen Spielmanns (nach Grillparzers Novelle „Der arme Spielmann".) (дом.) 6., Meine Weihnachten. (шк.) 7., Im Eisenbahnhofe. 8., Eine Vorstellung im griechischen Theater (nach Schillers „Die Kraniche des Ibykus"). (дом.) 9., Die Bedeutung des Priesters Chryses für die Handlung im ersten Buche der Ilias. (шк.) 10., Inhalt und Idee der Ballade von Schiller „Der Handschuh". (шк). 11., Das Leben der alten Römer im Anschluß an Schillers „Pompei und Herkulanum". (шк.) 12., Ein Ausflug im Mai. (дом.) 13., Die Rolle der Bakterien in der Natur. 14., Charakteristik eines Gentlemans. (шк.)

Vб. Кляса.

1. Freuden und Leiden des Herbstes. (дом.) 2. Chr. Fürchtegott Gellert als Wohltäter einer armen Schusterfamilie (шк.) 3. Die Sage vom klagenden Lied. (шк.) 4. Was verdankt die Welt der Tätigkeit des Kaufmanns? (дом.) 5. Anteil der Griechen an dem traurigen Schicksal des Ibykus. (шк.) 6. Die Sage von der Niobe. (дом.) 7. Andreas Hofers Tod. (шк.) 8. Welchen Nutzen gewähren uns die Wälder? (дом.) 9. Die Heldentat des Hauptmanns in der Erzählung, „Todesritt" von Larosche. (шк.) 10. Gute Bücher sind gute Freunde. (дом.) 11. Unangenehme Folgen des Hauptgewinns für Dorus Hanekamp. (шк.) 12. Bericht eines Bauernknaben über die Reise mit seinem Paten nach Mariaschutz. (шк.) 13. Der Raub der Sabinerinnen. Nach Ovid. (дом.) 14. Charakteristik des Tauchers in Schillers gleichnamigem Gedichte. (шк.)

VIa. Кляса.

1. H. a) Hochwasser auf dem Lande. (Eine Schilderung.) б) Die Überschwemmung in Peremyschl. 2. Sch: a) „Das Glück von Edenhall" und „Belsazar". (Ein Vergleich.) б) Es ist die Richtigkeit des Sprichwortes „Hochmut kommt vor dem Fall" auf Grund des Uhland'schen Gedichtes: „Das Glück von Edenhall zu beweisen. 3. Sch: a) Gudruns Befreiung. б) Gudruns Charakter. 4. Sch: a) Das Urteil des Ordensmeisters ist hart, aber gerecht. б) Kampf und Sieg des Ritters. 5. H: a) Der falsche Freund ist der wahre Feind. б) Reise zu Fuß, da verstehst du Menschengruß. 6. Sch: a) Parzival als Gralkönig. б) Parzivals Schuld und Sühne. 7. Sch: a) Friedr. Mergels Jugend. б) Friedr. Mergels Charakter. 8. Sch: a) Legende vom Hufeisen. (Eine Erzählung des Vorfalls.) б) „Wer geringe Ding' wenig acht't, Sich um geringere Mühe

macht". 9) Sch: a) Reinekes Sieg. б) Reinekes Beichte. 10. Sch: a) Begriff der Ehre, festgestellt an Tellheim. б) Major von Tellheim im I. Aufzuge. 11. Sch: Der Dichter in der „Teilung der Erde" von Fr. von Schiller. 12. Sch: Die innere Umwandlung in Villingers „Ungleichen Kameraden". 13. Sch: Der Tod der Großmutter. Nach Roseggers „Holzknechthaus". 14. Sch: Das Grundmotiv in der Erzählung „Krambambuli".

VIб. Кляса.

1. Der Fluch in der Sigurdsage. (дом.) 2. Das komische Motiv in der Erzählung „Der Nachtwächter von Eschenreut" v. J. Wichert. (шк.) 3. Provis innere Umwandlung [„Die Spitzin" von M. Ebner-Eschenbach] (шк.) 4. Beethovens Persönlichkeit. (Auf Grund der Schull.) (шк.) 5. Der Lehrer Daniel in der Erzählung „Das Orakel" von E. Wildenbruch. (шк.) 6. Gudruns Befreiung (шк.) 7. Kurzgefaßte Inhaltsangabe der Erzählung „Das Felsenbildnis" von P. Rosegger. (шк.) 8. Lohn der Wohltätigkeit („Der Muff" v. M. Ebner-Eschenbach). (шк.) 9. Lipps Lebenslauf („Freund Lipp" von Baumbach) (шк.) 10. Stephans Erlebnisse mit seinem Esel („Der Eseltrieb" von P. Rosegger). (шк.) 11. Der Tod des Gelben („Krambambuli" von M. Ebner-Eschenbach) (дом.) 12. Der Inhalt der Ballade „Das Glück von Edenhall" von Uhland ist chronologisch zu erzählen. (шк.) 13. Der Tod der Untenhagen [„Die Untenhagen" von W. Alexis] (шк.) 14. Der Kampf um den Richtungspunkt [„Der Richtungspunkt" von Liliencron] (шк.)

VIIa. Кляса.

1. „Die Teilung der Erde" und „Pegasus im Joche" von Schiller (ein Vergleich). (шк.) 2. Das Motiv der Treue in dem Nibelungenliede und in der „Gudrun". 3. a) Das erregende Moment in „Hermann und Dorothea". б) Die tragische Ironie im 1. Teil des Nibelungenliedes. (шк.) 4. Welche Motive des Nibelungenliedes erinnern mich an das Gudrunepos. (шк.) 5. a) Der erste Konflikt in Goethes „Hermann und Dorothea". б) Die Rolle des Wirtes in Goethes „Hermann und Dorothea". в) Die verzögernden Momente in „Hermann und Dorothea", in „Reineke Fuchs" und in dem homerischen Epos. (шк.) 6. a) Auf welche Weise möchtest du den ersten Teil des Nibelungenliedes zu einem Drama umgestalten? б) Der Stimmungswechsel in den ersten drei Gesängen von Goethes „Hermann und Dorothea". 7. a) Wie möchtest du den Vorgang in Goethes „Fischer" bildlich darstellen? б) Die Handlung in Goethes „Fischer". (шк.) 8. Schilderung der französischen Revolution in

„Hermann und Dorothea". (шк.) 9. Die Idee im „Schatzgräber" von J. W. Goethe. (шк.) 10. Die wichtigsten Örtlichkeiten in Goethes „Hermann und Dorothea".

VII. Б. Кляса.

1. Wie gelang es dem Hantzner Michel die Weishoferin von ihrer eingebildeten Krankheit zu heilen? („Treff-As" von L. Anzengruber.) Шк. 2. Des Markgrafen Rüdiger Rolle im Nibelungenliede. Шк. 3. Die Grundmotive in den Erzählungen „Sein Lebenswerk" von A. Hedenstjerna und „Der Lars auf Lia" von Arne Garberg. Дом. 4. Inhaltsangabe der Goetheschen Ballade: „Der Zauberlehrling". Шк. 5. Das Tragische in Wojteks Schicksal („Wojtek" v. Bethusy-Huc.) Дом. 6. Kurzgefaßte Inhaltsangabe der Erzählung „Das Antlitz der Tat" von E. Budde. Шк. 7. Das komische Motiv in der Erzählung „Der Schiffbrüchige" von H. Hoffmann. Шк. 8. Gritas Schuld und Sühne („Anses und Grita" von E. Wichert.) Дом. 9. Wie die Helgoländer Frauen ihre Männer aus der dänischen Gefangenschaft befreiten. („Peerke von Helgoland" von H. Hoffmann.) Шк. 10. Die Hauptpersonen in der Erzählung „Vornehme Menschen" von A. Anzengruber. Дом.

VIII. А. Кляса.

1. Die Verwandtschaft der Motive in A. Stern „Die Flut des Lebens" und W. Raabes „Else von der Tanne". Шк. 2. Die Exposition in Schillers „Wilhelm Tell". 3. a) Spiel und Gegenspiel in den ersten vier Szenen in Schillers „Wilhelm Tell". b) Das erregende Moment in Schillers „Wilhelm Tell". Шк. 4. Inwiefern hängt die dritte Szene des I. Aktes in Schillers „Wilhelm Tell" mit den vorigen zusammen? Шк. 5. Welche Bedeutung hat eine Reise für den Menschen?. Дом. 6. a) Wie ist der Titel der Legende „Die heilige Cäcilie oder die Gewalt der Musik" zu erklären? b) Welcher Darstellungsmittel bedient sich der Dichter Kleist in seiner Legende „Die heilige Cäcilie oder die Gewalt der Musik"? Шк. 7. a) Der Verlauf und die Bedeutung der Apfelschußszene. b) Tells Seelenzustand vor der Ermordung Gesslers. Шк. 8. a) Egmont und Oranien. Eine vergleichende Charakteristik. b) Die Exposition im Goethischen Egmont.

VIII. Б. Кляса.

1. Die Exposition in Schillers „Wilhelm Tell". (шк.) 2. Die Gewalt der Musik (im Anschluß an Kleists Novelle „Die heilige Cäcilie".) (шк.) 3. Welche Bedeutung hatte für Europa das Jahr 1813?. (дом.) 4., Die Gestalt Mosis in der Bibel, bei Michael Angelo

und bei Iwan Franko. (шк.) 5. Der Nutzen der Reisen. (дом.) 6. Die Betrachtung des menschlichen Lebens in Schillers „Lied von der Glocke". (шк.) 7. Die Exposition in Goethes „Egmont". 8. Die Anfänge der menschlichen Kultur nach Schillers „Spaziergang". (шк.)

V. Наукові середники.

1. Б) Книжки закуплені до учительської бібліотеки.

Авдикович: Моя популярність; Brunn H.: Griechische Kunstgeschichte; Brunn H.: Griechische Götterideale; Boetticher: Olympia; Бороздинъ: Исторія русской литературы; Volkmann L.: Die Erziehung zum Sehen; Haupt S.: Hellas, griechisches Lesebuch I. Text, II Anmerkungen; Hoffe F.: I. Bilder zur Mythologie und Geschichte der Griechen und Römer, II. Text; Hempel W.: Bäume und Sträucher des Waldes; Herzig Max: Kaiser-Galerie, (Bilder aus dem Leben Kaiser Franz Joseph I). Graul R: Einführung in die Kunstgeschichte; Graul R.: Bilderatlas zur Einführung... Ganglbauer L.: Die Käfer von Mitteleuropa; Exerzierreglement für die k. u. k. Fusstruppen. Jordan: Topographie der Stadt Rom im Alterthum. Jakob J.: Praktische Methodik des mathematischen Unterrichts; Дорошенко В.: Систематичний показчик до Київської Старини і України; Luthmer: Ausgewählte Briefe Ciceros; Lincke: Hellenismus; Luckenbach: Kunst und Geschichte; Lehar: Schiesswaren mit Handfeuerwaffen; Larisch: Unterricht in ornamentaler Schrift; Lukas: Rysunek elementarny; Lichtenecker H.: Urkunden zur österreichischen Geschichte; Michaelis A.: Ein Jahrhundert Kunst archäologischer Entdeckungen; Muzik: Lehr und Anschauungsbehelfe zu den griechischen Schulklassikern; Muzik: Kunst und Leben im Altertum; Niemeyer: Originalstellen griechischer und römischer Klassiker über die Theorie der Erziehung; Portativer Zeichenschlüssel (für Specialkarten); Pejscha: Praktische Methodik des Unterrichts in der französischen Sprache; Панейко-Бардин: Наука української стенографії; Springer: Handbuch der Kunstgeschichte I; Систематическій указатель журнала Кіевская Старина; Stockyj: Ruthenische Grammatik (Sam. Göschen); Grammatik der ruthenischen Sprache; Самійленко В.: Комерція; Thumser: Griechische Chrestomathie; Thukidides Reden und Urkunden, übersetzt von Beck; Foerster: Schule und Charakter; Ziebarth: Kulturbilder aus griechischen Städten; Scheindler: Methodik des Unterrichts in der lateinischen Sprache; Щербаківський: Українське мистецтво.

Б) Видавництва Краківскої Академії наук.

(даром).

Barwiński: Sprawozdanie z poszukiwań w Szwecyi; Tretiak J.: Bohdan Zaleski na tułactwie; Szyjkowski M.: Myśl J. J. Rousseau w Polsce XVIII. w.

Рівнож одержує бібліотека даром периодичні виданя Академії.

Від дир. Алискевича: Aliśkiewicz Główne zasady wymowy niemieckiej; Алискевич-Гамчикевич Вправи нїмецкі для IV. кл. (4 прим.) Від п. Н. Н.: Życie zwierząt (wyd. Bondy) V. т.

В) Часописи.

Записки наукового українського товариства у Київі. — Записки наукового товариства імени Шевченка у Львові. — Літературно-науковий Вістник. — Наша школа. — Сьвітло. — Сяйво. — Українська хата. — Учитель. — Kwartalnik historyczny. — Kosmos. — Książka. — Misye katolickie. — Muzeum. — Przewodnik naukowy i literacki. — Przewodnik bibliograficzny. — Czasopismo pedagogiczne. — Naš smer. Kształt i barwa. — Kartographische und Schulgeographische Zeitschrift. — Lehrproben und Lehrgänge aus der Praxis der höheren Lehranstalten. — Die neue Rundschau. — Neue Jahrbücher für das klassische Altertum. — Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien. — Zeitschrift für mathematischen und naturwissenschaftlichen Unterricht. — Zeitschrift für den physikalischen und chemischen Unterricht. — Zeitschrift für Zeichen- und Kunstunterricht. — Zeitschrift für österreichische Volkskunde.

2. Бібліотека учеників.

А) *Руска бібліотека.* Афанасєв: Українські поезиї; Байрон: Чайльд Гарольд; Барвіньский: Спомини з мого житя (2 пр.); Бойер: Силавіри; Баба Яґа; Верн: Зоря півдня; Воробкевич: Оповіданя II.; Возняк: З культурного житя України, Просьвітні змаганя гал. Українців (3 пр.), Житє і значінє І. Франка (5 пр.); Вороний: У сяйві мрій (2 пр.); Галичанка: Вражіня з дороги, В горах; Грінченко Укр. казки (10 пр.); Грицай: Утеча О. Перхуна; Грушівський: Культ.—нац. рух на Україні (10 пр.); Ґете: Страждання молодого Вертера (2 пр.); Делєда: Плющ; Доде: Оповіданя (3 пр.), Пригоди Тартарена з Тараскону; Женеврє: Уличник; Записки недоброго хлопця; З циркусу житя; Ерінґ: Боротьба за право; Історія куска хлїба; Казки; Карєєв: Умовий рух, Про самообразованє; Кіплінґ: Оповіданя, От тобі казочки, От тобі сторійки; Кобиляньска: Через

кладку (3 пр.) Кобриньска: Дух часу (2 пр.) Ядзя і Катруся; Ковалїв: Писанка, В остатній лавці, Щаслива бабуня; Комаров: Вінок Т. Шевченкові; Короленко: Судний день; Кониський: Молодий вік М. Одинця (2 пр.); Коцюбиньский: Дебют, Тіни забутих предків (10 пр.); Кулїш: Твори I—VI; Купер: Зьвіробийник; Лебедова: Малі герої; Лепкий: Тарас Шевченко, Начерк іст. укр. лїт. II. (2 пр.), Лукіянович: Від кривди, За Кадильну (по 2 пр.); Лункевич: Серед вічних снїгів і ледів; Ляґерлєф: Королева півночи; Маковей: Добрий інтерес; Марків: Наші невидимі вороги; Мирний: Серед степів; Молодість; На самітнім острові; Невинна; Огієнко: Двійне число в укр. мові; Олесь: Траґедия серця, Що року, Над Днїпром (по 2 пр.); Осел; Осташевский: Пів копи казок; Пачовский: Ілюстр. укр. письменьство; Петренко: Малі козаки; Пилипович: Дещо про сучасну стадию розвою укр. мови (2 пр.), Радзикевич: Павлин Свєнцїцкий (2 пр.), Рости, читай, дрібонький читачу; Русова: Як Болгари здобули собі свободу; Самійленко: Украïнї (2 пр.); Сельмер: На далекій півночи; Сінклєр: Герой капіталу; Старицка-Черняхівска: Гетьман Дорошенко (3 пр.), Студиньский: Причинки до іст. культ. житя; Софокль: Антиґона (2 пр.), Сулима: Народні оповіданя; Тарасові поминки, Тесленко: З книги житя, Страчене життя; Твори Глїбова, Климковича (Рус. письм.); Тершаковець: Галицке лїт. відродженє; Тимченко: Калевала; Толстой: Козаки; Руданьский: Твори I і II; Франко: Петрії і Довбощуки, Панщина (по 2 пр.), Іван Вишеньский, Паньскі жарти (по 5 пр.), Молода Україна (2 пр.), Учитель, Зівяле листє, Батьківщина, Давне і нове, Сїм казок, На лонї природи, Місія, Чума, Казки і сатири, Великий шум; Франс: На білих скалах, Францос: Боротьба за право; Хорівець: Довічне ярмо; Чайковский: Віддячив ся (4 пр.); Поміж землею а небом; Черкасенко: Земля, Хвилини; Чернявський: Богови невідому; Цеглиньский: Шляхта ходачкова; Цьвітничок; Шевченко: Кобзар I-II; Шіллєр: Розбійники; Яворівский: Ґеновефа; Ярема: Мойсей (3 пр.); Яричевский: Княгиня любов; Ярошиньска: Заповіт, Перекінчики;

Б) *Нїмецка бібліотека:* Deutsche Humoristen B. III. і V. (по 2 пр.); Deutsche Jugendbücherei Nr. 1—30; Ebner-Eschenbach: Ein Buch für die Jugend (2 пр.); Grimm: Deutsche Sagen (5 пр.); Hebel: Drollige Geschichten (5 пр.); Henningsen: Meistererzählungen fremder Dichter 3 B.; Hennigsen: Erzählungen neuerer deutscher Dichter 3 B.; Heyse: Novellen 3 B.; Keller: Pankraz der Schmoller (2 пр.); Keller: Kleider machen Leute (2 пр.); Bunte Jugendbücher H. 15. (2 пр.); Novellenbuch Bd IX, X., XIV, XV; Reuter: Aus mei-

ner Festungszeit; Rosegger: Deutsches Geschichtenbuch; Schmitthenner: Aus Geschichte und Leben; Schmitthenner: Treuherzige Geschichten (2 пр.); Streicher: Schillers Flucht.

B) *Польска бібліотека:* Bartus: Klondyke; Bolesławita: Dziecię, Szpieg; Chodźko: Obrazy literackie, Podania litewskie; Dygasiński: Gody życia; Gawiński: Lolek Grenadjer; Gomulicki: Życie dla ojczyzny; Gruszecki; W pruskiej służbie, Przygody w Brazylii; Herwilly: Przygody chłopczyka; Höcker: Olimpijczyk, Przez krwawe boje; Kipling: Wśród ławic oceanu; Kruk: Witołdowi synowie; Mader: Samochodem; Orzeszkowa; Marta; Prus: Placówka (4 пр.); Przyborowski: Młodzi gwardziści: Zdobycie Sand.; Le Ronge: Niewidzialni, Więzień na Marsie; Rzewuski: Pamiętnik Soplicy (2 пр.), Zaporożec; Sienkiewiez: Nowele (5 пр.), W Pustyni (2 пр.); Słowacki: Dzieła I-X; Twain: Humoreski; Sudermann: Kuma Troska; Tetmajer: Koniec epopei; Wilkoński: Ramot; Werne: W puszczach Afryki; Żeromski: Uroda życia, Popioły, Ludzie bezdomni, Wierna rzeka; Zielińska: Branka litewska.

3. Природничий ґабінет.

В сім році шк. закуплено: модель долішної щоки чоловіка з зубами, знаряд видільничий, дрохва (окази випхані), збірка комах — шкодунів в господарстві, муравлище (ошклене в скринці) і 44 стінних таблиць анатомічних, зоольоґічних і ботанічних. Загальне число предметів і оказів 665, а стінних таблиць 411.

4. Фізикальний ґабінет.

Заплачено другу рату за хемікалія і закуплено ремісничі знаряди. З попередних літ було в ґабінеті 382 приладів.

5. Історично-ґеоґрафічний ґабінет.

В сім шк. році закуплено отсі стінні карти, образи і моделі: Adami-Kiepert: Induktionsglobus; Auszug Marc Aurels aus Vindobona; Baedeker: Wandkarte des Weltverkehrs und des Kolonialbesitzes; Baldamus: Zur Geschichte des Frankenreiches, Deutsche Geschichte d. 19. Jh.; Bucht von Cattaro; Divald: Geomorphologische Wandtafeln; Ein Fest am Hofe Attilas; Eine Wagenburg der Hussiten (1419—1436); Fiałowski-Kogutowicz: Weltuhr; Gaebler: Afrika, Asien, Australien, Nordamerika, Südamerika, Vereinigte Staaten, Mexiko u. Mittel-Amerika (всі полїт.), Deutsches Reich, Alpengebiet u. Nachbarländer pol. u. phys., Mittel u. Südeuropa, Niederlande u. Belgien s. Luxenburg; Goll-Rebhann: Der griechische Schul-

unterricht, Eine Komödienszene, Opferszene, Griechischer Totenkult; Haack: Alpenländer; Hennleb: Charta hist. antiquae; Hölzel: Verkehrskarte von Österreich-Ungarn; Hummel: Wandtafel zur Einführung in das Kartenverständniss; Jöndl: Stadtpläne zum Studium der griechischen Geschichte u. das Schema der drei Säulenordnungen, Stadtpläne zum Studium der römischen Geschichte; Kaiser Friedrich Barbarossas Kreuzfahrt; Kampen: Graecia, Imperium Romanum; Кордуба: Европа; Letoschek: Terrain Modelle I. II.; Majerski: Mapa ścienna królestwa Galicyi i Lodomeryi (3 пр.); Ostbahr: Wandkarte zur Wirtschaftsgeographie; Pichlers-Witwe: Schwarzmeerküste, Polen, Finland, Polarmeer, Kaukasus, Kirgisensteppe, Petschora, Turkenstan, Amur, Baikal, Transbaikalien, Sibirische Taiga, Kamtschatka, Altai, Pamir; Попович: Австро-Угорщина; Rink: Tellurium; Rothang-Umlauft: Schulwandkarte des deutschen Reiches: Рудницкий: Півкулї; Siedles Relief: Die geographischen Grundbegriffe; Schiffskompass mit kard. Aufhängervorrichtung; Schotte: Russland; Sydow-Habenicht: Russland, Skandinavien, Spanische Halbinsel.

Загальне число предметів (не числячи скількости поодиноких примірників) виносить 416.

6. Археольоґічний музей.

В сїм шк. році закуплено: Denkmäler der griechischen und röm. Skulptur; Hensells Modell: Römische Katapulte; Ґіпсові відливи бюстів: Зевеса з Отріколї, Аполльона бельв., Гермеса Пракс., Венери з Мільос, Ахіля, Гомера; Образ грецкого корабля, Римский сенат підчас бесїди Ціцерона, Перегони в Circus maximus, Mucius Scaevola, Боротьба під Саляміною. Загальне число предметів 35.

7. Рисунковий ґабінет.

В сїм шк. році закуплено 12 рисункових моделїв. Загальне число предметів (не числячи скількости поодиноких примірників і частин) виносить 187.

8. Середники до науки математики і ґеометриї.

Загальне число предметів виносить 58.

9. Середники до науки музики і сьпіву.

Закуплено в сїм шк. році 200 музичних творів українських композиторів Лисенка, Колесси і Пасїчиньского. Загальне число 563.

10. Підручна бібліотека Директора.

В сїм шк. році прибуло 8 нових підручників. Разом всїх книжок 116.

VI. Важнїйші розпорядки шкільних властий.

1. Рада Шк. Кр. рескриптом з 22/III. 1914. Ч. 4405/IV. поручає Дирекциям середних шкіл безусловно *не приймати до I. кл.* учеників, котрі не мають приписаного віку (с. є. не скінчать в році принятя 10-ого року.)

2. Рада Шк. Кр. рескр. з 27. серпня 1913. Ч. 14855/IV пригадує розпорядки в дїлї приниманя учеників *і контракциї студий* (з 7/X 1890. Ч. 17791 і 3/XI 1898 Ч. 20348); після того не можуть контрагувати (стягати) студий ученики, які повинні були в властивім часї повтаряти клясу або перервали науку з многих причин а по лїтах бажали би зрівнати ся безправно зі своїми давними товаришами; директори можуть самі принимати льокально виключеного ученика по попереднім затягненю інформаций у Дирекциї заведеня, з котрого єго виключено, без окремого поданя до Ради Шк. Кр.

3. Рада Шк. Кр. рескр. з 31/III 1914 Ч. 21567/IV поручає Дирекциям і учительским зборам *карати острійше як доси проступки учеників* проти шкільних правил, яких допустять ся поза школою, особливо на улицях, місцях прилюдного проходу, в театрах, в салях відчитів і концертів, в трамваях.

4. Рада Шк. Кр. рескр. з 25/III 1914 Ч. 4660/IV поручає учителям домагати ся від учеників в письменних виробах *виразного і гарного письма, чистоти і порядку*, оглядати (зараз по відібраню зошитів в клясї) домові задачі, вправи і correcta, чи они написані чисто і дбайливо, жадати переписаня недбало написаних задач, і карати обниженєм ноти з поведеня учеників, що в тім зглядї байдужні і непоправні; дальше поручає згаданий розпорядок жадати від учеників *виразних і голосних відповідий*, певности і сьмілости при висказуваню думок та радить не занимати ся ученикаами, що в тім зглядї легковажать собі приписи, ради і вказівки учителя чи то з лїнивства, чи з вирахованя чи навіть легковаженя науки.

5. Видїл Краєвий розпорядком з 15/I 1914 Ч. 9181/IV пригадує приписи, що відносять ся до вздержаня виплати *стипендиї:* дїє ся се, коли конференция сконстатує і донесе Видїлови Краєвому, що дотичний ученик занедбав в яркий спосіб свої шкільні обовязки та став ся негідним користати з стипендиї, однак застерігає ся стипендию ученикови, коли поправить ся протягом слїдуючого півроку; вкінци коли стипендист одержить ноту з поведеня *невідповідну* або коли яко репетент мав задержану стипендию, але не оказав поправи, відбирає ся єму стипендию.

6. Мінїстерство внутрішних справ рескриптом з 18/IX. 1912 Дн. д. з. Ч. 191. забороняє впускати по год. 8-ій на представленя до кінотеатрів учеників, що не мають 16 лїт; до год. 8-ої дозволяє впускати лиш учеників, що числять більше як 16 лїт і то на представленя, які визначена до сего комісия узнасть відповідними для молодежи; ученики мусять під грозою усуненя з салї приноровляти ся в тім зглядї до заряджень полїцийних функционарів.

7. Рада Шк. Кр. рескр. з 1/XII. 1913. Ч. 21566/IV. пригадує давнїйший розпорядок з 28/XII. 1908. Ч. 65449 в дїлї заказу брати ученикам участь в прилюдних балях і забавах, уряджувати на власну руку такі забави з військовою музикою, буфетом то що та поручає поучати о сїм заказї родичів і опікунів учеників а неслухаючих карати як найострійше.

8. Президия Ради Шк. Кр. рескр. з 26/III. 1914. Ч. 114. поручає дирекциям і учительским зборам звертати заєдно пильну увагу на *справи морскої плавби (маринарки)*, особливо уживати науки рисунків до розбудженя у учеників інтересу для маринарки через зображуванє кораблїв, побережий і морских краєвидів.

9. Рада Шк. Кр. рескр. з 18/V. 1914. Ч. 4332/IV. поручає Дирекциї в порозуминю з місцевою управою пожарної сторожи уладжувати по можности що року (в осени або на веснї) для старших учеників пожарні курси а відтак відповідні вправи в тім напрямі.

10. Рада Шк. Кр. з 27/V. 1914. Ч. 8292/IV повідомляє Дирекцию, що може після розпорядку Мінїстерства Вір. і Пр. з 6/V. 1914. Ч. 13547/1913 виставляти на бажанє ученикам VII. і VIII. кл., що були учасниками факультативного курсу стріляня, сьвідоцтво (остемпльоване значком за 30 с) участи в курсї з дуже добрим, добрим або достаточним успіхом.

11. Рада Шк. Кр. рескр. з 28/IV. 1914. Ч. 7265/IV. поручає набувати для шкіл протиалькоголїчні таблиці, видані проф. Тадеєм Чайчинским п. з. „Co można dostać za 10 groszy". Цїна таблиці виносить 70 с, на тектурі 1 К 50 с, на полотнї 2 К.

12. Рада Шк. Кр. рескр. з 15/XII. 1913. Ч. 21639/IV. впроваджує на основі дозволу Мнїстерства Вір. і Пр. з 18/XI. 1913. Ч. 25833. новий плян науки польскої мови в ґімназиях з рускою викладовою мовою, а рескр. з 11/VIII. 1913. Ч. 13806/IV. на основі дозволу Мінїстерства Вір. і Пр. з 4/VI. 1913. Ч. 2598 новий плян науки рускої мови яко викладової.

13. Міністерство Вір. і Пр. рескр. з 16/VI. 1913. Ч. 24153 поручає клясифікувати учеників, що бажають *перейти до військових шкіл*, таксамо точно і строго як прочих учеників, значить беззглядно, після їх заслуг.

14. Рада Шк. Кр. рескр. з 28/X. 1913. Ч. 19202/IV. поручає основувати по гімназиях і реальних гімназиях *психольоґічні ґабінети* після вказівок твору „Höfler-Witasek: Hundert psychologische Schulversuche".

15. Рада Шк. Кр. рескр. з 26/VIII 1913. Ч. 9742/IV подає до відома обмеженя дотично степеня *„загально здібний"*, а се *забороняє* після рескрипту Міністерства Вір. і Пр. з 1/VI. 1913. Ч. 2460 признавати степень „загально здібний": 1) ученикам, які перейшли вже до висшої кляси яко загально здібні; 2) репетентам, котрі яко такі не могли осягнути у всїх предметах достаточного успіху; 3) ученикам, котрі мали протягом шкільного року при всїх клясифікациях (конференциях) недостаточну ноту з 3 або 4 предметів; 4) ученикам, котрі мають одержати при кінци року недостаточну ноту з того самого предмету, з котрого мали таку ноту при кінци I-півроку.

16. Рада Шк. Кр. рескр. з 25/III. 1914. Ч. 404/IV. подає ради і бажаня в ділї піднесеня науки руханки після шведскої методи, веденя гор і забав, спортів ріжного рода, особливо пласту, пливаня, веслярства, дальше ручної працї в варстатах, прогульок, уладжуваня при помочи учеників площ до гор і забав, вкінци перебуваня молодежи через час всїх шкільних перерв на сьвіжім воздусї.

VII. Заходи коло фізичного вихованя молодежи.

1. В шк. р. 1913/14 розвивала ся *наука руханки* зовсїм нормально, тим більше, що відновлено і доповнено прилади в ґімнастичній салї за признану Міністерством Вір. і Пр. дотацию в квотї 1800 К.

2. *Наука стріляня* розвивала ся в сїм роцї с. є. третім від єї заведеня успішно. Записало ся з початком року з кляс VIIa і VIIб 56, з кляс VIIIa і VIIIб 48, разом 104 учеників.

Начальним провідником і інструктором курсу був капітан 10. полку піхоти А. Піхура, а при кінци капітан І. Зємба; помагали єму офіцери: Ґоженьский, Ґрич, Покорни і Степанек, дальше 3 вахмайстри і 12 підофіцерів. Помагав офіцирам стало учитель ґімназиї, Василь Барнич, котрий відбув специяльний курс стріляня

в Ярославі і заслужив ся богато около розвитку сеї науки. Наглядав учеників в школї, на огородї і підвірю шкільнім та підчас походів і стріляня на стрільницях учитель Теодор Полїха. Теорию стрїляня удїлювано в руханковій салї; тут також і на подвірю вправляли ся ученики в стріляню капслями; в погідні днї (а се в суботу) виходили ученики постійно поза місто до стрільниць в Пикуличах або на Липовицї і стріляли до мети. Керманич курсу капітан Піхура а особливо капітан І. Зємба доложили разом з учит. Барничем і з своїми офіцерами всїх старань, щоби ученики як найбільше навчили ся і набули найбільшу вправу. О тих ревних змаганях сьвідчило найлїпше змагове стрілянє (Bestschiessen), яке уряджено на закінченє курсу торжественно для учеників VIII. кл. дня 16. мая, а для учеників VII. кл. дня 13. червня в присутносуи Директора і многих членів Збору.

Ученики - стрільцї VIII. кл. по преміовім стріляню.

Роздано разом 14 нагород в цїнї 100 К, крім того 2 бронзові медалї. На сї нагороди дали: Дирекция з фонду призначеного на гри і забави 30 К., а місцева коменда краєвої оборони, котра дбала взагалї про доставу оружа, амунїциї і всїх приладів, жертвувала два гарні срібні годинники і срібний гаманець, вкінци капітан Штребль А. (Ströbl) жертвував від себе 16 К. Виєднав

нагороди капітан І. Зємба. Торжество закінчило ся промовами капітана Зємби, Штребля, Директора і проф. Гамчикевича.

Дирекция почуває ся до милого обовязку зложити в першій мірі капітаном І. Зємбі, Піхурі, Штреблеви, а відтак згаданим офіцераи і учителям сердечну подяку за всї щирі труди і змаганя та незвичайну посьвяту. В преміовім стріляню у Відни брало участь в днях 31. мая, 1. і 2. червня 10 учеників під проводом проф. Барнича Вас. При тій нагоді звидїли учасники Відень, єго музеї, цїсарский замок і Калєнберґ.

4. Коло фізичного вихованя молодежи положив дальше великі заслуги спортовий *кружок „Сянова Чайка"*. Подаємо тут єго звіт:

Кружок, заложений 1909. р., має вже за собою 4 роки живої дїяльности. Протягом сего року кружок поглубив дїяльність майже у всїх галузях спорту і дійшов до досить поважних успіхів.

Загальні збори, що відбулись дня 14. вересня 1913. р. в присутности Дир. А. Алиськевича, відпоручників Учительского Збору проф. Полїхи, Терлецького та Барнича і покровителя Кружка проф. Е. Любовича, вибрали Видїл, в якого склад входили: Коцай-голова, Кочиркевич-містоголова, Микита-секретар, Коцик і Заворотюк-скарбники, Споляк-бібліотекар, Босий і Тиранський-господарі, Долинський і Калужняцкий-контрольори та Ляшецкий і Негребецький-заступники видїлових.

Подїл на віддїли лишив ся з попереднього року, але ширшу, замітнїйшу дїяльність виказало лиш пять віддїлів а прочі пять задля непригожих обставин не розвинули великої дїяльности.

І.) Віддїл легкої атлетики: доходить в сїм році до досить поважних результатів, а се завдяки вдалому провідникови т. Талпашеви. — Члени — числом 20 — вправляли постійно 2—3 рази тижнево. По році систематичної праці члени брали живу участь в змаганях легкої атлетики, що відбулись дня 14. червня 1914. р. заходом „С. Ч." Змаганя відбулись о український осяг Перемишля.

До змагань ставали члени спортового тов. „Україна" і члени „С. Ч."

Осяги змагань представляють ся так:

1.) Біг 100m — Мацюрак (Україна) 12", Коцай (С. Ч.) $12^{3}/_{5}$", Чмола (С. Ч.). 2.) Скок в гору з місця — Чмола (С. Ч.) 1·19m. Друге і трете місце нерішене. 3.) Скок в гору з розгоном — Перфецький (Україна) 1·49m. Друге і трете місце нерішене. 4.) Трискок з місця — Чмола (С. Ч.) 8·21m, Палїїв (С. Ч.) 7·60m, Долинський (С. Ч.) 7·52m. 5.) Трискок з розгоном — Долинський (С. Ч.) 12·40m, Коцай (С. Ч.) 11·60 m., Талпаш (С. Ч.) 10·23 m. 6.) Скок в даль з місця — Долинський (С. Ч.) 2·93 m., Волинець (С. Ч.) 2·72 m, Чмола (С. Ч.) 2·69 m. 7.) Мет ратищем — Талпаш (С. Ч.) 49 m., Калужняцкий

(С. Ч.) 35·38 m., Хоминський, (С. Ч.) 29·89 m. 8.) Мет кружком — Талпаш (С. Ч.) 29·10 m., Хоминський (С. Ч. 23·10 m. 9.) Мет кулею 7 ¼ kg. — Долинський (С. Ч.) 9·19 m., Талпаш (С. Ч.) 9·05 m., Хоминський 8·63 m. Для повноти додаємо ще осяги в точках, що відбулись на гімназияльних змаганях дня 3. мая 1914. р., а на тих змаганях не відбулись. І так: 10.) Скок з розгоном в даль — Коцай 4·73 m. 11.) Мет кулею 5 kg. — Талпаш 11·71 m. 12.) Скок жердковий — Венгринович 2·38 m.

Повисші числа вказують на се, що наш спорт поступає певним кроком наперід.

II. Віддїл копаного мяча: В осени слїдний занепад, але з весною під проводом уч. Палїїва, а опісля уч. Стецишина підносить ся навіть до сего степеня, що осьмілюєсь убігатись о ювилейну нагороду в часї Шевченківського Здвигу у Львові. В тій цїли І. дружина приступає до інтензивної працї. Стрічі у Львові з „Поділєм“ дня 31/V. 1914. і з „У. С. К.“ 1/VI. 1914. вправдї приносять Сяновій Чайцї невдачу (перша 0:1, а друга 2:3), але всеж таки виказують досить велику справність нашої дружини.

Дня 14/VI. 1914. відбулась стріча нашої дружини з „Україною“. Стріча відбулась сейчас по змаганях легкої атлєтики; судиював п. Остапчук. Вона приносить нашим знов невдачу (4:0). Причиною невдачі — брак вправи і неодноцїльність дружини. „Україна“ нас перевисшає і скоростию в бігу і гарнїйшою комбінациєю.

III. Віддїл наколесників: І сей віддїл, як і прочі, поступає жвавим кроком наперід, а доказом сего є незвичайне збільшенє числа їздцїв на колесї і велика фреквенция на прогульках, які відбувались під проводом т. Юзичинського.

З учасниками їздили звичайно пп. проф. Полїха й Любович.

Прогульок відбулось 5. 1.) 4/X. 1913—Красїчин (18 чл.) 2) 1/XI. 1913—Селиска (15 чл.) 3) 25/IV. 1914—Селиска (15 чл.) 4) 12-13/IV. 1914—Ст. Самбір (3 чл.) 5. 8/V. 1914—Сливниця (15 чл.)

Віддїл сей має своє власне колесо, на котрім члени вчились їздити.

IV. Кружок пластунів розвивав ся всїм роцї ще гарнїйше як в попереднім. Звіт пласту слїдує окремо.

V. Віддїл сьвітливцїв. Не занимає ся він що правда жадною галузию спорту, але функционує для зображуваня дїяльности кружка своїми сьвітлинами. Провідником був т. Йовик. Членів 20, які підчас численних сходин і вправ опанували досить добре штуку фотографованя.

Ті всї віддїли виказали досить живу дїяльність, прочі розвивались дуже слабо. Праця сих віддїлів не є вже гуртова, спільна; тутка вже лишено волю кождому членови і так:

а. *Саночкарі* їздили по довільних шляхах. Гуртові прогульки годї було зорґанїзувати задля браку шляху, бо на знаменитім липовицкім шляху заборонила військовість санкувати ся. Але се не здержувало саночкарів шукати инших шляхів.

б. *Лещетарі* заледви могли зробити кілька прогульок, о скілько сему сприяли невеликі снїжні опади сегорічної зими.

в. Замітне заінтересованє сего року було видко серед *совґарів.* Їх можна було бачити щоденно на ледї в досить поважнім числї.

г. *Тяжка атлетика* розпочала свої вправи в осени, але на сїм й скінчилось.

д. *Віддїли прогульковий і весларів* не розвинули в сїм роцї жадної визначнїйшої дїяльности.

Змаганями всїх членів устроєно дня 4. грудня 1913 р. руханково-вокальний *концерт.* Незвичайно численно зібрана на концертї публика заінтересовала ся нашими спортами, а критика в часописи „Перем. Вістник" з повним признанєм оцїнила спортові продукциї.

Кружок уладив і всїм роцї в лютім родинні вечерниці з танцями під протекторатом п. Директора і відпоручників Учительского Збору; сї вечерниці вповнї удали ся.

Дня 7. і 8. червня їдуть члени в числї понад 10 під проводом проф. Полїхи на прогульку до Бубниц.

Руханка кружка відбувалась завсїди в суботу; на нїй члени з початком року приготовлялись до концерту, а опісля на Шевченківський Здвиг у Львові.

Інвентар кружка є досить богатий. — Легка атлєтика має всї потрібні приряди, як 2 диски, 2 ратища, 2 кулї, 2 дручки до скоків, 2 мячі до киданя. — Віддїл коп. мяча має 2 мячі і 12 костюмів. — Пластуни мають цїлий свій табор з приладами. Тяжка атлєтика має 2 тягарі до підношеня і 2 ґуми до вправ мускулів. — Санок є 23 і 5 пар лещет. Наколесники мають до розпорядимости 2 колеса а сьвітливцї 3 апарати. Стан каси кружка був такий: приходи 241 К 76 с, розходи 185 К 04 с, готівка 56 К 73 с. Стан каси пласту: приходи 342 К 74 с, розходи 333 К 07 с, готівка 9 К 67 с.

Пласт.

Пласт засновано при „Сяновій Чайцї" в жовтни 1912. р. Першим впорядчиком був проф. Е. Любович, від 5. жовтня 1913. р. провадить єго проф. Т. Полїха.

Що середи відбували пластуни сходини, в неділї і сьвята виходили в поле. На сходинах образувались теоретично, підготовляючись до пластових іспитів, — на полевих вправах примінювали се в практиці. Протягом шкільного року сходились 31 разів, полевих вправ було 23. Сходини відбували ся в шкільній сали і на ґімназизияльнім подвірю, підходові полеві вправи відбували ся в околицях Перемишля. Замітнїйші однодневі вправи були:

1/XI 1913. Рокшиці (30 km), 1/II 1914. Кривча (40 km.)
8/XI 1913. Уйковичі (28 km.), 25/III 1914. Поповичі-Шегинї (55 km),
31/V 1914 Рокітниця-Радимно. (54 км).

Крім сего відбули пластуни дводневу прогульку 27. і 28. вересня 1913. р. до Короліївки-Кривчі. В протягу року приступило до Пласту 51 учеників, але не всї відповіли тяжким вимогам пластового уставу так, що з кінцем року числила чета 22 членів: 4 прихильники, 3 учасники і 15 розвідників. Творили они 3 гуртки під проводом Артимовича, Балка і Микити.

Перший іспит обіймав такі точки: 1) устав, клич і поздоровленє, 2) житєпись патрона Івана Богуна, 3) впоряд сполу і чети, 4) знаки свиставкою і хоругвовцею, 5) з Кіма 16 предметів на 24, 6) 8 узлів в 4 мінутах. — Розвідники знають знаки Морзого, вміють читати карти і помагати в наглих припадках, здали звіт з добрих дїл за 15 днїв, мають заощаджених найменше 1 К., перебули пластовим кроком 2 км. в 12—14 мінутах і здали опис склепових вистав. Всї пластуни вчили ся стріляти з 6-мілїметрового крісика, ходили на руханку „Сянової Чайки“ що суботи від 5—7 вечером. В Зелені сьвяти 7—9 червня відбули 3-дневу подорож і вели таборне житє чотири пари пластунів: Балко і Козїй, Проць і Лящецкий, Яремчишин і Мартинович, Зарицкий і Ґрех. — Улад Пласту розпоряджає таким інвентарем: 2 повні шатра на 16 людий; прибори до вареня для трох гуртків; 6 лопат, 4 топірцї і 3 сокири; 1 фльоберт 6m/m; 3 специяльні карти з целюльоідовими торбами; бусолї і свиставки для гурткових; переносна аптичка; 4 фляшки на воду; 14 фахових підручників; 2 образи; богато дрібнїйших пластових приборів; аптика з 42 артикулів (до помочи в наглих припадках), то все вартости понад 400 К. Надто розпоряджав пласт готівкою 108 К. 38 с.

Мимо відносно малого числа учасників можна сьміло сказати, що пласт розвиває ся. Ширшому загалови учеників він недоступний, бо ставляє тяжкі услівя тому, хто хоче називати ся пластуном: поведенє пластуна в школї і поза школою бездоганне, поступ в науцї добрий; сходин і полевих вправ без достаточної при-

чини опускати не вільно; неодно треба вивчити ся лїпше як шкільного предмету, а побіч того видержати труди і невигоди полевих вправ і довших походів; провідників треба беззглядно слухати; тютюну і алькоголїв вживати не вільно. Але хто перейде пластову школу, на того можна покладати великі надїї на будуче. Бо пласт не лише розвиває тїло, але й виробляє характери. Пластові гри і полеві вправи скріпляють і гартують орґанїзм, виробляють витревалість, бистроту духа і здібність помічаня, розвивають змисли. Перша точка пластового закону — то вірність вітчинї. Пласт вчить нести поміч в наглих припадках і каже бодай одно добре дїло на день зробити, хотьби з шкодою для себе самого. Своїм устроєм вчить послуху і згоди, єдности і посьвяти.

Пласт виховує на добрих горожан і на пожиточних членів суспільности.

VIII. Шкільний варстат і фізична праця.

Столярский варстат розвивав ся в сїм роцї слабше а се тому, що Краєвий Сойм не призначив на сю цїль підмоги, а Дирекция не була в спроможности, розширити столярнї та докупити більше ріжнородних знарядів. В варстатї могло працювати ледви 8—10 учеників нараз. Столярню вів майстер столярский Іван Бий за скромною оплатою, а наглядав науку проф. Теодор Полїха. — На сю науку принято від 1. жовтня 21 учеників з кляс III—VII. При кінци ходило пильно на сю науку 10 учеників. Деякі вирабляли вже досить гарні річи. Оплата виносила 6 К. річно. Рахунки столярнї покінчено недобором в висотї 126 К. і 18 с, які покриє Дирекция з забавового фонду. —

Мінїстерство Просьвіти не узгляднило наразї прошеня Дирекциї і не удїлило в р. 1914. значнїйшої підмоги з державних фондів; є однак надїя, що в слїдуючім роцї діжде ся Дирекция більшої підмоги на розширенє столярнї.

IX. Ґімназияльна орхестра.

В шк. р. 1913/14 розвивала ся шкільна музика як в попередних роках досить правильно. Були 3 музики а се: дута, смичкова і тамбура. Дуту музику можна назвати головною і властивою музикою заведеня. В сїм роцї виступила она з продукциями на трох концертах в честь Шевченка і в часї всенародного ювилейного обходу в честь Шевченка. — Всїх музикантів було 25; нових уче-

ників було 20. Інструментів було 31. В обсягу знаня обнимає музика 6 звичайних маршів, 2 похоронні марші, 6 церковних мельодий, 3 народні пісні і кілька концертових кусників.

Учителем був професор Вахнянин Богдан, дириґентом і помічником учителя був ученик кл. VIIIб Лесик Роман, якому музика завдячує свій розвиток, і оден з членів військової капелї. Учило ся в сім році: 3-ох на флєтї, 1 на пікольо, 4-ох на клярнетї, 4-ох на трубках, 2-ох на вальдгорнах, 1 на пузонї, 1 на басс-флїґельгорнї, 2-ох на тромбках, 1 на ефонїюм, 1 на шляґверках. Смичкова орхестра числила 20 учеників. Дириґентом був також згаданий ученик Лесик Роман. Она виступила на концертах в честь ім. Шевченка.

Тамбура числила 11 музикантів; дириґентом був Чайковский Евген. Она грала підчас продукций спортового кружка.

На удержанє шкільної музики видала Дирекция з забавового фонду 533 К. 20 с.

X. Надобовязкова праця умова учеників.

1. *„Кружки для самообразованя“* істнували в Бурсї О. Миколая, Інститутї ґімназияльнім і Бурсї селяньскій. — Особливо в Інститутї ґімн. і Бурсї сел. відбували ся в сьвята і неділї *відчити* получені з дискусиями на ріжні теми з істориї, лїтератури і ґіґієни. Пособляли тим змаганям *бібліотеки*, які посїдають всї три інституциї а якими завідують самі питомцї під наглядом ректорів.

Крім того істнували в Інститутї ґімн. і Бурсї сел. *драматичні кружки*. Кружок Бурси сел. дав в році три вистави, а се штук: „Семе не краде“, „Настоящі“, „Невольник“. — Кружок Інститута устроїв 1. лютого концерт в честь Л. Українки і М. Коцюбиньского в великій салї Нар. Дому з гарним успіхом. — *Драматичний кружок*, котрий від кількох лїт істнував в заведеню і давав що року що найменше одну виставу, не проявив в сім році дїяльного житя головно тому, що старші ученики мусїли брати ся в пору до підготованя ювилейного концерту в честь Шевченка, що забрало їм богато часу і протягнуло ся від падолиста по конець марта. — Однак кружок роздав працї на час ферий між спосібнїйших учеників з кляс VIIa і VIIб, а се кілька творів з нїмецкої і польскої драматичної лїтератури до перекладу і до основаня власного репертоару. — Майно кружка виносить 40 К. — Для звеличеня памяти великого Ґенія Т. Шевченка устроїв гурток учеників кл. VII. і VIII. сьвяточну *академію*, себто чотири виклади про Шевченка

в 4 неділях ювилейного місяця марта. Відчити виголосили: Ос. Цюпка „Про культ Шевченка в Галичині"; Пил. Деркач про „Матїр в творах Шевченка" (єї ролю і значінє); А. Тимкевич, про „Романтизм в творах Шевченка" і П. Крутїй про „Полїтичні писаня Шевченка". Крім того учеиики кл. VI—VIII виготовляли відчити і реферати та відчитували зглядно виголошували їх підчас шкільних лєкций.

Наукові прогульки устроїли: проф. Т. Полїха в днях 6—8 червня до копальнї нафти в Бориславі, на гору Парашку, до скал в Бубницу і до фабрики сїрників в Сколїм; брало участь 14 учеників. Дня 12. червня уладили учителї: П. Годованець, Ос. Лїсикевич і Як. Струхманчук наукову прогульку до салїн в Ляцку; взяло участь 70 учеників кляс IV. і V.

Вкінци мали многі учителї тутешного заведеня популярно-наукові виклади з рамени товариства Петра Могили, особливо з нагоди ювилею І. Франка (в осени р. 1913) і ювилею Т. Шевченка (в лютім, марти, маю 1914), на які ходило дуже богато учеників (від 200—400) з наміром доповнити своє образованє. Молодїж наглядали стало учителї: Ор. Авдикович і М. Терлецкий. —

Наукові представленя для молодежи заведеня устроювала Дирекция під наглядом Учит. Збору 5 разів в роцї, в гарнім кінотеатрі „Олїмпія", положенім близко будинку — а се вистави: *Данте*: Божественна комедия; *Бульвер*: Послїдні днї Помпеїв; *Шекспір*: Антонїй і Клєопатра; вкінци історичні вистави: Дївиця Орлєаньска; Вільгельм Тель. На послїдній виставі був присутний Інспектор Др. Ф. Майхрович. На представленя ходило звичайно 300—400 учеників.

XI. Материяльна поміч для убогої молодежи.

1. **Запомогова** Каса Дирекциї збирала як що року жертви при ріжних нагодах і йшла з помочию убогим ученикам, удїляючи їм беззворотні підмоги, деколи зворотні позички, а найбільше купуючи книжки, лїки то що і підмагаючи Товариство сьв. Кирила.

З вписів зібрано 169 К. 05 с; більші жертви дали адв. Др. Кормош 20 К., О. Осїдач 10 К., радник двора Др. Кочиркевич 5 К, І. Маївка 5 К, Др. Шпрінґер 5 К, пралат О. Стрийский 20 К, О. Мекелита 10 К, нотар Базилевич 30 К, інтелїґенция в Дрогобичи для давних курсистів 70 К, Х. У. через О. Мартиновича 15 К; з пушок вибрано 83 К. 99 с.; ученики зібрали дорогою складок в клясах 37 К. 80 с., в тім сама кл. VIIa (за почином госп. кл.

проф. Поповского) 18 К. 19 с., ученики на оправу книжок 25 К. 63 с., Олїмпія 10 К. Разом зібрано (вчисляючи в се і звороти учеників) 990 К. Видано до дня 15. червня 927 К. 90 с., в тім на підмоги і позички 26 ученикам квоту 336 К. 20 с., на нові книжки і оправу старих книжок 200 К., на Товариство Кирила 314 К. 60 с., останок на дрібні видатки. Остає 15. червня 62 К. 10 с. а на учениках 48 К., разом 110 К. 10 с.

2. **Товариство шкільної помочи ім. сьв. Кирила** відбуло 24. жовтня 1913 загальні збори. Головою вибрано директора А. Алискевича, містоголовою катихита О. Льва Несторовича, касиєром проф. І. Мануляка, секретарем проф. І. Мандюка, контрольором проф. М. Терлецкого, видїловим професора І. Поповского. — Дїйсних членів числить Товариство 65, спомагаючих 30.

На цїли Товариства с. є. умундуванє убогих учеників зложили датки отсї Добродії: Дирекция ґімназиї 314 К. 60 с. Нар. Базар 10 К., Тов. „Віра“ в Перемишли 50 К, Маґістрат перемиский 100 К, ученики з вечерниць в честь Шевченка 15 К., Тов. „Днїстер“ 50 К.

Ученики одержували одяги або зовсїм даром в числї 12, або по зниженій цїнї 25, або на сплату в місячних ратах 23, так що користало з Товариства 60 учеників. — Рати від учеників збирав що місяця проф. М. Терлецкий. — Разом виносили приходи по день 15. червня 1267 К. 30 с., видатки 833 К. 50 с., хвилевий недобір 433 К. 80 с.; коли однак узгляднити залеглости учеників на квоту понад 500 К, остане надвижка около 80 К. Викінченє рахунків викаже надвижку як в попереднім роцї мимо тяжких часів. Всїм Добродіям складає Дирекция і Видїл Товариства ще на сїм місци іменем убогої молодежи сердечну подяку.

3. Товариство **„Украïньске жіноцтво“** мало удїлити і в сїм роцї кілька підмог убогим ученикам, а се на загальну квоту около 100 К.

4. **„Дешева Кухня“**, що істнує вже четвертий рік, уміщена в каменицї „Брацтва сьв. Миколая“ зараз за шк. будинком.

Число харчівників виносило від 90—110, пересїчно 90, а се: снїданє і обід побирали всї, вечеру 40—60 учеників. Наглядали кухню Панї: радникова Дмоховска, професорові Авдиковичева і Гамчикевичева, директорова Алискевичева, професори: Гамчикевич і Кравець. Постійний нагляд мав ректор Бурси (Приюта) проф. О. Кравець.

Загальні Збори Товариства відбули ся 24. жовтня 1913. Вибрано: головою і касиєром на ново директора А. Алискевича, містоголовою проф. Р. Гамчикевича, секретарем О. Ом. Марти-

новича, господинями і контрольорками Пані: Авдиковичеву, Гамчикевичеву і Левкевичівну. До Видїлу входила ще Л. Домбчевска. З кінцем серпня 1913 перенесено на IV. адмінїстрацийний рік готівку 1435 К. 60 с. (в тім удїл в Брацтві Миколая в висотї 600 К.) До дня 30. мая виносили приходи 12981 К. 58 с., розходи 11036 К. 71 с.; сальдо виносило отже 1944 К. 87 с. (крім удїлу в Брацтві Миколая). По виплаченю послїдних рахунків і стягненю залеглостий від учеників перенесе Видїл на V. адмінїстрацийний рік чисту готівку около 2000 К.

Ученики зложили дорогою складок по клясах протягом року 44 К. 88 с, а з коляди і щедрівки 101 К. 89 с.

Загалом вплинуло по конець мая з вкладок членів 247 К. 50 с. від Учительского збору з місячних датків 177 К. 85 с., відсотків 79 К. 39 с., з буфету на вечерницях 88 К. 41 с., з оплат учеників 9061 К. 86 с., з підмог і жертв 1924 К. 51 с., значить місячно пересїчно около 200 К., так що до кождого ученика доплачувано місячно 3—3·50 К.

Жертви дали в сїм роцї отсї Добродії: Повровитель інституциї Єго Ексцелєнция Епископ К. Чехович 100 К; О. Борисевич від себе і парохіян 63 К. 17 с, О. Барановский 20 К, О. Балко 30 К, нотар Базилевич 50 К, О. Вергун 5 К, Волян 5 К, Гаврилів з Тустанович 40 К, Гринишин з Пикулич 5 К, О. Гинилевич 10 К, Перець Ґотлїб 5 К, О. Ґоцкий 10 К, судия Днїстряньский 4 К (в минувшім роцї 54 К. 69 с.), учитель Діямант 5 К, О. Зятик 8 К, Зарицкий з Тустанович 20 К, посесор Ждан 40 К, О. Захарияевич від себе і каси 45 К, А. Жуковска 10 К, О. Ковальчик 5 К, О. Коцик 30 К, О. Кочиркевич 4 К, О. Коцюба 5 К, радник двора Кочиркевич 45 К, О. Костик 50 К, О. Крвавич 10 К, посол Кохановский 20 К, проф. Коренець 10 К, О. Кручковский 20 К, учит. Любович 10 К, Манастирский 5 К, О. Мекелита 20 К, О. Метелля 40 К, О. Мартинович 4 К, О. Михайлів 4 К, О. Ольшаньский 60 К, о. Осїдач 20 К, Охаб з Пикулич 20 К. Кінотеатр Олїмпія 52 К 40 с, Пристай 5 К, П. Подлуска 15 К, машинїст Процакевич 50 К, проф. Поповский 5 К, власт. цукорнї Росєвич 10 К, вл. реалн. Рудзїньский 40 К, О. Созаньский 10 К, радник двора Стебельский 20 К, Строичковска 5 К, Х. У. 30 К, Фрідман 3 К, О. Фединьский 3 К, ур. Чекан 20 К, вл каварнї Штібер 5 К, проф. Таляр 5 К, проф. Наконечний 5 К, проф. Кравець 3 К, Др. Яремкевич 3 К, Каса в Радимнї 50 К, Віра в Перемишли 50 К, Віра в Суд. Вишнї 50 К, спілка в Хирові 40 К, Нар. Дім в Мостисках 60 К, Нар. Базар в Перемишли 50 К, Нар. Торговля 30 К, Днї-

стер у Львові 100 К, Гром. Тустановичі 100 К, Гром. Ольшани 20 К, Гром. Старява 10 К. 32 с, Гром. Тисів 10 К, магістрат в Перемишли 150 К. від себе а 150 К. з держ. фондів, Гром. Халупки медицкі 32 К. 20 с, Гром. Диків 10 К, Союз шинкарів в Перемишли 40 К, Читальня Старий Самбір 38 К, Просьвіта в Устриках 30 К, Гром. Пралківці 10 К, Гром. Буців 25 К, Гром. Селиска 10 К, складка в парохії в Перемишли (за почином мітрата О. Левицкого) 38 К, Сянова Чайка з концерту 10 К. — Видїл складає всїм Жертводавцям і аранжерам складок сердечну подяку.

4. **Ванацийна оселя** ім. Гр. Цеглиньского, про яку Видїл „Дешевої кухні" вже в минувшім роцї став поважно старати ся, набрала реальнїйших основ. З датків бувших учеників пок. Гр. Цеглиньского вплинуло 1060 К. 85 с; крім того жертвували: Др. Ґеринович 10 К, П. Жуковска 10 К, посол О. Онишкевич 20 К, ур. Пристай 8 К, О. Мартинович 33 К 33 с, нотар Базилевич 20 К, О. Сорокевич 10 К, О. Фединьский 3 К, Др. Кормош 50 К, Ощадний 50 К, з концерту Шевченка 50 К, абітуриєнти з р. 1904 (в часї зїзду) 75 К, прив. Шнурівна 50 К, сегорічні абітуриєнти 40 К, разом отже зібрано 1940 К. 18 с. — За сї гроші купив Видїл по довгім шуканю в червни площу під будову Оселї (3/4 морґа) в чудовій околицї під самим камеральним лїсом в Старяві за Хировом за квоту 1300 К; остало з сего фонду до 200 К.

На будову великого деревляного барака з дерева на приміщенє 40 учеників має Видїл крім сих 200 К. ще свої фонди з біжучих надвижок на квоту около 1300 К, разом отже 1500 К. В слїдуючім шк. роцї поробить Видїл всї заходи, щоби з весною 1915 розпочати будову, а в липни 1915 віддати дім до ужитку молодежи. Видїл складає всїм жертводавцям ще на сїм місци сердечну подяку. —

Положенє площі під оселю пізнати можна з сьвітлин, тут поданих; площу фотоґрафовано з обох сторін, раз під камеральним лїсом, другий з противної гори з виглядом на камеральний лїс. Площа межує з дорогою, а перепливає єї на самім краю потік Смеречна, що впадає зараз низше до ріки Стрвяжи і має високі береги.

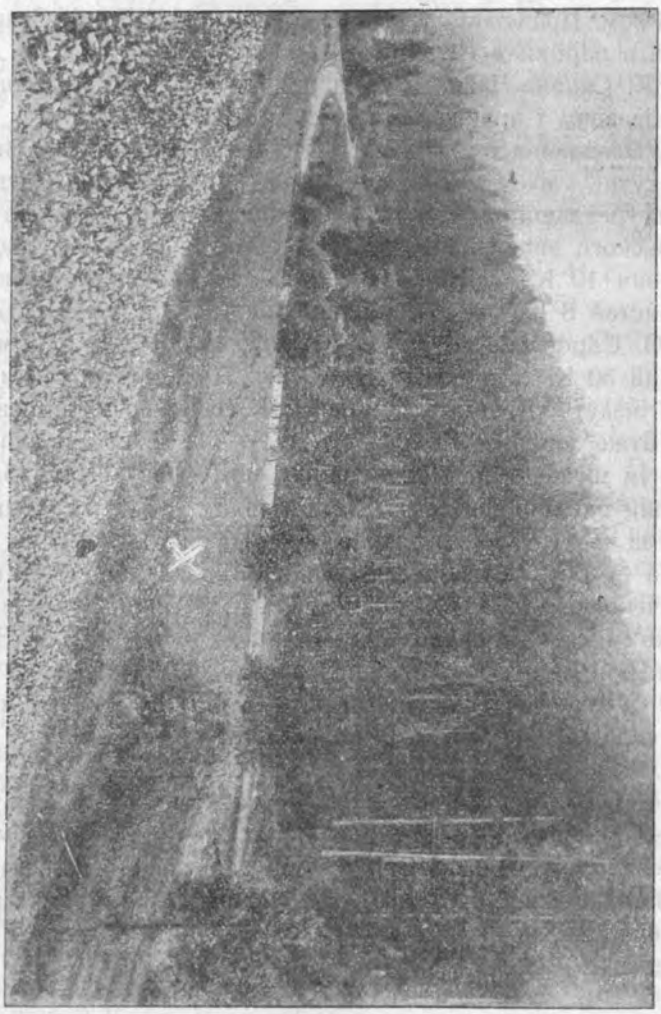

X Площа під Вакацийну оселю, положена під камеральним лісом в Старяві коло Хирова.

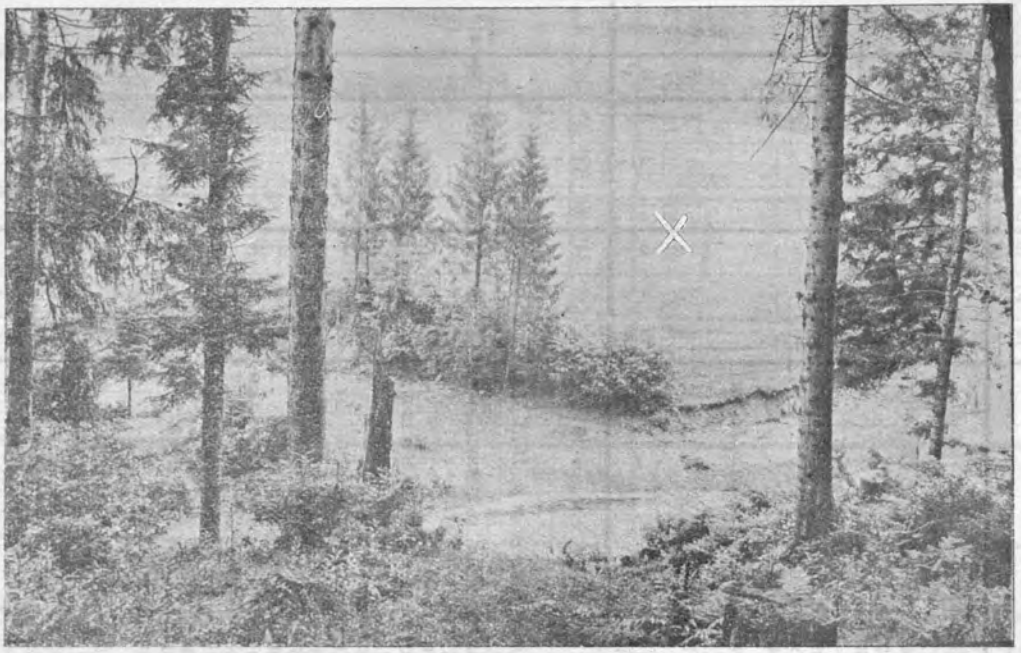

× *Площа під Вакацийну оселю, фотоґрафована від лїса.*

XII. Статистичні

	Кляси ґімназиї									
	Ia	Iб	Iв	IIa	IIб	IIв	IIг	IIIa	IIIб	IIIв
I. 1. Доповнене кляснфікації з р. 1913.										
а) Поправляло іспит по фериях	—	2	—	—	—	2	—	—	—	2
Поправило	—	2	—	—	—	2	—	—	—	2
Не поправило	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
б) Мали доповняючий іспит	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Зложили іспит	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Не зложили єго	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Не явили ся	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Загальний виспід кляснфікації з р. 1913.										
Здібних з відзначенєм	4	3	2	7[1]	4	3	5	6	4	4
Здібних	27[6]	27	25[6]	27[2]	2[3]	19	27[1]	24	9	22
В загалї здібних	6[2]	4[1]	6	1	2[1]	3	3	6	6	4
Нездібних	5[1]	4	1	[1]	7	8	4[1]	3	4[1]	2
Разом з кінцем 1912/13	42[9]	38[1]	34[6]	35[4]	38[1]	33	39[2]	9	23[1]	32
II. Число учеників в р. 1913/14.										
1. З початком шк. р. записалось	42[3]	33[1]	30[1]	43	31	29	28	41[1]	30[1]	37
2. Серед року прибуло	1	—	—	1[1]	—	—	—	1	—	—
3. Між ними було:										
а.) шкіл, а се:										
а) з низшої кляси	29[3]	11[1]	27[1]	2[1]	1	—	1	1	—	1
б) повторяючих клясу	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
б. учеників тутешнього заведеня										
а) з низшої кляси	10	17	3	38	29	29	18	33[1]	28[1]	24
б) повторяючих клясу	4	5	—	4	1	—	9	8	2	12
4. Серед року убуло з ріжних причин	4	5	4	4	6	4	2	0[1]	1	5
5. Число учеників з кінцем шк. р. 1913/14	38[4]	28[1]	26[1]	40[1]	25	25	26	42[2]	29[1]	32
6. Між ними:										
а) публичних	38	28	26	40	25	25	26	42	29	32
б) приватних	4	1	1	1	—	—	—	2	1	—
III. Місце уродженя учеників.										
Родом з Перемишля	2	3	4	2	3	7	6	10	5	4
„ „ повіта перемиского	5	5	6	9	10	4	7	3[1]	11	13
„ „ инших повітів галицких	30[6]	19[1]	16[1]	29[1]	12	14	13	29[1]	12[1]	15
„ „ инших країв Монархії	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
„ „ Америки	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
IV. Рідна мова учеників.										
Руска	8[1]	28[1]	26[1]	40[1]	24	25	23	42[2]	27[1]	32
Німецка	—	—	—	—	1	—	3	—	2	—

табелї заведеня.

Кляси ґімназиї														Кляса приготовляюча	Разом
IIIг	IVa	IVб	IVв	Va	Vб	VIa	VIб	VIв	VIIa	VIIб	VIIIa	VIIIб	Разом		
1	3	—	1	6	4	6	6	9	7	12	5	9	69	5	74
1	2	—	1	6	2	6	6	7	6	11	5	9	62	4	66
—	1	—	—	—	2	—	--	2	1	1	—	—	6	1	7
—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	2	—	2
—	—	—	—	—	—	—	--	—	1	—	—	—	1	—	1
—	—	—	—	—	—	—	--	—	—	—	—	—	--	—	—
—	—	--	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	1
1	3	3	2	4	5	3	5	2	3	5	--	4	82[1]	2	84[1]
13	16[1]	15[1]	14[1]	28[1]	23	25	15	20[2]	32	32	34	29[4]	528[15]	27	555[15]
3	4	4	5	--	--	--	--	--	--	--	--	--	57[4]	--	57[4]
8[1]	3[1]	3[1]	1	4[1]	7	2[1]	3	4	4[1]	5[1]	2[1]	4[1]	92[18]	7	99[13]
25[1]	26[2]	25[2]	22[1]	36[2]	35	30[1]	23	26[2]	39[1]	42[1]	36[1]	37[5]	759[43]	35	795[43]
				IVг	Va	Vб	VIa	VIб							
35[1]	30	23	29	24	38[1]	38[1]	30[1]	32[1]	36[1]	35[1]	37[1]	41	772[19]	40	812[19]
—	—	—	1	--	--	--	0[1]	2	--	--	--	--	6[1]	--	6[1]
—	—	—	—	--	--	3	--	--	--	—	0[1]	--	76[3]	--	76[3]
—	—	—	1	--	--	—	--	--	0[1]	—	--	--	1[1]	--	1[1]
35[1]	30	21	26	22	32[1]	32[1]	30[1]	28[1]	36	32	35	37	625[9]	36	661[9]
—	—	2	3	2	6	3	0[1]	6	--	3[1]	2	4	76[2]	4	80[2]
1	—	—	4	3	1	3	1	1	--	3	1	1	54[1]	4	58[1]*
34[1]	30	23	26	21	37[1]	34[2]	29[2]	30[4]	34[3]	31[2]	36[3]	40	716[28]	36	752[28]
34	30	23	26	21	37	34	29	30	34	31	36	40	716	36	752
1	—	—	—	--	1	2	2	4	3	2	3	--	28	--	28
1	2	7	2	2	4	2[1]	—	3[1]	3	8[1]	2	1	83[5]	6	89[5]
6	3	4	6	9	11	6[1]	6	9[1]	14[1]	23[1]	16	9	195[5]	22	217[5]
27[1]	25	12	15	10	22[1]	26	23[2]	18	17[2]	—	18[3]	30	435[18]	8	443[18]
—	—	—	—	--	--	--	--	--	--	—	--	--	2	--	2
—	—	—	—	--	--	--	--	--	--	—	--	--	1	--	1
34[1]	30	23	26	21	37[1]	34[2]	28[2]	30[1]	34[1]	31[2]	36[3]	40	709[17]	36	745[27]
—	—	—	—	--	--	--	1	0[1]	--	--	--	--	7[1]	--	7[1]

* Виступило 7 % загального числа учеників.

	Кляси ґімназиї									
	Ia	Iб	Iв	IIa	IIб	IIв	IIг	IIIa	IIIб	IIIв
V. Віра.										
Греко католицка	37[4]	27	26[1]	40[1]	23	25	22	41[2]	27[1]	32
Римо католицка	1	—	—	—	1	—	1	1	—	—
Греко-орєнтальна	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Евангелицка А. В.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Мойсеєва	—	0[1]	—	—	1	—	3	—	2	—
VI. Вік учеників.										
Мало лїт	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ „ 10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ „ 11	12	6	8	—	—	—	—	—	—	—
„ „ 12	11	8	9	6	5	9	2	—	—	—
„ „ 13	8	9	5	16	11	10	3	14	12	3
„ „ 14	2	5	4	12	9	2	8	16	6	8
„ „ 15	3	—	—	4	—	4	11	5	8	9
„ „ 16	2	—	—	2	—	—	2	4	3	10
„ „ 17	—	—	—	—	—	—	—	3	—	1
„ „ 18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
„ „ 19	—	—		—		—	—	—	—	
„ „ 20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ „ 21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ „ 22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ „ 23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VII. Місце побуту родичів.										
В Перемишли	4	8	7	5	3	8	7	12	11	8
В повітї перемискім	4	9	6	7	10	4	8	6	10	12
В инших повітах Галичинн	30	10	13	26	12	13	11	24	7	12
В инших краях монархії	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
В Америцї	—	—	—	2	—	—	—	—	1	—
В Росиї	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
VIII. Стан родичів.										
Священики	6	8	1	7	2	4	1	7	2	3
Урядники	1	3	1	3	—	1	1	8	4	—
Нар. учителї	2	1	—	1	—	—	—	1	1	—
Підурядники	4	1	1	—	—	1	—	4	2	1
Нотарі-адвокати-лїкарі	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—
Посесори-управителї дібр	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Приватні урядники	2	—	—	2	—	—	—	—	1	—
Селяни	18	9	9	23	16	11	15	12	10	18
Міщани і ремісники	1	—	6	1	1	4	3	5	2	5
Державні слуги	1	2	7	2	3	3	2	1	3	2
Зарібники	—	2	—	1	1	1	—	1	2	2
Купцї і промисловцї	3	1	1	—	1	—	4	2	1	1

Кляси ґімназиї													Кляса приготовляюча	**Разом**
IIIг	IVa	IVб	IVв	IVг	Va	Vб	VIa	VIб	VIIa	VIIб	VIIIa	VIIIб	Разом		
34[1]	28	16	24	21	35[1]	33[1]	28[2]	29[3]	34[1]	31[1]	36[3]	40	689[24]	36	725[24]
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	1
—	2	7	2	—	2	1[1]	--	1[1]	—	0[1]	—	—	21[4]	—	21[4]
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26	9	35
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	9	59
5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	97	7	104
7	3	3	2	9	—	—	—	—	—	—	—	—	96	—	96
8	9	5	5	7	11	5	—	—	—	—	—	—	93	—	93
9	7	5	7	3	15	8	2	2	—	—	—	—	81	—	81
3	8	8	4	2	8	11	10	11	4	3	—	—	76	—	76
2	3	2	5	—	1	9	8	10	6	6	2	8	63	—	63
—	—	—	3	—	2	1	6	6	6	9	8	13	54	—	54
—	—	—	—	—	—	—	2	1	11	8	16	10	48	—	48
—	—	—	—	—	—	—	1	—	7	3	4	2	17	—	17
—	—	—	—	—	—	—	--	—	--	1	5	6	12	—	12
—	—	—	—	—	—	—	--	—	--	1	1	1	3	—	3
1	2	10	3	4	8	5	6	6	6	3	8	6	141	6	147
6	3	4	7	10	12	5	6	3	11	6	13	8	170	22	192
27	25	9	16	7	17	24	17	21	17	22	15	24	399	8	407
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	--	—	--	--
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	5	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	--	—	1	1
—	1	2	5	1	2	7	5	5	2	10	1	12	94	3	97
—	—	—	—	1	--	1	1	--	2	—	3	5	35	--	35
—	—	—	—	--	1	1	—	1	2	—	1	1	13	1	14
—	—	—	—	2	4	2	1	1	3	—	—	1	28	6	34
—	—	—	—	—	—	—	—	--	—	—	—	—	4	--	4
—	—	—	—	—	—	—	—	--	—	—	—	—	1	1	2
—	—	1	1	1	—	—	—	1	—	—	1	—	10	1	11
24	27	8	15	15	19	16	15	12	20	15	23	14	364	13	377
6	1	4	3	1	3	2	3	6	3	2	3	7	72	4	76
4	—	1	--	—	4	2	3	1	--	2	4	—	47	1	48
—	—	—	--	—	1	2	1	--	1	1	--	—	16	5	21
—	—	7	2	—	3	1	—	2	1	1	--	—	32	1	33

	Кляси ґімназиї									
	Ia	Iб	Iв	IIa	IIб	IIв	IIг	IIIa	IIIб	IIIв
IX. Шкільна оплата.										
1. Шкільну оплату вложило:										
а) в I. півроцї	6	5	5	5	1	2	18	9	2	11
б) в II. півроцї	1	3	3	6	4	2	5	6	6	5
2. Шкільна оплата виносила										
а) в I. півроцї	240	200	200	200	40	80	720	360	80	440
б) в II. півроцї	40	120	120	240	160	80	180	240	240	200
3. Увільнених від шк. оплати було										
а) в I. півроцї	34	24	26	34	26	23	9	32	28	24
б) в II. півроцї	37	25	23	34	21	23	21	36	23	27
4. Вступні такси	92	68	68	90	62	58	56	90	62	74
5. Датки на наукові середники	138	63	130	12	4	6·40	12	21	8	25
6. Даткі на гри і забави	46	54	34	45	31	29	28	45	31	37
X. На надобовязкові предмети ходило в червни:										
На науку: французкої мови	—	—	—	—	—	—	—	3	2	—
„ „ стенографії	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ „ рисунків	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ „ сьпіву	3	6	2	5	4	3	1	3	4	1
„ „ ґімнастики	21	12	12	25	13	9	13	18	9	11
„ „ стріляня	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XI. Стипендиї або підмоги										
мали	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1
на квоту	200	—	—	300	—	—	—	—	—	120
XII. Кляснфікация учеників з кінцем р. 1913/14.										
До висшої кляси було здібних з відзначенєм	5	5	2	6	3	2	1	2[1]	3	4
Здібних	28[1]	15[1]	13	32	20	16	14	34[1]	19	23
В загалї здібних	4	5	7	1	—	3	1	2	5	1
Нездібних	1	1	3[1]	1	—	3	7	3	1[1]	3
Позволенє до поправчого іспиту одержало	—	2	1	—	1	1	3	1	1	1
Неклясифіковано (доповн.ісп.)	0[1]	—	—	0[1]	1	—	—	—	—	—
Виступило*	4	5	4	4	6	4	2	0[1]	1	5
Разом	42[4]	33[1]	30[1]	44[1]	31	29	28	42[3]	30[1]	37

* або вмерло (4) або не явило ся зовсїм (4).

Кляси ґімназиї														Кляса приготовляюча	Разом
IIIг	IVa	IVб	IVв	IVг	Va	Vб	VIa	VIб	VIIa	VIIб	VIIIa	VIIIб	Разом		
—	1	3	6	3	7	6	1	5	6	6	5	7	120	36	156
1	6	11	5	5	12	6	9	13	8	11	7	14	149	8	157
—	40	120	240	120	280	240	40	200	240	240	200	280	4800	360	5160*
40	240	440	200	200	480	240	360	520	320	440	280	560	5940	80	6020*
34	29	20	21	20	32	32	28	28	28	29	32	34	627	—	627
33	24	12	21	16	25	28	20	17	26	20	29	26	567	28	595
72	60	46	60	48	78	78	64	70	74	74	80	82	1606	72	1678
—	—	—	12	8	4	16	4	8	8	—	12	—	491·40	—	491·40
36	30	23	30	24	39	39	32	35	37	37	40	41	803	36	839
2	4	4	7	1	1	1	5	8	—	—	—	—	38	—	38
—	—	2	—	—	6	—	7	2	5	—	—	4	26	—	26
—	—	—	—	—	4	1	3	3	1	—	1	3	16	—	16
4	3	1	7	1	3	4	7	4	8	2	4	8	88	4	92
13	19	7	14	14	15	12	4	6	4	7	5	4	267	13	280
—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	26	23	25	104	—	104
2	1	1	2	—	—	1	—	2	2	2	2	3	21	—	21
400	30	30	240	—	—	240	—	410	400	300	260	805	3735	—	3735
3	4	1	3	—	3	2	4	3	1	4	3[1]	5	69[2]	3	72[2]
25	20	15	22	19	16[1]	25	14[1]	17[1]	25	16	28[2]	24	480[8]	25	505[8]
3	3	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	38	—	38
2[1]	3	5	—	1	11	1	6	2	6	1	1	2	65[1]	2	67[3]
1	—	1	—	0[1]	7	6[1]	5	8	2[1]	10	2	8	61[3]	6	67[1]
—	—	—	—	—	—	0[1]	0[1]	0[1]	0[1]	0[2]	2	1	3[1·3]	—	3[1·3]
1	—	—	4	2	1	3	1	1	—	3	1	1	53[1]	4	57[1]
35[1]	30	23	30	23[1]	38[1]	37[2]	30[2]	31[1]	34[3]	34[2]	37[3]	41	769[1·0]	40	809[1·0]

* Приватисти заплатили в I. півроцї 1040 К, в II. півроцї 680 К.

XIII. Лїтопись заведеня.

Вписи учеників відбулися дня 29. червня 1913. і в трьох послїдних днях серпня 1913. Вписало ся з початку 812[20] учеників. *Реґулямін* для домашних надзирателїв з уповажненєм держати учеників на станциях (загалом 72) видано в днях 25.-29. серпня. *Вступні* іспити до приготовляючої і першої кляси відбули ся перед фериями 28. червня а по ферiях 1. вересня 1913. (перед 3. комісиями). *Повторні* іспити відбули ся в днях 30. 31. серпня і 1. вересня, *доповняючі* іспити в днях 2.-5. вересня, *вступні* до висших кляс в днях 5.-10. вересня 1913.

Шкільний рік почав ся 4. вересня торжественним богослуженєм, котре відправив в катедральній церкві схолїярх Пралат О. І. Стрийский з дияконами; при кінци відсьпівала молодїж народний гимн. По богослуженю відчитано і пояснено ученикам по клясах шкільні правила, переведено вписи на надобовязкові предмети і подїлено І. клясу на 3 віддїли. Дня 5. вересня розпочала ся правильна наука. В днях 10.-17. вересня приступила молодїж перший раз до *сповіди і сьв. причастия* (в 4 партиях.)

Дня 9. вересия с. є. в річницю смерти Єї ц. к. Величества бл. п. Цїсаревої Елисавети відбуло ся *поминальне понтифікальне богослужене* в катедральній церкві, а дня 19. падолиста яко день Ангела пок. Цїсаревої шкільне богослуженє в каплиці заведеня. Молодїж брала кождим разом спільно з учительским Збором участь в богослуженю. В другій половинї вересня перевели члени Учит. Збору першу основну *ревізию апробованих станций.*

В днях 19. і 20. вересня відбув ся *іспит зрілости* в осїннім речинци під проводом Директора заведеня. Складало іспит 15 абітуриєнтів; узнано зрілими 12, репробовано на пів року 3. —

Сталий розклад предметів і нормальна наука в заведеню настали і в сїм роцї досить пізно, бо аж 6. жовтня, а се з причини удїленя відпустки кільком членам Збору та іменованя нових учителїв (особливо учителїв клясичної фільольоґії) що йно при кінци вересня.

Перша інформацийна конференция для родичів і станций відбула ся 12. жовтня, дальші правильно що 2 тижнї з виїмком місяців грудня, сїчня, лютого і червня.

День 4. жовтня 1913. яко день іменин Єго ц. к. Апостольского Величества Цїсаря Франц-Йосифа І. сьвяткувала ґімназия, як звичайно, торжественно, беручи участь в понтифікальнім богослуженю в катедральній церкві.

В падолистї обходило заведенє *ювилей Медіоляньского едикту* і признаня католицкої церкви пануючою в римскій державі, а се загальною участию в ювилейній процесиї по церквах і костелах та приступленєм молодежи до сповіди і сьв. причастия.

Дня 24. падолиста обходило заведенє *300-ні роковини смерти* много заслуженого київского Митрополита *І. Потія* богослуженєм в шкільній каплиці.

Дня 6. грудня обходило заведенє *100-ні роковини боротьби народів під Липском*, в якій і наші полки визначили ся хороростию і витревалостию: учителї Пр. Лукасевич і В. Процїв представили молодежи в основних викладах причини, перебіг і наслїдки боротьби; в найвисшій клясї посьвятив професор Сев. Зарицкий специяльно дві лєкциї тій переломовій події історичній.

Дня 4. грудня 1913. відбув ся в в салї „Народного дому“, як що року, *вокально-руханковий концерт* спортового кружка „Сянова Чайка“ при дуже численній участи старшої публики і молодежи. Продукциї учеників були вповнї вдоволяючі і найшли признанє і оплески публики. Дохід роздїлено на добродїйні цїли.

Дня 2. лютого 1914. відбув ся в салї „Народного Дому“ *сьвяточний вечір*, устроєний питомцями ґімназияльного Інститута, в честь недавно померших: письменниці *Лесї Українки* і письменника *М. Коцюбиньского*. Продукциї випали майже бездоганно; закупленими портретами сих кормителїв нашого письменства, які пишали ся на гарно пристроєній сценї, украшено опісля велику салю Інститута. Чистий дохід призначено на добродїйні цїли. —

Дня 30. сїчня 1914. *закінчив ся І. піврік;* дня 31. рано роздано ученикам півричні викази. Дня 1. лютого зачав ся *ІІ. піврік;* правильна наука розпочала ся 3. лютого. В сих днях відбули ся півричні іспити приватистів (-сток).

Дня 14. лютого 1914. відбув ся *іспит зрілости* в зимовім речинци під проводом Директора заведеня. Складало іспит 7 абітуриєнтів: зрілими признано 6, одного репробовано на пів року.

В перших днях лютого заведено *шкільну щадницю*. Від 7. лютого збирали кождої суботи господарі кляс ощаджені гроші (від 10 с. почавши) і передавали зібрану квоту Директорови, а сей пересилав єї слїдуючого понедїлка до Р. Щадниці на спільну книжочку Ч. 11160. В сей спосіб спонукано молодїж щадити і думати поважнїйше про будучність. Ощаджену квоту може ученик відобрати що йно по укінченю ґімназийних студий (евентуально по виступленю з заведеня). До дня 10. червня зложено до Р. Щадниці поважну квоту: 672 К 32 с.

В днях 7.-9. марта 1914. обходило заведенє дуже торжественно

соті роковини уродин найбільшого Ґенія і *Апостола України Тараса Шевченка.* Молодїж зібрала всї свої сили, щоби відсьвяткувати сей ювилей як найдостойнїйше. Повне признанє належить ся ученикам кл. VIIa. і VIIб, які працювали через 3 місяцї з жаром, одушевленєм і витревалостию над уложенєм і виконанєм всїх точок програми; помогли їм найбільш ученики VIII. а відтак VI. і V. кляси. — Ювилей розпочав ся дня 7. марта торжественним концертом для старших учеників в великій салї „Народного Дому“ перед представниками старшої громади; присутний був також в окруженю кількох крилошан Єго Ексцеленция Епископ Константин Чехович. Програма була добірна. Зложили ся на концерт отсї продукциї: *Б. Вахнянин:* 1. Похоронний марш, присьвячений Т. Шевченкови — відограла ґімн. орхестра; 2. *Вступне слово* виголосив І. Лапчук, учен. VIIa кл; 3. *Шевченко-Лисенко:* З „Івана Підкови“ ч. І. (з недрукованого автоґрафу) — муж. хор.; 4. *Шевченко:* Сон („У всякого своя доля...“), деклямация — виголосив С. Сапрун, учен VIIб кл.; 5. *Завадзкий:* XIта шумка — скрипкове солю в супроводї фортепяну відограв: В. Ломиньский, ученик VIIIб кл.; 6. *Шевченко-Роздольский:* „Сонце заходить“ (Transcriptio o. Т. Пасїчиньского) — дїточий хор; 6. *„Tittl“:* Eine Alpenblume, увертура — відограла смичкова ґімназ. орхестра; 7. *Шевченко*: „Менї тринайцятий минав“ — деклямация, виголосив Ю. Яремкевич, учен. IIIa кл; 8. а. *М. Лисенко:* Moment de désepoir; б) *Schubert:* Improm̃pt, сольо фортепянове, відограв Юр. Соневицкий, учен. VIIIб кл; 9. *Шевченко-Сїчиньский*: „Днїпро реве“ — мішаний хор, барітонове сольо в супроводї фортепяну.; 10. *Закінчене* — виголосив проф. Ор. Авдикович. Дириґентами були: О. Т. Пасїчиньский, проф. Б. Вахнянин і ученик VIIIб кл. Р. Лесик. Акомпанїмент на фортепянї обняв Ю. Соневицкий, учен. VIIIб кл.

Всї точки вийшли майже зовсїм бездоганно, а публика, що виповнила по береги салю, нагороджувала всїх концертантів повним признанєм. Той сам концерт повторено 9. марта в салї Р. Інститута для дївчат для учеників низших кляс; вступне слово виголосив І. Лазор, уч. VIIa кл. а закінченє проф. В. Петрикевич.

Дня 9. марта рано відбула ся *перша академія* в честь Т. Шевченка в ґімнастичній салї, яку сьвяточно пристроєно. В присутности цїлого Учительского Збору виголосив основний і гарний реферат про „Культ Т. Шевченка в Галичинї“ Осип Цюпка, уч. VIIб кл. По сїм відчитї уставила ся молодїж, сьвяточно прибрана, по коридорах і сходовій клїтцї, де відбуло ся о год. 11-ій в присутности представників урядів і всїх народних інституций,

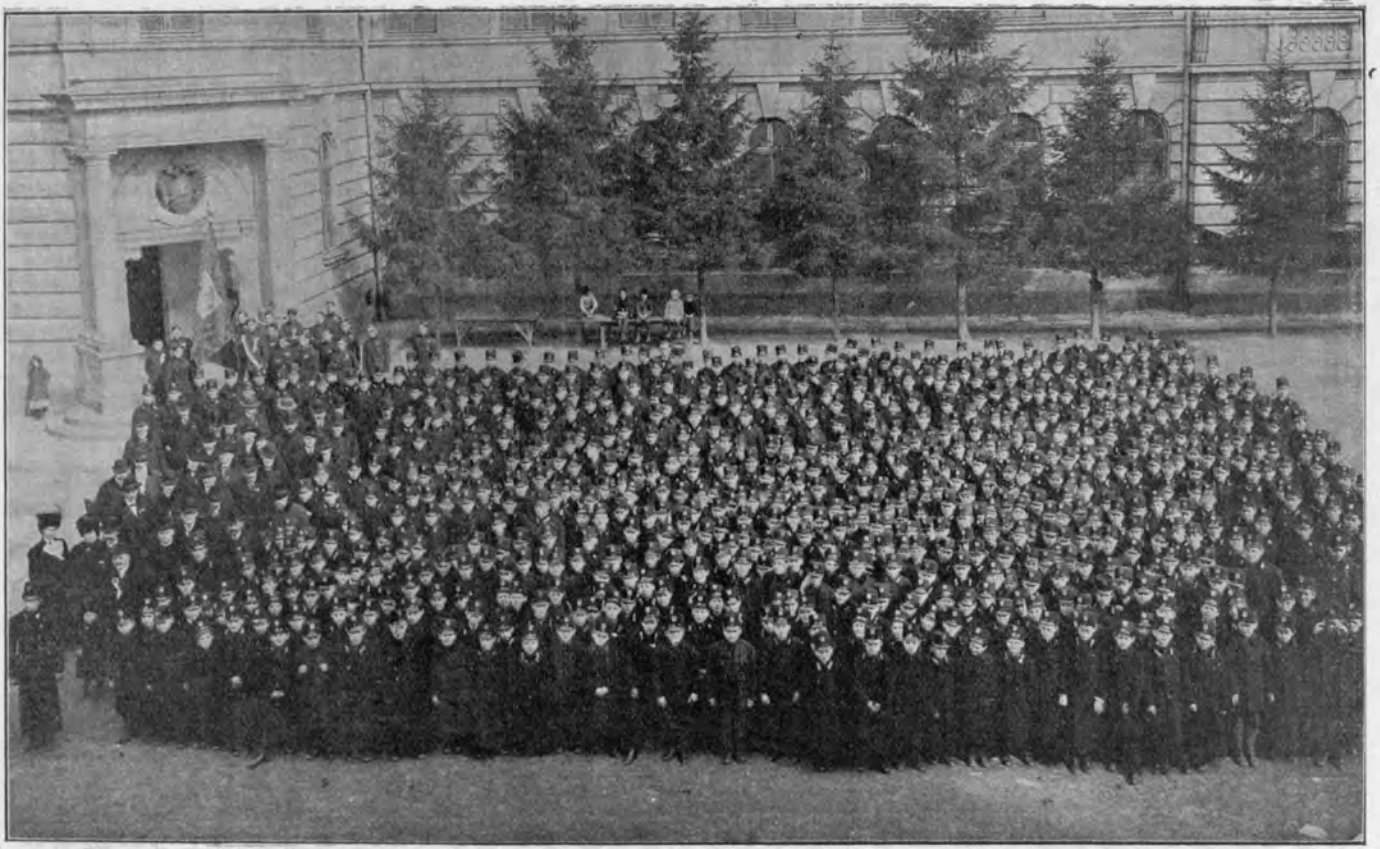

Молодїж укр. ґімназиї в Перемишли з учительским Збором і запрошеними гостями на відслонене памятника Т. Шевченка.

товариств і ширшої руской громади *відслонене гарного памятника*, с. є. великого погрудя Тараса Шевченка, уставленого на пірамідї з пісковця (роботи різбаря Маєрского), на І. поверсї, в сходовій клїтцї. Акту відслоненя довершив Директор заведеня А. Алискевич, вказавши вперед в своїй промові на змаганя великого Ґенїя, що здобув собі дорогою невтомимої працї основне і всесторонне знанє і просьвіту, на єго любов до молодежи, до народу і дорогої вітчини, на золоті думки і науки передані нам в єго творах і житю, вкінци на обовязок молодежи йти слїдами великого Мученника і Пророка. По відслоненю промовив ще в імени учеників з жаром Едвард Петрівский, учен. VIIб кл., складаючи приреченя, працювати і жити для народа за приміром великого Учителя, почім дефільовала молодїж при сьпіві народного гимну перед памятником з відкритими головами і одушевленєм в серци. На шкільнім подвірю відфотографувала ся вся молодїж з прапором під проводом Учительского Збору і запрошених гостий. —

В дальших неділях місяця марта відбули ся *реферати*, що зложили ся програмово на шкільну академію в честь Т. Шевченка а се: 15. марта по богослуженю виголосив реферат про „Матїр в творах Шевченка“ П. Деркач, учен. VIIIа кл; 22. марта по богослуженю реферат про „Романтизм в творах Шевченка“ Ант. Тимкевич, учен. VIIIб кл., вкінци 29. марта реферат про „Полїтичні поеми Т. Шевченка“ Пант. Крутїй, учен. VIIа кл. На кождім відчитї була присутна значна часть молодежи і Учит. Збору. —

Видатки покрила молодїж майже власними датками; на памятник зложили: молодїж 323 К 02 с., Учит. Збір і гостї 57 К 50 с. З концерту прийшов чистий дохід 183 К 12 с, а зі складок на памятник 18 К 66 с. Чистий дохід розділено в отсей спосіб: 50 К на Рідну школу, 25 К на школу ім. Шашкевича 40 К на бібліотеку Тов. Петра Могили, 15 К на товариство шкільної помочи ім. Кирила, 50 К на Вакацийну оселю а 20 К на украïньский город у Львові; останок дано убогим ученикам, яко підмоги.

На ювилейний дар для І. Франка збирано ще в І. півроцї дальше добровільні жертви і загальна сума винесла разом з відсотками 1043 К 12 с, з того зібрано в р. 1912/13 657 К, останок в біжучім роцї. Сю квоту, уміщену на книжочцї Р. Щадниці Ч. 9652, вислано 5. марта Комітетови у Львові на руки проф. Дра Ст. Томашівского. Наша молодїж показала й тут велику ідейність і почутє обовязку і вдячности для много заслуженого Поета-Ювилята.

Великодні реколекції відбули ся дня 27.—30. марта, а сповідь і причастіє в днях 30. марта — 4. цьвітня, почім молодїж розїхала ся на великодні ферії, які тревали до 22. цьвітня.

Люстрацию заведеня відбув ц. к. краєвий Інспектор Др. Фр. Майхрович в днях від 11. до 27. мая, слїдячи всесторонно стан науки і карности в заведеню. —

Люстрацию науки руханки перевів фаховий Інспектор Др. Е. Пясецкій в днях 17.—29. мая, почім відбув конференцию з учителями, які піклують ся фізичним вихованєм молодежи; праця учителя руханки Е. Любовича, керманича пласту проф. Т. Полїхи та Настоятелїв бурс і Інститута в напрямі плеканя здоровля питомцїв стрінула ся з повним признанєм. —

В днях 11.—13 мая відбув ся письменний іспит зрілости в головнім речинци, а від 2.—13. червня устний іспит зрілости. Проводив Директор заведеня. Іспитови прислухував ся 3. червня через дві години Президент Ради Шк. Кр. Др. І. Дембовский, почім висказав Комісиї слова признаня за щирі труди над приготованєм абітуриєнтів.

В червни куплено площу під Вакацийну Оселю ім. Гр. Цеглиньского, на котрій стане на весні р. 1915. великий дім для 30—40 учеників—оселян. На сю цїль зложили бувші ученики бл. п. дир. Цеглиньского 1060 К., а прочу часть потрібної квоти дала Дешева кухня зі своїх фондів або з окремих жертв на сю цїль призначених. Так положено основу до нової так потрібної інституциї для добра молодежи і заведеня.

В днях 3.—12. червня приступила молодїж по раз четвертий до сповіди і причастия (ученики кл. VIIIa і VIIIб сповнили сей обовязок 20. і 21. мая).

Дня 6. червня (с. є в т. зв. Зелену суботу) відбуло ся в шкільній каплицї поминальне богослуженє за всїх померших учителїв і учеників тутешного заведеня при участи всеї молодежи і Учительского Збору.

Дня 22. червня святкувала молодїж під проводом Учит. Збору празник гімназийного Патрона сьв. Кирила Александрийского торжественним богослуженєм, яке відправив пралат О. М. Мриц.

Дня 27. червня відбуло ся поминальне богослуженє за супокій душі бл. п. цїсара Фердинанда, в якім взяла участь вся молодїж під проводом Учит. Збору.

Сумних подій не було в шкільнім роцї много, всеж таки відбули ся аж 4 поминальні богослуженя за упокій 4 учеників тутешного заведеня, а се: Дмитришина Володимира, уч. IIв кл.,

Шмідта Леопольда, учен. пригот. кл., Созаньского Степана, уч. VIIIа кл. і Ляльовича Осипа, уч. VIIб кл. Перший помер 27. жовтня нечайно, стрінувши ся з сильним елєктричним током (на стовпі з дротами, що ведуть ток до лукових лямп елєктричних); другий і третий не явили ся анї разу в школї, хоть записали ся до ґімназиї; они остали хорі дома і померли в зимі; четвертий помер дома на чахотку 9. марта. Ученики могли громадно взяти участь лиш в похоронї першого товариша; на похорон Ляльовича поїхало кількох товаришів. В поминальних богослуженях взяла участь вся молодїж і Учит. Збір. — Вічна їм память!

Вкінци помер схолїярх і шкільний Комісар, Пралат О. Іван Стрийский, дня 29. мая в Івонїчу. Учит. Збір і молодїж взяли участь в перенесеню мощий Покійного, звісного Добродія молодежи, члена основателя шкільних інституций і фондатора стипендий для учеників тутешної ґімназиї, з двірця до катедральної церкві а відтак в похоронах, що відбули ся 1. червня. Память сего Покровителя молодежи остане незабутна в заведеню. Вічна Єму память!

Вступні іспити до приготовляючої і першої кляси перед фериями на р. 1914/15 відбули ся дня 30. червия 1914.

Шкільний рік закінчив ся за дозволом Ради Шк. Кр. 28. червня 1914. благодарственним богослуженєм і відспіванєм народного гимна в катедральній церкві, почім роздано ученикам річні сьвідоцтва.

XIV. Виелїд іспиту зрілости.

A) **Осїнний речинець** в днях 19. і 20. вересня 1913. р.

Теми письменних вивобів:

Руска задача: 1) Культурне значінє Київа в XI. — XVII. ст.; 2) Historia est magistra vitae; 3 Погляд на розвиток галицкоруского письменьства за час 1830—80.

Латиньска задача: Cieronis Tusculan. disputationum V, 57-58

Грецка задача: Platonis Protagoras XV.

Одержали сьвідоцтво зрілости:

Ч. п.	Імя і назвиско абітуриєнта	День і рік уродженя	Місце уродженя	Вибране званє
1	Дутка Іван з VIII.A.	11. II. 1892.	Баличі в Галичинї	богословіє
2	Пачковский Степан „	30. XII. 1892.	Негрибка „	права
3	Рубінфельд Рат „	18. III. 1891.	Перекопана „	права
4	Савицкий Петро „	26. III. 1892.	Негрибка „	права
5	Гаталяк Петро з VIII.Б.	3. IV. 1893.	Ляшки яворівскі „	права
6	Кміцикевич Анатоль „	27. VIII. 1893.	Барич „	права
7	Пасїчиньский Теоф. „	11. VIII. 1892.	Макунїв „	медициина
8	Пристай Тарас „	17. VII. 1894.	Підгірцї „	права
9	Целевич Іван „	20. IV. 1895.	Пеняки „	богословіє
10	Щирба Роман „	30. X. 1892.	Яворів „	медицина
11	Януш Юлїян „	15. VII. 1889.	Білинка „	права
12	Лучечківна Ірина (прив.)	5. IV. 1895.	Илків „	фільософія

Репробовано на пів року: одного абітуриєнта з VIII A. а двох з VIII Б. Проводив при іспитї Директор заведеня.

Б. *Зимовий речинець* в днях 11. і 14. лютого 1914 р.

Теми письменних виробів:

Руска задача для VIII A.: 1) Яким обставинам завдячує Австро-угорска Монархія свій розвій?; 2) Gutta cavat lapidem; 3) Федькович а галицкі Русини.

Руска задача для VIII. Б.: 1. Характеристика українськоі поезиї в I. половинї XIX. ст.; 2) Котрим мужам дала історія призвище „великий“?; 3) Розвинути і пояснити афоризм Шевченка: „В своїй хатї своя правда і сила і воля“.

Одержали сьвідоцтво зрілости.

Ч. п.	Імя і назвиско абітуриєнта	День і рік уродженя	Місце уродженя	Вибране званє
1	Ковалик Григ. з VIII.A.	8. II. 1889	Млини в Галичинї	права
2	Кос Петро „	21. II. 1893	Хорів „	„
3	Прокопів Володимир „	5. VIII. 1894	Гійче „	„
4	Сьокало Николай „	14. XII. 1892	Білина вел. „	„
5	Костек Волод. з VIII.Б.	17. V. 1893	Яворів „	„
6	Трусевич Николай „	15. XII. 1890	Угнів „	„

Репробовано пораз другий на пів року одного абітуриєнта.

В) Лїтний речинець (11.—13. мая, 2.—13. червня).

Теми письменних виробів:

Віддїл VIII А.

а). *Руска задача*: 1) Ґенеза і значінє сьвітлого абсолютизму XVIII. віка в істориї европейских держав; 2) Чи і коли мож говорити про героїзм в буденнім житю? 3) Котрі українські повісти признав би я найвартнїйшими і чому?

Латиньска задача: Livius. Ab urbe condita III. 18.

Грецка задача: Demosthen. *Περὶ στεφάνου* §. 169—173.

б). *Руска задача*: 1) Схарактеризувати найновійший период всесьвітної істориї та виказати ріжниці, які знаменують период і другу половину подій XIX. столїтя; 2) У яких змаганях має людина шукати собі щастя та як маєє розуміти?; 3) Яке нове добро вносить белєтристична проза Франка в українську літературу?

Латиньска задача: Cicero. Somnium Scipionis VI.

Грецка задача: Hom. Odyss. XI. 50—90.

Віддїл VIII Б.

а). *Руска задача*: 1) Шевченко і Міцкевич в боротьбі з росийским царатом; 2) Упадок козаччини і українського житя в XVIII. ст.; 3) Пояснити афоризм Гріченка:

„Зроблю“ — сього жахай ся слова,
„Зробив“ — отсе могучих мова.

Латиньска задача: Cicero „Pro C. Rabirio“ VI.

Грецка задача: Hom. Odyss. 404—434.

б). *Руска задача*: 1) Іван Франко яко белєтрист; 2) Історичне значіне Днїпра для України; 3) Пояснити афоризм Канта: Тілько вихованєм може чоловік стати чоловіком.

Латиньска задача: Liv. Ab urbe condita XXIII. 32.

Грецка задача: Plato *Συμπόσιον* IV.

Сьвідоцтво зрілости одержали:

Віддїл VIII А.

Ч. п.	Імя і назвиско абітуриєнта	День і рік уродженя	Місце уродженя	Вибране званє
1	Блюй Володимир	16. V. 1894	Даровичі в Галич.	фільософія
2	Васильків Степан	3. I. 1891	Хатів „	рільнича акад.
3	Верхомий Володимир	13. V. 1894	Ляшки „	гірнича „
4	Волощак Іван	5. IV. 1895	Яворів „	богословіє
5	Гнатовский Петро	8. VII 1892	Циків „	богословіє
6	Грабовий Ілия	27. VII. 1893	Хишевичі „	права
7	*Демко Станислав*	7. IV. 1895	Болестрашичі „	богословіє

Ч. п.	Імя і иазвиско абітуриєнта	День і рік уродженя	Місце уродженя	Вибране званє
8	*Деркач Пилип*	25. XI. 1893	Стронибаби в Гал.	фільософія
9	Дмоховский Теоф. Е.	18. II. 1896	Судова Вишня „	права
10	Заблоцкий Іван	16. I. 1892	Вишатичі „	фільософія
11	Зибліжевич Михайло	20. XI. 1895	Самбір „	експортова ак.
12	Калиівошка Петро	25. V. 1895	Медика „	богословіє
13	Кліш Володимир	2. VIII. 1895	Перемишль „	богословіє
14	Клюфас Іван	19. VI. 1894	Стубенець „	богословіє
15	Когут Дмитро	7. XI. 1895	Биків „	права
16	Кузич Максим	2. IV. 1894	Наконечне „	богословіє
17	Лещук Осип	6. VI. 18 4	Стаї ад Яворів „	права
18	Лопадчак Ілия	20. III. 1894	Хишевичі „	фільософія
19	Мазяр Олекса	26. VII. 1894	Грабовець „	богословіє
20	Матичак Іван	17. X. 1894	Стібно „	богословіє
21	Олешко Тимотей	24. IX. 1893	Поздяч „	богословіє
22	Павлик Михайло	5. VI. 1894	Бушковичі „	богословіє
23	Стахняк Петро	15. V. 1896	Вишатичі „	техніка
24	Трач Олекса	28. III. 1895	Дубрівка стар. „	медицина
25	Хоростіль Василь	25. IX. 1891	Моранці „	права
26	Чайковский Евген	26. XII. 1893	Команча „	почтова служб.
27	*Чехович Кость*	21. V. 1896	Хиринка „	фільософія
28	Шкреметко Семен	2. X. 1894	Тучапи „	медицина
29	Яндрухів Василь	11. VI. 1893	Улазів „	торговель. ак.
30	Яріш Антін	10. IV. 1894	Новосілці „	фільософія
31	Ривак Стефан (екст.)	10. VIII. 1893	Торки „	права
32	Кульчицка Стеф. (прив.	6. XII. 1894	Уличне „	медицина
33	Олексишин Маря „	7. IV. 1894	Гологори „	фільософія
34	*Фуртак Мария* „	25. VI. 1896	Струсів „	фільософія

Віддїл VIII Б.

1	Барановский Петро	18. II. 1894	Бережани в Гал.	права
2	Бурмич Мирон	30. X. 1894	Головецко дол. „	богословіє
3	Венгринович Роман	6. XI. 1895	Опарівка „	фільософія
4	Гамар Юрій	4. V. 1892	Радохонці „	медицина
5	Гоцкий Іван	24. VI. 1896	Острів „	рільнича акад.
6	Гула Антін	16. III. 1895	Халупки медиц. „	ветеринария
7	Заяць Дмитро Антін	24. X. 1895.	Годинї „	рільнича акад.
8	*Котик Василь*	13. I. 1894	Яксманичі „	права
9	Коцик Роман	30. XI. 1895	Хмелева „	експортова ак.
10	*Куник Евген Броннсл.*	7. IX. 1895	Старий Санч „	фільософія
11	Лесик Роман	6. I. 1896	Малковичі „	фільософія
12	*Ломиньский Володим.*	23. IV. 1895	Бірча „	техніка
13	Петрусяк Іван	29. X. 1896	Гуссаків „	права
14	Прокіп Андрій	17. VIII. 1895	Нижанковичі „	лїснича акад.
15	Прудиус Петро	25. V. 1892	Бринці церк. „	торговельна „
16	Сень Клим	6. V. 1892	Угнів „	богословіє
17	Созаньский Олександ.	12. VI. 1895	Заміхів „	лїснича акад.
18	Соневицкий Юрій	3. III. 1896.	Ярослав „	права
19	*Старчак Теодор*	5. III. 1894	Потелича „	богословіє
20	Талпаш Мирослав	6. VI. 1894	Перемишль „	техніка
21	*Тимкевич Антін*	20. VII. 1894	Яворів „	техніка
22	Тхір Григорій	2. III. 1894	Нїновичі „	медицина
23	Феснак Тома	2. II. 1894	Нижанковичі „	техніка
24	Харамбура Роман	19. IX. 1895	Яворів „	права
25	Цепиньский Остап	13. III. 1894	Свидниця „	богословіє
26	*Чмола Ірней*	3. IX. 1894	Солотвина „	техніка

Вислід іспиту: Віддїл А. Зрілим з відзначснєм узнано 3

публичних і 1 приватистку; зрілими одноголосно 17 публичних і 2 приватистки; зрілими більшостию голосів 10 публичних і 1 екстернїста; 1 публичний репробований на пів року.

Віддїл Б.: Зрілими з відзначенєм узнано 6; зрілими одноголосно 9; зрілими більшостию голосів 11; 3 учеників репробовано на пів року.

XV. Виказ книжок на шкільний рік 1914/15.

I. КЛЯСА.

Релїґія: Більший катихизм христ. катол. релїґії. Львів 1906. ціна 80 с.

Латиньска мова: Самолєвич-Р. Цеглиньский, Граматика латиньска для I. і II. кл., 4. виданє. Львів 1911, ц. 1 К. 20 с.; Др. І. Демянчук: Латиньскі вправи на I. кл., 2. вид. Станиславів 1911. ц. 1 К. 60 с.

Руска мова: Смаль Стоцкий і Ґартнер: Граматика рускої мови. 3 виданє (в друку); А. Крушельницький: Руска читанча для I. кл. середних шкіл. 2. змінене виданє (з акцентами). 1914. ц. 2 К.

Польска мова: Konarski Fr., Zwięzła gramatyka języka polskiego 1909, ц. 50 с. Нова читанка для ґімназий з руск. мов. викл. в друку.

Нїмецка мова: Алиськевич-Гамчикевич: Нїмецкі вправи для для I. кл. 1914. ц. 2 К.

Істория: Богдан Барвінський: Оповіданя з рідної істориї, Жовква 1911, ц. 2 К. 20 с.

Ґеоґрафія: Ю. Левицкий: Ґеоґрафія для I. кл. Львів 1911, ц. 1 К. 50 с.; Др. М. Кордуба: Ґеоґрафічний атляс 1912, ц. 2 К. 20 с.

Математика: Огоновский П.: Учебник аритметики для низших кляс. Ч. I. Вид. 4. 1911, ц. 1 К. 80 с.; І. Сїтницкий: Ґеометрия для I. кляси 1912, ц. 60 с.

Істория природи: Нусбавм-Примак: Зоолюґія для низших кляс середних шкіл (в друку); Верхратский: Ботанїка на низші кляси. 2 вид. 1912. ц. 3 К. 60 с.

II. КЛЯСА.

Релїґія: Більший катихизм христ. катол. релїґії. Львів 1906, ц. 80 с.; Гузар: Літурґіка гр. кат. Церкви, виданє кружка катихитів. ц. 1 К.

Латиньска мова: Самолєвич — Р. Цеглинський, Граматика лат. для I. і II. кл. 4. вид. Львів 1911. ц. 1 К. 20 с.; Прокіп Мостович: Латиньскі вправи для другої кляси. 1912. ц. 2 К.

Руска мова: Смаль-Стоцкий і Ґартнер: Граматика рускої мови, 3. виданє (в друку).; А. Крушельницький: Руска читанка для II. кл. Львів 1912, ц. 2 К. 70 с.

Польска мова: Konarski Fr., Gramatyka (як в I. кл.); Dr. Reiter M. Czytania polskie dla II. kl. Lwów 1911., ц. 3 К. 40 с.

Нїмецка мова: Алискевич-Гамчикевич: Нїмецкі вправи для II. кл. 1914. ц. 2 К. 40 с.

Історія: Семкович-Білецкий: Оповіданя з історії всесьвітної. Часть I. 1910, ц. 2 К.

Ґеоґрафія: Калитовский Ом. Ґеоґрафія для шкіл середних 1912, ц. 4 К. і Др. М. Кордуба: Ґеоґрафічний атляс. 1912. ц. 2 К. 20 с.

Математика: Огоновский П.: Учебник аритметики ч. I. 4 вид. Львів 1911, ц. 1 К. 80 с.; М. Грицак: Ґеометрия для II і III кл., ц. 2 К. 20 с.

Історія природи: Верхратский І.: Зоольоґія. 4. вид. Львів, 1910, ц. 3 К. 20 с.; Верхратский: Ботанїка, Львів 1912, ц. 3 К. 60 с.

III. КЛЯСА.

Релїґія: Гузар: Літурґіка гр. кат. Церкви для середних шкіл (виданє кружка катех.); Торонський: Історія біблїйна стар. зак. 2 вид. 1899. ц. 2 К. Літурґіка гр. кат. церкви вид. Кружка катихитів. (В друку).

Латинська мова: Самолєвич-Солтисїк-І. Огоновский: Граматика лат. ч. II. 3. вид. 1911, ц. 2 К. 40 с. Прухницький-І. Огоновський, Вправи латинські для III. кл, 1—2 вид., 1909, ц. 1 К. 60 с. В. Кміцикевич, Хрестоматия з Корнелїя Непоса і Кв. Курція Руфа, Чернівці 1911. ц. 2 К. 70 с.

Грецка мова: Фідерер-Р. Цеглиньский,: Грецка граматика, 1910, ц. 2 К. і Вінковский-Таборский-Роздольский, Вправи грецкі для III. і IV. кл., Львів 1911, ц. 2 К.

Руска мова: Смаль-Стоцкий-Ґартнер: Граматика рускої мови, вид. 3., (в друку) і А. Крушельницький, Руска читанка для III. кл. 1912. ц. 3 К.

Польска мова: Małecki A.: Gramatyka polska. Wyd. 11. 1910. ц. 2 К. 40 с. і Dr. Maryan Reiter, Czytania polskie dla III. kl. 1912, ц. 3 К. 40 с.

Нїмецка мова: Герман-Петелєнц-Калитовский,: Вправи нїмецкі для III. кл.. 2. вид. 1901, ц. 2 К.; Jahner A., Deutsche Grammatik, 4. Auflage 1911, ц. 2 К. 20 с.

Історія: Др. А. Копистяньский: Оповіданя з історії австрийско-угорскої монархії. 1913. ц. 2 К. 40 с.

Ґеоґрафія: Калитовський Ом.; Ґеоґрафія для серед. шкіл, 1912. ц. 4 К.; Др. Кордуба; Ґеоґрафічний атляс 1912, ц. 2 К. 20 с.

Математика: Огоновский П.; Учебник аритметики для низ-

ших кляс, часть II., вид. 2. 1907. ц. 1 К. 80 с. і М. Грицак; Ґеометрия для II. і III. кл. 1913. ц. 2 К. 20 с.

Фізика; Огоновський П.; Учебник фізики для низших кл., 2. змінене виданє, 1910, ц. 2 К. 20 с.

IV. КЛЯСА.

Релїґія: Торонський А.; Історія біблїйна нового завіта; 2. вид. 1911, ц. 1 К. 60 с.

Латиньска мова: Самолєвич-Солтисїк-І. Огоновский: Граматика лат. ч. II. 3. вид. 1911, ц. 2 К. 40 с.; Прухницкий-І. Огоновский: Вправи лат. для IV. кл. 1912, ц. 2 К.; С. І. Caesar, Commentarí i de bello Gall. Друге змінене виданє Макарушки 1912, ц. 3 К.

Грецка мова: Фідерер-Р. Цеглиньский: Грецка граматика. Львів 1910, ц. 3 К.; Вінковский-Таборский-Роздольский: Вправи грецкі для III. і IV. кл. 1911, ц. 3 К.

Руска мова: Смаль-Стоцький-Ґартнер, Граматика рускої мови Вид. 3. (в друку); А. Крушельницкий: Руска читанка для IV. кл. 1913, ц. 2 К.

Польска мова: Małecki A.: Gram. języka polsk. wyd. 11 1910, ц. 2 К 40 с.; Próchnicki-Wojciechowski; Wypisy polskie, t. IV, ц. 3 К. 60 с.

Нїмецка мова: А. Аліськевич-Р. Гамчикевич; Нїмецкі вправи для IV. кл. Львів 1913, ц. 3 К.; Jahner A. Deutche Crammatik 4. Aufl. 1911, ц. 2 К 20 с.

Істория: Закшевскій-Барвіньский; Істория всесьвітна, часть I, Коломия 1911, ц. 2 К. 40 с.

Ґеоґрафія: Бенонї-Маєрский-Поляньский: Ґеоґрафія австр. угорскої монархії 1899, ц. 1 К. 29 с. і Др. М. Кордуба: Ґеоґрафічний атляс 1812, ц. 2 К. 40 с.

Математика: М. Грицак: Учебник аритметики. 1912. ц. 3 К; М. Грицак: Ґеометрия для IV. і V. кл. (в друку).

Фізика: Огоновський П.: Учебник фізики для низшихкл. шк серед. 2. вид. 1910, ц, 2 К. 20 с.

Істория природи: Др. Юлїян Гірняк; Начерк мінеральоґії і хемії для серед. шкіл. 1912, ц. 2 К.

V. КЛЯСА.

Релїґія: Тороньский А., Доґматика фундаментальна і апольоґетика для кляс висших. 2 вид. Львів 1906. ц. 2 К.

Латиньске мова: T. Livius. Ab urbe condita libri I, II, XXI, XXII. ed Zingerle — Majchrowicz, ц. 2 К. 40 с.; Ovidius. вид.

Скупнєвича — Макарушки 1908, ц. 1 К. 60 с.; Самолєвич—Солтисїк — І. Огоновский: Граматика латиньска, часть II., 3 вид., 1911, ц. 2 К. 40 с.

Грецка мова: Xenophon: Хрестоматия, вид. Макарушки 1903, ц. 2 К. 40 с.; Homeri Ilias. ed. Scheindler — Sołtysik часть I., ц. 1 К. 20 с.; Фідерер — Р. Цеглиньский. Граматика грецка, 1910. ц. 3 К.

Руска мова: Смаль-Стоцкий і Ґартнер: Граматика рускої мови 3. виданє (в друку). Др. М. Пачовский: Виїмки з українско-руского письменьства XI—XVIII. в. 1911, ц. 1 К. 50 с.

Польска мова: Próchnicki i Wojciechowski: Wypisy polskie dla kl. V. 1911., ц. 3 К. 80 с

Нїмецка мова: Ippoldt — Stylo: Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen I. Teil. V. Klasse. 3. вид. 1912, ц. 3 К. 80 с.

Істория: Закшевский — Барвінський: Всесьв. істория для висших кл., ч. I. 1912, ц. 2 К. 40 с. Ч. II. 1901. ц. 2 К. 40 с.

Ґеоґрафія: Калитовский: Ґеоґрафія для середних шкіл 1912, ц. 4 К.; Др. М. Кордуба: Ґеоґрафічний атляс. 1912, ц. 2 К. 20 с.

Математика як в IV. кл.

Істория природи: Н. Мельник: Мінеральоґія і ґеольоґія для середних шкіл, Львів 1911, ц. 2 К. 20 с.; Ростафиньский-Верхратский: Ботанїка для висших кляс, 1896, ц. 2 К. 40 с.

VI. КЛЯСА;

Релїґія: Тороньский А.: Доґматика частна для висших кляс Вид. II. Львів 1908, ц. 2 К.

Латиньска мова: M. T. Cicero, виданє Др Макарушки, ц. 2 К 60 с. C. Sallustius: Jugurtha, вид. Макарушки, ц. 1 К.; P. Vergili Maronis Aeneidos epit. ed. Eichler-Rzepiński, ц. 1 К. 70 с.; Самолєвич-Солтисїк-І. Огоновський: Граматика лат. ч. II. 1911, ц. 2 К. 40 с.

Грецка мова: Homeri Ilias. ed. Scheindler-Sołtysik. Часть I. 1 К. 20 с. — часть II. ц. 1 К. 50 с. Herodoti Historiae. Виданє Терликовского ц. 2 К. 20 с. Фідерер - Цеглиньский: Граматика грецка 1910, ц. 3 К.

Руска мова: М. Пачовский: Виїмки з українъско-руского письменства XI—XVIII. ст. 1911, ц. 1 К. 50 с.; Барвіньский: Виїмки з українъско-рускої словесности народної. Львів 1903, ц. 1 К. 50 с.

Польска мова: Tarnowski-Bobin: Wypisy polskie dla szkół realnych i semin. nauczycielskich. Cz. I. wyd. 5. 1912, ц. 3 К.

Нїмецка мова: Ippoldt-Stylo, Deutsches Lesebuch II. Teil, VI. kl. 1910 — ц. 3 К. 60 с.

Істория: Закшевський-Барвінський: Всесьв. істория для висш. кл. ч. II. 1901, ц. 2 К. 40 с. Часть III. 1903, ц. 2 К. 60 с.

Ґеоґрафія: Калитовский, Ґеоґрафія для середних шк. 1912, ц. 4 К.; Др. М. Кордуба: Ґеоґрафічний атляс 1912, ц. 2 К. 20 с.

Метематика: Левицкий-Огоновский: Альґебра для висших кляс. Часть II. Львів 1908. ц. 3 К.; Савицкий: Ґеометрия для висших кляс, нове виданє, 1908, ц. 3 К. 80 с.; Чайковский-Кучер: Чотироцифрові таблиці люґаритмів.

Історія природи: (Новий учебник проготовляє ся.) Шмідт-Полянский, Зоольоґія для висших кляс, 1889, ц. 2 К.

VII. КЛЯСА.

Релїґія: Дорожиньский: Христ. кат. етика для висших кляс 1904, ц. 2 К.

Латиньска мова: M. T. Cicero, виданє Макарушки, ц. 2 К. 60 с; P. Vergilius Epitome (як в VI кл.); Вибір з елєґіків вид. С. Кархута, ц. 1 К. 80 с; Plinius-Epistolae, вид. Kukula, ц. 80 с.; Самолевич-Солтисїк-І. Огоновский. Грам. латиньска. Часть II. 1911, ц. 2 К. 40 с.

Грецька мова: Demosthenes, Orationes, ed. Wotke-Schmidt, ц. 1 К. 40 с. Sophokles; вид. Майхровича; Homeri Odyssea, I—II. Christ-Jezieniecki 1908, ц. 3 К.; Plato: Apologia, ed. Міллєра, ц. 1 К, Фідерер-Р. Цеглиньский, Грам. грецка 1910, ц. 3 К.

Руска мова: Барвіньский Ол. Виїмки з народної лїтератури XIX. в. для висших кляс ч. І. 4 вид. 1905, ц. 3 К.

Польска мова: Tarnowski-Bobin: Wypisy polskie dla szkół realnych i sem. naucz. Cz. II. 4. wyd. 1911. ц. 3 К.

Нїмецка мова: Ippoldt-Stylo: Deutsches Lesebuch III Teil. VII. Kl. 1911, ц. 4 К.

Істория: Закшевский-Барвіньский: Історкя всесьвітна; часть III. 1903, ц. 2 К. 60 с.

Математика: як в VI. кл.

Фізика: Левицкий Волод., Фізика для висших кляс. Львів 1912, ц. 4 К. Др. Гірняк: Основи хемії. 1914, ц. 1 К.

Льоґіка: Мандибур Т. Льоґіка, 1 К. 80 с.

VIII. КЛЯСА.

Релїґія: Ваплєр-Стефанович: Істория христ. катол. церкви, Львів 1913, ц. 2 к. 40 с.

Латиньска мова: Q. Horiatius, виданє Дольницкого; Tacyta pisma historyczne wybrane wyd. Staromiejski, ц. 2 к. 20 с.; Самолєвич-Солтисїк-І.-Огоновський: Граматика латиньска ч. II, (як в III. кл.)

Грецка мова: Plato: виданє Єнджейовського; Sophocles, виданє Майхровича.; Homeri Odyssea (як в VII. кл.); Фідерер-Цетлинський: Грам. грецка (як в V. кл.)

Руска мова: Барвіньский Ол. Виїмки з народної лїтератури XIX в., часть II. вид. 3 1902, ц. 4 к.

Польска мова: Tarnowski-Próchnicki. Wypisy polskie dla klas wyższych, Cz. II. 4 wyd. 1911, ц. 3 к. 60 с.

Нїмецка мова: Ippoldt, Deutsches Lesebuch IV. T., VIII. Kl. 1909 ц. 4 к.

Істория. Фінкель-Ґломбіньский-Білецкий: Істория і статистика австро-угорскої монархії 1901, ц. 2 к. Др. М. Кордуба: Ґеоґрафічний атляс 1912, ц. 2 к. 20 с.; Левицкий-Матїєв: Істория краю родинного ц. 2 к. 40 с.

Математика: як в VII. кл.

Фізика. як в VII. кл.

XVI. Бурси і інтернати.

1. **Бурса ім. сьв. Николая** від 1888. — удержувана Товариством тої самої назви, розширена в р. 1898. носить яко ювилейна фондация назву Єго Величества Цїсаря Франц-Йосифа I. Головою Видїлу є директор Алискевич Андрій, містоголовою директор Рускої Щадниці, Білиньский Ізидор. — Настоятелями в шк. р. 1913/14 були учителї: Лїсикевич Осип і Полїха Теодор. — Бурса давала харч, приміщенє і поміч в науці 109 питомцям. Інструкторів було 11. Інструктори і 1 питомець мали приміщенє даром, всї прочі платили пересїчно по 22 К. місячно. Після кляс було з приготовл. 4., з I. 18, з II. 34, з III. 15, з IV. 12, з V. 10, з VI. 5, з VII. 7, з VIII. 4.

2. **Ґімназияльний Інститут**, уміщений в величавім будинку, істнує від 1905, належить до Товариства „Бурса сьв. Николая". Склад Видїлу той самий що під 1).

Настоятелями були учителї: Демчук Михайло і Гоза Теодор (в I. півроцї Евген Грицак). Економічний заряд був в руках ректора Михайла Демчука.

Питомцїв було з кінцем 102, в тім 7 інструкторів. Після кляс

було: з I. 13, з II. 10, з III. 20, з IV. 6, з V. 11, з VI. 6, з VII 18, з VIII. 18. — Питомці платили від 35—50 К.

Обі інституції мають свої городи а заразом площі до забави.

3. **Бурса селяньсна**, уміщена в двох домах при ул. 3. Мая 33, удержувана Кружком Укр. Товариства Педагогічного, на котрого чолі стоять крилошанин О. Зубрицкий Александер і проф. Ярема Алексій. Істнує від 1910. Настоятелем був учитель Барнич Василь. Питомців в шк. р. 1913/14. було 72. Висота оплати виносила від 6—25 корон, пересічно 19 кор; даром мало уміщенє 7. Річний чинш за мешканє виносив 3000 кор. — Після кляс було учеників з приг. 1, з I. 4, з II. 8, з III. 20, з IV. 23, з V. 8, з VI. 5, з VII 3.

В Бурсі істнував „Науковий кружок", котрого члени давали 6 відчитів а се: про козацтво, добре вихованє, українство а москофільство, шкідливий вплив тютюну на здоровлє, народні пісні. про Марк. Шашкевича; крім того устроїв отсї вистави драматичні: „Семе не кради", „Настоящі", „Невольник".

5. **Бурса при „Дешевій Кухні"** (т. зв. Приют), уміщена при ул. Тихій в домі Брацтва сьв. Николая, істнує від 1912, давала поміч в науці та приміщенє за 5 кор. місячно, а за харч платили питомці окремо Зарядови Дешевої Кухні. — Управа та сама що в Дешевій Кухні, а се головою був директор Алиськевич Андрій, настоятелем учитель Кравець Остап. Питомців було 33; — після кляс було: з приг. 1, з I. 4, з II. 5, з III. 9, з IV. 11, з V. 2, з VI. 2, з VII. 1, настоятелїв було 3.

Замітка: В минулім роцї звинув кружок укр. Тов. Пед. Бурсу ім. Шашкевича ізза браку відповідного льокалю; питомці сеї бурси найшли уміщенє в Бурсї О. Николая і Бурсї селяньскій, так що заведенє не дізнало з сеї причини нїякої дїймаючої страти.

XVII. Поіменний спис всіх учеників заведеня.

(Дати в скобках означають дату виступленя зі школи.)

Початкові букви в іменах учеників здібних з відзначенем печатані товстим друком.

КЛЯСА ПРИГОТОВЛЯЮЧА.

Вписало ся 36. учеників.

Верхомий Лев
Возняк Василь
Волинець Володимир
Войтович Теодор
Ґалянка Володимир
Ґенґало Павло
Ґрабовский Стефан
Дзївик Михайло
Демко Ізидор
Дибко Роман
Дутко Петро
Ждан Стефан
Захариясевич Іван
Капустяник Прокіп
Качковский Евген
Клюфас Роман
Коваль Іван
Козар Іван
Кречковский Михайло
Кусьо Йосиф
Кушко Мирослав Лев
Лозиньский Евген (15.V)
Левандовский Микола
Мальчик Данило
Мартишко Василь
Михайлів Петро
Новак Стефан
Опришко Нестор
Павлик Стефан
Пікулицкий Стефан
Пшепюрский Богдан (не явив ся
Саламан Николай
Соболь Іван
Суровецкий Сенько
Сухий Іван
Ткач Володимир
Филипів И. С. (не яв. ся)
Шмідт Леопольд (не явив ся, помер в грудни)
Шуст Михайло
Ярошевич Володимир.

КЛЯСА I. а.

Вписало ся 44 учеників і 3 приватистів.

Борис Теодор Олексій
Борисевич Андрій
Буньо Іван
Буньо Михайло
Гайдукевич Володимир
Галевич Іван
Гентош Евген
Ґолїш Теодор
Добряньский Михайло
Драґан Петро Иосаф.
Дубляниця Богдан
Дячишин Володимир
Зарицкий Іван
Ільницкий Анатоль Лев
Кинасевич Іван Волод.
Клюфас Орест Ів.
Кобільник Стефан
Кокорудз Николай
Кондратів Теодор
Конкольовский Стефан
Кришько Бронислав
Макар Олекса Іван
Матвіяс Роман Теоф.
Мельник Антін
Метелля Стефан
Місевич Евстахій
Несторовский Іван
Околот Осип (31.I)
Подоляк Евстахій
Поляньский Юрій
Посацкий Іван Вол.
Поточний Петро
Саврук Стефан (30.III)
Салашник Михайло
Свистович Григорий
Секунда Мариян Ос.
Терлецкий Василь (1.X)
Ткач Нестор (18.IX)
Федак Володимир
Флюнт Андрій
Швадчак Стефан
Шеремета Андрій
Шумский Михайло
Шуст Михайло (25.XI)
Зазьвірский Юрій (прив.
Савка Василь (прив.)
Осїдач Ольга (прив.)

КЛЯСА I. б.

Вписало ся 33. учеників і 1. приватист.

Балко Роман
Безкровний Евген
Білиньский Ник. (1.XII)
Валюх Ярослав
Венгрин Іван (26.X)
Гаврисьо Семен
Гнатишак Николай
Головецкий Іван
Граб Николай
Гузїль Іван
Дацько Конст. Всеволод
Дмитришин Осип
Домарадский Ярослав
Дутко Осип (14.V)
Жовнїр Петро
Зубрицкий Теодор
Іванїцкий Яків (23.X.)
Ковальский Володимир
Кузик Александер
Кузьмич Василь
Кустодович Іван
Лаврівский Александер
Леськів Михайло
Липский Богдан
Лисяк Орест
Микита Дмитро
Микита Николай
Петрик Лев
Пушкар Лев
Смук Андрій
Стасїв Евген
Федевич Володимир
Цок Омелян
Ердгайм Йосиф (прив.)

КЛЯСА I. в.

Вписало ея 30. учеників і 1 приватист.

Антоняк Володимир
Біян Микола
Борущак Григорий
Герас Дмитро
Горак Тадей
Дїдуник Іван
Дїлай Володимир
Долгунь Теодор
Дуда Роман
Дужий Микола
Едер Осип (29.X)
Іванечко Антін
Кметь Евстахій
Козак Микола
Козловский Андрій (14III)
Козьол Юлїян
Костик Михайло
Левандовский Іван, Ом.
Менчак Іван
Отчак Михайло
Палчиньский Микола
Петришак Тадей
Пукій Антін
Сидор Василь
Скочиляс Яків
Созаньский Роман
Тиктор Іван
Ципсер Юлїян (17.XII.)
Хруник Василь
Шаршаневич Тимотей
Коцюба Модест (прив.)

КЛЯСА II. а.

Вписало ся 44. учеників і 1 приватистка.

Афтанас Володимир
Березиньский Олекса
Білий Петро
Войцїцкий Роман Теоф.
Гаврилів Юрий
Гавришко Стефан
Гайдукевич Андрій
Гинилевич Стефан
Голишка Григорій
Горечко Теодор
Грицеляк Петро (не я.ся)
Заневчик Михайло
Захариясевич Волод. Ів.
Калужняцкий Никола
Карпинець Іван
Климовский Осип
Козїй Іван
Кульчицкий Теодор А.
Кушнїр Ілия
Лабанців Стефан
Лебедович Михайло
Манастирский Дмитро
Матвіяс Ярослав Іван
Наклович Ярослав Ф.
Ней Андрій
Осїдач Никола
Павлишин Михайло
Пелех Андрій
Петруняк Стефан (н.я.с.)
Пикулицкий Іван (5.XI)
Ривак Іван
Рудзїньский Іван
Сивак Григорий
Сидір Іван
Стороженко Вол. (5.XI)
Стороженко Ярослав
Тесля Іван Евген
Турчманович Стеф. Т. І.
Федина Андрій
Федичак Василь
Феняк Омелян
Чайківский Богдан Ос.
Шиманьский Григорій
Шостачко Никола
Мельничук Ст. Е. (прив.)

КЛЯСА II. б.

Вписало ся 31 учеників.

Базилевич Роман
Барна Юлїян
Богун Григорий
Болонний Васили (22.III)
Бурий Микола
Бурий Осип
Вархомій Михайло
Гарцула Теодор
Гірник Петро
Горечко Андрій
Трендович Володимир
Деревляний Володимир
Дзядик Осип (1.X)
Дутко Осип
Дутко Павло
Ковалиско Микола
Конрад Степан
Кузик Михайло Север.
Марко Осип
Масляник Тадей П. (4.II)
Млот Станислав Лев
Паук Василь (1.X)
Пшепюрский Евген Вол.
Рожко Михайло
Ступак Андрей
Тарнавский Евген (11.III)
Тимочко Евген
Філїп Ізаак
Цїж Михайло
Якимишин Володимир
Яросевич Осип (13.X)

КЛЯСА II. в.

Записало ся 29 учеників.

Березка Володимир
Березка Николай
Білик Іван
Вітик Евген
Гнатишак Юрій
Горак Іван
Гринишин Остап Макс.
Данилко Алексан. (14.III)
Дмитришин Вол. († 27.X)
Загатиньский Пет. (15.V)
Зарічний Михайло
Кириляк Осип
Кіт Осип
Ковальский Іван
Куропась Петро (4.II)
Ланиця Юлїян
Мальчик Василь
Марциян Петро
Маселко Володимир
Менцїньский Осип
Мисюк Теодор
Наконечний Онуфрій
Онишкевич Володимир Андрій
Савойка Лев
Ткачишин Іван
Ушкевич Адам
Федевич Іван
Фецович Семен
Чайка Остап

КЛЯСА II. г.

Бий Юлїян
Бошко Петро
Бравер Жигмонт
Ваврик Осип
Вайсман Адольф
Войтасевич Мариян Ів.
Глущишин Антін
Годованець Михайло
Гринаш Яків
Дуцяк Михайло
Зелез Петро
Клїш Анатоль
Козловский Іван
Комаровский Василь
Конюшик Стефан
Коченаш Тома
Мандель Венямин
Микита Петро
Нижник Михайло
Новаковский Данило
Павлишак Никола (3.X)
Пелешак Юрій
Пріндин Іван
Ребів Юрій
Савицкий Іван
Сроґій Осип (10.II)
Яворский Іван
Ярка Стефан

КЛЯСА III. а.

Вписало ся 42 учеників і 3 приватистів.

Андрухів Осип
Ацеданьский Михайло
Балко Осип
Бичек Стефан
Білас Николай
Борис Іван
Будзїньский Николай
Вигінний Михайло
Волошин Северин
Ґалензика Модест
Ґалензика Теодозий
Ґелета Іван
Ґоцкий Ярослав
Дибко Осип
Домбровецкий Роман
Драґан Михайло
Дримала Осип
Жуковский Константин
Козїй Іван
Козїй Стефан
Конрад Михайло
Костек Омелян
Костюк Юлїян
Курило Михайло
Левець Іван
Лукач Евген
Мащак Андрій
Негребецкий Стефан
Оверко Роман
Ольшаньский Андрій

Онищук Михайло
Паславский Тадей
Половинчак Іван
Сенїв Николай
Скорчиньский Володим.
Соневицкий Емануіл
Сорокевич Володимир
Тимчишин Ярослав
Фільц Тарас
Фокшей Матїй
Чурилик Петро
Яремкевич Юрий
Гинилевич Ос.(30.I) прив.
Кочиркевич Роман „
Мосевич Іван „

КЛЯСА III. б.

Вписало ся 30 учеників і 1 приватист.

Баран Петро
Бібер Яків
Буба Михайло
Витиш Михайло
Волинець Богдан
Гульвич Йосиф
Давидович Стефан
Дашко Іван
Домарадзкий Володим.
Ждан Іван
Зиблїкевич Володимир
Іванусїв Іван
Кузьмів Александер
Мануляк Осип
Нагайский Іван
Опришко Дмитро
Охаб Станислав
Рифон Михайло
Родак Петро
Савицкий Федір
Саламан Стефан
Самків Антін
Федорович Іван
Федорович Осип
Чорняк Іван
Шайдицкий Володимир
Швед Теодор (15.III)
Шепеля Дмитро
Шпрунґ Иосиф
Яросевич Іван
Чайковский Ярос. прив.

КЛЯСА III. в.

Вписало ся 37 учеників.

Банах Олекса
Бортник Тома
Босий Володимир
Бук Дмитро
Вахович Николай
Гавунка Роман (2.X)
Гентош Осип
Грицик Николай
Гук Володимир (15.III)
Ґелета Іван
Ґнира Семен (15.V)
Дїлай Михайло
Дужий Володимир
Жовнїр Володимир
Калицький Петро
Комар Василь
Костовецкий Ів. О. 10.XII
Крок Ілия
Крупа Петро
Крутїй Григорий
Мацуский Николай
Несторович Роман
Олех Андрій
Повх Карло
Попель Василь
Потич Володимир
Пушкар Володимир
Романовский Андрій
Саморіз Осип
Сенечко Осип
Снїжко Іван
Созаньский Осип
Стецків Петро
Фрідман Яків (15.X)
Червіньский Володимир
Шумелда Стефан
Щур Теодор

КЛЯСА III. г.

Вписало ся 35 учеників і 1 приватист.

Биковский Теодор
Боднар Іван
Бохорский Волод. (31.I)
Бутера Іван
Внук Іван
Гриньків Михайло
Дубик Володимир
Дуда Іван
Козїй Іван
Кондришин Іван Ю. Вол.
Котик Юлїян
Крента Михайло
Кришталь Михайло
Куренда Михайло
Куропась Стефан
Кут Андрій
Лех Теодор
Масляник Іван
Масляник Франц
Марко Тимотей
Менько Теодор
Милещак Николай
Напора Михайло
Партика Володимир
Савка Стефан
Скиба Стефан
Сливич Александер
Стахняк Іван
Стельмах Лука
Трушевич Петро
Федьків Володимир
Фіглюс Михайло
Шафран Марко
Школик Семен
Ярош Юлїян
Коцюба Роман прив.

КЛЯСА IV. а.

Вписало ся 30 учеників.

Антоняк Тарас Іван
Бахівский Тимко
Брода Осип
Будник Дмитро
Ваврик Іван
Ващишин Ілия
Витвицкий Петро
Габер Марко
Ганїткевич Іьан
Дорнбуш Юда Ляйб
Кіт Андрій
Козак Антін
Кокорудз Теодор
Кульчицький Михайло
Лашкевич Юрий
Лесик Володимир
Лехицкий Іван
Лехицкий Михайло
Мекелита Ярослав
Огризло Михайло
Онишно Дмитро
Петрашкевич Осип
Петрівский Михайло
Савула Михайло
Сїрий Іван
Скібич Василь
Ступак Дмитро
Тріска Льонгин
Шуфлят Павло
Ярема Михайло

КЛЯСА IV. б.

Вписало ся 23 учеників.

Біян Степан
Вознїчак Володимир
Гармата Михайло
Гузїль Михайло
Гайцгольц Соломон
Гарбачевский Александ.
Деревлянин Михайло
Дмитерко Станислав
Зятик Лаврентий
Іваницкий Остап
Левкут Марко
Лизун Іван
Лозинник Юрко
Оберлєндер Натан
Пітула Гарасим
Райф Авраам
Ребен Маврикій
Ріверант Самуїл
Семчук Степан
Федорович Карло
Фрішер Маврикій
Чубиньский Александер
Шпайзер Лєві

КЛЯСА IV. в.

Білас Осип
Біліньский Петро
Брилиньский Мирон П.
Гавриляк Іван
Гащак Михайло
Гижий Дмитро
Добряньский Николай
Зелик Василь
Коваль Михайло (31.III)
Кравт Давид (9.X)
Кушей Степан
Лихограй Михайло
Лучишин Іван
Миколаєвич Данило
Неофіта Іван
Опришко Іван
Пашковский Михайло
Пашуля Петро
Підгорецкий Володимир
Пфеффер Давид
Саджуґа Михайло
Сорокевич Іван
Терлецкий Степан
Фарисей Іван
Ціннеман Елїмелех
Ханик Іван
Хитра Дмитро (15.X)
Татарнюк Юстин
Чучкевич Василь
Шведзїцкий Ярослав

КЛЯСА IV. г.

Вписало ся 24 учеників.

Бонк Франц Ос.
Бурий Іван (2.V)
Заборский Мариян
Коваль Адам
Костик Роман Омелян
Костюк Адам Алекс.
Криса Іван
Липецкий Франц (15.III)
Макар Стефан
Малик Тимотей
Менцїньский Волод. А.
Микита Василь (15.X)
Павлик Іван
Павлїш Павло
Пащак Михайло
Ставка Стефан
Стахняк Йосиф
Трухан Гриць
Федина Павло
Цюк Лев
Шевчик Іван
Шупяний Никола
Ялоха Теодор
Ярошевич Никола

КЛЯСА V. а.

Вписало ся 38 учеників і 1 приватистка.

Бабяк Пантелеймон
Балаш Петро
Бий Олександер
Богун Іван
Бошко Володимир
Варгафтіґ Освальд
Волощак Іван
Гадзевич Володимир
Гнатів Олександер
Ґенґало Петро
Глова Василь
Дахновский Дмитро
Дочило Михайло
Зарицкий Іван
Зубрицкий Ігнатій
Ілик Стефан
Качмар Василь
Козїй Григорий
Козьориньский Осип
Комісар Евген
Корба Іван
Лилик Микола
Людко Тома
Ляшецкий Стефан
Миколайчук Володимир
Мриглод Петро
Пачеха Григорій
Процевят Іван
Проць Михайло
Росовский Михайло
Сасович Осип
Стасїв Іван
Тима Василь
Тираньский Дмитро
Федевич Ілия
Ференц Іван
Хоминьский Мирон Ів.
Чупер Авраам
Кункевич Мария прив.

КЛЯСА V. б.

Вписало ся 38 учеників і 1 приватист.

Бунь Іван
Величка Николай
Герінґ Вольф (15/3 прив.)
Глодзїньский Евген
Гойдиш Роман
Гриник Дамян
Ґрех Іван
Дїдучик Роман (13/)
Дунай Андрій
Заблоцкий Ярослав
Зальцберґ Мехель
Івановский Василь
Калужняцкий Плятон
Кішка Іван
Костецкий Ґрогорій
Кривяк Михайло
Кузьмів Володимир
Кузьмів Стефан
Лизак Теодор
Лучечко Іван
Мартинович Михайло
Мейский Володимир
Осїдач Богдан
Пастух Іван
Плахта Михайло
Роман Іван
Сабат Олекса (25/3)
Стахів Матвій
Стець Михайло (1/2)
Тарнавский Максим
Тимчишин Евген
Фарисей Петро
Цимбалко Олекса
Шевчик Григорій
Шевчук Василь
Шульган Петро
Яремкевич Ярослав Т.
Яремчишин Роман
Зубелик Тадей прив.

КЛЯСА VI. а.

Вписало ся 30 учеників і 2 приватистів.

Андрух Іван
Антоник Іван
Аріо Кароль
Босий Александер
Величкович Николай
Винницкий Юлїй
Дзуль Михайло
Жук Андрій
Захарко Андрій
Карван Іван
Комарницкий Яків
Коцай Василь
Кочиркевич Тадей
Кривий Дмитро
Лешеґа Ізидор
Ломиньский Ґустав Ів.
Маляр Стефан
Метелля Осип
Микита Петро
Михалович Василь
Наконечний Олексій
Піпский Григорий
Решетило Іван
Созаньский Стеф. † 31/1
Стефанишин Осип
Стецишин Олексїй
Химка Николай
Хоминьский Роман С.
Цєнкий Михайло
Юзичиньский Зиновій
Кохановска Мпр. прив.
Тисячний Іван „

КЛЯСА VI. б.

Вписало ся 34 учеників і 1 приватистка.

Андрушко Ст. (10/5 прив.)
Базилевич Степан
Балко Теофіль
Блонарович Михайло
Бурий Микола
Войтків Іван
Волошин Микола
Волян Григ. (10/5 прив.)
Галун Михайло
Дацків Евген
Дорошак Іван
Заворотюк М. (14/2 пр.)

Згорлякевич Олександ.
Зинич Лука
Крутій Осип
Лещишин Григорий
Малик Леонтий
Миськів Семен
Огородник Микола
Онишко Юлїян
Паславский Василь
Пашко Степан
Пілєрсдорф Ілия
Поляньский Іван Ярослав (27/11)
Попель Петро
Посїкира Микола
Процакевич Мирон
Ровдич Василь
Ромович Іван
Савойка Любомир
Тимчишин Іван
Трешневский Роман
Фок Сидір
Шуплат Микола
Шнурівна Сара прив.

КЛЯСА VII. а.

Вписало ся 36 учеників і 2 приватисти.

Артимович Антіи
Бабяк Іван
Барила Гнат
Бень Микола
Венгринович Стефан
Голейко Володимир
Гера Стефан
Залїтач Василь
Клебан Дмитро
Ковалиско Антін
Козак Стефан
Козій Іван
Кривовяза Олекса
Крутій Панталеймон
Лабяк Василь
Лазор Іван
Лапчук Іван
Мануляк Роман
Михальчук Анатоль
Мудрик Андрій
Наконечний Федь
Новаковский Семен
Ольшаньский Іван
Підгірний Микола
Пристай Володимир
Рейнарович Омелян
Рейнарович Осип
Ончковский Володим.
Рубчак Ярослав
Савицкий Андрій (31/1)
Савка Петро
Споляк Антін
Фільц Володимир
Хархаліс Олекса
Хроновят Михайло
Чеснок Савин (5/5)
Вахович Іван (11/2 прив.)
Зелик Володимир „

КЛЯСА VII. б.

Вписало ся 35 учеників і 1 приватист.

Бандрівский Михайло
Березка Михайло
Бєль Айталь
Бохонко Юрій
Гошовский Семен
Грабар Степан
Губаль Антін
Денека Григорий
Долиньский Анатоль
Заболоцкий Олександ.
Йовик Григорий
Калужняцкий Теодозий
Кац Яків
Коленьский Михайло
Конрад Іван
Кравець Василь
Лисяк Мариян
Ляльович Осип († 9/3)
Макарець Теодор (14/3)
Марців Дмитро
Миколаєвич Юлїян
Онишкевич Роман
Палїїв Дмитро
Петрівский Едвард
Попель Іван
Радюк Іван
Решетилович Іван
Сапрун Северии
Сенета Іван
Стріжик Михайло (31/1)
Фрідман Лев
Ходоляк Франц
Цюпка Осип
Чубко Евген
Яріш Степан
Чуквіньский Пет. прив.

КЛЯСА VIII. а.

Вписало ся 37 учеників і 3 приватистки.

Блюй Володимир
Бумбар Микола
Васильків Стефан
Верхомий Володимир
Владичин Анатоль Ом.
Волощак Іван
Гнатовский Петро
Грабовий Ілия
Демко Станислав
Дмоховский Теоф. Ем.
Деркач Пилип
Заблоцкий Іван
Заворотюк Олекса
Зибликевич Мих. Ев.
Каливошка Петро
Клїш Володимир
Клюфас Іван
Ковальский Тома
Когут Дмитро
Кузич Максим
Лещук Осип
Лопадчак Ілия
Мадай Стефан
Мазяр Олекса
Мальчик Михайло
Матичак Іван
Олешко Тимотей
Павлик Михайло
Стахняк Петро
Трач Олекса

Хомяк Франц (15/3)
Хоростїль Василь
Чайківский Евген Вол.
Чехович Кость
Шкреметко Семен
Яндрухів Василь
Яріш Антін
Кульчицка Стеф. прив.
Олексишин Мария прив.
Фуртак Мария Ел. „

КЛЯСА VIII. б.

Вписало ся 41 учеників.

Барановский Петро
Бурмич Мирон
Венгринович Роман П.
Гавришо Евген
Гамар Юрій
Голейко Олександер
Ґоцкий Іван
Ґула Антін
Дїдич Осип
Домарадский Андрій
Заяць Антін
Іваськевич Володимир
Киричиньский Михайло
Козїй Теодор
Кокот Михайло
Котик Василь
Коцик Роман
Кузьмич Ярослав
Куник Евген
Лесик Роман
Ломіньский Володимир
Паславский Василь
Перчиньский Ст. (12/3)
Петрусяк Іван
Прибитковский Петро
Прокіп Андрій
Просїцкий Іляріон
Прудиус Петро
Савула Степан
Сень Клим
Созаньский Олександер
Соневицкий Юрій Роман
Ставничий Мирослав
Старчак Теодор
Талпаш Мирослав
Тимкевич Антін
Тхір Григорій
Феснак Тома
Харамбура Роман
Цепиньский Остап
Чмола Іриней

XVIII. Оповіщеня Дирекциї.

1. Рік шкільний 1914/15 розпочинає ся дня 3. вересня торжественним богослуженєм, на котре мусять явити ся всї записані ученики.

2. Вписи учеників до ґімназиї відбудуть ся в 31. серпня і 1. вересня в часї від год. 9—12 і 3—6.

Пізнїйші зголошеня приймають ся лиш в виїмкових случаях.

3. Такси при вписах виносять:

а) від ново вступаючих учеників 7 К. 20 с. і 20 с. на шкільні прибори до писаня; ученики приготовляючої кляси платять 3 К і 20 с;

б) від давних учеників 3 К. і 20 с. на шкільні прибори до писаня; коли однак хто з них не викаже ся сьвідоцтвом шкільним з послїдного півроку, платить о 4 К більше.

4. Документи, які належить предложити при вписах, є такі:

а) метрика уродженя і сьвідоцтво щепленої віспи при вписах до кл. I. і приготовляючої, крім того послїдне сьвідоцтво шкільне і 2 карти вписові. Ученик, що всупає до приготовляючої кляси, мусить в р. 1914 мати скінчений девятий рік; сей, що вступає до I. кляси, скінчений десятий рік доконче в р. 1914.

б) послїдне сьвідоцтво шкільне і 2 карти вписові при вписах до кляс II.—VII. Чужих учеників не приймає ся, хиба що постарають ся в пору о дозвіл Ради Шкільної Краєвої.

5. Вибір станциї мусить бути в день впису довершений. Вибрати можна тільки апробовані станциї. Укривати тут нїчого не вільно. Хто до сего не примінить ся, не буде принятий до школи. Властителї станций (господинї чи господарі) мусять виказати ся дозволом Дирекциї, який удїляє ся в днях 25—28 серпня. Тому, що в Перемишли є дуже мало відповідних станций, поручає Дирекция бурси, які в сїм роцї дадуть около 350 уненикам приміщене. Тими бурсами є: а) Інститут ґімназияльний при ул. Баштовій. Цїна 35—50 Корон; Число учеників 105.

б) Бурса сьв. Миколая при ул. Баштовій. Цїна 20—30 К, Число учеників до 110; Знижки удїляє ся лиш дїйсно убогим ученикам.

в) Бурса селяньска уміщена тепер на Засаню при ул. 3. Мая 33. в досить вигіднім і гарно положенім домі. Ціна 15—25 К. Число учеників 75. Знижки удїляє ся лиш дїйсно убогим ученикам.

г) Приют при „Дешевій Кухні", при ул. Тихій для 35 учеників низшої ґімназиї дає само приміщенє за 5 К., в зимі за 6 К.

Родичі, що дбають дїйсно про синів і бажають для них правдивої просьвіти і добра, повинні давати їх до одної з бурс, бо в бурсї навчить ся ученик карности, порядку, працї і почутя обовязку. До бурс, Інститута ґімназияльного, Дешевої Кухні і Приюта треба внести поданє на руки Дирекциї або Заряду дотичної бурси найдальше до 15. липня, долучаючи сьвідоцтво убожества, коли йде о зниженє оплати, і заяву родичів, що будуть платити оплату точно що місяця найдальше до 8-го.

6. Явити ся до вписy має батько, мати або опікун чи домашний надзиратель. Лиш ученики найвисших кляс і то в виїмкових случаях можуть самі вписувати ся.

7. Вписові карти належить дуже точно виповняти.

При виборі надобовязкових предметів, особливо у слабших с. є. менше талановитих учеників або таких, що далеко мешкають, належить зріло застановити ся.

До вибору суть: ґімнастика (руханка) і сьпів; від III. кл. ще француска мова; від V. кл. рисунки і стеноґрафія.

Члени спортових кружків мусять вписати ся на науку руханки, члени мужеского (церковного) хору мусять вписати ся на науку сьпіву. Ученики, що вписують ся на ґімнастику, повинні мати мешти, без котрих здоровійше вправляти ся на салї.

Від IV. кл. можуть спосібнїйші ученики записати ся на науку столярства. Оплати на піврік 3 К.

8. Виказ апробованих станций висить в партері прибитий на таблицї, так само і виказ апробованих підручників (книжок шкільних).

Книжки мусять бути чисті (с. є. непописані).

Без книжки не має ученик вступу до кляси, особливо необхідні є книжки до науки релїґії, латиньскої грецкої, рускої, польскої і нїмецкої мови, атляс і прибори до науки рисунків.

9. Вибір домових учителїв (т. зв. інструкторів) є дуже важною справою для учеників низших кляс, особливо для менше спосібних або лїнивих і байдужих.

При виборі станций і домашних учителїв служить завсїгди Директор радою і помочию.

10. О увільненє від шкільної оплати можуть старати ся зараз на початку всї ученики І. кляси, а з кляс II—VIII лиш ті, що мають добре (ев. дуже добре) поведенє і котрих узнано в сьвідоцтві шкільнім здібними а що найменше взагалї здібними.

Речинець вношеня подань в І. півр. до 20 вересня, в II. півр. до 20. лютого.

Долучати належить до поданя: сьвідоцтво убожества, виставлене в р. 1914. двома властями (духовною і сьвітскою) і послїдне сьвідоцтво шкільне. Убогі ученики І. кляси вносять поданя о увільненє від шкілної оплати до 20. вересня, однак що йно вислїд конференциї з початком падолиста рішає, чи котрому з них відложено оплату, чи нї. — Коли ученик І кл., котрому відложено шк. оплату, одержить з кінцем сїчня лихий поступ з предмемів або відповідне поведенє, мусить платити оплату з початком лютого за І. півріч, а в марти за II. півріч.

11. Шкільна оплата виносить: в приготовляючій клясї 10. К., в клясах I—VIII. 40 К.

Речинець плаченя припадає на перших 6 тижнїв кождого півроку, отже в І. півр. від 1. вересня до 15. жовтня, в II. півроцї від 1. лютого до 15. марта. Хто в пору не заплатить, мусить бути зі школи усунений по 15. жовтня (евент. 15. марта.)

12. Вступні іспити відбувають ся:

а) до приготовляючої кляси і до І. кляси дня 2. вересня і 30. червня;

б) до висших кляс (II—VIII) від 2—10,

При вступних іспитах до І. кляси звертає ся головну увагу на викладову с. є. руску мову, а іменно поправне і плавне читанє, добре оповіданє, знанє граматики (форм, складнї) і аналїзу речення. Ученики, що не перейшли при вступнім іспиті до І. кл., можуть за згодою Дирекциї перейти до приготовляючої кляси без нового іспиту.

13. Поправчі і доповняючі іспити відбувають ся в днях 31. серпня і 1. вересня. — До тих іспитів мусять бути дотичні ученики добре підготовані.

14. Інформацийні конференциї. Родичі, що дбають дїйсно про синів, повинні навідувити ся до школи в приписані днї і питити ся про їх поступи і поведенє в школі і поза школою. Хто того не робить, спричиняє сам своєю байбужностию

лихе поведенє і лихі поступи свого сина, — особливо тодї, коли вибрав менше відповідну станцию.

Речинцї конференций в І. півроцї є такі: І. 11. жовтня в неділю (від г. $10^1/_2$—$11^1/_2$); ІІ. 30 жовтня в пятницю (від г. $12^1/_2$—$1^1/_2$) ІІІ. 6. падолиста в пятницю (від г. $12^1/_2$—$1^1/_2$); ІV. 22. падолиста в неділю (від г. $10^1/_2$—$11^1/_2$; 6 грудня в неділю (в.д г. $10^1/_2$—$11^1/_2$); VI. 18 грудня в пятницю (від г. $12^1/_2$—$1^1/_2$).

В другім півроцї відбувають ся такі конференциї в місяцях: марти, цьвітни і маю на переміну в неділю і пятницю по 1-шім і 15-тім.

Тіснї зносини між родичами (зглядно опікунами чи домашними надзирателями) а школою причиняють ся дуже богато до удержаня молодежи в карности, до виробленя в нїй почутя обовязку і доброго характеру.

15. Мундурки шкільні, які ученики обовязані носити на основі Найвисшої постанови від р. 1906/7, мусять мати під кождим оглядом (особливо що до крою і краски) приписану форму. Всякі прикраси і вибаги та зміни строго заборонені. Ношенє вишиваних сорочок, краваток і вставок також заборонене. Хто сему приписови мимо упімнень не підчинить ся, буде зі школи безусловно усунений.

16. В Дешевій кухнї принимає ся на харч лиш убогих учеників по цїнї 11 К. за снїданє, обід і вечеру. Заможнїйші платять повну оплату с. є. 14 К. — Знижок не може Видїл нїкому удїляти.

Хто старає ся о харч в Дешевій кухнї, мусить внести зараз на початку шкільного року поданє, до котрого долучає сьвідоцтво убожества. Оплати за харч належить дуже точно платити.

17. Ученики, уміщені по бурсах, мусять самі пильнувати, щоби їх родичі платили за них місячні оплати безпосередно до Заряду і точно, бо інакше наразять ся на усуненє з институциї.

18. Ученики мусять держати ся точно шкільних правил в школї і поза школою. Правила прибиті в шкільнім будинку на коридори.

19. Домашні надзирателї мусять держати ся точно реґуляміну, особливо дотично зголошуваня недуги ученика, ходженя на інформацийні конференциї, нагляду учеників вечерами і по ночах, усуванє лихого товариства і всякого згіршеня та вздержуваня учеників від волокитства.

XIX. Статистичний перегляд шк. годин в тижни.

Предмет	КЛЯСА								Разом
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
Релїґія	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Руска мова (викл.)	3	4	3	3	3	3	3	4	26
Латиньска мова	6	6	6	6	6	6	5	5	46
Грецка мова	—	—	5	4	5	5	4	5	28
Польска мова (обов.)	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Нїмецка мова	5	4	4	4	4	4	4	4	33
Історія	2	2	2	2	I. п. 4 II. п. 2	2 4	4	3	21
Ґеоґрафія	2	2	2	2	I. п. — II. п. 2	4 —	—	—	10
Математика	3	3	3	3	3	3	3	2	23
Історія природи	2	2	—	—	3	2	—	—	9
Фізика і хемія	—		2	3	—	—	4	3	12
Пропедевтика фільос		—					1	2	3
Рисунки	2	2	2	2	—	—	—	—	8
Каліґрафія	1								1
Разом	30	29	33	33	32	31	32	32	252

Андрій Алискевич
ц. к. директор.

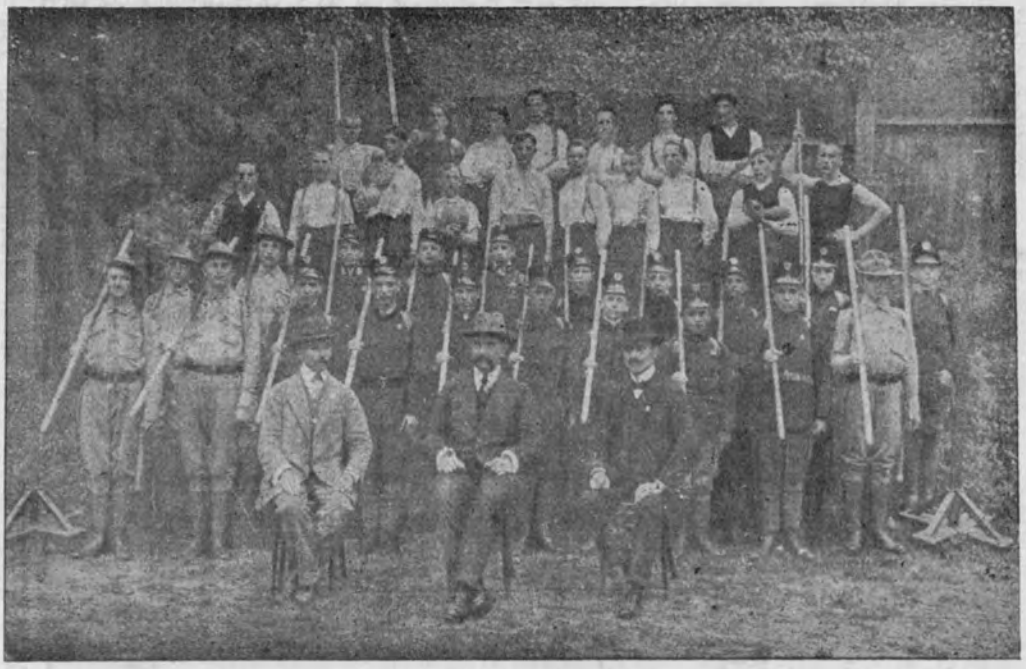

Пластуни укр. ґімназиї в Перемишли. В середині: інспектор ґімнастики Др. Е. Пясецкий, проф. Т. Полїха і проф. Е. Любович.

Наукові розвідки,

які вийшли в річних звітах Дирекції ц. к. ґімназиї з руским язиком викладовим в Перемишли від початку.

1. в р. шк. 1895/6 Др. Гр. **Величко**: Вплив вітрів на асиметрию долин всхідно-европейскої низини.
2. в р. шк. 1896/7 проф. **А. Чичкевич**: Римский сенат.
3. в р. шк. 1897/8 **І. Франчук**: Жіночі типи в повістях Квітки Основяненка.
4. в р. шк. 1898/9 **К. Глїбовицкий**: Інтеґрали рівнань ріжничкових першого ряду в точках особливих n-кратних.
5. в р. шк. 1899/900 проф. **Дм. Чеховский**: Домашні боги в Помпеях.
6. в р. шк. 1900/01 Др. **В. Щурат**: Вибрані оди Горация (переклад і поясненя).
7. в р. шк. 1901/02 **Сильв. Яричевский**: Франц Прешерен, найбільший словіньский поет. Його житє і твори.
8. в р. шк. 1902/03 **В. Кмициневич**: Платонова оборона Сократа (переклад і поясненя).
9. в р. шк. 1903/04 проф. **Вол. Диний**: De sententiis et proverbiis Horatianis. Pars prima.
10. в р. шк. 1904/5 проф. **Вол. Диний**: De sententiis et proverbiis Horatianis. Pars posterior.
11. в р. шк. 1905/06 **Йосиф Роздольский**: Платон, Евтифрон, (переклад і поясненя).
12. в р. шк. 1906/07 **Никифор Садовский**: Короткий начерк теориї функций аналїтичних.
13. в р. шк. 1907/08 **Орест Авдикович**: Критичний розбір що важнїйших оповідань Ол. Конисьского.
14. в р. шк. 1908/09 **Ізидор Єлюк**: Катальок учительскої бібліотеки ц. к. ґімназиї з руским викладовим язиком в Перемишли.
15. в р. шк. 1909/10 **Gabriel Teich**: Die Anfänge von Tiecks Novellistik in den „Straussfedern" (Ein Beitrag zur Geschichte der deutschen Novelle).
16. в р. шк. 1910/11 **Орест Авдинович**: Форма писань Маркіяна Шашкевича.
17. в р. шк. 1911/12 **Др. Осип Туряньский**: Ѣ в українській мові.
18. в р. шк. 1912/13 [1]) **Др. Стефан Балей**: Експеримент в науцї психольоґії. [2]) Розвиток заведеня в перших 25 лїтах єго істнованя.

50,-